LORETTA
NAPOLEONI

Colecţie coordonată de LAVINIA BETEA

LORETTA
NAPOLEONI

ISIS
NEGUSTORII DE OAMENI

REFUGIAŢI, RĂPIRI ŞI AFACERI DE MILIARDE

Traducere din limba engleză de Mihai Drumur
Cuvânt-înainte de Mihai-Răzvan Ungureanu

CORINT
ISTORIE

LORETTA NAPOLEONI, autoarea lucrării *ISIS. Califatul terorii*, este o renumită expertă în terorism pe plan internaţional. Ca preşedintă a grupului de finanţare a programului de contraterorism al Clubului de la Madrid,

Napoleoni a convins şefi de stat de pe tot mapamondul să pună la punct o nouă strategie pentru combaterea finanţării reţelelor teroriste. A lucrat la Londra în calitate de corespondent şi editorialist pentru *La Stampa*, *La Repubblica* şi *El País*. A fost bursieră Fulbright, a absolvit un masterat în relaţii internaţionale şi economie la Universitatea John's Hopkins şi un masterat în terorism la London School of Economics. În calitate de consultantă în domeniul pieţelor de mărfuri, a călătorit frecvent în Pakistan, Turcia, Iran, Irak, Siria şi alte ţări din Orientul Mijlociu, unde a întâlnit lideri importanţi din domeniile financiar şi politic. Locuieşte la Londra şi în Montana.

Redactare: Camelia Bădaşcu
Tehnoredactare computerizată: Mihaela Ciufu
Design copertă: Dan Mihalache
Ilustraţie copertă: © 2013 International Mission Board

LORETTA NAPOLEONI *Merchants of Men*
Copyright © 2016, Loretta Napoleoni All rights reserved.

Originally published by Seven Stories Press, New York, USA, 2016.

Toate drepturile asupra ediţiei în limba română aparţin GRUPULUI EDITORIAL CORINT.

ISBN 978 – 606 – 793 – 067 – 2
Descrierea CIP a Bibliotecii Naţionale a României
NAPOLEONI, LORETTA
ISIS – negustorii de oameni: refugiaţi, răpiri şi afaceri de miliarde /
Loretta Napoleoni; trad.: Mihai Drumur; pref.: Mihai-Răzvan Ungureanu.
— Bucureşti: Corint Books, 2016 Index
ISBN 978 – 606 – 793 – 067 – 2
I. Drumur, Mihai (trad.)
II. Ungureanu, Mihai-Răzvan (pref.)
329.7 (= 411.21) Jihad 323.28

Cuvânt-înainte

Economist asociat organizaţiilor internaţionale, cu experienţă în domeniul financiar-bancar, Loretta Napoleoni este un reputat expert în finanţarea terorismului. Se autodefineşte „cronicarul părţii întunecate a economiei”, mascând cu modestie efortul de documentare, intervievare, argumentare şi înţelegere a întrepătrunderilor dintre terorism şi criminalitatea majoră. Fin observator al realităţii cotidiene, demontează, corelează, reasamblează piesele unui puzzle global, găseşte răspunsuri într-o perioadă a conflictelor regionale prelungite, a statelor eşuate şi semieşuate, a agoniei socio-economice în care se zbat milioane de oameni, a noilor lorzi ai războiului, răpirilor şi traficului de fiinţe umane… şi totul doar pentru a obţine un profit însângerat.

ISIS – Negustorii de oameni păstrează aceeaşi remarcabilă viziune cu care Loretta Napoleoni ne-a obişnuit. Autoarea dezvăluie lumea ascunsă în care inteligenţa umană este pusă în slujba falselor idealuri, în care terorismul, spolierea, traficarea şi exploatarea semenilor fuzionează într-un păienjeniş secret de înţelegeri, complicităţi şi înşelăciuni, de fapt o maşinărie de produs bani şi putere. Un păienjeniş care dezumanizează deopotrivă victimele şi agresorii.

Volumul reflectă interesul autoarei pentru demascarea mecanismelor pecuniare care se hrănesc din insecuritate, alimentând spirala violenţei şi desconsiderării umane. Dincolo de conflictele regionale ale căror efecte le resimţim cu acuitate, Loretta Napoleoni ne introduce în culisele unui război invizibil, în care actorii sunt terorişti, criminali, traficanţi şi corupţi. Favorizată de globalizare, respectiv dezvoltarea fără precedent a mediilor de comunicaţii/comunicare, conflagraţia pe care Loretta Napoleoni o analizează a atins deja un nivel-record în istoria umanităţii.

Autoarea descoperă efecte neaşteptate ale unor decizii politice juste pe fond. Decizia de întărire a monitorizării banilor murdari a reorientat cartelurile

drogurilor spre noi pieţe şi noi regiuni de tranzit, unde corupţia şi militantismul au înlocuit primatul legii. S-au format, astfel, creuzete ale crimei şi terorismului, adevărate joint-venture în transferul ilicit de droguri, arme şi mărfuri, care au permis finanţarea şi expansiunea al-Qaida şi grupărilor *like-minded* în Magreb-Sahel. Răpirile de occidentali pentru răscumpărare au reprezentat pasul următor. Occidentalii au devenit mărfuri preţioase, fiind transportaţi pe rutele de contrabandă deja stabilite.

Ce reprezintă banii pentru grupările teroriste? Un instrument sau un obiectiv? Constatăm că problema şi, implicit, tratamentul ostaticilor au fost abordate diferit de teroriştii magrebieni şi sahelieni, reflectând adesea rivalităţi personale şi variate grade de interes pecuniar. Apetitul teroriştilor pentru bani se regăseşte şi în pirateria somaleză, definită de Loretta Napoleoni drept o „sofisticată industrie naţională" de la care al-Shabab a început să perceapă taxe de protecţie.

În Siria şi Irak grupările teroriste practică atât răpirea directă, cât şi cumpărarea ostaticilor care sunt vânduţi şi revânduţi între bande criminale şi jihadişti. De acest lanţ al răului a profitat gruparea ISIS: răpind, cumpărând, torturând, ucigând activişti umanitari, jurnalişti, angajaţi ai diferitelor companii. Gruparea a instrumentat situaţia ostaticilor pentru a capitaliza imagine, a şantaja familii şi a presa guvernele statelor de unde proveneau aceştia, dar şi pentru a descuraja jurnaliştii să-şi exercite profesia. Autoarea notează: „Statul Islamic a dus răpirile la un alt nivel, transformându-le în mijloc de propagandă şi, în final, de a face politică".

Cine simt ostaticii occidentali? Cât de bine informaţi sunt asupra riscurilor? De ce unii dintre ei aleg să le ignore? Pe ce criterii stabilesc răpitorii preţul ostaticilor? De ce sunt eliberaţi doar unii prizonieri, iar alţii sunt ucişi? Cum reacţionează guvernele în cazuri de luări de ostatici? Ce rol au celulele de gestionare a crizelor? Cum menţin guvernele legătura cu familiile victimelor? Cine sunt şi cât

de eficient acţionează negociatorii? Pot fi descurajaţi răpitorii printr-o mai bună comunicare între comunitatea internaţională şi cele locale din care provin aceştia? Ce impact au răpirile asupra opiniei publice? Sunt întrebări la care autoarea răspunde minuţios, într-o abordare tranşantă ce include mărturii ale ostaticilor, oficialilor, negociatorilor.

Grupările teroriste şi criminale identifică o nouă sursă de finanţare – traficul de migranţi şi refugiaţi. Loretta Napoleoni constată că în 2015 gruparea ISIS a marcat o nouă victorie „politică”, vulnerabilizând Europa în faţa exodului de refugiaţi, cel mai important după al Doilea Război Mondial.

Indiferent dacă sunt refugiaţi sau migranţi, toţi fug de ameninţarea continuă, respectiv lipsa mijloacelor de trai din ţările de origine, asumându-şi riscul de a traversa zone de conflict sau mările în ambarcaţiuni nesigure, pline până la refuz. Cazuri cutremurătoare, ale disperării şi nevoii de siguranţă şi demnitate, cazuri de care profită mijlocitorii. Traficul de fiinţe umane generează profituri uriaşe, născute din suferinţă şi expuse de autoare cu luciditate şi empatie. Intervievarea refugiaţilor sirieni dezvăluie rute şi modurile de operare ale traficanţilor orientaţi pe profit.

Sunt rememorate gulagurile libiene pentru migranţi din fostul regim dictatorial al-Gaddafi. Au fost acestea o soluţie pentru a stopa migraţia spre Europa? Dar în prezent? Poate Europa asimila fluxul de refugiaţi/migranţi? Europa a dovedit solidaritate, dar cum sunt integraţi nou-veniţii? Profită de pe urma lor cei care le oferă cazare şi angajatorii?

Cu o populaţie îmbătrânită, Europa are nevoie de nou-veniţi pentru a răspunde provocărilor economice ale viitorului, însă elitele politice nu sunt unanime în a înţelege că „pe termen lung impactul economic va depinde de ritmul în care aceştia se vor integra pe piaţa muncii”. În consecinţă, autoarea avertizează: criza refugiaţilor poate

atrage o criză politică europeană pentru care nu există soluţii simple.

Europa încearcă din nou să oprească exodul la porţile sale – de data aceasta cu sprijinul Turciei, stat-prieten. Dar există un risc – taberele de refugiaţi pot deveni pepiniere ale unei noi generaţii de negustori de oameni atraşi de iluzia califatului.

Istoria se scrie sub ochii noştri. Volumul Lorettei Napoleoni este, în acest sens, o lectură-martor, dar şi un curajos semnal de alarmă.

Mihai-Răzvan Ungureanu în memoria lui Luigi Bernabà

Prefaţă

Cercetările mele asupra răpirilor şi traficului de persoane au început cu mai bine de un deceniu în urmă. La scurt timp după 11 septembrie 2001, am început să mă întâlnesc, în diverse oraşe din lume, cu indivizi implicaţi în operaţiuni antitero şi spălare de bani. Toţi au căzut de acord că legea Patriot Act impulsionase cartelul Columbian să stabilească acţiuni comune cu crima organizată din Italia în vederea spălării veniturilor obţinute din comerţul său cu droguri în Europa şi Asia, şi pentru găsirea de rute noi pentru aducerea cocainei pe Bătrânul Continent. Venezuela, rău-famata Coastă de Aur a Africii de Vest – de pe care porniseră transporturile de sclavi negri spre America – şi Sahelul au devenit zone-cheie pentru transbordare.

În scurt timp contrabandiştii africani au intrat pe fir, pentru a transporta cocaina pe uscat. Gao din Mali a devenit principalul lor nod; de acolo, cocaina traversa Sahara spre ţărmurile mediteraneene ale Marocului, Algeriei şi Libiei, de unde o flotilă de ambarcaţiuni mici ducea drogurile în Europa.

În anul 2003, un grup de foşti membri ai Grupului Islamic Armat algerian (GIA) implicat în contrabanda din regiunile transsahariene şi-a extins activităţile şi a răpit 32 de europeni în Mali şi sudul Algeriei. Ostaticii au fost

transportaţi pe rute de contrabandă transsahariene spre lagăre din Mali, în nord. Pentru a-şi recupera cetăţenii, guvernele europene au plătit răscumpărări considerabile, îndeajuns pentru finanţarea unui nou grup înarmat: al-Qaida din Maghrebul Islamic (AQMI).

Printre cei cu care m-am întâlnit după 11 septembrie s-au numărat şi câţiva negociatori de ostatici. Fiind intermediari între părţi, ei cunosc foarte bine dedesubturile afacerilor cu răpiri şi din discuţiile noastre a reieşit că răpirea celor 32 de europeni dovedise că asemenea acţiuni care implicau occidentali puteau reprezenta o sursă importantă de profituri pentru organizaţii criminale şi armate. Practic începuse sezonul de vânătoare al ostaticilor occidentali.

La jumătatea primului deceniu al secolului, la numai cinci ani după 11 septembrie, afacerile cu cocaină au accelerat destabilizarea Sahelului. Au apărut state eşuate şi semieşuate, care şi-au determinat cetăţenii să devină migranţi economici şi să încerce să ajungă în Europa. Al-Qaida din Maghrebul Islamic a investit rapid o parte din profiturile afacerilor sale cu răpiri în traficarea migranţilor.

Negociatorii au considerat că eşecul guvernelor de a denunţa public criza răpirilor din Sahel împiedica orice intervenţie adecvată în regiune. De aceea, a fost uşor pentru răpitori să-şi extindă activităţile la traficul de persoane.

În calitate de cronicar al părţii întunecate a economiei globalizării, am descoperit că politica de secretomanie a guvernelor deriva din dorinţa lor de a ascunde eşecurile globalizării.

Proliferarea statelor şi regiunilor eşuate, în care legea şi ordinea s-au prăbuşit după căderea Zidului Berlinului, a oferit o oportunitate pentru înflorirea răpirilor şi a traficului de persoane într-o măsură fără precedent. Iar secretomania naţiunilor majore a permis desfăşurarea nestingherită a conflagraţiei. Era ca şi cum toţi pompierii ar fi decis să intre în grevă în timpul unor incendii

forestiere de amploare.

Negociatori de vârf şi foşti ostatici sunt de acord că oferta de prăzi valoroase fusese abundentă. În ultimii 25 de ani, o falsă impresie de securitate a lumii globalizate încurajase membri tineri şi neexperimentaţi ai clubului Primelor Naţiuni – îi voi numi „occidentali”, deşi ei pot proveni din Tokio sau Santiago, la fel de bine ca din New York sau Copenhaga – să exploreze şi să transmită relatări din toate colţurile satului global şi, de asemenea, să ajute populaţiile captive în zone de război sau afectate de anarhie politică. Acei călători, reporteri şi activişti umanitari, deveniseră unele dintre ţintele primare ale răpitorilor moderni.

După 11 septembrie, numărul răpirilor a crescut exponenţial, ca şi sumele cerute pentru răscumpărări. Dacă în anul 2004, un ostatic occidental din Irak era eliberat pentru 2 milioane de dolari, în prezent se pot plăti peste 10 milioane de dolari. Un membru al celulei de criză italiene a glumit că eliberarea Gretei Ramelli şi a Vanessei Marzullo – două tinere italience răpite în Siria în 2014 şi vândute grupării al-Nusra – costase Italia aproape un procent din PIB-ul său: 13 milioane de euro! Similar, numărul de companii private de securitate specializate în răpiri s-a înmulţit şi costul angajării lor a crescut enorm. Cu un deceniu în urmă, onorariul zilnic era de 1.000 de dolari, iar în prezent este de 3.000 de dolari.

Să fie oare economia răpirilor imună în faţa legilor economiei generale? Zece ani de inflaţie foarte mică, adăugată concurenţei acerbe dintre răpitori şi firmele private de securitate, ar fi trebuit să ducă la reducerea preţurilor, însă s-a întâmplat exact invers. Motivul este simplu: numărul de potenţiali ostatici occidentali este aproape infinit, iar guvernele şi negociatorii privaţi concurează între ei pentru a-şi elibera propriii cetăţeni, crescând astfel preţurile pentru intermediari, şoferi, informatori şi alţii.

Se ştie acum că exportarea democraţiei occidentale

în toate colţurile satului global a avut rezultate dezamăgitoare. După căderea Zidului Berlinului, lumea a devenit un loc mult mai periculos nu doar pentru nord-americani şi europeni, ci şi pentru asiatici, africani şi latino-americani, din rândul cărora milioane fuseseră siliţi să devină muncitori migranţi[1] şi refugiaţi economici. Pe măsură ce locuitorii Orientului Mijlociu încep să împărtăşească această soartă sumbră, activitatea principală a celor care iau ostatici în regiunea aceasta suferă din nou modificări, focalizându-se asupra traficului de persoane care încearcă să scape de nenorocirile şi dezastrele provocate de războiul civil. Actualmente, aceşti negustori de oameni se ocupă de o nouă varietate de mărfuri umane: nu ostaticii, ci mai degrabă migranţii. O interdependenţă suprareală leagă aşadar răpirea occidentalilor şi traficarea migranţilor.

În anul 2015, când criza migranţilor a irumpt în Orientul Mijlociu, răpitorii şi contrabandiştii au devenit cu uşurinţă traficanţi. Ei aveau deja o structură organizatorică sofisticată şi destui bani proveniţi din răscumpărările ostaticilor pentru a investi în această nouă direcţie. Încasând lunar aproape 100 de milioane de dolari în vara anului 2015, negustorii de oameni au dus săptămânal zeci de mii de persoane pe ţărmurile europene. Este o afacere profitabilă, întrucât cererea depăşeşte enorm oferta, iar costul ajungerii în Europa creşte întruna. Cu zece ani în urmă, îi puteai plăti unui contrabandist 7.000 de dolari pentru a te duce din vestul Africii în Italia. În vara lui 2015, cu aceeaşi sumă abia se parcurgea distanţa scurtă din Siria în Turcia, apoi în Grecia.

La 15 ani după distrugerea Turnurilor Gemene, majoritatea lumii musulmane este în fierbere. Câştigătorii sunt negustorii de oameni şi grupările criminale şi jihadiste care răpesc, cumpără şi vând persoane pentru profit. Ce va urma?

---

1 Termenul migrant este utilizat în conformitate cu versiunea română a furnalului Oficial al Uniunii Europene (n. trad.).

Criza migranţilor ar putea sili un întreg continent să atace ipocrizia propriilor politicieni, care păstrează tăcerea când ar trebui să vorbească deschis, ca şi absurditatea mitului că ne-am îndrepta spre o Europă integrată şi egalitară. Dar mai presus ca orice, va demasca, o dată în plus, fragilitatea respectului nostru faţă de viaţa umană şi modul în care apărăm demnitatea umană. Negustorii de oameni nu diferă cu nimic de negustorii de sclavi din secolul al XVIII-lea, de colonizatorii din secolul al XIX-lea sau de naziştii din secolul al XX-lea: toţi aceştia au considerat că vieţile altora le aparţin pentru a face cu ele orice doresc.

Din cauza naturii meseriei lor, nu am putut menţiona numele negociatorilor care m-au ajutat să înţeleg fenomenul complex al răpirilor. Anonimatul lor trebuie protejat din motive de securitate; ei se pun adesea în pericol pentru a salva vieţile altor oameni şi au reţele vaste de informatori în ţări unde răpirile sunt fapte cotidiene. În loc de a folosi pseudonime, le-am şters numele şi am amintit câte ceva despre sfera lor generală de influenţă sau origine. Cel mai frecvent, m-am referit la ei simplu, ca „un negociator” sau „negociatorul”.

Prolog

Este ora 15 şi afară s-a lăsat deja bezna. Un covor de zăpadă acoperă suburbiile oraşului universitar Urnea, din nordul Suediei. Străzile sunt pustii şi puţinele maşini pe care le întâlnim circulă cu farurile pornite pe faza lungă. Fără proiectoarele acestea, drumul n-ar putea fi deosebit de grădinile din faţa caselor. În timp ce mergem, combinaţia de întuneric şi lumina reflectată de zăpadă creează iluzii optice stranii.

Când ajungem la hotel, deschid portiera maşinii şi am impresia că pătrund într-un depozit frigorific. Este atât de ger, încât îmi pot măsura capacitatea plămânilor pe măsură ce inspir aerul cu temperatură sub zero grade Celsius. Este sfârşitul lunii noiembrie 2006; teoretic, ar trebui să fie încă toamnă, dar pare o iarnă polară.

Am venit în Urnea pentru *Iraqi Equation*, un proiect de artă politică, parte a eforturilor unui grup de artişti şi intelectuali de a duce opoziţia faţă de războiul din Irak mult dincolo de „atacurile preventive”. După luni şi luni de demonstraţii împotriva intervenţiei militare din primăvara anului 2003, lumea a amuţit, poate şocată de atitudinea sfidătoare a lui Bush şi Blair şi de indiferenţa lor faţă de opinia publică. După trei ani, grupul nostru îşi continuă campania; este misiunea noastră, deoarece ştim ce se întâmplă în Irak.

Printre artişti se numără câţiva irakieni, care au fugit imediat după debarcarea forţelor coaliţiei, fiind vizaţi de numeroasele grupări armate ce operează în ţară. Invazia dezlănţuise o furie reprimată timp de decenii, când grupări criminale, jihadiste, pro Saddam şi nou-înfiinţatele miliţii şiite se ridicaseră împotriva populaţiei civile. Pentru cei care scăpaseră şi care ni se alătură acum în sala aceasta, fuga din Irak a fost doar un act fizic. Inimile şi minţile continuă să le fie acolo, legate printr-un fir invizibil de realitatea sângeroasă a Irakului „eliberat”.

Ni s-a spus că la expoziţie vor participa mulţi irakieni, dar nu ne-am aşteptat la 200. Sunt mult mai numeroşi decât suedezii. Bărbaţi, femei, ba chiar şi copii, înfofoliţi în haine călduroase, care au venit de aproape şi de departe, sfidând climatul nordic. Intră în tăcere în sălile expoziţiei, ne strâng mâna, zâmbesc şi încep să se dezbrace de hainele groase. În scurt timp, limba cea mai vorbită în această încăpere este arabă.

Unele femei scot din genţi recipiente cu mâncare împachetată în folie de aluminiu şi le aşază lângă gustările cu brânză şi legume oferite de organizatorii expoziţiei. Mâncarea lor este colorată şi arată delicios. Aromele ne îmbie nările. Când Catherine David, directorul artistic al proiectului nostru, îşi începe discursul, simţim că parcă participăm la o sărbătoare, poate la o nuntă între suedezi şi arabi. Este o senzaţie magică şi de neuitat. Pentru o clipă toţi uităm că aceasta este deschiderea unui

eveniment care denunţă agresiunea militară.

Mai târziu în decursul serii, când participanţii încep să-şi ia la revedere, un tânăr se apropie de mine. Are piele destul de deschisă la culoare pentru un irakian, umeri laţi şi este de înălţime medie. Se prezintă ca Rashid, un nume irakian comun, dar ştiu că nu-i numele său real. Ceva din ochii lui căprui-deschis pare stingherit de numele acela. De asemenea, vorbeşte engleza cu puternic accent francez, ca nord-africanii.

Rashid spune că mi-a citit cărţile şi vrea să mă felicite pentru ele. Începem să discutăm. El vrea să ştie despre contactele mele din Londra cu foşti mujahedini. îl cunosc pe cutare-şi-cutare? Menţionează câţiva algerieni care au fugit la Londra după lovitura de stat militară şi care au primit azil.

Rashid este un tânăr cu probleme. Îmi dau seama că doreşte să discute cu mine despre ceva întunecat din trecutul lui, însă nu ştie cum să înceapă. De aceea îi sugerez să mergem la hotelul meu şi să bem o ciocolată fierbinte. El este de acord.

Nu-mi spune niciodată numele lui real, ci-şi dezvăluie doar naţionalitatea şi vârsta: este din Algeria şi tocmai a împlinit 29 de ani.

Tatăl lui a fost unul dintre întemeietorii Frontului Islamic al Salvării. La scurt timp după lovitura de stat (finanţată de francezi, dar şi de alte state europene), acesta a fost închis împreună cu fraţii lui Rashid şi au dispărut în labirintul sistemului de detenţie politică algerian. „Eram la pescuit când poliţia a venit să-l aresteze pe tatăl şi pe fraţii mei”, spune Rashid. Pe atunci avea doar 15 ani, era cel mai tânăr membru al familiei şi nu-l interesa politica. Dorea să devină marinar şi pescar, şi să călătorească prin lume. „Însă după ce mi-au arestat tatăl şi fraţii, am fost silit să am de-a face cu politica”.

Mama lui Rashid a aranjat ca el să părăsească imediat Algeria, dar, în aceeaşi seară, după ce s-a întors de la pescuit, băiatul s-a alăturat unui grup de bărbaţi care

făceau parte din partidul tatălui său, dintre care unii luptaseră în Afghanistan ca mujahedini. Ei au plecat în sud, la marginea Saharei, unde s-au regrupat şi au început să-şi planifice întoarcerea.

Rashid şi-a petrecut următorii ani în sudul Algeriei, în deşertul saharian, la mii de kilometri depărtare de marea lui iubită. Nu s-a alăturat niciodată GLA, organizaţia născută din cenuşa Frontului Islamic al Salvării care a luptat aproape un deceniu împotriva regimului militar, declanşând alt război civil sângeros în Algeria. Rashid a devenit contrabandist şi a traversat la nesfârşit rutele transsahariene.

A urmat apoi 11 septembrie 2001. Rashid îmi povesteşte:

Totul s-a schimbat. Ani de zile, noi am dus o viaţă monotonă, făcând contrabandă în general cu ţigări din Algeria în Mali şi în Africa de Vest. Brusc însă au apărut oportunităţi noi. Întreaga regiune clocotea de furie şi mândrie. Am început să facem contrabandă cu arme, cu droguri, după care cineva a avut o idee: hai să ne ocupăm de răpiri.

Din contrabandist, Rashid a devenit răpitor, o activitate pe care a detestat-o.

Când băiatul termină de vorbit, privesc afară. Ninge atât de des, încât cerul este alb. Mă gândesc cât de diferit este faţă de arşiţa din Sahara. Ce schimbare trebuie să fie pentru unii ca Rashid, care s-au născut şi au crescut într-un climat fierbinte. „De ce mi-ai spus povestea asta?” îl întreb în cele din urmă. El nu-mi răspunde imediat Mă priveşte în ochi pentru o vreme, căutând cuvintele potrivite. „Cineva trebuie să ştie”, rosteşte într-un sfârşit Pleacă pe jos din hotel, lăsând în zăpadă urme pe care viscolul le şterge iute. Ştiu că nu-l voi mai revedea niciodată. Nu ştiu nici măcar unde locuieşte sau cu ce se ocupă. Ştiu doar că după ce gruparea lui a început să trafichеze migranţi din Africa de Vest în Libia, Rashid a reuşit să urce într-o ambarcaţiune cu destinaţia Italia,

pretinzând că era refugiat irakian. Era anul 2005 şi Europa îi primea cu braţele deschise pe cei sosiţi din Irak. Din Sicilia, el a ajuns în sanctuarul Suediei. Când l-au întrebat de unde era, a răspuns: „Sunt irakian”. Cu o minciună care n-a făcut rău nimănui, a scăpat până la urmă de o viaţă violentă pe care n-o alesese. îl putem învinui?

PARTEA ÎNTÂI

Capitolul 1

Protocolul al-Qaida din Maghrebul Islamic

La sfârşitul lunii ianuarie 2011, Maria Sandra Mariani a pornit din orăşelul San Casciano în Val di Pesa din Toscana, îndreptându-se către regiunea sud-estică a Saharei algeriene. Italianca în vârstă de 53 de ani abia aştepta să-şi petreacă vacanţa anuală într-o regiune superbă a Maghrebului. Aranjase să meargă într-un tur al frumuseţilor naturale şi ruinelor arheologice ale regiunii – dintre care unele datau tocmai din neolitic –, apoi intenţiona să viziteze satele locale. Începând cu anul 2006, Mariani îşi petrecuse vacanţele de iarnă în deşertul Sahara, parţial ca turist şi parţial ca „activist umanitar voluntar”, pentru, aşa cum spune ea, „a aduce medicamente şi lucruri populaţiei locale”.1 Aşa cum mai făcuse de multe ori, şi-a aranjat călătoria prin intermediul bine-cunoscutei agenţii turistice Tenere Voyages, specializată în Sahara. Şi tot ca altă dată, ghidul ei urma să fie Aziz, un algerian politicos cu care Mariani se împrietenise de-a lungul anilor, ba chiar acesta o vizitase pe ea şi familia sa în Toscana.

Când a aterizat pe aeroportul Djanet, la aproximativ 150 de kilometri de graniţa dintre Algeria şi Libia, prima persoană pe care Mariani a văzut-o a fost Aziz. El a salutat-o şi, văzând cât era de palidă, a întrebat-o dacă avusese o călătorie grea. Mariani a recunoscut că nu se simţea prea bine. „Probabil că în avion mâncasem ceva alterat şi mă simţeam groaznic, însă am plecat imediat Ne îndreptam spre deşertul Tadrart2, între Algeria şi Libia. După câteva zile, tot nu-mi revenisem. Aziz a propus să ne oprim într-un

mic complex turistic, cu doar câteva bungalow-uri, care era de asemenea proprietatea agenţiei Tenere Voyages”, povesteşte ea.

Mariani a avut nevoie de două zile pentru a-şi reveni. Pe 2 februarie s-a simţit destul de bine ca să plece într-o mică excursie. „Am avut o zi excelentă. Lumina, aerul, peisajele, totul a fost perfect. Eram fericită – fericită că mă simţeam din nou bine şi că mă aflam în iubita mea Sahara”, îşi aminteşte ea.

La apus, Mariani şi Aziz s-au întors la complex. Mariani îşi reaminteşte:

Am coborât din maşină şi, deodată, în timp ce mergeam spre bungalow-uri, Aziz a văzut două SUV-uri negre care se apropiau cu viteză. Crezând că erau răpitori sau contrabandişti, mi-a spus „fugi, fugi, nu trebuie să te vadă” şi m-am grăbit spre bungalow, însă ei mă observaseră deja. Aşa cum am aflat ulterior, mă văzuseră prin binocluri, pentru că, într-adevăr, se aflau în căutare de străini. Nu purtam văl, deoarece nu era nimeni în jur, ne găseam în mijlocul deşertului şi hotelul era gol, aşa că nu mă gândisem să mă camuflez. Ei însă m-au văzut şi au ştiut că eram o turistă din Occident.

Bărbaţii i-au înconjurat repede pe femeia de vârstă mijlocie, Aziz şi recepţionerul hotelului. „Au tot întrebat: «Unde-s ceilalţi turişti? Unde-i soţul tău?» Nu le venea să creadă că eram singură. De asemenea, vorbeau în engleză, deoarece credeau că sunt englezoaică. Cu 20 de zile în urmă, în acelaşi complex, un grup mare de turişti englezi venise să-şi petreacă vacanţa de Anul Nou”, spune Mariani.

Frustraţi, răpitorii, care se aşteptaseră în mod clar să găsească mulţi occidentali, au luat-o pe Mariani şi au împins-o pe bancheta din spate a unui SUV. Doi dintre ei i-au silit pe recepţioner şi pe Aziz să-i urmeze în maşina ghidului. Mariani povesteşte:

Când m-au închis în SUV, toţi am înţeles că nu erau tâlhari sau contrabandişti, ci răpitori. Mi-am pierdut orice

speranţă, am simţit un gol în stomac şi am crezut că mă sufoc. Mai târziu, când i-am întrebat „Cine sunteţi?”, m-au privit şi au răspuns cu mândrie: „Noi suntem al-Qaida”.

La căderea nopţii, Mariani s-a pomenit singură în vehiculul care gonea prin deşert, cu 14 membri al-Qaida din Maghrebul Islamic. Era totuşi ceva mai liniştită, văzând în urmă farurile maşinii lui Aziz. „Aziz era prietenul meu şi eram sigură că mă va proteja”, recunoaşte ea. Însă după cinci ore de drum, răpitorii au decis să-i lase pe ghid şi pe recepţioner să plece, fiindcă maşina lor nu era la fel de rapidă ca SUV-urile pe drumurile din deşert. „I-au spart farurile lui Aziz, ca să nu poată conduce până nu se lumina de ziuă, apoi am plecat”, îşi aminteşte Mariani.

Răpitorii erau profesionişti; ştiau că trebuiau să se îndepărteze cât mai repede posibil de locul faptei. La urma urmelor, pe ei nu-i interesa să răpească doi algerieni, ci doreau străini. Ghemuită pe bancheta din spate, Maria Sandra Mariani şi-a dat seama că rămăsese singură. Ascultându-şi bubuiturile inimii, italianca de vârstă mijlocie nu ştia că, din cauza unei înlănţuiri suprareale de evenimente, calvarul ei era legat de o lege americană controversată promulgată de administraţia Bush cu un deceniu în urmă: Patriot Act.

Joint-venture pentru infracţiuni

Legea Patriot Act a fost promulgată în SUA în octombrie 2001, la numai o lună după 11 septembrie. Ea reducea drepturile civile ale americanilor, sporea supravegherea din partea guvernului şi stabilea reguli noi în domeniul financiar şi bancar pentru a perturba fluxul internaţional de venituri provenite din săvârşirea de infracţiuni şi spălări de bani în dolari americani, silind astfel cartelul Columbian al drogurilor să găsească alte rute de contrabandă spre Europa şi alte moduri de spălare a câştigurilor obţinute pe căi ilicite. Ruta aleasă a fost prin Africa de Vest şi Sahel. Răpitorii lui Mariani, al-Qaida din Maghrebul Islamic, abia intraseră în acest domeniu nou şi se ocupaseră iniţial de răpirea străinilor, pentru ca ulterior

să treacă la traficul cu migranţi. Pentru a înţelege succesiunea aceasta suprareală de evenimente care i-a transformat pe jihadişti în contrabandişti de droguri, răpitori şi traficanţi de carne umană, un fel de freak-terronomics[2], este necesar să pornim pe firul banilor până la sursa sa: cartelul Columbian post-11 septembrie.

Până la atentatul asupra Turnurilor Gemene, marea parte a profiturilor mondiale obţinute de pe urma drogurilor erau „spălate" în SUA, în dolari americani3. Deoarece 80% din veniturile acelea erau lichidităţi – sub forma dolarilor americani –, banii trebuiau transportaţi fizic în SUA. Principalele puncte de intrare erau facilităţile offshore şi băncile fantomă din Indiile de Vest. Legea Patriot Act făcuse ca procesul acesta să devină mult mai dificil, dacă nu chiar imposibil. De exemplu, băncile americane şi cele înregistrate în SUA nu mai puteau derula afaceri cu bănci offshore, precum cele din Caraibe. În plus, noua lege oferea autorităţilor monetare americane dreptul de a monitoriza tranzacţiile în dolari din toată lumea. De aceea devenise o infracţiune ca băncile americane şi cele străine înregistrate în SUA să nu alerteze autorităţile monetare americane asupra tranzacţiilor dubioase în dolari, de oriunde din lume.

Este lesne de înţeles motivul pentru care legea Patriot Act a însemnat o lovitură majoră pentru cartelul Columbian al drogurilor. Problema-cheie nu era însă cum să speli profiturile murdare obţinute prin vânzarea cocainei în SUA, ci cum s-o faci în dolari americani oriunde altundeva în lume şi cum să transferi profiturile dintr-o ţară în alta fără să alertezi autorităţile monetare americane.

Soluţia la problema aceasta a sosit din partea unui imigrant italian în Columbia: Salvatore Mancuso. În calitate de lider al *Autodefensas Unidas de Colombia* (AUC

2 Joc de cuvinte intraductibil, care combină termenii freakonomics, din cartea Freakonomics de Steven D. Levitt şi Stephen J. Dubner, Ed. Andreeo Educaţional, 2006, şi terorişti (n. trad.).

– „Forţele Unite de Autoapărare din Columbia”), organizaţia paramilitară teroristă Columbiană, Mancuso a intermediat o înţelegere între cartelul cocainei şi gruparea de crimă organizată *N’drangheta* din Calabria, care a transformat moneda euro nou-apărută în valuta globală a profiturilor obţinute din droguri. *N’drangheta* oferea servicii complete: vânzarea cocainei în Europa, plus spălarea profiturilor obţinute de pe urma drogurilor pe pieţele europeană şi asiatică.

Absenţa în Europa a unei legislaţii similare cu Patriot Act a înlesnit succesul acestui neobişnuit joint-venture pentru infracţiuni. „Profiturile generate în Spania de pe urma drogurilor au devenit câştiguri de pe urma investiţiilor imobiliare în Belgia”, afirmă o sursă din Europol. „De acolo ele au putut fi transferate rapid în euro la Bogotá fără nicio verificare”. 4 După 11 septembrie, Italia a devenit un nod european cheie pentru transbordări şi în acelaşi timp un „punct fierbinte” pentru spălarea banilor obţinuţi de pe urma cocainei. De exemplu, date provenite de la Garda Financiară din Italia arată că între 2001 şi 2004, spălarea banilor în Italia a crescut cu 70%.5 în felul acesta, odată cu noul mileniu a început o veritabilă Epocă de Aur europeană a spălării banilor graţie legii Patriot Act şi a strategiilor inteligente utilizate de gruparea

N’drangheta pentru a o ocoli. În acelaşi timp însă, transportul cocainei din Columbia direct în Europa a ridicat mai multe probleme decât spălarea unor profituri murdare pe Bătrânul Continent, aşa cum a dovedit succesul „Operaţiunii Decollo”.

De la Coasta de Aur la coasta de cocaină în toamna anului 2003, Garda Financiară din Italia a înregistrat un succes major într-o operaţiune capcană derulată vreme de trei ani, care primise numele de cod *Decollo* („Decolarea”). Succesul s-a datorat finalmente norocului întruchipat de un informator – ceva rar pentru *N’drangheta*. Acesta dezvăluise că un transport important de cocaină urma să

sosească ascuns într-un cargo de marmură Columbiană în portul Gioia Tauro, din Calabria – teritoriul controlat de *N'drangheta*.

În interiorul blocurilor de marmură, *finanzieri* au descoperit 5.500 de pungi cu cocaină sigilate ermetic, fiecare cântărind un kilogram. Din documentele căpitanului, a reieşit că nava fusese închiriată de Miguel Díaz, o falsă companie de export-import înfiinţată de cartelul Columbian al drogurilor. Compania de transport maritim, Danish Maersk Line, nu cunoştea adevărata natură a mărfii; nici echipajul sau căpitanul.

Ce s-a petrecut în ziua aceea a fost excepţional. Pentru fiecare cargo ilegal descoperit, scapă neverificate sute, dacă nu mii, de transporturi similare.6 Fără un informator, ar fi fost imposibil de localizat transportul de cocaină. Acţiunea a dezvăluit în acelaşi timp slăbiciunea bazării pe expediţia directă spre Europa într-un mediu post-11 septembrie. Sporirea măsurilor de securitate în Europa după 11 septembrie şi atentatele teroriste din Madrid şi Londra au confirmat nevoia unor rute alternative şi a unor noi ţări pentru a aduce cocaina din America Latină în Europa. Venezuela şi Africa de Vest s-au dovedit ideale7.

De la mijlocul anilor 1990, cartelul Columbian al drogurilor acţionase intens pentru a stabili relaţii bune cu politicienii din Venezuela vecină, scăldându-i în bani – investiţie care s-a dovedit foarte înţeleaptă. După alegerea sa ca preşedinte în 1990, Hugo Chavez oferise deja sanctuar unor grupări armate şi criminale, angajate în comerţul cu cocaină Columbiană. După 2001, el chiar le-a încurajat să-şi mute plantaţiile de coca dincolo de graniţă.8 De aceea, la sfârşitul anului 2009, când cartelul s-a gândit să folosească Venezuela drept punct-cheie de transport în contrabanda cocainei spre Europa via Africa de Vest, a găsit acolo atât susţinere, cât şi o infrastructură deja stabilită.

Drept nod de transport african, cartelul a ales

Guineea-Bissau, parte din fosta Coastă de Aur, fâşia răufamată din Africa de Vest de unde sclavii fuseseră trimişi spre Lumea Nouă. Daniel Ruiz, care, în calitate de reprezentant ONU în Guineea-Bissau, a denunţat în 2006 creşterea traficului de cocaină în ţară, a subliniat că depistarea transporturilor ilegale era îngreunată de caracteristicile ţării:

Guineea-Bissau a fost o bună alegere geografică pentru un punct de transbordare. Teritoriul este plat, cu un arhipelag de 80 de insule, toate acoperite de junglă deasă şi cu acces facil la ocean. În ţară existau 27 de piste pentru aterizare-decolare, construite de portughezi în timpul războaielor coloniale, ideale pentru avioane mici care puteau traversa Atlanticul din Venezuela cu cargourile lor de cocaină. Finalmente, Guineea-Bissau fusese un important nod pentru pescuit şi de aceea porturile aveau antrepozite uriaşe, acum goale, în care cartelul putea depozita cocaina.9

Modelul de business aplicat de cartel a fost sofisticat şi liniar. „Întotdeauna au existat două linii de transport: una mică, bazată pe «câtâri» – africani care înghit cantităţi mici de cocaină şi călătoresc cu avionul –, care genera cash pentru politicienii şi poliţiştii locali corupţi. Apoi o linie mare: transporturi de tone de cocaină ascunse în containere, în cargouri de mărfuri ce călătoreau spre Europa", mai spune Ruiz.

Când a ajuns însă în Guineea-Bissau, cartelul a găsit altă modalitate, neaşteptată, de a introduce ilegal cantităţi mari de cocaină, care s-a dovedit foarte eficientă şi de succes: pe uscat, pe vechile rute transsahariene de contrabandă, ascunzând cocaina în SUV-uri şi camioane. Erau aceleaşi rute nisipoase pe care, după nişte ani, aveau să le folosească cei care au răpit-o pe Maria Sandra Mariani.

„Ştiam că în deşertul Sahara se făcea contrabandă. Uneori Aziz îmi arăta pe nisip containere goale şi-mi spunea: «Le vezi? Sunt de la contrabandişti, probabil că s-

au oprit aici.» Făceau contrabandă cu orice: benzină, ţigări, haşiş, orice ar fi cerut piaţa", a spus Mariani. La acestea se adăuga şi un produs despre care oameni ca Mariani nu ştiau: cocaina.

Potrivit unor surse din forţele de securitate:

Amploarea legăturilor tot mai numeroase dintre jihadişti şi cartelurile latino-americane a devenit evidentă în anul 2009, când oficialităţile militare au localizat în Mali un Boeing 727 ars, în mijlocul deşertului. Avionul fusese încărcat în Venezuela cu cocaină şi alte produse de contrabandă, apoi zburase peste Atlantic, aterizase forţat în deşert şi fusese incendiat pentru eliminarea dovezilor.10

În acelaşi an, cu numai doi ani înainte ca Mariani să fie răpită şi adusă în Mali, Biroul Naţiunilor Unite pentru combaterea drogurilor şi a criminalităţii (UNODC) a estimat că între 50 şi 60 de tone de cocaină ajungeau anual în Europa via Africa de Vest, aduse prin contrabandă pe rutele transsahariene, reprezentând aproximativ 13% din totalul comerţului european. Droguri care trebuiau să ajungă în Europa soseau în Africa de Vest din Columbia, de departe cel mai important stat latino-american din acest sector, dar şi din Perú, Bolivia, Venezuela şi Brazilia.11

De la bun început, între 2002 şi 2003, vastei reţele de contrabandişti africani – care controlau deja rutele de contrabandă transsahariene din Sahel ce făceau legătura între Africa de Vest şi ţărmurile mediteraneene – i-a fost uşor să intre în afacerea nouă adusă de cartelul Columbian în Africa de Vest. Contrabandiştii proveneau din Algeria, Mauritania, Mali şi Maroc, iar printre ei existau câteva grupuri de jihadişti. Ei aveau cartierul general în Gao, un oraş aflat pe fluviul Niger, în nord-estul lui Mali. În scurt timp, Gao a devenit unul dintre principalele puncte de tranzit în comerţul cu cocaină cu Europa. Din Gao, caravana drogurilor pornea spre nord şi traversa deşertul Sahara, în primul rând spre ţărmurile mediteraneene ale Libiei. În februarie 2011, Maria Sandra Mariani a călătorit cu răpitorii ei exact în direcţia opusă.

Afacerea cu cocaină era foarte profitabilă şi a reînviat vechile rute de contrabandă, sprijinind economiile locale din Sahel într-un moment de dificultăţi economice majore. În ciuda faptului că activităţile respective au menţinut pe linia de plutire afacerile locale, ele au destabilizat o regiune care, după căderea Zidului Berlinului, devenise instabilă politic. Vulnerabilă era îndeosebi Guineea-Bissau. Daniel Ruiz explică:

A treia cea mai săracă ţară din lume, cu rata analfabetismului de 60% şi aproape fără reţele de curent electric, Guineea-Bissau devenise una dintre numeroasele victime ale dezintegrării blocului sovietic. În 1998, după colapsul guvernului său marxist, ţara fusese aruncată în război civil. Pe acest fundal, cartelului Columbian i-a fost uşor să cumpere elita politică şi forţele de poliţie şi să decidă rezultatul alegerilor din 2005.

Lipsa unei autorităţi statale puternice şi importanţa loialităţilor personale, tribale şi etnice i-a ajutat pe contrabandişti să-şi vadă nestingheriţi de afaceri şi să dezvolte o reţea de oficiali corupţi – un pas esenţial pentru transportul ilegal al mărfurilor. Profiturile pe care le realizau şi cheltuiau pe plan local le-au câştigat respectul triburilor locale. Precum în Cornwall în secolul al XVIII-lea, în Sahel contrabanda existase în sângele locuitorilor săi de secole, aşa că fusese lesne de reînviat. „Chiar şi înainte de începuturile comerţului cu sclavi, Africa de Vest şi de Nord împărtăşeau via Sahel tradiţii puternice de contrabandă, care supravieţuiseră globalizării”, scrie Colin Freeman în *Daily Telegraph*. M După prăbuşirea Zidului Berlinului, de exemplu, economia din Mali devenise dependentă de contrabanda de mărfuri algeriene, care erau mai ieftine, fiind subvenţionate de guvernul militar algerian.14

Pe acest fundal, contrabanda cu droguri din Sahel nu numai că a prosperat, ci a devenit practic singura activitate economică din regiune. N-a fost decât o chestiune de timp până ce contrabandiştii au adăugat alt produs ilicit: oamenii. Aceştia erau străini ca Mariani,

răpiţi pentru a fi răscumpăraţi, şi migranţi dispuşi să plătească bani frumoşi pentru a fi traficaţi să scape din debandada Africii de Vest.

Protocolul al-Qaida din Maghrebul Islamic

Maria Sandra Mariani a avut nevoie de o săptămână să ajungă la destinaţia finală: un lagăr din Mali, în nord. Pe drum, ea a observat că răpitorii s-au descurcat foarte bine prin Sahara. „Depozitaseră alimente, benzină şi cauciucuri de rezervă în ascunzători din deşert. Ştiau exact unde se aflau proviziile şi cum să le recupereze”, îşi aminteşte ea. Mariani nu ştia, dar răpitorii ei avuseseră aproape un deceniu pentru a perfecţiona transportul de ostatici prin deşertul Sahara.

AQMI a fost înfiinţată parţial cu venituri din contrabandă şi parţial cu bani din răscumpărarea implicată în prima răpire majoră de străini din regiune. În anul 2003, Grupul Salafist pentru Rugăciune şi Luptă (GSPC) 14, o facţiune desprinsă din GIA algerian, răpise 32 de europeni şi-i dusese în Mali, în partea de nord. Liderul GSPC era Mokhtar Belmokhtar, fostul mujahedin algerian care nu avea un ochi. Când statele europene au plătit 5, 5 milioane de euro pentru eliberarea ostaticilor, Belmokhtar a folosit o parte din banii aceia pentru a înfiinţa AQMI.15 O mulţime de mici grupări criminale şi jihadiste, inclusiv GSPC, s-au alăturat ulterior noii organizaţii.

Deoarece nu avea legături cu finanţatorii tradiţionali ai grupării al-Qaida din Golf, AQMI a fost finanţată de la bun început de diversele activităţi ilegale ale membrilor săi din Africa de Vest şi Sahel, în special contrabanda şi răpirea de străini, care aduceau venituri mari. Analiştii estimează că AQMI a cheltuit lunar 2 milioane de dolari pentru armament, vehicule şi remuneraţii pentru familiile ale căror copii se alăturaseră unităţilor de luptă locale, *katiba*. În 2012, Naţiunile Unite au anunţat că familii din Mali primeau în jur de 600 de dolari pentru un copil-soldat, după care urmau plăţi lunare de câte 400 de dolari,

dacă copilul rămânea angajat în luptă activă.16 Costurile de recrutare erau aşadar mari.

Belmokhtar a devenit foarte popular în AQMI, pentru că obţinea sume impresionante prin activităţi ilegale şi pentru că-i plătea generos pe membrii din *katiba* sa. La sfârşitul anilor 1990, el dezvoltase o reţea de contrabandă foarte profitabilă între Algeria şi Mali, care-i atrăsese porecla „Mr. Marlboro”, după ţigările cu acelaşi nume. Conform spuselor lui Jean-Pierre Filiu, profesor de Studii ale Orientului Mijlociu la Sciences Po, Paris School of International Affairs, popularitatea lui Belmokhtar s-a datorat şi deciziei sale de a-şi păstra relaţiile cu triburi din deşert prin alianţe maritale, evitând extorcarea de bani de la populaţiile locale, contrar acţiunilor GSPC-ului în bastionul său Kabylia17 din munţii Teii Atlas din nordul Algeriei. În mod interesant, după aproape 20 de ani, atât în Siria, cât şi în Irak, Statul Islamic – cunoscut şi ca Statul Islamic din Irak şi Siria, sau ISIS – va implementa o strategie similară pentru a obţine consensul triburilor locale.

Pentru a compensa veniturile pierdute pentru că nu jefuise populaţiile locale, în 2003 Belmokhtar şi-a extins activităţile la răpirea de străini, în timp ce continua să fie implicat în contrabanda de droguri şi arme.18 Anterior anului 2003, răpirea de străini nu fusese privită ca o afacere profitabilă în regiune, ţinând seama mai ales de veniturile importante obţinute prin contrabanda cu cocaină spre ţărmurile nord-africane. Succesul primelor răpiri în 2003 a dovedit însă comunităţii criminale şi jihadiste că noua activitate merita întreprinsă.19

Spre deosebire de contrabanda cu cocaină, răpirea de străini era o afacere pe care AQMI o putea derula pe cont propriu, fără implicarea unor grupuri străine, precum cartelul Columbian. Ca atare, veniturile ei au depăşit în scurt timp profiturile obţinute prin contrabanda cu droguri. Potrivit unei investigaţii întreprinse de *New York Times*, din anul 2003 şi până la răpirea lui Mariani în 2011,

AQMI adunase răscumpărări în valoare de 165 de milioane de dolari.20

De asemenea, numărul de străini din regiune era mare. Anterior capturării lor, niciunul dintre ostatici nu avusese habar cât de periculos devenise Sahelul în doar câţiva ani şi nici că rutele transsahariene erau folosite pentru contrabanda cu cocaină şi trafic de migranţi. Ei erau la fel de ignoranţi pe cât fusese Maria Sandra Mariani în privinţa riscului unei călătoriile în zonele acestea. „Cu câteva zile înainte de a pleca spre Algeria am urmărit un program pe postul France 24 despre doi ostatici francezi care fuseseră răpiţi în Sahel cu şase luni în urmă. Sarkozy spunea că Franţa nu va plăti nicio răscumpărare", povesteşte Mariani. „Mă gândisem că lui îi venea uşor să spună asta, însă pentru ostaticii aceia răscumpărarea reprezenta diferenţa între viaţă şi moarte. Cu toate acestea, nu mă gândisem niciodată că aşa ceva mi s-ar putea întâmpla mie. Călătoream de cinci ani în deşertul algerian şi m-am simţit întotdeauna în siguranţă".

Guvernele occidentale izbutiseră să ţină departe de mass-media criza răpirilor, insuflându-le turiştilor ca Mariani, dar şi jurnaliştilor, un fals sentiment de securitate faţă de satul global.21 Ştirile despre persoane care fuseseră răpite apăreau drept cazuri izolate într-o regiune altfel paşnică şi sigură din Africa, în plus, marele public nu ştia despre stabilirea de către cartelul Columbian a unor noi rute de contrabandă prin Sahel şi de faptul că acolo înflorea un nou tip de activităţi criminale, sau că organizaţiile jihadiste se îmbogăţeau din ambele afaceri.

În scurt timp răpirea străinilor a fost atât de profitabilă, încât al-Qaida din Afghanistan a emis linii directoare despre implementarea ei în alte regiuni, încurajând grupările jihadiste care-i erau afiliate să răpească occidentali, imitând AQMI în Sahel. De aceea, răpirea de străini a devenit cunoscută ca protocolul al-Qaida din Maghrebul Islamic, un model care, aşa cum vom vedea, avea să fie repetat în lumea jihadistă.22

Protocolul AQMI era focalizat asupra răpirii de străini în zone fără autoritate: state eşuate sau semieşuate, care abundau în Sahel şi includeau Nigeria, sudul Algeriei, Mauritania, Mali şi alte regiuni. A fost, de asemenea, crucial accesul AQMI la o ascunzătoare sigură din Mali, în nord, o regiune semieşuată. Esenţiale însă pentru succesul său au fost stricta diviziune a muncii şi disciplina la fel de strictă în interiorul organizaţiei.

Mariani şi toţi ceilalţi ostatici au fost răpiţi de membri de nivel inferior ai organizaţiei, slab pregătiţi, care în mod uzual primeau instrucţiuni de la şefii lor şi nu puteau lua decizii cruciale pe teren. Un grup de indivizi şi mai slab pregătiţi se îngrijeau de ostatici în lagăre. Oamenii aceia simpli împărţeau totul cu ostaticii lor, inclusiv mâncarea. „Cei care m-au avut în grijă erau oameni foarte, foarte simpli. Când îmi aduceau mâncarea, se temeau până şi să mă privească. Toţi erau foarte religioşi şi se rugau de cinci ori pe zi, la ore fixe. În afară de rugăciuni, nu făceau mare lucru”, a povestit Mariani.

Odată cu trecerea lunilor, temnicerii lui Mariani au devenit mai nepoliticoşi cu ea. Îşi doreau partea din răscumpărare şi tânjeau să părăsească lagărul – să revină la casele lor şi să cheltuiască banii. În ciuda nerăbdării, nepoliteţii şi plictiselii lor, niciunul nu i-a făcut niciodată vreun rău. Dimpotrivă, după ce a fost muşcată de două ori de un scorpion, i-au adus un pat pliant, iar după ce s-a trezit într-o noapte cu un şarpe încolăcit deasupra capului, i-au controlat în fiecare seară cortul, căutând şerpi.

Una dintre puţinele sarcini ale temnicerilor era s-o ţină pe Mariani separată de alţi ostatici din lagăr. „Ştiam că mai existau doi ostatici, cei doi francezi pe care-i văzusem la France 24. Îi zărisem din depărtare, dar n-am putut vorbi între noi; eram ţinuţi în părţi opuse ale lagărului”, a spus Mariani. Într-adevăr, ea a fost în acelaşi lagăr cu Marc Feret şi Pierre Legrand, care aveau să fie eliberaţi amândoi în octombrie 2013.

În negocierea răscumpărării erau implicaţi numai

membri de vârf din AQMI. Spre deosebire de temniceri, ei erau foarte abili, şi adesea se ocupau de mai multe negocieri simultan. Negociatorul lui Mariani a fost Abu Alid Saravi, un sahrawi23 din sud-vestul Algeriei, care vorbea câteva limbi şi avea o diplomă universitară. După eliberare, în timpul procedurilor de debriefing[3], Mariani l-a recunoscut drept răpitorul altei italience, Rossella Urru. „Am spus serviciului secret că era acelaşi individ care o răpise pe Rossella, însă au ezitat să mă creadă”, spune Mariani. Urru a fost răpită la 23 octombrie 2011, împreună cu Ainhoa Fernández de Rincón şi Enric Gonyalons, două femei care ofereau ajutor umanitar, dintr-o tabără pentru refugiaţi sahrawi din Tindouf, în sud-vestul Algeriei. La momentul respectiv, Abu Alid părăsise AQMI, în favoarea unei grupări desprinse din aceasta şi formată predominant din algerieni sahrawi, cunoscută ca Mişcarea pentru Unicitate şi Jihad în Africa de Vest (MUJAO). Răpirea celor trei femei a fost prima acţiune teroristă a grupării MUJAO, iar Mariani este convinsă că a fost pusă la cale de Abu Alid: „Nu l-am văzut pe Abu Alid toată vara anului 2011. Când a revenit la începutul lunii octombrie, îşi răsese barba şi arăta diferit. L-am întrebat unde fusese şi mi-a spus că părăsise Africa; fusese în străinătate. Cred că dispăruse pentru a organiza răpirea lui Rossella Urru şi a celorlalte ostatice”. Înainte de octombrie 2011, Abu Alid a vizitat-o de câteva ori pe Maria Sandra Mariani, informând-o despre progresul negocierilor pentru eliberarea ei. A fost politicos şi vorbăreţ, menţionând de câteva ori că italienii nu erau cooperanţi, posibil pentru că ea nu era decât o simplă turistă. A afirmat că contactase guvernul italian pe 17 februarie 2011, dar nu primise niciun răspuns. De aceea, în iunie 2011, abordase familia lui Mariani, care a încercat ulterior să ia legătura direct cu guvernul Berlusconi. Mariani îşi aminteşte:

3 Tehnică folosită în psihologie pentru a lăsa in urmă ceva vechi. Această renunţare se referă la situaţii, la oameni, la obiceiuri vechi, comportamente etc. în prezent este folosită în terapie, consiliere, în general când persoana suferă de stres post-traumatic (n. red.).

La un moment dat, surorii mele i s-a dat un număr de telefon la care îl putea găsi pe Berlusconi. Când a sunat la numărul acela, o secretară a spus că preşedintele era ocupat cu alegerile şi că vor telefona ei după vot. I-am cerut lui Abu Alid să-mi arate numărul şi mi-am dat seama că era un număr de telefon mobil, nu de telefon fix. Dăduseră familiei mele numărul de telefon al secretarei lui Berlusconi! Ulterior sora mea a recunoscut că în vara anului 2011, Ministerul de Externe ceruse familiei să aibă răbdare, fiindcă se ocupa simultan de 19 răpiri.

Aşa cum vom vedea în capitolele următoare, guvernele îi clasifică într-adevăr pe ostatici în ordinea importanţei şi stabileşte răscumpărarea pe care simt dispuse s-o plătească pentru vieţile lor. Cu alte cuvinte, nu numai răpitorii, ci şi guvernele atribuie preţuri diferite unor ostatici diferiţi, considerând o viaţă mai importantă decât alta.

Capitolul 2 Hrănirea urşilor

La 18 iulie 2012, Rossella Urru, Ainhoa Fernández de Rincón şi Enric Gonyalons au fost eliberate după nouă luni de captivitate în timp ce Maña Sandra Mariani a rămas ostatică încă 14 luni. Potrivit răpitorilor, guvernele spaniol şi italian au plătit 15 milioane de euro pentru punerea în libertate a celor trei ostatice.24 Se pare că eliberarea unui activist umanitar constituia o prioritate faţă de eliberarea unui turist.

Răpitorii ştiau foarte bine că guvernele îi clasificau pe ostatici. MUJAO, de exemplu, se pare că le-a selectat pe Urru, Fernández de Rincón şi Gonyalons ca victime ale primei sale operaţiuni de răpire pentru a maximiza impactul răpirilor. Ostaticele lucrau pentru organizaţii umanitare cu sedii în diverse ţări: Urru pentru CISP („Comitato Internazionale per lo Sviluppo dei Popoli”), Fernández de Rincón pentru „Asociación de Amigos del Pueblo Saharaui de Extremadura” şi Gonyalons pentru ONG-ul basc Mundubat. Ele au fost răpite dintr-o tabără pentru refugiaţi sahrawi25, ceea ce a fost şocant nu numai

pentru opinia publică din Italia şi Spania, ci şi pentru comunitatea internaţională a asistenţei umanitare. Există cinci tabere pentru refugiaţi sahrawi, toate în apropiere de Tindouf, lângă frontiera dintre Algeria, Maroc şi Mauritania, iar populaţia locală depinde în principal de asistenţa umanitară pentru subzistenţă, întrucât activităţile generatoare de venituri sunt foarte puţine. În 2015 s-a estimat că în tabere existau 165.000 de refugiaţi. Luându-i în vizor pe cei care lucrau în tabără, MUJAO a trimis un mesaj clar: taberele pentru refugiaţi sahrawi – locuri fertile pentru recrutarea jihadiştilor – aveau de acum înainte să fie zone interzise pentru ONG-uri.

Scopul răpirii era triplu: să scape taberele sahrawi de organizaţiile umanitare occidentale, să elibereze mai mulţi jihadişti care aveau legături cu organizaţia lor şi să primească răscumpărare. Cererile acestea n-ar fi putut fi asociate niciodată libertăţii unui turist oarecare, aşa cum era Maria Sandra Mariani.

Cele trei ostatice au fost duse în alt lagăr decât cel în care se găsea Mariani, care, deşi se afla tot în Mali, în partea de nord, era condus de MUJAO, nu de AQMI. La 10 decembrie 2011, pe internet a început să circule un videoclip care le arăta pe cele trei ostatice, în spatele cărora se aflau bărbaţi mascaţi şi înarmaţi. Negocierile începuseră însă mai devreme, posibil imediat după răpirea lor, iniţiate probabil de ONG-urile la care lucrau. „Procedura este standard. Organizaţiile au protocoale pentru astfel de cazuri şi ştiu cum să procedeze”, explică un negociator european pe care l-am intervievat.26 Cu toate acestea, numai organizaţiile umanitare mari îşi pot permite să implementeze un protocol de securitate corespunzător. ONG-urile mici nu au nici banii, nici capacitatea organizatorică necesare, aşa că trebuie să se bazeze pe guverne pentru negocierea libertăţii angajaţilor lor, dacă aceştia au fost luaţi ostatici.

Managementul crizei în anii ’2010, criza răpirilor i-a determinat pe donatori să ceară ca ONG-urile să vină cu

planuri de securitate, să angajeze consilieri care să se ocupe de răpiri şi să instruiască personalul.

„Aceea a fost o mişcare foarte bună”, spune Liban Holm, membru al echipei Danish Refugee Council (DRE), unul dintre cele mai mari şi mai bine finanţate ONG-uri din lume. „A motivat comunitatea internaţională a asistenţei umanitare în vederea dezvoltării de planuri de siguranţă”. 27

De exemplu, DRE a apelat pentru planurile sale la experienţa a doua femei care oferă ajutor umanitar, americanca Jessica Buchanan şi daneza Poul Hagen Thisted, care fuseseră răpite în 2011 de un grup de piraţi somalezi care acţiona pe continent.

Cele două femei, a căror misiune fusese de a instrui populaţia pentru a evita minele terestre, îşi aveau sediul în nordul Somaliei, însă răpirea a avut loc când ele reveneau din periculoasa regiune sudică, unde fuseseră pentru a instrui. În cartea sa *Impossible Oddăv* Buchanan sugerează cum s-ar fi putut îmbunătăţi securitatea în timpul călătoriei:

Planul ONG-ului meu era să zbor de la Hargeisa la Gaalkacyo de Nord, unde, din motive de siguranţă, drumul de la nord la sud urma să se desfăşoare într-o caravană de trei automobile. Această caravană este modul nostru standard de deplasare şi n-am fost deloc surprinsă că o foloseam acum. Însă colegii au neglijat să-mi spună că în zonă exista o ameninţare de răpire pentru expatriaţi şi că destinaţia noastră se afla la 500 de metri de un cunoscut cuib de piraţi.28

Probabil că piraţii ştiuseră că Buchanan şi Thisted urmau să instruiască populaţia şi au decis să le răpească. Aceasta este o procedură standard printre grupările criminale în zonele puternic destabilizate.

De atunci DRE s-a străduit să îmbunătăţească planurile de management al crizelor, atât în cartierul general din Copenhaga, cât şi pe teren, oriunde ar avea loc răpirea. Echipele acestea pot deveni operaţionale foarte

rapid. „Avem echipe prestabilite pentru celulele de management al crizei atât în cartierul general, cât şi în statele în care operăm”, explică Holm. Cu alte cuvinte, ei acţionează conştienţi de importanţa primelor ore de după răpire pentru determinarea posibilului rezultat final.

Danish Refugee Council s-a asigurat că în ciuda propriilor resurse, ONG-ul poate apela la sprijinul unei echipe specializate. Relaţia dintre echipa pentru managementul crizelor şi compania de securitate este foarte importantă. Membrii echipei se întâlnesc regulat cu experţi în răpiri, adesea neoficial la cină, pentru a discuta riscuri potenţiale în cele 37 de ţări în care operează DRE.

În timpul schimbului de informaţii, contribuţia activiştilor umanitari este de asemenea esenţială pentru compania de securitate, pentru că ei pot oferi informaţii utile despre regiunile în care activează. Relaţia aceasta puternică este construită în timp, pentru a preveni situaţii în care, de exemplu, cineva este răpit în Somalia şi compania de securitate trimite un expert în răpiri din Afghanistan. În orice clipă, celula de management a crizelor din DRE ştie exact la cine să apeleze, în orice loc.

În anul 2003, când AQMI îi răpise pe cei 32 de europeni, ba chiar în 2011, când a fost răpită Rossella Urni, nimeni nu dezvoltase însă un asemenea plan de siguranţă complex şi eficient. De asemenea, la momentul respectiv rolul experţilor şi al familiilor nu era considerat la fel de crucial ca în prezent. Sfaturile unor specialişti externi în răpiri şi răscumpărări sunt fundamentale: ei deţin cunoştinţe vaste în domeniu, deoarece se ocupă de sute de răpiri, în timp ce experienţa organizaţiei umanitare poate fi limitată la numai câteva cazuri, dacă au existat şi acelea. Holm mai apreciază că „atunci când sunt implicate familiile, prezenţa unui specialist experimentat ne confirmă acţiunile”. Cu alte cuvinte, consolidează strategia aplicată de organizaţia umanitară şi ajută familiile s-o accepte.

Relaţia dintre ONG-uri şi guvernele din ţările de

origine ale ostaticilor poate fi dificilă. „Noi le explicăm întotdeauna care este strategia noastră şi de ce am fi cei mai potriviţi pentru a rezolva situaţia, bazându-ne pe o strategie de implicare a comunităţii”, explică Holm. Cu toate acestea, unor guverne le este foarte greu să accepte ca organizaţiile umanitare să facă asta şi doresc să preia conducerea operaţiunilor, în primul rând din cauza faptului că agenţiile respective nu se angajează în negocieri directe cu răpitorii. Alte guverne sunt însă foarte fericite să nu fie implicate direct. Negocierile privind ostatici sunt foarte riscante pentru guverne, din cauza atenţiei acordate de opinia publică şi a faptului că ele nu deţin informaţii amănunţite despre zonă şi populaţia locală pe care le au ONG-urile. De aceea, în general, când au de-a face cu răpiri, guvernele tind să tărăgăneze. Iar aşa ceva poate fi – şi de cele mai multe ori este – dezastruos. Adesea o abordare de tipul „aşteptăm să vedem” este exact ceea ce n-ar trebui să facă.

Ţările care „oficial” nu plătesc răscumpărări sunt mai puţin băgăreţe, dar nu neapărat mai puţin active. În cazul lui Buchanan şi Thisted, americanii au avut un plan pentru eliberarea ostaticelor, însă DRE n-a fost informat că forţele speciale ale Marinei SUA pregăteau o operaţiune de eliberare. N-a fost o surpriză că misiunea respectivă a fost lansată când Buchanan s-a îmbolnăvit grav; din fericire, a fost încununată de succes. În general operaţiunile de felul acesta nu au o rată mare de succes. Cam una dintre trei eşuează şi cauzează moartea ostaticilor sau a eliberatorilor. De aceea, folosirea lor este foarte limitată.

Desigur, DRE, care este o organizaţie umanitară, n-ar fi intermediat niciodată o operaţiune de eliberare bazată pe intervenţii militare. Ei abordează răpirile şi negocierile complet diferit faţă de guverne. În primul rând, nu plătesc niciodată răscumpărări. „Dacă accepţi să plăteşti o răscumpărare, înseamnă automat că stabileşti un preţ pentru viaţa unui om”, explică Holm. De aceea DRE nici nu clasifică ostaticii, toate vieţile sunt la fel de importante.

Deoarece ostaticii reprezintă pentru răpitori o investiţie care atrage cheltuieli zilnice din momentul răpirii, negocierile se pot purta pe baza acestor costuri variabile: transport, mâncare, costuri de muncă şi altele similare. Oare abordarea aceasta le-ar fi salvat pe Buchanan şi Thisted? Oare abordarea aceasta le-ar fi adus acasă pe Rossella Urru, Ainhoa Fernández de Rincón şi Enric Gonyalons fără să se fi cheltuit 15 milioane de euro din banii contribuabililor? Este imposibil de spus, dar în mod cert dacă guvernele plătesc astfel de răscumpărări, devine tot mai greu pentru ONG-uri să folosească strategii alternative. „Dacă continui să hrăneşti urşii, ei vor veni la corturi”, a scris Amanda Lindhout în cartea *A House in the Sky 19*, care relatează răpirea ei din Somalia.

La scurt timp după răpirea lui Buchanan şi Thisted, personalul DRE a mobilizat populaţia locală, adresându-se bătrânilor şi aducând laolaltă triburi rivale. Mesajul a fost că asemenea acţiuni nu erau folositoare nimănui, mai ales populaţiilor locale, care necesitau cu disperare ajutorul oferit de programele umanitare, care sunt adesea silite să-şi stopeze operaţiunile în urma unei răpiri. În concluzie, răpirea unui activist umanitar reprezintă o problemă în care trebuie implicaţi conducătorii locali pentru a găsi o soluţie. De aceea abordarea DRE a fost implicarea populaţiei locale. În cazul lui Buchanan şi Thisted, de exemplu, echipa de management a crizei aflase că răpitorii schimbau frecvent locul unde ţineau ostaticele, ceea ce a fost considerat un indiciu al susţinerii lor în zonă. Răpitorii erau piraţi cu rude în regiune, care se mutaseră spre interiorul uscatului deoarece afacerile mergeau prost pe mare. În felul acesta ajunseseră să afle de prezenţa celor două femei. DRE a obţinut informaţia respectivă graţie relaţiei sale strânse cu autorităţile şi populaţia locală. Serviciile secrete ale guvernelor n-ar fi avut niciodată acces la asemenea piste.

Abordarea DRE, care poate fi definită ca „flexibilă” comparativ cu protocolul pentru răpiri al guvernelor, se

bazează pe câteva principii vitale: viaţa unui om nu are preţ, misiunile înarmate de eliberare trebuie evitate şi o soluţie paşnică în cazul unei răpiri poate fi adesea găsită prin implicarea în negocieri a populaţiei locale. De aceea, răpirea trebuie tratată pe cât posibil ca un fenomen localizat.

Per ansamblu, felul în care guvernele abordează răpirile propriilor cetăţeni nu este la fel de bine structurat precum cel al organizaţiilor umanitare de top, atunci când sunt răpiţi membri ai lor. Când ostaticii provin dintr-o ţară care plăteşte răscumpărări, ca Italia sau Spania, guvernele se ocupă întotdeauna de negocieri şi plătesc răscumpărarea, ocolind ONG-urile. Organizaţiile umanitare mici nu au probleme în a delega sarcina aceasta oficialităţilor guvernamentale, mai ales când protocolul lor de siguranţă este deficient, aşa cum au dovedit răpirile Simonei Torretta şi a Simonei Pari în 2004.

„Cele două Simone”.

La 7 septembrie 2004, o imitate de comando înarmată a pătruns în birourile din Bagdad ale ONG-ului italian *Un ponte per...* şi le-a răpit pe Simona Torretta şi Simona Pari, ambele în vârstă de 29 de ani. Cele două ostatice au devenit cunoscute drept „cele două Simone”. Răpitorii au luat şi doi colegi irakieni ai femeilor, Raed Ali Abdul Aziz şi Mahnaz Bassam, care lucrau pentru altă organizaţie umanitară italiană, INTERSOS.30 în ziua următoare, pe site-ul Islamic-Minbar.com, gruparea Ansar al-Zawahiri (partizană a lui al-Zawahiri) a revendicat răpirile.

„N-a fost o răpire politică”, spune Karin Weber, activist umanitar retras din activitate şi fostă colegă a „celor două Simone”. „În Irak existau două tipuri de răpiri: politice şi financiare. Răpitorii Simonei Torretta şi ai Simonei Pari erau criminali de rând, care voiau bani şi nimic altceva. De aceea le-au tratat foarte bine; fetele reprezentau o marfă valoroasă”. Însă guvernul şi mass-media italiene n-au prezentat răpirea în felul acesta.

Potrivit oficialităţilor guvernamentale şi presei, „cele două Simone” au fost victime ale jihadiştilor irakieni. Propaganda aceasta a fost atât de puternică, încât Jama’at al-Tawhid wal Jihad, gruparea condusă de al-Zarqawi, a emis chiar o declaraţie în care a negat implicarea în răpire.

În 2003, Weber lucra ca administrator *la un ponte per*… în Basra. După capturarea lui Saddam Hussein, ea a scris un document în care a explicat în detaliu că în climatul politic irakian aflat în dezintegrare rapidă, activiştii umanitari erau în pericol, deoarece planul de siguranţă era deficient. Sediul central din Roma al lui *Un ponte per*… i-a trimis lui Weber un răspuns care-i respingea temerile. Irakul era o ţară sigură. Însă Weber avusese dreptate. La puţin timp după invazia Irakului, în martie 2003, răpirile au devenit o sursă de finanţare pentru diverse grupări criminale şi insurgente.

„Mai ales în sudul ţării, unde aveam sediul la momentul acela, au existat un număr tot mai mare de răpiri ale irakienilor bogaţi sau care aveau meserii lucrative”, spune Maiolini, fost ambasador italian în Irak. Spre sfârşitul anului 2003, când majoritatea persoanelor respective părăsiseră ţara, străinii deveniseră prada cea mai căutată. După un deceniu, tabloul acesta avea să fie reprodus în Siria în timpul războiului civil. Weber îşi aminteşte:

Când le-am spus „celor două Simone” că demisionam din cauza lipsei măsurilor de securitate, una dintre ele m-a acuzat de laşitate. Nu m-a afectat. Ea era tânără şi foarte neexperimentată. Eu eram o femeie de vârstă mijlocie, care aveam experienţă în domeniul asistenţei umanitare. Ştiam cât de periculos devenise să rămân în Irak fără protecţie adecvată.

„Cele două Simone” au fost răpite la numai două luni după ce Karin Weber părăsise Irakul. Weber mai explică, oglindind sentimentele lui Holm faţă de misiunile de eliberare care pot dăuna misiunilor umanitare:

Le-am mai explicat că lipsa unor măsuri de securitate ar putea sfârşi prin a ne afecta misiunea. Când un activist umanitar este răpit în zone de război – iar în 2004 Irakul era o zonă de război –, asta înseamnă că au fost vizate ONG-urile.

De aceea, din motive de securitate, toţi sunt evacuaţi şi mai rămâne doar personalul mai puţin important, precum activişti umanitari locali. Un principiu esenţial al ONU şi al tuturor ONG-urilor este *să nu faci rău*. Când doreşti să ajuţi oameni, trebuie să te asiguri că nu le faci rău.

Aşa cum prezisese Weber:

Răpirea „celor două Simone" a determinat evacuarea tuturor ONG-urilor din Irak, lăsând populaţia în mâinile miliţiilor şi jihadiştilor care purtau un război sângeros cu forţele de coaliţie. Problema cu un *ponte per*... a fost că era un ONG foarte mic, cu numai şapte oameni în Roma şi un singur contract: cel pe care „cele două Simone" îl supervizau în Irak. Nu existau bani pentru asigurarea unui mediu sigur, aşa că unica opţiune era evacuarea. Însă asta ar fi însemnat încheierea operaţiunii, pierderea donatorilor şi concedierea tuturor activiştilor umanitari, inclusiv a „celor două Simone". Pentru ele, părăsirea Irakului însemna pierderea unui job de vis. Ca atare, au rămas, pretinzând că era un loc sigur şi ignorând consecinţele pe care răpirea lor le-ar fi produs pentru întreaga misiune internaţională de asistenţă umanitară din Irak.

„Cele două Simone" au rămas în Irak chiar şi după evacuarea personalului diplomatic italian. „După tragedia de la Nasiriya31, am părăsit Irakul, aşa că n-am fost acolo când au fost răpite «cele două Simone». De aceea n-am fost implicat în negocierile pentru eliberarea lor", spune ambasadorul Maiolini. Aceasta poate explica motivul pentru care în negocieri s-a implicat Crucea Roşie italiană.

„Serviciul secret italian şi Crucea Roşie au negociat răscumpărarea. Cred că organizaţia Crucea Roşie a contribuit cu 1 milion de dolari. Nu ştiu cât au plătit

contribuabilii italieni. Tot ce ştiu este că răscumpărarea a fost plătită", explică Weber. La 28 septembrie, Al Jazeera le-a arătat pe „cele două Simone" îmbrăţişându-se cu Maurizio Scelli, comisarul extraordinar al Crucii Roşii italiene, care le-a adus înapoi în Italia. „Imaginaţi-vă câte am fi putut face cu banii de răscumpărare. Am fi putut construi şcoli, spitale... în schimb, comunitatea de asistenţă umanitară a trebuit să-şi facă bagajele şi să părăsească Irakul, iar banii care ar fi trebuit să ajungă la oamenii cu probleme reale au sfârşit în buzunarele unei bande de criminali irakieni", spune Weber.

Modul în care guvernele abordează răpirile, adică plătirea unei răscumpărări negociate cu răpitorii, ignoră premeditat faptul că banii respectivi finanţează activităţi teroriste sau criminale, încurajând şi mai mulţi indivizi să răpească străini. Organizaţiile umanitare nu rambursează decât costurile răpirii şi în felul acesta nu finanţează activităţi viitoare. În acelaşi timp, prin implicarea liderilor comunităţilor locale în stoparea acestor activităţi, ele încearcă să găsească o soluţie pe termen lung împotriva răpirilor în unele regiuni ale lumii. Cu toate acestea, răpirile devin frecvent o chestiune politică pentru guverne, pe care o pot manipula cu uşurinţă în scopuri propagandistice.

Când au revenit acasă, „cele două Simone" au fost privite ca eroine ale misiunii forţelor de coaliţie în Irak de eliberare a irakienilor din mâinile unui dictator odios. Ele au fost porumbeii păcii răpiţi de jihadiştii cei răi. Cele două au apărut chiar şi pe coperta revistei *Time*.*32* Guvernul şi mass-media italiene au ţesut răpirea lor în relatarea fictivă a atacului preventiv în Irak, pentru a dovedi că invazia fusese într-adevăr absolut necesară şi că prezenţa trupelor în Irak era esenţială pentru aducerea păcii în ţară.

Contradicţiile Japoniei

O primire complet diferită au avut trei ostatici japonezi răpiţi în sudul Irakului în 2004 de Saraya al-

Mujahideen (Brigada Mujahideen). Ostaticii erau Noriaki Imai de 18 ani, membru al „Campaign to Abolish Depleted Uranium”, care sosise în Irak la 1 aprilie pentru a studia impactul uraniului sărăcit asupra copiilor din regiunile cele mai sărace ale Irakului; Nahoko Takato de 34 de ani, activist umanitar, aflată la a treia călătorie în Irak pentru a ajuta copiii fără casă din Bagdad; şi Soichiro Kōriyama de 32 de ani, fost soldat care venise în Irak ca fotoreporter freelancer[4] pentru a realiza materiale pentru revista japoneză *Asahi Weekly*.

În loc să fie priviţi ca eroi care au vrut să ajute, ei au fost acuzaţi că au abătut ruşinea asupra Japoniei, cauzându-şi calvarul deoarece sfidaseră recomandările guvernului de a nu călători în Irak. Fiecărui ostatic i-a fost înmânată o factură în valoare de 6.000 de dolari pentru biletul de avion spre casă, deşi nu şi pentru răscumpărarea plătită pentru eliberarea lor.

Iniţial răpitorii ceruseră retragerea trupelor japoneze din Irak, dar se mulţumiseră în cele din urmă cu o răscumpărare prin intermediul negocierilor efectuate de Asociaţia Clericilor Islamici, o grupare de erudiţi religioşi sunniţi. În decembrie 2003, guvernul japonez trimisese 600 de soldaţi în oraşul Samawah din sudul ţării. Deşi implicarea Japoniei în Irak avea să se limiteze exclusiv la menţinerea păcii, orice participare la Războiul împotriva terorii declanşat de Bush şi Blair era controversată şi majoritatea populaţiei japoneze continua să se opună războiului împotriva Irakului. În plus, judecând după furia dovedită faţă de ostaticii eliberaţi, opinia publică japoneză se opunea oricărei legături cu Irakul, chiar dacă obiectivul acesteia era de a descoperi fapte ce se puteau dovedi utile opunerii războiului în Irak.33 Poziţia aceasta oarecum contradictorie, care trădează o nelinişte faţă de orice război care nu este de autoapărare, va fi discutată în capitolul 13.

---

4 Termenul anglo-saxon freelancer poate fi echivalat aproximativ în limba română cu „liber-profesionist” (n. trad.).

În anul 2004, revenirea acasă a altui ostatic japonez, Junpei Yasuda, a produs o reacţie la fel de violentă din partea populaţiei japoneze. Yasuda îşi abandonase jobul de reporter la un ziar regional pentru a pleca în Irak ca freelancer şi a realiza reportaje despre rolul trupelor japoneze. Motivaţia lui provenea din prezentarea necorespunzătoare a războiului din Irak de către mass-media japoneză, un fenomen comun pentru majoritatea ţărilor participante la coaliţia lui Bush.

Criticile aspre care i-au fost adresate lui Junpei Yasuda după revenirea acasă nu l-au împiedicat să continue căutarea adevărului. În iulie 2015, el a fost răpit din nou imediat ce trecuse în secret frontiera din Turcia în Siria. Sfidase din nou recomandarea guvernului său de a nu călători în Siria pentru a transmite reportaje despre război şi alte subiecte importante pentru ţara sa, ca execuţia lui Kenjio Goto, un reporter freelancer decapitat de Statul Islamic, care fusese prieten cu Yasuda.

Deşi reacţiile Italiei şi Japoniei faţă de răpirile propriilor cetăţeni au fost complet diferite, oferind relatări opuse pentru a justifica implicarea în Irak şi plata răscumpărărilor, ambele ţări au negociat şi au acceptat condiţii pentru a-şi elibera cetăţenii. De aceea răpirea „celor două Simone”, prima răpire foarte mediatizată într-o ţară care luneca în anarhie politică pricinuită de grupări criminale şi jihadiste, ca şi răpirea ostaticilor japonezi au dovedit insurgenţilor că răpirea de străini, mai ales activişti umanitari şi membri ai comunităţii umanitare internaţionale, era o afacere profitabilă, care le putea finanţa acţiunile. De asemenea, a întărit convingerea că majoritatea guvernelor occidentale vor plăti milioane de dolari pentru a-şi aduce cetăţenii acasă, o idee care fusese introdusă cu mai puţin de un an în urmă prin plata răscumpărării celor 32 de străini răpiţi de AQMI. Guvernele occidentale hrăneau urşii, iar aceştia aveau să revină la corturi, pentru a mai primi mâncare.

Între anii ’2003 şi 2004, sezonul de vânătoare pentru

străini a început cu adevărat şi a migrat din ţară în ţară, de la an la altul, şi va continua atâta timp cât răscumpărările vor fi plătite. Activiştii umanitari şi angajaţii ONU au fost trofeele cele mai vânate. Totuşi n-a durat mult până ce orice persoană care deţinea un paşaport occidental a fost considerată o pradă valoroasă.

Capitolul 3

Traficul cu migranţi în aprilie 2009, oaza zumzăia de viaţă nouă. Era primăvară în Sahara şi iarna fusese neobişnuit de umedă. Acacia şi tufişurile erau verzi şi parfumate. Primăvara în deşert are mirosul vieţii noi, spun tuaregii. Însă Robert Fowler şi Louis Guay, cei doi trimişi speciali ONU în Nigeria, de unde al-Qaida din Maghrebul Islamic îi răpise cu patru luni în urmă, nu simţeau niciun miros. După 126 de zile petrecute în captivitate în unul din lagărele-închisori ale lui Mokhtar Belmokhtar din Malí, simţurile li se tociseră şi bărbaţii nu le mai acordau nicio atenţie.

Oaza aceasta era punctul în care erau predaţi ostaticii, închişi în SUV-ul care-i adusese, Fowler şi Guay au privit cum luptători AQMI i-au salutat pe cei care-i ţineau captivi pe ei. Ţinând în mâini automate Kalaşnikov, unii luptători strigau „Allahu Akbar”*, iar alţii ridicau armele spre cer, parcă pentru a-i arăta creatorului lor care le era puterea de foc. Pentru un observator extern, reuniunea putea să pară atât suprareală, cât şi sărbătorească, întrucât bărbaţii zdrenţăroşi, dar înarmaţi până în dinţi, săreau în sus şi în jos, îmbrăţişându-se aidoma unor puşti după ce au înscris golul victoriei într-un meci de

„Allah este mare” (n. red.).

fotbal. Pentru Fowler şi Guay însă, bucuria celor care-i capturaseră semnala un pericol teribil de real.

În scurt timp a sosit alt convoi de SUV-uri, care aducea două ostatice: pensionara Marianne Petzold în vârstă de 70 de ani, fostă profesoară de franceză care locuia lângă oraşul german Hamburg, şi cetăţeana

elveţiană Gabriella Greiner în vârstă de 50 de ani. În ianuarie 2009, ele fuseseră răpite în apropierea frontierei dintre Algeria şi Mali, împreună cu alţi turişti europeni, inclusiv soţul Gabriellei, Werner. Răpitorii nu făceau însă parte din *katiba* lui Belmokhtar, ci erau membri ai unei grupări conduse de rivalul său, celălalt emir al grupării AQMI în regiunea Sahara, Abdelhamid Abou Zeid.34

Potrivit lui Fowler35, în ziua aceea de primăvară Belmokhtar privise în interiorul unui vehicul abia sosit şi fusese şocat să vadă starea foarte proastă în care se găseau cele două femei. Una fusese înţepată de un scorpion şi braţul i se umflase şi era negru. Ambele sufereau de dizenterie avansată şi Abou Zeid refuzase să le dea medicamentele trimise de guvernele lor încă de la începutul negocierilor.

Belmokhtar i-a cerut lui Fowler pastilele sale împotriva dizenteriei şi le-a dat femeilor, după care a avut o dispută cu Abou Zeid despre eliberarea lor. Se părea că acesta se răzgândise şi nu mai voia să le lase să plece, aşa cum se plănuise iniţial. Asistând la evenimentele acelea, Fowler a fost impresionat de ceea ce a considerat a fi empatia lui Belmokhtar faţă de femeile vârstnice şi bolnave.

Pentru o vreme, şi cu teamă, ostaticii au privit cearta celor doi emiri prin geamurile fumurii ale SUV-ului. Precum doi scorpioni saharieni, ei îşi agitau cozile în faţa *katiba*, însă jihadiştii nu erau interesaţi de înfruntarea lor, ci erau fericiţi fiindcă îşi revedeau prieteni vechi. Nu doreau decât să profite de acest scurt răgaz de la viaţa dură pe care o trăiau ca jihadişti criminali.

De la Jihad la crimă

Jihadismul criminal este o activitate relativ nouă în domeniul terorismului. Pentru a o descrie este necesară o înţelegere anterioară a terorismului, lucru deloc simplu, întrucât nu există o definiţie unică acceptată pe plan internaţional. Profesorul Paul Gilbert a formulat cea mai bună definiţie scurtă a terorismului: „o crimă ce are ca

obiectiv războiul".36 Motivaţia poate fi naţionalistă, ca în cazul organizaţiei basce Euskadi Ta Askatasuna (ETA) şi a Armatei Republicane Irlandeze (IRA), sau poate fi pur politică, aşa cum s-a întâmplat cu gruparea paramilitară italiană Brigăzile Roşii. Cu toate acestea, activităţile criminale şi profiturile pe care acţiunile acestea ilicite le generează îi corup uneori pe membrii organizaţiilor armate, determinându-i să se abată de la ţelurile lor politice. Pe măsură ce graniţele dintre obiectivele războiului şi mijloacele ilegale utilizate pentru obţinerea lor se estompează, teroriştii se transformă în criminali. Aşa s-a întâmplate de altfel cu Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (OEP) a lui Arafat, care a fost afectată de corupţie şi motivată de lăcomie cu mult înainte de moartea preşedintelui ei. În alte ocazii, obiectivul războiului, ţelul politic, poate fi neconvingător din capul locului, slujind doar ca pretext pentru legitimizarea acţiunilor criminale. Acesta este chiar cazul organizaţiei AQMI.

Aşa cum am discutat în capitolul 1, AQMI a avut de la bun început o componentă criminală foarte puternică, bazându-şi finanţarea pe activităţi ilegale: răpiri pentru răscumpărări, trafic de persoane şi contrabandă de droguri în zonele neguvernabile ale Sahelului. Aceasta explică de ce n-a conlucrat niciodată cu grupările insurgente locale, care de altfel s-au ridicat împotriva ei în Ciad în 2004 şi în Mali în 2006. Dimpotrivă, câţiva dintre fondatorii organizaţiei au menţinut legături puternice cu reţelele de contrabandă care se întindeau din Africa de Vest până în Africa de Nord, incluzând grupări criminale mici până la mijlocii care operau în Sahelul saharian.

La începutul anului 2000, ţările Sahelului ofereau o pepinieră ideală pentru jihadismul criminal.38 Sărăcia cruntă din regiune a asigurat AQMI un flux continuu de recruţi, pe care organizaţia i-a salutat indiferent cât de slabe le-ar fi fost convingerile pro Jihad sau cât de puternice le-ar fi fost motivaţiile criminale. Fenomenul nu este însă nici pe departe limitat la regiunea aceasta. „În

ultimii 20 de ani, organizaţii criminale şi unele grupări politice au colaborat şi şi-au împărtăşit experienţa şi au creat genul acesta de hibrizi" 38, a spus Vincent Cochetei, care a fost răpit pe 29 ianuarie 1998 în Vladikavkaz39, în Caucazul de Nord în apropiere de Cecenia, când lucra pentru înaltul comisariat ONU pentru refugiaţi. De asemenea, jihadismul a avut manifestări violente în Irak după invazia din 2003.

În mod interesant, jihadismul n-a produs în Sahel decât înfruntări de gherilă de intensitate redusă între bande criminale şi forţe guvernamentale, fără să capete niciodată forma unei insurgenţe. Jihadul a fost doar o spoială ideologică, ce a ascuns adevărata natură criminală a majoritatea membrilor AQMI. De aceea evoluţia AQMI urmează un şablon binecunoscut, observat în crima organizată în zone predispuse la destabilizare politică: pe măsură ce apar oportunităţi, organizaţia se implică în noi activităţi ilegale, încercând să maximizeze profitul. De la contrabanda cu ţigări, a trecut la transportul cocainei pe rute transsahariene, apoi la răpirea de străini, pentru ca în cele din urmă să se implice în traficul cu migranţi din Africa de Vest în Europa. CV-ul lui Belmokhtar urmează această evoluţie.

Astfel, ceea ce Robert Fowler a considerat omenie faţă de ostatici, poate să nu fi fost în realitate decât flerul în afaceri al lui Belmokhtar. La urma urmelor, el era un negustor de oameni care-i vindea pe bani şi ştia foarte bine că neonorarea unor înţelegeri la care se ajunsese în timpul negocierilor ostaticilor avea să-i afecteze afacerile pe viitor. Mai ştia că livrarea de mărfuri deteriorate – şi pentru el ostaticii aceştia erau într-adevăr echivalenţi cu drogurile şi ţigările cu care făcea contrabandă în Sahara – nu dădea bine pentru afacerile viitoare.

Rivalul său Ăbou Zeid era altfel El reprezenta sufletul jihadist al AQM1 şi în opinia lui necredincioşii nu meritau decât brutalitate. Pe Abou Zeid nu-l interesa „afacerea cu ostatici" fiindcă nu era un negustor de oameni şi îi detesta

pe cei care se ocupau cu asta. Pentru el, străinii erau doar inamici, nu mărfuri. Se părea că Drukdal, emirul lui GSPC în Kabylia, îl selectase pe Abou Zeid ca al doilea emir al regiunii pentru a contrabalansa puterea lui Belmokhtar. Sarcina lui Abou Zeid era de a reduce şi limita popularitatea algerianului printre membru AQMI, însă nu era nici pe departe o misiune uşoară. Fost mujahedin şi membru GIA, Belmokhtar contribuise în mod însemnat la înfiinţarea AQMI, ceea ce îi adusese admiraţie printre membrii organizaţiei.

Rivalitatea personală caracteriza relaţia dintre cei doi emiri AQMI, iar răpirea de occidentali a devenit confruntarea ideală, căreia i-a fost martor Robert Fowler. De acum răpirile reprezentau principala sursă de venituri pentru AQMI. Între 2003 şi 2012, răscumpărările crescuseră şi variau între 1 şi 4 milioane de dolari pentru un ostatic occidental. Modelul AQMI de răpire devenise de altfel o sursă de venituri importante şi pentru alte organizaţii jihadiste, de exemplu talibanii, care copiaseră modelul în propriul teritoriu.

Până la sfârşitul anului 2009, rivalitatea tot mai acută dintre Belmokhtar şi Abou Zeid a produs un val nou de răpiri.

„Trei spanioli au fost prinşi pe drumul de coastă din Mauritania. Un cuplu italian a fost capturat în Mauritania lângă graniţa cu Mali. Un cetăţean francez, de mult timp activist umanitar în Mali, a fost răpit în localitatea Menaka din estul ţării”. 40 în Arlit din Nigeria, Abou Zeid a întreprins operaţiunea sa cea mai îndrăzneaţă, capturând 7 ostatici străini, dintre care 4 cetăţeni francezi. În cele din urmă, în iunie 2009, Abou Zeid l-a executat pe Edwin Dyer, ostatic britanic răpit împreună cu Marianne Petzold şi Gabriella Greiner în Nigeria în lima ianuarie a aceluiaşi an şi ţinuţi ostatici într-un lagăr din Mali, în nord. Dyer a fost ucis după ce guvernul britanic a refuzat să plătească răscumpărarea şi să-l elibereze pe Abu Qatada, care era închis în Marea Britanie şi aştepta deportarea în Iordania

nativă. Execuţia lui Dyer a avut şi scopul de a intimida alte guverne europene care plătesc răscumpărările. Aşa cum vom vedea, aceasta este o metodă pe care Statul Islamic a utilizat-o şi în 2013.

Creşterea bruscă a valului de răpiri a afectat turismul în Timbuktu, ale cărui situri istorice au devenit zone interzise pentru vizitatorii internaţionali. Turiştii au evitat şi excursiile prin deşertul mauritan. Unul din neajunsurile finanţării activităţilor criminale şi teroriste prin răpiri este că, privite ca o afacere, îşi epuizează propriile surse. În Irak, răpirea „celor două Simone" a dus la evacuarea întregului personal de asistenţă umanitară (potenţiali ostatici). În Mauritania şi Mali, numărul tot mai mare de turişti răpiţi a afectat turismul.

Fără turişti pe care să-i ia în vizor în Mali şi Mauritania, finanţele AQMI au suferit în scurt timp. Rivalitatea personală dintre Belmokhtar şi Abou Zeid risca să scoată AQMI din funcţiune. Pentru a vâna ostatici, AQMI trebuia să călătorească spre est, în Algeria şi Nigeria, unde afacerea continua să fie profitabilă, aşa cum a dovedit-o răpirea Mariei Sandra Mariani la începutul anului 2011.

Deşi infrastructura construită de AQMI pentru a desfăşură afacerea cu răpiri era foarte eficientă, treptat asigurarea logisticii în regiuni îndepărtate, ca Nigeria sau sud-estul Algeriei a devenit tot mai dificilă şi mai costisitoare. „Dacă este necesar să străbaţi mii şi mii de kilometri prin deşertul Saharei pentru a răpi pe cineva, trebuie să te asiguri că de-a lungul rutei sunt îngropate suficiente provizii. Trebuie să ştii şi pe cine să mituieşti şi câţi bani să dai fiecăruia", a explicat fostul proprietar al unui magazin de telefoane mobile second-hand din Tripoli, care după căderea lui Gaddafi s-a mutat în Mali, pentru a lucra într-un lagăr de acolo. Aşa cum observase Maria Sandra Mariani, răpitorii ei sosiseră prea târziu pentru a găsi alţi turişti. Probabil că cineva îi avertizase.

Începând cu 2003, oficiali guvernamentali şi

politicieni din tot Sahelul au devenit jucători importanţi în afacerea cu răpiri, în memoriile sale *A Season în Hell*, Robert Fowler îşi aminteşte că preşedintele Tandja al Nigeriei detesta în asemenea măsură ONU şi misiunea sa, încât lui Fowler şi colegului său li se dăduse de înţeles că Tandja nu le asigurase deloc protecţia41. „Cred […] că guvernul preşedintelui Mamadou Tandja a aranjat ca informaţii despre acţiunile noastre să ajungă la AQMI", scrie Fowler.42 Este de la sine înţeles că preţul plătit de AQMI pentru informaţii despre cei doi trimişi speciali ONU trebuie să fi fost destul de mare.

În ciuda necesităţii de a parcurge distanţe mari în teritoriu, profiturile au continuat să fie mari dacă răpirile se desfăşurau fără probleme. În 2010, de exemplu, AQMI l-a eliberat pe Pierre Carnaţie, care a petrecut 90 de zile în captivitate. A fost o tranzacţie rapidă pentru organizaţie. Negocierile se derulaseră conform planului. Franţa convinsese guvernul din Mali să elibereze patru jihadişti, aşa cum ceruse al-Qaida din Maghrebul Islamic. Potrivit fostului ambasador american în Mali, Vicki Huddleston, suma dată pentru Camatte a făcut parte dintr-o răscumpărare de 17 milioane de dolari pe care Franţa a plătit-o în 2010 pentru a elibera patru ostatici francezi răpiţi de AQMI.43

Totuşi negocierile rapide şi eliberarea promptă a ostaticilor au fost în general excepţii. De obicei, negocierile durau foarte mult, mai ales când erau implicate guverne, pe de o parte fiindcă birocraţii nu considerau răpirile o problemă urgentă. Fowler povesteşte că la mai puţin de 10 zile după răpirea sa, guvernului canadian i s-a oferit un filmuleţ cu el, posibil pentru un preţ, dar a decis să nu-l primească şi nici măcar să nu se angajeze în negocieri cu intermediari, deoarece nu avea încredere în aceştia. Abia după alte şase săptămâni, după ce văzuseră reportaje ale agenţiei France-Presse care detaliau conţinutul materialului video, canadienii deciseseră să-l achiziţioneze.44

Pe acest fundal, indivizi ca Belmokhtar au îmbrăţişat noile oportunităţi de afaceri apărute graţie destabilizării politice continue a Africii de Vest. La începutul noului mileniu, traficul cu migranţi devenea rapid resursa de bază a Africii de Vest.

Comerţul cu vieţi în anul 2004, Organizaţia Internaţională pentru Migraţie (OIM) a publicat statistici şocante: în deceniul anterior, mai bine de un milion de oameni din Africa Centrală şi de Vest emigraseră clandestin în Europa. După droguri, traficul de persoane devenise cea mai mare afacere din Africa.45 în prezent, cifrele acestea par extrem de mici, mai ales prin comparaţie cu numărul de refugiaţi care caută azil în Europa. Numai în 2015, un milion de migranţi au intrat în Germania. În iarna anului 2016, în medie 3.000 de migranţi au ajuns zilnic pe Bătrânul Continent Discrepanţa dintre aceste cifre şi cele de acum un deceniu arată că, spre deosebire de răpiri, traficarea este o afacere pe termen lung şi poate fi tot mai profitabilă.

În anul 2004, obţinerea unui paşaport fals şi a unei vize de intrare pentru Uniunea Europeană costa până la 4.000 de dolari în ţări bogate precum Coasta de Fildeş, însă în statele mai sărace, de exemplu Republica Centrafricană, preţul era mult mai mic – în jur de 1900 de dolari. În 2004 pentru cei care nu-şi puteau permite un bilet de avion din Coasta de Fildeş sau din Senegal spre Europa, traficanţii ofereau o călătorie pe uscat până la ţărmurile Libiei, urmată de traversarea cu o ambarcaţiune până în Italia, la preţul de 1.000 – 2000 de dolari.46 în 2015, înainte ca UE să-şi deschidă neoficial graniţele, un sirian care dorea să vină cu avionul în Europa cu un paşaport real, fie din România, fie din Bulgaria, se putea aştepta să plătească între 10.000 şi 15.000 de euro. Călătoria pe uscat din Siria în Europa ajungea la 2000 – 4.000 de euro. Traficanţii stabileau întotdeauna preţuri diferite pentru persoane diferite, în funcţie de tipul de călătorie pe care şi-o puteau permite.

În anul 2004, Interpolul a estimat că aceia care controlau afacerea ilegală a imigraţiei în Coasta de Fildeş câştigau anual între 50 şi 100 de milioane de dolari, în timp ce intermediarii din Senegal încasau peste 100 de milioane de dolari. În prezent cifrele respective simt de 10 ori mai mari pentru cei care trafichează migranţi din Orientul Mijlociu şi Asia spre Europa, în 2015, numai în Libia afacerea aceasta a adus aproximativ 300 de milioane de euro. În anul 2004, aducerea clandestină de migranţi din Africa de Vest în Europa pe rute transsahariene era deja mult mai profitabilă decât răpirea de străini. În mod similar, în prezent traficul de refugiaţi sirieni este o afacere mai uşoară şi mai lucrativă decât răpirea de străini.

Indivizi ca Belmokhtar şi partenerii lui jihadişti, care deţineau infrastructura pentru răpiri şi contrabandă pe rutele transsahariene, contacte bune în Libia şi sedii în Mali, partea de nord, erau poziţionaţi perfect pentru a începe afacerea aceasta.

De aceea, trecerea la traficul de migranţi şi refugiaţi a părut evoluţia naturală a răpirilor.

La începutul mileniului, de exemplu, Mali nu a fost doar locul ales de răpitori pentru ascunderea ostaticilor, ci a devenit şi un punct-cheie pentru transbordarea persoanelor. Aproape toate caravanele de migranţi ilegali care mergeau spre Europa via Libia au plecat din Mali. Unele dintre ele erau controlate de *katiba* grupării AQMI, însă migranţii nu puteau face deosebirea între traficanţii comuni şi jihadiştii criminali. Printre ei s-a numărat M., un imigrant fără forme legale, care a ajuns în Italia în 2009 şi care a participat la rebeliunea din Rosarno, Calabria.47 Acesta îşi reaminteşte: 48

Aveam 19 ani când am plecat din Conakry din Guineea.

Era anul 2006. Venisem acolo ca să caut de lucru, fiindcă oraşul Conakry era cel mai mare din apropierea satului meu. N-am găsit nimic, aşa că am plătit un

contrabandist să mă ducă în Libia. Mi-a cerut 1.000 de dolari, dar nu aveam decât 800 şi el a luat banii, dar mi-a spus că trebuia să ajung de unul singur la Bamako, în Mali. Am petrecut acolo o singură noapte. A doua zi dimineaţă mi s-a spus să urc într-un camion cu mulţi alţi oameni. Erau foarte multe camioane. Am descoperit că unele dintre ele aduseseră ţigări din Algeria şi se întorceau goale, dar ulterior am aflat că aveau cocaină ascunsă înăuntru. Altele, care păreau mai vechi, erau utilizate pentru transportul indivizilor ca mine în Libia.

Am traversat deşertul într-un convoi de trei camioane.

Am intrat în Libia, venind din Nigeria. Pe drum ne-am oprit doar ca să ne aprovizionăm; şoferii ştiau cu exactitate unde erau ascunse benzina şi apa. Toţi şoferii erau din Mali şi păreau să cunoască ruta foarte bine.

În 2007, reporterul de investigaţii Fabrizio Gatti a publicat cartea *Bilal* în care relatează călătoria sa îngrozitoare din

Senegal în Italia, deghizat ca migrant ilegal. 1 a mers din Senegal la Bamako, de unde şi-a început călătoria prin deşert. Gatti, care a ajuns în Libia prin Nigeria, descrie traficul de persoane pe rutele de contrabandă transsahariene drept o adevărată industrie, cea mai mare din toată regiunea, şi structurată ca o piramidă a crimei.

În vâri se află negustorii de oameni şi traficanţii de droguri, care se ascund prin camioanele vechi şi ponosite ticsite de indivizi disperaţi, deoarece camioanele noi sunt utihzate pentru transportul ţigărilor şi a cocainei. La bază se găsesc proprietarii de taxiuri care aduc migranţii la locurile de îmbarcare în vehicule vechi, proprietarii de prăvălii de-a lungul rutelor, adesea la fel de amărâţi ca migranţii economici, şi poliţiştii şi militarii corupţi care îi jefuiesc frecvent pe migranţi în punctele de control. Gatti a estimat că în anul 2006 cei care aveau sarcina de a controla rutele prin deşert câştigau lunar între 1 şi 2 mihoane de euro din mite sau jafuri. Pe scurt, traficul cu

migranţi menţinea pe linia de plutire economia regiunii.

Pe acest fundal, la începutul secolului al XXI-lea, Sahelul era o regiune afectată de sărăcie şi crime mai degrabă decât un teren fertil pentru Jihad. Ca atare, rivalitatea dintre Belmokhtar şi Abou Zeid putea să fi fost mai mult decât personală, rezultând din ciocnirea a doua puncte de vedere opuse din această parte a lumii şi din rolul unor organizaţii ca AQMI. Pentru Abou Zeid, destabilizarea Sahelului însemna un pas înainte spre îndeplinirea principalei misiuni a grupării AQMI: declanşarea jihadului în vederea realizării Califatului. Răpirea occidentalilor nu era o afacere, ci o modalitate de slăbire a inamicului îndepărtat, Occidentul, şi de finanţare a jihadului. Pe de altă parte, traficul cu migranţi nu avea nimic de a face cu jihadul şi de aceea pe Abou Zeid nu-l interesa.

Pentru Belmokhtar, AQMI reprezenta un instrument pentru a câştiga bani într-o regiune destabilizată a lumii, în care oportunităţile de afaceri se iveau din activităţi ilegale. Pe el nu-l interesa nici jihadul, nici realizarea Califatului, fiind un adevărat negustor de oameni care nu făcea nicio deosebire între contrabanda cu ţigări sau cocaină şi răpirea de străini sau traficul de migranţi. Toate aceste tipuri de comerţ cu mărfuri valoroase îi aduceau bani.

Afaceri murdare cu Gaddafi în anul 2008, când oamenii lui Belmokhtar i-au răpit pe Fowler şi Guay, *katiba* lui era deja implicată în traficul de migranţi spre Libia, o „afacere secundară”, care devenea mai profitabilă decât răpirile. Poate că acesta este motivul pentru care Belmokhtar a acceptat o răscumpărare destul de modestă, în jur de 1 milion de dolari, pentru cei doi trimişi speciali ONU. Este posibil ca tot acela să fi fost şi motivul pentru care Abou Zeid s-a înfuriat în dimineaţa aceea din aprilie 2009, în deşertul din Mali.

De-a lungul anilor, acţiunile criminale ale grupării AQMI au luat amploare, cuprinzând motivaţiile politice şi

religioase şi întunecând graniţele dintre terorism şi criminalitate, aşa cum a dovedit-o fisura dintre Belmokhtar şi Consiliul Shura al AQMI. în anul 2013, Associated Press a găsit în una dintre ascunzătorile al-Qaida din Mali o scrisoare care confirma dezaprobarea Shura faţă de răscumpărarea mică plătită pentru Fowler şi Guay.49 De asemenea, scrisoarea menţiona că în anul 2010 nesupunerea constantă a lui Belmokhtar a dus la separarea grupării sale de AQMI.50 Potrivit oficialităţilor din Mali, Mokhtar Belmokhtar a fost expulzat din AQMI pentru participare la comerţul cu droguri, care este condamnat de credinţa jihadistă. Mai mult, el devenise tot mai independent cu *katiba* sa, frustrând conducerea AQMI şi pe membrii săi.51

Libia oferea cele mai bune oportunităţi pentru a câştiga de pe urma traficului de migranţi africani, fiind nodul principal pentru cei care intenţionau să ajungă ilegal în Italia şi Europa. Belmokhtar avea relaţii bune în Libia, cimentate prin contrabanda cu ţigări, aşa că i-a fost uşor să intre pe piaţa respectivă. Printre criticile exprimate de Shura la adresa nesupunerii lui Belmokhtar se numărau de altfel călătoriile lui frecvente şi de durată în Libia.

Libia profitase constant de pe urma traficului de migranţi. În anul 2003, guvernul Berlusconi începuse negocieri secrete cu dictatorul libian Gaddafi în vederea ajungerii la un acord privind „restricţionarea" şi „blocarea" migranţilor care călătoreau prin Libia. În acelaşi an, Italia a trimis „ajutoare" pentru ca Tripoli să facă faţă afluxului de migranţi: ambarcaţiuni, SUV-uri, camioane, echipamente de scufundare, 12.000 mii de pături, 1.000 de saci pentru cadavre şi un număr mare de containere pe care Gaddafi le-a folosit pentru transportarea migranţilor africani de pe coastă spre interiorul uscatului, către lagărele de detenţie din deşertul libian.

„Există două tipuri de containere, unul mic şi unul mare. Eu am călătorit în ambele. Se spunea că ar fi fost

date de Italia, sub forma unui cadou din partea guvernului italian pentru Gaddafi" 52, a povestit un fost migrant.

Ceea ce mass-media din Italia a numit *călătoria speranţei*, călătoria unui migrant spre Europa şi spre o viaţă mai bună, a fost de fapt o călătorie letală şi inumană spre iad şi înapoi, aşa cum au descris-o unii migranţi africani care au sfârşit prin a fi vânduţi ca nişte mărfuri şi transportaţi prin Libia în containere.53

„Când am ajuns la Misrata, ne aştepta un container", a povestit un migrant. „Era foarte lung. Ne-au silit să intrăm. Nu ştiam nici măcar ce era. Apoi au adus încă 100 de oameni din închisoare. Proveneau din diverse ţări; mulţi erau din Somalia, Sudan, Eritreea. Eu ar fi trebuit să ajung în Italia, dar, închis în acel container, am ajuns din Misrata înapoi în sud, la Kufra". 54 Situat la marginea Saharei libiene, lângă graniţa cu Sudanul, Kufra era cel mai mare centru de detenţie al lui Gaddafi. Mai devreme sau mai târziu, toţi migranţii ajungeau acolo.

„M-au închis într-un container cu alţi 110 oameni. În timpul călătoriei, jumătate din ei şi-au pierdut cunoştinţa. Când am ajuns la destinaţie, închisoarea era ticsită şi nu am avut loc. Ne aflam în Ajdabia. De aceea ne-au pus înapoi în container, fără să ne dea o picătură de apă, şi ne-au dus la Kufra. Oamenii au început să moară lângă mine", îşi aminteşte alt migrant.55

Pentru a-l ajuta pe Gaddafi „în fluxurile de migraţie", Italia a oferit şi bani-gheaţă. Legea finanţelor din decembrie 2004 a acordat Libiei 25 de milioane de euro pentru anul 2005 şi 20 de milioane de euro pentru 2006. În 2007, mulţumirile dictatorului libian au sosit prompt: compania multinaţională de petrol şi gaze Eni cu sediul la Roma avea să participe la exploatarea zăcămintelor de gaze naturale ale Libiei, într-un acord pe 10 ani în valoare de 28 de miliarde de dolari. Era un contract scris cu sângele migranţilor.

Acordul dintre Italia şi Libia era o tranzacţie murdară care le-a adus beneficii traficanţilor şi i-a transformat pe

migranţi în ostatici şi sclavi puşi la muncă silnică, şi a deturnat sume mari din banii contribuabililor italieni în buzunarele lui Gaddafi, îmbogăţind în acest timp companii italiene asociate cu elita politică. Berlusconi a promis că va asigura Libiei 200 de milioane de euro pe o perioadă de 25 de ani prin investiţii în proiecte libiene de infrastructură, printre care un sistem radar construit de compania italiană de securitate Finmeccanica pentru monitorizarea graniţelor din deşert ale Libiei.

La 29 decembrie 2007, guvernul italian de centru-stânga condus de Romano Prodi (fost preşedinte al Comisiei Europene) a acordat alte 6 milioane de euro Libiei şi a semnat un acord de restricţionare a migraţiei din Africa în Italia. În anul 2008, în timpul campaniei electorale, Berlusconi s-a pronunţat în mod deschis în favoarea unui acord cu Libia pe problemele migrării, care a fost semnat după alegerea sa. Pentru a sărbători semnarea acordului, Gaddafi a venit la Roma cu bodyguarzii săi femei, şi-a ridicat corturile în parcurile publice ale capitalei şi i-a primit pe politicieni în ele, ca un adevărat rege beduin.

A fost un acord şocant, care legaliza sistemul gulag al Libiei din secolul al XXI-lea.56 Cu toate acestea, comunitatea internaţională a salutat noua prietenie dintre cele două naţiuni şi n-a băgat în seamă protestele unor organizaţii ca Human Rights Watch. „Pare mai puţin o prietenie şi mai degrabă o afacere murdară, care-i permite Italiei să arunce în braţele Libiei migranţii şi pe cei care căutau azil şi să scape de obligaţiile sale”, a comentat Bill Frelick, directorul programului pentru refugiaţi al Human Rights Watch.57 Oare Angela Merkel încearcă să obţină aceleaşi rezultate cu Turcia? într-adevăr, acesta pare a fi obiectivul afacerii de 3 până la 6 miliarde de euro, care a fost negociată de Uniunea Europeană în 2015 şi oferită Turciei în schimbul respingerii migranţilor de la porţile Europei.

În gulagurile libiene

Pentru migranţi, efectul acordului a fost dezastruos: a dus la şi mai multe încercări eşuate de a ajunge în Europa şi la profituri mai mari pentru negustorii de oameni ca Belmokhtar, traficanţii libieni şi autorităţile libiene. Traficanţii îi duceau pe migranţi pe coastă şi alertau poliţia, care-i aresta sau răpea imediat, iar traficanţii se alegeau cu o recompensă frumoasă, închişi în containere metalice, migranţii traversau apoi din nou deşertul saharian, călătorind spre sud, către graniţa cu Sudanul, pentru a ajunge în Kufra, un gulag din secolul al XXI-lea unde aveau să fie închişi pentru o vreme. Salima, o somaleză stabilită acum în Canada, îşi aminteşte:

Călătoream cu sora mea. Eu aveam 25 de ani şi ea 22. Când am ajuns la Kufra, ne-au închis într-o încăpere cu alte 120 de femei. Era foarte cald şi ne era sete. Nu exista apă. Ne dădeau o sticlă cu apă pe zi, pe care trebuia s-o folosim şi la băut şi la spălat. Toate eram foarte, foarte murdare şi aveam râie; unele aveau cicatrice care sângerau permanent. În noaptea aceea am fost atât de multe în încăpere, încât era greu să ne întindem pe jos. În camera alăturată îi ţineau pe bărbaţi. Pentru ei era mult mai greu; gardienii îi băteau cu regularitate. Le auzeam ţipetele, dar nu puteam face absolut nimic, aşa că unele femei doar plângeau, plângeau şi plângeau. Eu am crezut că ajunsesem în iad. Nu-mi doream decât să mor.58

După câteva săptămâni, sau chiar luni, temnicerii pretindeau că-i eliberează pe supravieţuitori. Un migrant îşi aminteşte:

Îţi spuneau că vei fi expulzat în Sudan. Două jeepuri de poliţie, despre care ziceau că fuseseră furnizate de guvernul italian, te luau din închisoare, dar nu te duceau la graniţă, ci la traficanţii locali, care aşteptau imediat lângă închisoare, gata să te cumpere. Unii dintre ei erau din Sudan şi plăteau 30 de dinari pentru un migrant Nu-i mult, dar după aceea ei câştigau mult mai mult, vânzându-te traficanţilor libieni, care te duceau înapoi la Tripoli şi îţi cereau până la 400 de dolari [pentru eliberare].

Migranţii erau vânduţi în mod repetat mai multor intermediari. De fiecare dată erau instruiţi să telefoneze acasă şi să ceară răscumpărare pentru eliberarea lor. „Familia mea a trimis banii la Mesfin, în Sudan. Chiar dacă plăteai, ei te opreau pe drum. Eu am fost oprit la Ajdabi [în Libia], unde mi s-au cerut mai mulţi bani. Dacă nu plăteşti, te leagă ca pe un animal sau te predau poliţiei, care te duce înapoi în Kufra, şi calvarul reîncepe". 59 Într-un sadic ritual desprins parcă din filmul *Ziua cârtiţei*, migranţii erau capturaţi şi recapturaţi, transportaţi prin deşert în containere şi răpiţi din nou şi din nou. Ei puteau rămâne captivi în Sahara libiană timp de luni, uneori chiar ani. „Crezusem că voi călători de la Sudan la Kufra, de la Kufra la Tripoli şi apoi în Italia", şi-a reamintit alt migrant. „Însă în loc să ajung în Italia, am fost plimbat de pe coasta libiană la Kufra, fiind cumpărat şi vândut de cinci ori şi răpit de şapte ori". 60

Oare guvernul italian ştie cum a procedat Gaddafi cu migranţii? în anul 2005, în Kufra a sosit o delegaţie italiană. Un migrant care fusese pe atunci închis în Kufra îşi aminteşte:

Gardienii i-au închis pe toţi criminalii de drept comun şi pe cei care veniseră din Nigeria, Ciad, Senegal şi Darfur, care erau cu noi. Italienii au sosit în maşini nou-nouţe, strălucitoare, cu drapelul italian. Un tânăr din Eritreea a început să vorbească cu ei în italiană, pentru ca gardienii să nu înţeleagă ce spunea. Ei au întrebat dacă ne plăcea locul, dacă mâncarea era suficientă, dacă aveam acces la duşuri, săpun etc. Iar tânărul acela a spus că era un gulag. Eram bătuţi cu regularitate, vânduţi intermediarilor şi răpiţi de poliţie. Când au plecat, italienii au spus că noi ne aflam sub protecţia ONU şi că situaţia se va îmbunătăţi de acum înainte. Nu s-a schimbat însă nimic.

Oare UE ştia ce se întâmpla în Libia în urma acordurilor strategice de a restricţiona migraţia spre Europa? în anul 2007, o delegaţie de la Frontex, agenţia Uniunii Europene înfiinţată în 2004 pentru gestionarea

cooperării între grănicerii frontierelor naţionale, a organizat o misiune în Libia şi a vizitat Kufira. Când, după câţiva ani, un fost deţinut în Kufra l-a întrebat pe preşedintele Frontex dacă ştia despre starea migranţilor din Kufra, acesta a răspuns că nu era familiar cu situaţia, dar că auzise că „era loc de îmbunătăţiri”.

Obiectivele agenţiei includeau detectarea şi combaterea migraţiei ilegale, a traficului de persoane şi a infiltrării teroriştilor. Totuşi, din raportul pe care l-a publicat în 2007, este clar că nici n-a descoperit, nici n-a denunţat lagărele libiene. Delegaţia Frontex s-a mulţumit să scrie despre Kufira: „În timpul vizitei în regiunea din sudul Libiei, membru delegaţiei au avut oportunitatea de a aprecia imensitatea şi varietatea deşertului; nicio regiune europeană nu se poate compara cu el”. Bineînţeles ei nu călătoriseră prin deşertul Sahara închişi într-un container.

Capitolul 4

Economia pirateriei

La zece ani după 11 septembrie 2001, Judith şi David Tebbutt, un cuplu britanic de vârstă mijlocie, a sosit la Kiwayu Safari Village, un complex hotelier din nordul aşezării Lamu, situată în partea nordică a coastei kenyene. Cuplul s-a cazat într-un bungalow pe plaja cu nisip alb, la numai câţiva paşi de ocean. În seara aceea, soţii Tebbutt au cinat în restaurantul complexului, apoi au băut ceva cu proprietarul. Erau singurii turişti ai complexului.

Retrospectiv, Judith Tebbutt a recunoscut că fusese puţin îngrijorată că în Kiwayu Safari Village nu mai erau şi alţi turişti şi că bungalow-ul lor era departe de recepţie şi restaurant.61 De asemenea, nu i-a plăcut că uşile şi ferestrele nu puteau fi încuiate şi că dormitorul lor era complet deschis. Li s-a spus că Kiwayu Safari Village era atât de sigur, încât încuietorile nu erau necesare. Au fost totuşi sfătuiţi să-şi pună bijuteriile într-o casetă, pentru a le proteja de maimuţe. În mod clar, complexul era sigur, sau aşa au crezut soţii Tebbutt.

Cei doi au adormit în sunetele relaxante ale valurilor

Oceanului Indian care clipoceau pe nisipul plajei chiar lângă dormitorul lor. Urma să fie o vacanţă de vis, însă a fost ultima oară când Judith Tebbutt a dormit lângă soţul ei. Când s-a trezit în toiul nopţii, David era în picioare şi striga la un bărbat înarmat, în timp ce altul îndrepta o armă spre capul ei. În câteva secunde.

Judith şi-a văzut soţul căzând pe podea şi doi bărbaţi au târât-o jos din pat, spre plajă. Ea a crezut că David fusese lovit şi leşinase. Desculţă şi îmbrăcată doar cu pijamaua, femeia a înţeles că era răpită. Bărbaţii au aruncat-o într-o şalupă care aştepta la câţiva metri de veranda bungalow-ului, unde, cu numai câteva ore în urmă, ea zâmbise aparatului foto al soţului ei, în timp ce stătea întinsă în hamac.

Şalupa a pornit cu mare viteză spre coasta somaleză, aflată la numai 40 de kilometri depărtare.

Globalizarea activităţilor criminale

Judith Tebbutt a fost primul ostatic luat de răpitori somalezi pe uscat în Kenya. Până la 11 septembrie 2011, lumea auzise doar de piraţii somalezi, care, folosind ambarcaţiuni mici, deturnau cargoboturi în Golful Aden. Răpirea lui Tebbutt n-a fost însă decât prima dintr-o serie de acţiuni similare ce au avut loc în Kenya. În săptămâna următoare, o franţuzoaică cu dizabilităţi, Marie Dedieu, a fost luată de pe altă plajă din nordul Kenyei, iar după încă o săptămână două femei care lucrau ca activişti umanitari au fost răpite dintr-o tabără pentru refugiaţi. În mod clar, Kenya, o ţară pe care occidentalii o priveau ca pe o destinaţie de vacanţă, nu era deloc sigură.

Judith Tebbutt a fost ţinută în captivitate mai bine de şase luni. Răpitorii au mutat-o frecvent, uneori în tabere aflate în adâncul smârcurilor de mangrove de pe coasta sudică a Somaliei. În timpul captivităţii, când a vorbit prima oară la telefon cu fiul ei, a aflat că David Tebbutt nu supravieţuise atacului.

Calvarul ei a fost similar cu cel al multor alţi ostatici străini; a fost hrănită doar cât să rămână în viaţă, răpitorii

au încercat s-o dezumanizeze, s-a îmbolnăvit din cauza hranei necorespunzătoare, a apei murdare, a condiţiilor dure din captivitate şi a lipsei de igienă. Ca şi María Sandra Mariani, Judith a avut timp să observe interacţiunile dintre răpitori şi a ajuns la concluzia că temnicerii erau oameni foarte simpli şi că grupul funcţiona potrivit unei ierarhii bine definite, o structură de putere respectată de toţi membrii săi.62

Mariani şi Tebbutt şi-au dat seama că disciplina era menţinută prin pedepse, însă n-au ştiut că se aplică prin amenzi financiare, care erau scăzute din cota de răscumpărare datorată răpitorilor. Aceasta era într-adevăr o regulă generală care se aplică tuturor răpitorilor, indiferent de locul unde ar fi operat în Somalia, de exemplu, piraţii care maltratau echipajul sau care adormeau în post erau amendaţi cu 5.000 de dolari, iar amenda se dubla dacă refuzau să respecte un ordin.63 Pe de altă parte, hoţia era un delict care se pedepsea cu moartea. Marinarul danez Soren Lynghjom, care a fost răpit în anul 2011 de piraţi somalezi, a spus că atunci când nişte răpitori au încercat să fure o maşină plină cu *khat64*, drogul pe care piraţii îl mestecau toată ziua, au fost prinşi şi împuşcaţi pe loc.65

În Somalia, ca şi în Mali şi în tot Sahelul, la baza piramidei răpirilor şi deturnărilor se află tineri needucaţi şi necalificaţi, care ajung să comită crime pentru a supravieţui. În 2011, oferta de asemenea indivizi în Somalia era mai mult decât suficientă, între 1950 şi 2010, în această ţară se înregistrase o creştere demografică fără precedent: populaţia crescuse de la 2 la 8 milioane, deşi în deceniile respective existase un exod de peste 2 milioane de somalezi. Paradoxal, această creştere excepţională a populaţiei a avut loc simultan cu dispariţia progresivă a economiei şi a statului.

Somalia: victima războiului rece în general se consideră că problemele grave ale Somaliei au început în 1992, când Naţiunile Unite şi Statele Unite ale

Americii au lansat operaţiunea Restore Hope. După căderea dictatorului Mohamed Siad Barre în mâinile miliţiilor rebele locale, ONU a trimis în Somalia 30.000 de soldaţi din forţe internaţionale de menţinere a păcii pentru a restabili legea şi ordinea şi a proteja populaţia civilă. La 3 octombrie 1993 însă, când două elicoptere americane UH-60 Black Hawk au fost doborâte în Mogadiscio şi rebelii au târât cadavrul unui american pe străzile capitalei somaleze ca pe un grotesc trofeu de război66, trupele SUA şi ONU au fost retrase din Somalia şi ţara a fost declarată stat eşuat.

În ciuda faptului că această variantă a declinului Somaliei este foarte răspândită, adevărata sursă a problemelor ţării fusese cu decenii în urmă, mai precis la sfârşitul anilor 1960, când Somalia a fost atrasă într-un război prin intermediari din epoca Războiului Rece. În 1969, generalul Siad Barre a răsturnat democraţia fragilă a Somaliei şi a declarat ţara stat socialist. Sub umbrela protectoare a Uniunii Sovietice, el a început să primească arme şi ajutoare străine. La sfârşitul anilor 1970 însă, când Moscova a decis să susţină Etiopia în lupta pentru controlul regiunii Ogaden, Siad Barre s-a întors spre Washington, care l-a primit cu braţele deschise. Şi mai multe arme şi ajutoare au fost trimise în scurt timp spre Mogadiscio. Mobilizarea aceasta şi relaţia de client al Războiului Rece a prejudiciat economia şi a lăsat ţara puternic înarmată, pregătind astfel scena pentru problemele ulterioare.

Frank Crigler, ambasadorul american în Somalia între 1987 şi 1990, susţine că SUA l-au înarmat pe Barre din motive strategice: „Era util să aibă acces la dotări militare, dacă acestea deveneau necesare” 67. Însă Barre nu fusese niciodată interesat să lupte pentru supraputeri. În schimb, el a distribuit arme triburilor somaleze din sud care-i erau loiale şi le-a încurajat să atace triburile din nord, care se opuneau regimului său. De aceea, vreme de două decenii, arme sovietice şi americane au alimentat un

război civil violent pe care dictatorul l-a instigat şi l-a finanţat pentru a-şi menţine propria putere.

Odată cu sfârşitul Războiului Rece, SUA nu l-au mai susţinut pe Barre, care la scurt timp a fost răsturnat de facţiuni rebele. Îndepărtarea lui de la putere n-a adus însă pacea. La începutul anilor 1990, Somalia era o ţară brutalizată de război şi plină de arme. Nordul şi-a declarat independenţa sub numele Somaliland, iar Sudul s-a afundat în război civil. Nu-i de mirare că operaţiunea Restore Hope a eşuat. Ea a fost lansată în 1992, când prejudiciile fuseseră deja făcute. Din păcate, după câteva decenii, războiul civil din Siria, care s-a transformat într-un război prin intermediari, respectă acelaşi scenariu distopic.

Ca stat eşuat, Somalia a fost în scurt timp vizat de criminalitatea globalizată. De exemplu, deoarece nu avea flotă, nu-şi putea patrula coastele, astfel încât pescuitul ilegal s-a răspândit pe scară largă. La începutul anului 2000 s-a estimat că 700 de ambarcaţiuni înregistrate în străinătate erau angajate în pescuit neautorizat în apele somaleze, exploatând specii valoroase, ca toni, rechini, homari şi creveţi de apă adâncă. În numai câţiva ani, pescuitul ilegal a distrus industria bogată a pescuitului somalez, împingând în sărăcie o mare parte a populaţiei ţării. De asemenea, apele de coastă ale Somaliei au devenit o groapă de gunoi planetară pentru deşeuri electronice şi radioactive, în 2009, costul deversării de deşeuri toxice în largul coastelor somaleze era aproximativ 1% din costul eliminării lor în Europa.68

A fost doar o chestiune de timp până ce criminali somalezi au început să exploateze vastele coaste nepatrulate ale ţării lor, o suprafaţă de mii de kilometri pătraţi, care se întinde de ia Strâmtoarea Mozambic la Marea Roşie. „Lungimea coastelor şi poziţia geografică la intrarea Mării Roşii îi conferă Somaliei o unicitate strategică”, a explicat asigurătorul italian Giacomo Madia. Somalia se află şi foarte aproape de principala resursă

energetică a Europei, câmpurile petrolifere din Arabia Saudită şi Golf, astfel că tancurile petroliere navighează cu regularitate în lungul ţărmurilor sale.

Privind retrospectiv, lăsarea Somaliei să devină un stat eşuat a fost într-adevăr o greşeală enormă: câştigarea Războiului Rece n-a schimbat geografia planetei. Dimpotrivă, poziţia strategică a Somaliei a devenit de importanţă capitală, deoarece globalizarea a impulsionat comerţul internaţional şi o cotă tot mai mare a sa a sfârşit în tranzit în largul coastelor Somaliei şi a Cornului Africii. Această rută comercială nesupusă reglementărilor poliţieneşti a creat o resursă nouă şi bogată, gata pentru a fi exploatată de piraţii somalezi prin deturnări şi răpiri.

Negocieri cu piraţi

La 6 aprilie 2009, piraţi somalezi au deturnat nava *Malaspina Castle* şi au răpit echipajul în Golful Aden, în largul coastelor Somaliei. Deşi proprietarul navei era italian, *Malaspina Castle* naviga sub pavilion britanic. Acesta a fost un factor important, deoarece legislaţia italiană previne plata răscumpărărilor pentru răpiri prin blocarea conturilor persoanelor vizate. Dacă nava ar fi fost înregistrată în Italia, proprietarul n-ar fi putut negocia o răscumpărare.69

Malaspina Castle plecase cu câteva zile în urmă din Novorosiisk şi se îndrepta spre China. Era ultima navă dintr-un convoi ce naviga prin Canalul Suez spre Oceanul Indian, aşa că, pentru piraţi, reprezenta ţinta cea mai uşoară din grup. Transporta o încărcătură sensibilă – fier spongios redus în mod direct, un produs feros care la temperaturi ridicate poate exploda –, astfel că era imperativ ca materialul acesta să fie păstrat în condiţii corespunzătoare pe durata deturnării. Aşa s-a şi întâmplat. Giacomo Madia, care a acţionat în calitate de intermediar pentru proprietar în negocierea pentru *Malaspina Castle70 îşi* aminteşte:

Din capul locului, ne-am dat seama că aveam de-a face cu profesionişti. Am constituit imediat o celulă de

criză, la care au participat un avocat în drept maritim, Nunzio Natale, directorul nostru de asigurări, un ofiţer maritim şi managerul flotei, care monitorizau orice urgenţe. Ei (piraţii) au stabilit imediat o relaţie bună cu noi, în mod clar pentru a evita tensiunile şi orice fel de probleme în timpul negocierilor. Singurul impas cu care ne-am confruntat a fost refuzul cererii lor iniţiale: peste 3 milioane de dolari. Pe atunci preţul uzual era între 1, 5 şi 2, 5 milioane de dolari. După care, desigur, în anii ’2010 şi 2011 răscumpărările au crescut mult, ajungând chiar la 5 sau 6 milioane de dolari. În anul 2009 însă, 3 milioane de dolari era o sumă prea mare.

A fost alcătuită imediat o echipă profesionistă de negociatori, Armor Group, şi discuţiile cu răpitorii au început chiar a doua zi după deturnarea navei, prin intermediul unei linii telefonice dedicate şi au avut loc la fiecare două zile. Madia povesteşte:

Erau negociatori foarte pricepuţi. Au încercat chiar să pună presiune pe noi, folosindu-se de echipaj. Au permis membrilor echipajului să vorbească cu familiile, după care acestea îi telefonau proprietarului şi-l presau să accepte condiţiile răscumpărării… Căpitanului i s-a permis să stea de vorbă cu managerul flotei şi să-l ţină la curent cu starea echipajului şi nivelurile de umiditate şi temperatură ce ar fi putut afecta vulnerabilitatea navei, din cauza tipului special de încărcătură, fier spongios redus în mod direct, pe care-l transporta. La un moment dat, după refuzurile noastre repetate de a plăti, piraţii au ameninţat chiar că vor duce 10 membri ai echipajului pe ţărm şi-i vor ucide. L-am întrebat pe negociatorul din Armor Group (compania britanică pe care am angajat-o nu doar ca să ne îndrume în negocieri, ci şi pentru a se ocupa de toate activităţile ulterioare) dacă vorbeau serios, iar el a spus că era o cacealma. Era o tactică psihologică pentru a ne determina să acceptăm o sumă mai mare. După 24 de ore, am reluat negocierile şi în mai puţin de o lună am primit o propunere de 1, 8 milioane… care a fost atunci acceptată.

Răpitorii au fost foarte bine organizaţi când s-a ajuns la predarea răscumpărării. Lui Madia i s-a spus detaliat ce trebuia să facă proprietarul navei: răscumpărarea trebuia adusă chiar pe navă. După ce suma ajungea în Djibouti, banii trebuiau puşi în valize, care apoi erau etanşate în plastic. În cele din urmă, Armor Group a închiriat un Piperjet şi a paraşutat valizele pe navă. „Au fost foarte meticuloşi în a ne spune cum să paraşutăm banii pe vapor. A fost o operaţiune riscantă, deoarece toate instrucţiunile erau transmise prin mesaje radio şi oricine le putea asculta”. Dacă paraşutarea se făcea prea departe de navă, alte grupuri de piraţi ar fi putut ajunge primele la valize, fiindcă ar fi aflat coordonatele din instrucţiunile transmise prin radio. „Iar dacă s-ar fi întâmplat aşa, am fi avut într-adevăr mari probleme, pentru că nu eram pregătiţi pentru asemenea riscuri”, a explicat Madia. „Obţinusem cooperarea asigurătorilor noştri londonezi pe care îi vizitasem imediat după deturnarea navei şi reuşisem să folosim asigurarea pentru risc de război ca să plătim răscumpărarea”. Potrivit clauzei Avarii Comune, riscul de război includea riscul de piraterie, iar Giacomo Madia a reuşit să obţină aprobarea asigurătorilor navei *Malaspina Castle* de a plăti nu numai răscumpărarea, ci şi toate cheltuielile aferente pe care trebuia să le acopere proprietarul navei, inclusiv închirierea avionului Piperjet pentru aducerea răscumpărării şi cheltuielile zilnice, printre care serviciile companiei Armor Group în valoare de 1 750 de lire sterline pe zi.

Industria pirateriei

Deturnările şi răpirile înseamnă şi pentru piraţi costuri fixe şi variabile. Cu cât negocierile durează mai mult, cu atât profiturile vor fi mai mici, iar regula aceasta se aplică oricărui tip de răpire. În cazul piraţilor din Somalia, răpirea şi deturnarea au fost considerate resurse naturale, iar negocierea a fost clasificată ca parte din costul exploatării resurselor.

Modelul de piraterie somalez a evoluat pe aceleaşi

linii ca modelul răpirilor utilizat de AQMI în Sahel. Oglindind aproape perfect natura distopică a statului eşuat în care trăiau, atât jihadiştii criminali din AQMI, cât şi piraţii somalezi au înlocuit sistemul mafiot clasic din secolele al XIX-lea şi al XX-lea cu o formă de criminalitate descentralizată şi destructurată, orientată în primul rând spre străini şi spre interese străine. Aşa cum vom detalia în capitolul 14, acesta este modelul pe care-l îmbrăţişează în prezent traficanţii de migranţi.

Piraţii somalezi s-au dovedit însă mai experimentaţi decât jihadiştii criminali din AQMI. în primul rând, pirateria a vizat una dintre afacerile care beneficia cel mai mult de pe urma globalizării: comerţul internaţional. În al doilea rând, piraţii n-au răpit doar echipaje, ci au deturnat nave şi cargouri, astfel încât negocierile au însemnat mai mult decât simpla eliberare a ostaticilor.

Pirateria presupunea investiţii iniţiale mai mari decât răpirile şi necesita finanţatori. Adesea în deturnări a fost implicată o navă-mamă mare şi ca atare costul investiţiilor era ridicat; finanţatorii puteau cheltui până la 30.000 de dolari cu un echipaj în Oceanul Indian şi peste 10.000 de dolari în Golful Aden. În plus, pentru a se asigura că triburi rivale nu furau ostaticii sau răscumpărarea, piraţii angajau miliţii locale pentru sume ce ajungeau la 10.000 de dolari pe lună. Banii erau necesari şi pentru cumpărarea de gadgeturi electronice, utilizate pentru interceptarea navelor şi coordonarea atacurilor.

În cele din urmă, pirateria necesita un număr mai mare de indivizi calificaţi şi mai bine echipaţi decât răpirea de străini în deşertul saharian. Aceasta explică pe de o parte motivul pentru care recrutările au avut loc iniţial printre foşti pescari, oameni care cunoşteau marea şi ale căror mijloace de trai au fost afectate din cauza excesului de pescuit.

Spre deosebire de modelul răpirilor efectuate de AQMI, care nu necesită investiţii iniţiale însemnate, pirateria a imitat modelul clasic de investiţie al

capitalismului timpuriu şi de aceea rentabilitatea capitalului a fost mult mai mare decât costul muncii, graţie unei oferte bogate de forţă de muncă ieftine. Investitorii puteau încasa până la 75% din profit, cu o cotă de numai 25% pentru piraţi. În acelaşi timp, într-o ţară unde PIB-ul pe cap de locuitor era estimat la 600 de dolari pe an, un singur pirat putea câştiga cu uşurinţă 10.000 de dolari sau chiar mai mult după o deturnare reuşită, aşa cum fusese *Malaspina Castle*. Din sumele acelea mari, piraţii trebuiau să scadă propriile cheltuieli şi onorarii, care erau adesea foarte ridicate.

Efectul trickle-down[5] al pirateriei

Potrivit foştilor piraţi, când o navă capturată era adusă pe uscat în Somalia, întreţinerea ei trezea la viaţă o întreagă economie. Bucătari asigurau servicii de catering pentru echipaj şi piraţi. Era adus *khat*, dar se ofereau şi alte produse şi servicii, printre care alcool şi prostituate. Toţi participanţii, incluzându-i pe cei implicaţi în acţiunea propriu-zisă de piraterie, erau plătiţi după încasarea răscumpărării. Toate cheltuielile erau consemnate şi chitanţele erau păstrate până în ziua efectuării plăţii.

Ca o ironie a sorţii, împrumuturile şi efectul trickle-down, atât de dragi doctrinei occidentale neoliberale, au fost fundamentale pentru succesul modelului pirateriei în Somalia. Investitorii acopereau costul iniţial al deturnării, iar piraţii se autofinanţau în timpul negocierilor, atrăgând datorii. Cu alte cuvinte, investitorii se confruntau cu costuri fixe, în timp ce costurile curente erau achitate prin împrumuturi pe plan local, în mod firesc, până la colectarea răscumpărării, datoria creşte prin dobândă, care poate atinge 100%. De exemplu, dacă un pirat solicită convorbiri pe telefonul său mobil în valoare de 10 dolari şi promite să plătească banii când va primi răscumpărarea, el va fi nevoit să achite 20 de dolari individului care i-a

5 Politica oferirii de facilităţi fiscale afacerilor mari şi investitorilor bogaţi, în convingerea că acestea vor funcţiona în beneficiul afacerilor şi al consumatorilor mici (n. trad.).

furnizat serviciul respectiv.71

Când se încasează o răscumpărare, este zi de salariu pentru toată lumea. Bătrânii şi conducătorii de triburi primesc între 5 şi 10% pentru drepturile de ancorare. Alţi 10% revin echipei de securitate, care include foşti membri ai miliţiilor şi interpreţi. Piraţii, şeful lor, echipajul navei-mamă şi echipele de atac împart aproximativ 30% din răscumpărare, din care îşi plătesc datoriile personale. „După ce este plătită răscumpărarea, un contabil trece pe la toţi datornicii şi colectează sumele", a explicat un fost pirat.72 Uneori o parte din bani este plătită unor şefi de grupări paramilitare care le oferă piraţilor protecţie faţă de propriile triburi, ascunzându-le identitatea, astfel încât să nu fie nevoiţi să împartă banii cu tribul. În sfârşit, un procentaj este plătit negociatorilor.

În memoriile ei *A Long Walk Home*, Judith Tebbutt descrie efectul trickle-down produs de plata răscumpărării:

Suma plătită ca răscumpărare pentru mine a trebuit să fie împărţită în multe direcţii: este probabil ca prima parte să fi fost folosită pentru achitarea unui împrumut cu dobândă pe care piraţii îl făcuseră pentru finanţarea operaţiunii. Şi ţinerea mea în captivitate a implicat costuri; chiar dacă eram hrănită ieftin, eram păzită scump şi gardienii respectivi necesitau mâncare gătită, *khat* şi salarii. După achitarea facturilor respective, restul a fost împărţit de sus în jos.73

Efectul trickle-down se resimte la nivel local. De exemplu, piraţii de nivel inferior îşi cheltuiesc banii foarte rapid în economia locală. Într-un interviu cu membri ai organizaţiei „Tinerii împotriva pirateriei în Garowe" (capitala regiunii Puntland din Somalia), un fost pirat a povestit cum participase la o deturnare în urma căreia se obţinuse o răscumpărare de 2, 5 milioane de dolari. Investitorul primise 800.000 de dolari, iar partea lui fusese de 40.000 de dolari. El îşi cumpărase o maşină cu 10.000 de dolari, împrumutase 20.000 de dolari unui prieten care

dorea să reinvestească în altă operaţiune care finalmente a eşuat, şi cheltuise restul de 10.000 de dolari cu „activităţi de agrement” în Garowe, precum băutură şi prostituate.74

Modelul de business al pirateriei este structurat în mod deliberat pentru a-i sili pe soldaţii de rând să revină pe ocean, în acelaşi timp, el a transformat pirateria într-o industrie naţională, finanţând un număr însemnat de afaceri auxiliare în Somalia. ONU estimează că între aprilie 2005 şi decembrie 2012, pirateria a generat între 350 şi 420 de milioane de dolari în Cornul Africii. În perioada aceea, numărul de deturnări şi răpiri a crescut exponenţial. În 2006, 188 de persoane au fost luate ostatici, în 2009 numărul lor a ajuns la 1 050, iar în 2010 la 1181. În paralel, răscumpărările au crescut de la sute de mii de dolari în 2006, la o medie de 5 milioane de dolari în 2011. În anul 2011, pirateria era a doua mare sursă de venit în Somalia, aducând anual peste 200 de milioane de dolari, fiind devansată doar de contribuţiile diasporei, estimate la aproximativ 1 miliard de dolari anual.

Deloc surprinzător, piraţii somalezi şi-au considerat activităţile pe deplin justificate, autodenumindu-se *badaadinta badah*, sau „salvatorii mării”, care se traduce frecvent ca „pază de coastă”, spre deosebire de *burcad badeed*, termenul somalez pentru „pirat”.

Străinii: prada cea mai bogată a Oceanului Indian

Societatea civilă somaleză dispăruse cu mult înainte ca Judith Tebbutt să fie răpită şi soţul ei să fie ucis, la numai 40 de kilometri de Somalia. Până când soţii Tebbutt ajunseseră pe plajele din Lamu, majoritatea populaţiei regresase într-un tribalism aproape primar. Captivi în interiorul unor triburi tot mai violente şi luptându-se să trăiască, oamenii îşi pierduseră busola morală.

Într-un interviu pentru BBC, Judith Tebbutt şi-a reamintit că într-o zi răpitorul somalez vorbitor de engleză care juca rolul de translator îi spusese că fratele lui dorea să-i pună o întrebare. El voia să ştie dacă femeia credea că ei erau oameni răi. Judith Tebbutt a încercat să le explice

motivul pentru care acţiunile lor erau greşite, însă tinerii fraţi somalezi păreau incapabili să priceapă înţelesul cuvintelor. Mariani a avut experienţe similare cu cei mai tineri dintre răpitorii ei în Mali.

În anul 1998, când lucra pentru înaltul comisariat ONU pentru refugiaţi, Vincent Cochetei a ajuns la aceeaşi concluzie după ce a fost capturat şi ţinut ostatic în Cecenia vreme de 317 zile.75 închis într-un beci, în beznă absolută timp de 23 de ore şi 45 de minute zilnic, el primea o lumânare care ardea doar 15 minute, împreună cu o bucată mare de pâine şi un castron cu supă. Într-o zi, un temnicer nou s-a apropiat de el şi i-a spus foarte încet: „Vreau să-ţi mulţumesc pentru ajutorul pe care organizaţia ta l-a oferit familiei mele când am fost strămutaţi în Daghestanul vecin". „Ce i-aş fi putut răspunde?" spune Cochetei. „A fost extrem de dureros. A fost ca un cuţit înfipt în stomac. Am avut nevoie de multe săptămâni de meditaţie pentru a încerca să împac motivele legitime pe care noi le avuseserăm pentru a ajuta familia aceea care născuse un mercenar. El era tânăr şi timid. Nu i-am zărit niciodată chipul. Probabil că-mi dorea binele. Dar în acele 15 secunde, m-a determinat să pun sub semnul întrebării tot ce făcuserăm noi, toate sacrificiile". 76

Pe fundalul unui scenariu politic tot mai distopic, în Somalia, ca şi în Cecenia, binele şi răul au dispărut şi străinii au căzut victime prădătorilor, care erau ei înşişi victime ale statului eşuat. Vânătoarea străinilor s-a desfăşurat, peste tot, pe mare, pe ţărm şi în ţările vecine.

Toţi par să fie implicaţi în vânătoare, inclusiv copiii, aşa cum îşi aminteşte Jessica Buchanan despre calvarul ei din Somalia:

Se făcuse întuneric şi noi schimbaserăm vehiculele de două ori. Au sosit mai mulţi oameni care ţipau. În spatele meu am auzit un glas ascuţit, care zbiera în somaleză fără să se oprească, şi mi-am spus: „Dumnezeule, au implicat şi o femeie în asta". M-a întors şi am văzut pe bancheta din spate a jeepului un copilaş cu un AK-47

acoperit cu benzi de cartuşe. Şi m-am gândit la ironia sorţii – la motivul pentru care venisem eu în Africa…” 77

Acel copil-soldat „învăţa meseria”, ca s-o citǎm pe Buchanan. Globalizarea are o latură întunecată înspăimântătoare. A transformat câteva zone ale lumii în jungle moderne, în care criminalii caută ucenici tineri pentru a-i învăţa cum să-i vâneze pe străini şi turişti. Chiar dacă guvernele nu recunosc, aceasta este realitatea.

La scurt timp după răpirea lui Judith Tebbutt, autorităţile kenyene au deschis o anchetă. Explicaţia oficială a fost că doi somalezi şi şase kenyeni ameninţaseră cu arma unul dintre paznicii complexului pentru a afla care bungalow era ocupat. Potrivit poliţiei, fuseseră criminali de drept comun, care primiseră informaţia de la un lucrător din Kiwayu Safari Village.

Deşi răpitorii n-au fost găsiţi niciodată, autorităţile kenyene l-au condamnat pe AU Babitu Kololo, un tăietor de lemne dintr-un sat apropiat, care, în opinia lor, îi dusese pe atacatori la Kiwayu Safari Village. După aceea n-a mai urmat nicio anchetă.

În octombrie 2015, Al Jazeera a dezvăluit însă conţinutul unei note informative MI6[6], care a apărut la numai două zile după răpirea lui Judith Tebbutt. Potrivit documentului, complexul kenyan unde stătea cuplul britanic fusese supravegheat de al-Shabaab (organizaţia jihadistă somaleză înfiinţată la sfârşitul anului 2006) timp de câţiva ani înainte de atac. Raportul cita serviciul de informaţii kenyan, care afirmase că în septembrie 2008, patru bărbaţi despre care se considera că făceau parte din al-Shabaab fuseseră arestaţi în apropiere de Kiwayu Safari Village, în timp ce desfăşurau misiuni de recunoaştere privind securitatea complexului. În februarie 2010, serviciile de securitate kenyene au reuşit să prevină o tentativă de răpire a unor occidentali de către al-Shabaab în acelaşi complex.

Criminalii lucrau împreună cu jihadiştii? Sau, mai

6 Serviciul britanic de informaţii externe (n. red.).

probabil, al-Shabaab urma în Kenya sugestia conducerii al-Qaida de a intra în afacerea răpirilor după succesul modelului AQMI? Răscumpărarea finală pentru Judith Tebbutt a fost de 1, 1 milioane de dolari, un profit deloc rău pentru şase luni de muncă. Potrivit aceleiaşi note informative, cu două luni înainte de răpirea lui Judith Tebbutt, Kahale Famau Khale, un comandant al-Shabaab, discutase posibilitatea răpirii de turişti străini de pe insula Lamu şi chiar vorbise despre obţinerea unei ambarcaţiuni cu care să-i transfere spre nord, pe coasta somaleză. Cu câteva zile înainte de atacul de la Kiwayu Safari Village, Khale a fost văzut în Ras Kamboni, un oraş de frontieră din apropiere.

În cartea sa *A Long Walk Home*, Tebbutt declară că răpitorii ei erau piraţi şi „cunoşteau foarte bine mareele şi recifele de corali periculoşi din apropierea ţărmului, care, altfel, ar fi prezentat riscuri însemnate pentru navigaţie” 78. Era totuşi posibil ca al-Shabaab să aibă marinari experţi printre oamenii săi, ori să pretindă că era altă grupare. Aşa cum vom vedea, răpitorii ascund frecvent organizaţia de care aparţin. Mai relevantă este politica guvernului de a nu se implica în niciun fel de tratative sau negocieri cu organizaţii teroriste ca al-Shabaab. De aceea, Judith Tebbutt a avut noroc că autorităţile au fost convinse că răpitorii ei erau piraţi, nu terorişti, deşi deosebirea poate fi doar semantică.

Documentul MI6 care a ajuns în mâinile presei sugerează de fapt că al-Shabaab era implicată şi în comerţul pirateresc somalez şi deturnarea de nave mari. Cu toate acestea, pirateria era o industrie naţională sofisticată. Este cu totul improbabil ca al-Shabaab să fi avut investitorii, structura şi cunoştinţele de specialitate necesare deturnării navelor de marfa. De asemenea, nu se bucura nici de susţinerea populaţiei locale. Mai exact, nici nu există dovezi că somalezii islamişti ar fi deturnat nave comerciale. Fiind însă o prezenţă puternică în unele părţi ale ţării, al-Shabaab a beneficiat indirect de acest tip de

piraterie. În Haradhere, de exemplu, un port din Mogadiscio, în partea de nord, piraţii plăteau o „taxă de dezvoltare” de 20% către al-Shabaab, care controla regiunea.79

Acţiunile al-Shabaab în răpirile de străini, atât în Somalia, cât şi în ţările vecine, n-au avut însă succesul înregistrat de AQMI în Sahel. Deşi a răpit câţiva străini care navigau în ambarcaţiuni private, al-Shabaab s-a implicat prea târziu în acest domeniu de activitate, cu doar câţiva ani înainte ca străinii să înţeleagă pericolul călătoriilor în ţările acelea sau al navigării de-a lungul coastei somaleze.

Cei ca soţii Tebbutt n-au ştiut că destabilizarea Somaliei şi a Cornului Africii ajunsese atât de departe, încât să afecteze

Kenya şi alte state vecine şi să le transforme destinaţia de vis într-o zonă interzisă. Probabil că ei nici măcar nu-şi aminteau că în anul 1998 al-Qaida organizase atentate asupra ambasadelor americane din Kenya şi Tanzania – primele atacuri transnaţionale ale lui Osama bin Laden. A fost un fel de repetiţie generală pentru 11 septembrie 2001, dovadă a prezenţei jihadismului în ţările acelea cu mult înainte ca în Somalia să fi apărut grupări ca al-Shabaab.80

În 2011, britanicii continuau să considere Kenya o ţară prietenoasă, o fostă colonie în care puteai merge într-o vacanţă exotică. Însă aceasta era una dintre multele iluzii pe care europenii le construiseră în jurul Africii post-11 septembrie. Kenya făcea parte dintr-o regiune – al cărei epicentru este Somalia – care devenise una dintre numeroasele victime ale noii dezordini mondiale, un proces pus în mişcare de căderea Zidului Berlinului şi de progresul globalizării. Răpirile de străini şi deturnările de nave erau doar câteva dintre simptomele sale. Jihadismul criminal era alt simptom.

Judith şi David Tebbutt n-au fost doar victimele răpitorilor lor, ci şi al falsului sentiment de siguranţă indus

de guverne occidentale care erau conştiente de adevăratele pericole.

Capitolul 5

Legătura diasporei somaleze cu Golful

La 12 ianuarie 2011, piraţi somalezi au deturnat nava daneză *Leopard* care transporta explozibili destinaţi minelor din regiunile estice ale Malaysiei. Ca navă-mamă, piraţii au utilizat nava de pescuit chineză *Shiuh Fu No. 1*, pe care o deturnaseră în Oceanul Indian şi al cărei echipaj de 28 de persoane a fost silit să ajute la deturnarea navei *Leopard*.

Atacul a avut loc în largul coastelor Omanului, a doua zi după plecarea escortelor navei daneze. *Leopard* primise escorta la capătul sudic al Canalului Suez şi o folosise ca protecţie pentru a naviga prin Marea Roşie şi Golful Aden, ape considerate a fi stăpânite de piraţi. Nava era înfăşurată în sârmă ghimpată, care i-ar fi împiedicat pe piraţi să suie pe punţi cu ajutorul scărilor, dar după plecarea escortei, piraţii au reuşit abordajul prin tăierea unei breşe micuţe în sârmă. Piraţii au avariat sistemul de cârmire, astfel că n-au putut aduce nava pe coasta somaleză şi s-o folosească drept atu de negociere cu proprietarul.81

Înainte ca piraţii să fi suit la bord, căpitanul Lopez a reuşit să transmită prin radio un mesaj SOS, care a fost recepţionat de un avion de patrulare al marinei japoneze. Imediat a fost contactată o navă de război NATO, aflată la 250 de mile nautice depărtare, dar când, după două zile, *Leopard* a fost găsită plutind în derivă pe Oceanul Indian, nava era pustie. Echipajul şi piraţii dispăruseră. e2

Echipajul dispărut

Membrii echipajului fuseseră luaţi ostatici. Când şi-au dat seama că nava fusese avariată, piraţii i-au răpit pe cei şase membri ai echipajului: doi danezi – căpitanul Lopez, născut în Chile, şi Soren Lynghjorn – şi patru marinari filipinezi. Ei au fost duşi pe ţărm, la sud de Hobyo, în Somalia. În scurt timp cererile pentru

răscumpărare au început să sosească la compania daneză Shiperaft, proprietarul navei *Leopard*.

Din capul locului, deturnarea navei fusese neobişnuită: atacul se petrecuse departe de Somalia, posibil când piraţii se întorceau de la deturnarea navei de pescuit. Potrivit lui Soren Lynghjorn, vaporul chinez fusese deturnat lângă Madagascar în decembrie 2010; ei au fost nevoiţi să abandoneze *Leopard* şi încărcătura sa, pe care proprietarul a recuperat-o în perfectă stare după câteva zile. În cele din urmă, după ce au ţinut echipajul timp de şase luni pe nava *Polar* în largul coastei Somaliei, piraţii au decis să-i ducă în interiorul uscatului. În felul acesta, deturnarea navei *Leopard* se transformase într-o răpire. Negocierile iniţiale au durat foarte mult, probabil din cauza tuturor acestor factori.

„Timp de un an şi jumătate, proprietarul a negociat total în secret cu piraţii", povesteşte istoricul Hermansen, care a scris o carte despre calvarul navei *Leopard.83* „Cu excepţia familiilor ostaticilor şi a guvernului, nimeni din Danemarca n-a ştiut ce se întâmplase. În acel timp, piraţii au mutat echipajul în diverse ascunzători, temându-se să nu fie descoperiţi. Până la urmă, în iulie 2012, negociatorilor danezi li s-a spus că ostaticii vor fi eliberaţi peste 10 zile. Se ajunsese la o înţelegere". Apoi însă, pe neaşteptate, tabloidul danez *Ekstra Bladet* a anunţat răpirea şi a lansat o campanie mass-media pentru „eliberarea ostaticilor". „Se pare că ei aflaseră povestea de la un consătean al lui Soren Lynghjorn, unul dintre ostaticii danezi, care susţinuse în mod fals că era prietenul lui cel mai bun", conchide Hermansen.

Ekstra Bladet a publicat pe prima pagină câteva articole despre deturnare şi a amplasat peste tot postere, atrăgând astfel atenţia asupra poveştii. În scurt timp, opinia publică daneză a cerut eliberarea ostaticilor. Campania mass-media a însemnat un punct de răscruce şi pentru răpitori. La numai câteva zile după ce *Ekstra Bladet* a anunţat ştirea deturnării, negociatorilor danezi li

s-a spus că înţelegerea iniţială căzuse. Ei au fost nevoiţi să ia totul de la început. „În mod clar, piraţii au aflat de campania mass-media din Danemarca. Ei aveau contacte în diaspora somaleză”, a sugerat Hermansen.84 într-adevăr, este destul de improbabil ca piraţii somalezi să fi putut citi în daneză şi să fi avut acces la tabloide daneze.

Diaspora somaleză

Potrivit Naţiunilor Unite şi Băncii Mondiale, piraţii somalezi avuseseră o legătură strânsă cu diaspora chiar de la începutul fenomenului deturnărilor. În decursul unei investigaţii, Grupul ONU de monitorizare a Somaliei şi Eritreei a identificat multe „transferuri financiare între piraţi somalezi şi indivizi din diaspora somaleză, asociate unor cazuri de deturnări” 85.

Bănci din America de Nord, Africa, Asia şi Europa au fost implicate în fonduri de participare „asociate unor cazuri de piraterie maritimă şi răpiri pentru răscumpărări în largul coastei Somaliei” 86, afirmă un raport despre piraterie întocmit de Banca Mondială.

Piraţii care au atacat nava *Leopold* au exploatat cu inteligenţă expunerea mass-media pe care echipajul răpit a avut-o în Danemarca şi s-au folosit de diaspora somaleză pentru a invita mass-media să-i intervieveze pe ostatici. Un reporter freelancer norvegiano-somalez a realizat câteva interviuri cu ostaticii într-o tabără în care erau ţinuţi aceştia, făcând fotografii şi materiale video. „După aceea, el a vândut materialele mass-mediei daneze. Toţi din Danemarca au văzut starea în care se găseau ostaticii şi au fost îngroziţi”, îşi aminteşte Hermansen.

După ce a fost eliberat, căpitanul Eddy Lopez a dezvăluit că înainte de interviuri, răpitorii îi bătuseră zdravăn pe el şi pe Lynghjorn, pentru a părea cât mai speriaţi şi mai vulnerabili.87 Ca şi în cazul navei *Malaspina Castle*, piraţii doreau să exercite presiuni psihologice asupra negociatorilor, exagerând condiţiile teribile în care erau ţinuţi ostaticii, pentru a mobiliza opinia publică daneză în vederea plătirii unei răscumpărări

mari.

Căpitanul Lopez a acţionat în judecată mass-media pentru exploatarea condiţiilor sale de ostatic. În mai 2016, Soren Lynghjorn şi Eddy Lopez au câştigat procesul împotriva publicaţiei *Ekstra Bladet*: Tribunalul Municipal Copenhaga a decis că acţiunile tabloidului fuseseră incorecte. *Ekstra Bladet* a fost nevoit să le plătească daune lui Soren Lynghjorn şi Eddy Lopez în valoare de 300.000 de coroane (aproximativ 40.000 de euro) pentru fiecare. Cei doi marinari au fost mulţumiţi şi au declarat că vor da jumătate din sumă celor patru marinari filipinezi din echipaj. *Ekstra Bladet* a decis să nu facă recurs.

„Bineînţeles că reporterii nu erau piraţi", spune Hermansen, „totuşi aveau legături cu răpitorii prin intermediul diasporei somaleze din Danemarca sau din Norvegia. Altfel indivizi ca [reporterul] Abdi Fitah Gelle n-ar fi obţinut niciodată acces la ostatici". 88 în mod interesant, chiar dacă răpitorii echipajului navei *Leopard* i-au mutat pe aceştia în mod repetat dintr-o tabără în alta de teama de a nu fi descoperiţi şi, posibil, pentru a împiedica raidurile unor răpitori rivali, le-au permis reporterilor să-i viziteze pe ostatici în captivitate. În mod clar, aveau încredere în ei şi în intermediarii din diaspora somaleză, care aranjaseră vizitele respective.

Ţinând seama de structura de business a pirateriei somaleze, care necesită investitori, şi de convingerea, larg răspândită în rândul populaţiei locale, că pirateria nu este un delict, ci o necesitate pentru a supravieţui, membrii diasporei au avut puţine rezerve în a deveni parte din industria pirateriei. Acţionând direct şi indirect, ei au oferit fonduri pentru rude şi prieteni implicaţi în afacere, au ajutat la spălarea profiturilor rezultate din răscumpărări, iar în cazul ostaticilor danezi de pe *Leopard*, au acţionat probabil ca intermediari între mass-media şi piraţi pentru a se asigura că va fi plătită răscumpărarea cea mai mare.

De aceea pirateria a fost o afacere bună şi pentru

unii somalezi aflaţi peste hotare. Aşa cum a dezvăluit o anchetă ONU, „părţile interesate de piraterie includ finanţatori/investitori, piraţi, diaspora, cât şi comunitatea locală. Profilurile investitorilor variază de la oameni de afaceri internaţionali, la investitori privaţi locali, ca Sahra Ibrahim, o femeie divorţată în vârstă de 22 de ani, care a contribuit cu un aruncător de grenade, primit de la fostul ei soţ ca pensie alimentară, la atacarea unui vapor spaniol de pescuit ton. Răsplata ei pentru investiţia aruncătorului de grenade a fost de 75.000 de dolari pentru 38 de zile". 89 Potrivit lui Hermansen, populaţia somaleză, atât din Somalia, cât şi din Danemarca, a fost complice la calvarul ostaticilor de pe *Leopard*:

Deoarece banii din răscumpărare sunt cheltuiţi în mare parte pe plan local, pirateria a devenit o sursă de venit pentru populaţia somaleză. Şi, ca atare, este acceptată. Nu există alternativă. Profiturile rezultate de pe urma ei fac parte din economia naţională. Deşi lucrurile nu stau la fel în Danemarca sau oricare dintre ţările nordice, diaspora somaleză din aceste state dovedeşte în general aceeaşi indiferenţă faţă de calvarul suferit de ostaticii de pe *Leopard* pe care o arată rudele lor disperate din Somalia.90

După ce *Ekstra Bladet* şi mass-media daneză au început să vorbească despre deturnarea navei *Leopard* şi răpirea echipajului său, somalezii rezidenţi în Danemarca au lansat totuşi câteva iniţiative în care au criticat deturnarea. Unii lideri ai comunităţilor s-au pronunţat chiar deschis împotriva răpirii, totuşi mulţi din Danemarca au împărtăşit opinia lui Hermansen că respectivele critici nu erau suficiente.

Răpirea căpitanului Lopez şi a lui Soren Lynghjorn, cuplată cu campania mass-media, a afectat relaţiile dintre danezi şi comunitatea somaleză. Mulţi danezi au început să privească suspicios diaspora somaleză. Practic, campania mass-media nu numai că a dus la creşterea preţului răscumpărării pentru eliberarea echipajului, ci a alimentat

şi discriminarea rasială şi a dezbinat societatea. Câştigători au fost doar piraţii, care s-au ales cu o răscumpărare mai mare decât cea pe care o negociaseră, sponsorii lor, indiferent unde s-ar fi aflat, şi, desigur, mass-media în sine. Hermansen notează:

Campania mass-media a fost foarte agresivă şi a făcut jocul negociatorilor piraţilor. De exemplu, la un moment dat, s-a dezvăluit că proprietarul navei *Leopard*, care este din Suedia, dar locuieşte în Danemarca, îşi cumpăra o casă în Spania cu aproape 20 de milioane de dolari. Danezii au fost scandalizaţi şi au spus: „Cum este posibil aşa ceva?” Bineînţeles piraţii au fost încântaţi să afle că el dispunea de asemenea lichidităţi.

Este posibil ca informaţia aceea despre sumele de care dispunea proprietarul să fi fost utilizată în cadrul negocierilor.

În aprilie 2013, după 839 de zile, s-a ajuns în cele din urmă la o înţelegere. Răscumpărarea a fost stabilită la 6, 8 milioane de dolari, o sumă impresionantă pentru vremea aceea, cu mult peste răscumpărările somaleze medii.

Ca şi în cazul navei *Malaspina Castle*, un avion închiriat a paraşutat banii într-un loc ales de piraţi. De fapt au fost două paraşutări distincte: 1, 5 milioane de dolari pentru Fadhi, conducătorul piraţilor, şi 5, 3 milioane de dolari pentru ceilalţi. Căpitanul navei i-a însoţit pe piraţi la recuperarea banilor şi numărarea lor, pentru a confirma că fusese livrată suma corectă.

Spălarea profiturilor piraţilor

Piraţii îşi cheltuiau cota parte din răscumpărare în Somalia, dar investitorii, mai ales cei care locuiau peste hotare şi aparţineau diasporei nu procedau la fel. De aceea, pentru ei devenea imperativ să „spele” banii respectivi. Aşa cum a raportat Grupul ONU de monitorizare a Somaliei şi Eritreei, locul cel mai bun şi mai convenabil pentru aceasta era zona Golfului, în urma cazului navei belgiene *Pompei*, de exemplu, deturnată pe 18 aprilie 2012, autorităţile belgiene au localizat conturi

bancare şi numere de identificare în Dubai asociate cu piratul negociator pentru nava respectivă.91 „în plus, autorităţile belgiene au estimat că, după paraşutarea răscumpărării, banii au fost duşi în Djibouti, de unde au fost trimişi la Dubai prin intermediul Serviciilor de transfer de bani sau valori”. 92

Între 2006 şi 2012, la apogeul pirateriei somaleze, Djibouti şi Dubai au fost principalele puncte de tranzit pentru banii proveniţi din răscumpărări. Pentru a-şi spăla profiturile murdare şi a le expedia investitorilor de peste hotare, piraţii au camuflat banii din răscumpărări ca vânzări de şeptel spre Dubai sau Emiratele Arabe Unite. Fonduri din asemenea afaceri au tranzitat în mod frecvent între Djibouti şi Dubai. Facturi au fost falsificate cu uşurinţă pentru a include banii din răscumpărări. Mulţi exportatori somalezi care locuiau în străinătate deschiseseră birouri în Dubai şi manevrau bani înainte şi înapoi fără niciun fel de probleme.

Într-un soi de triangulaţie geografică, diaspora somaleză a investit în piraterie indiferent de locul în care s-ar fi găsit, din America de Nord sau nordul Europei, pentru ca apoi să spele profiturile prin intermediul contactelor sale somaleze din Golf. A fost o afacere foarte profitabilă, care a dus la returnarea de sume mari unor investitori din locuri ca Seattle sau Vancouver, ca şi unor somalezi cu reşedinţa în ţări nordice.

Interceptarea acestor fonduri era extrem de dificilă. Majoritatea banilor trimişi sau repatriaţi spre Occident treceau prin sistemul *ħawala*, străvechea metodă islamică de transfer a banilor. În Golf, profiturile piraţilor circulau prin sistemul bancar islamic deghizate ca plăţi pentru comerţul de mărfuri şi de aceea este imposibil de cuantificat câţi bani a generat pirateria somaleză pentru cei stabiliţi în străinătate.

Cu toate acestea, pirateria – la fel ca răpirea de străini în Sahel – a avut o existenţă scurtă. Ca răspuns faţă de deturnări, companiile comerciale internaţionale şi

firmele de asigurări au decis să angajeze agenţi de pază înarmaţi la bordul navelor pe toată durata voiajului şi adesea au plătit pentru a fi escortate de nave înarmate.

În felul acesta, până la sfârşitul anului 2012, pirateria somaleză întâmpina probleme. Industria de transport maritim şi comunitatea internaţională începuseră să contraatace cu succes. În scurt timp piraţii somalezi şi investitorii lor au înţeles că pirateria mai avea doar câţiva ani de trăit, aşa că au căutat alte oportunităţi de afaceri, complementare cu deturnările şi răpirile, de pildă traficul de migranţi spre Yemen. Ca o ironie a sorţii, aidoma omologilor lor din Sahel, piraţii şi jihadiştii somalezi aveau în scurt timp să devină negustori de oameni, profitând de tragedia diasporei somaleze şi est-africane.

De la piraţi la traficanţi

Din anul 2009 piraţii somalezi erau deja implicaţi în traficul cu migranţi, în principal ca afacere secundară pirateriei. De exemplu, în cazul deturnării navei *Pramoni*, o navă-cisternă pentru produse chimice din Singapore cu un echipaj de 24 de oameni, nava piraţilor revenea spre coasta Puntland a Somaliei din Yemen, unde transportase migranţi ilegali. La 1 ianuarie 2010, în timp ce se întorceau, piraţii s-au întâlnit cu *Pramoni* şi au decis s-o atace. Deturnarea a fost încununată de succes, iar echipajul şi nava au fost eliberaţi la 26 februarie.93 Se ştia deja că piraţi condamnaţi introduseseră ilegal migranţi din Puntland în Yemen, în timp ce navigau acolo ca să preia încărcături de arme spre Somalia.

Traficul cu migranţi s-a dovedit o afacere mai uşor de condus decât pirateria. Foşti pescari sau chiar piraţi de rând – practic orice mână de lucru somaleză ieftină – o puteau desfăşura şi singuri, fără să aibă nevoie de ajutor de la investitori sau de la miliţii. Profiturile nu erau rele, considerând că un singur drum de la Bosaso, din Puntland, până în Yemen dura numai o zi şi aducea 10.000 de dolari. Bineînţeles, aceasta era numai o treime din cât putea câştiga un singur pirat după o deturnare de succes, dar

pentru încasarea sumelor acelora mari, adesea trebuia să se aştepte luni de zile. De aceea piraţii de rând care căutau un câştig rapid au fost întotdeauna atraşi de traficul de migranţi.

Pe măsură ce deturnarea navelor înarmate şi răpirea echipajelor a devenit mai dificilă, traficarea migranţilor s-a transformat dintr-o afacere auxiliară în principala activitate a piraţilor somalezi. „Începând cu anul 2012, numărul deturnărilor efectuate de piraţi somalezi s-a redus drastic, aşa cum o dovedeşte micşorarea primelor de asigurare pentru răpiri şi răscumpărări”, explică Giacomo Madia.

Pe măsură ce răpitorii AQMI s-au transformat în traficanţii migranţilor din Africa de Vest care caută o viaţă mai bună în Europa, piraţii somalezi s-au transformat în traficanţi de migranţi din Africa de Est care caută o viaţă mai bună în Arabia Saudită şi statele bogate din Golf.

Alegeri disperate

În anul 2012, Danish Refugee Council a publicat rezultatul unei investigaţii desfăşurate în Yemen între lunile mai şi iunie 2012 despre traficarea migranţilor etiopieni. Intitulat *Desperate Choices* („Alegeri disperate”), studiul a inclus interviuri cu 130 de persoane care fuseseră victime ale traficanţilor. Concluziile erau şocante. „Răpirea, tortura, violenţa sexuală şi extorcarea devin riscuri larg răspândite şi frecvente, uneori letale, pentru migranţii în tranzit spre statele Golfului”, afirmă respectivul raport.

Deşi drumul de la Djibouti sau Bosaso în Yemen durează doar o zi şi costă între 80 şi 150 de dolari, mulţi dintre cei care au banii aceştia îşi vor pierde libertatea în timpul traversării, exact aşa cum s-a întâmplat cu migranţii prin deşertul hbian. „Eram în jur de 70 de migranţi într-o ambarcaţiune mică; se aflau şi fetiţe printre noi. Patru contrabandişti yemeniţi erau la bord. Ei au violat fetiţele în faţa noastră. N-am putut nici să ne clintim, nici să vorbim, şi ele fuseseră deja vândute traficanţilor yemeniţi”, îşi

amintește un băiat etiopian despre călătoria pe care a făcut-o în 2011.94 Odată ajunși la țărm, traficanții vindeau femeile pentru diverse activități, de exemplu ca „sclave” în casele familiilor din Arabia Saudită.

Bande criminale, adesea în colaborare cu contrabandiști și traficanți, interceptau frecvent migranți lângă coasta yemenită așa cum a descris un băiat etiopian intervievat în Haradh de către Danish Refugee Council. „Când am zărit coasta yemenită, ambarcațiunea s-a oprit. Unul dintre cei doi barcagii a strigat la cineva în yemenită. Noi am crezut că se rătăcise. Ulterior ne-am dat seama că așteptau sosirea contrabandiștilor înainte de a ne lăsa să coborâm pe plajă”. 95 După ce au apărut două camioane cu bărbați înarmați, traficanții le-au dat drumul migranților, care au fost siliți să înoate până la țărm, unde-i așteptau răpitorii. Migranții au fost suiți în camioane și transportați la o casă din deșert, unde au fost ținuți până când familiile sau prietenii lor au plătit răscumpărări pentru a fi eliberați.

Uneori, în loc să-i predea răpitorilor, traficanții îi răpeau chiar ei pe migranți. La fel ca în Libia, traficanții din Yemen îi supuneau pe migranți la abuzuri de natură fizică pentru a le sili familiile să plătească răscumpărări. „Ne-au ținut prizonieri, până am primit bani de la prieteni sau rude din Etiopia”, a explicat un migrant etiopian. „Dacă banii erau trimiși de prietenii sau de rudele noastre, eram eliberați. Dacă nu, ne omorau în bătaie. Inițial grupul nostru a fost format din 35 de persoane, însă trei dintre prietenii noștri au murit din cauza bătăilor primite”. 96 În anul 2012, răscumpărările variau între 100 și 300 de dolari.

Cei care nu au pe nimeni să-i ajute sunt considerați mărfuri consumabile. „N-am avut pe nimeni care să-mi poată trimite bani pentru eliberare, așa că am fost bătut cu brutalitate și mi-au țintuit mâna în cuie”, și-a amintit un etiopian de 22 de ani. „După două luni de suferințe, am fost azvârlit în deșert, când și-au dat seama că nu aveam

niciun ban”. 97

Supravieţuitorii sfârşesc adesea pe străzi. Rapoarte primite în anul 2012 din oraşul Haradh aflat în nord-vestul Yemenului sugerează că până la „12.000 de migranţi, majoritatea etiopieni, mulţi într-o stare disperată, dorm pe străzi şi supravieţuiesc din cerşit şi din ceea ce găsesc prin pubele” 98. Zilnic, Organizaţia internaţională pentru emigrare în Haradh îi tratează pe migranţii care au scăpat sau supravieţuit răpirilor, violurilor sau torturilor. Mulţi simt minori ori bătrâni neînsoţiţi.

În ciuda calvarului prin care trec migranţii, traficarea continuă cu impunitate şi rămâne mai puţin riscantă decât pirateria pentru criminalii somalezi, deoarece n-a fost aplicată nicio măsură internaţională majoră pentru eliberarea victimelor traficării, similară celor de prevenire a deturnării navelor comerciale. Aşa cum a spus Colin Freeman, corespondent al ziarului britanic *Daily Telegraph*, care a fost el însuşi răpit în Somalia, spre deosebire de operaţiunea sa antipiraterie numită Atalanta, Uniunea Europeană este relativ indiferentă faţă de piraţi când aceştia poartă pălăria traficanţilor.99 „Ţinând seama de faptul că aceleaşi bande controlează adesea ambele tipuri de activităţi, te-ai putea aştepta ca traficul de persoane să fie o prioritate la fel de importantă ca pirateria pentru navele străine de patrulare”, a spus Freeman.

„Cu toate acestea, când [în anul 2009] *HMS Cornwall* a întâlnit în largul lui Bosaso un schif supraîncărcat cu refugiaţi, noi n-am făcut nimic. Comandanţii navei *Cornwall* au explicat ulterior că politica lor nu era de a-i opri pe traficanţi – în primul rând fiindcă nu dispuneau de spaţiul necesar pentru a-i îmbarca pe refugiaţi şi în al doilea rând pentru că bandele aveau obiceiul brutal de a-şi azvârli pasagerii peste bord dacă erau urmărite. *Cornwall* ar fi fost obligată mai întâi să-i salveze pe cei aruncaţi peste bord, îngăduindu-le contrabandiştilor să fugă”. 100 Freeman conchide că

operaţiunile antipiraterie ale UE sunt „incredibil de inutile împotriva traficanţilor de persoane”.

Această lacună a unei implementări internaţionale permite, de asemenea, cooperare internaţională între traficanţi şi investitorii lor internaţionali, dintre care mulţi fac parte din diaspora somaleză. Tot aşa cum asociaţii în participaţie au comercializat cargo uman din Africa de Vest spre Europa şi din Africa de Est spre Golf, un fenomen similar se petrece în Siria, după izbucnirea războiului civil. Profiturile răpirilor rezultate din plata răscumpărărilor devin fonduri iniţiale pentru traficarea de oameni disperaţi. Capitolul cel mai recent din saga aceasta teribilă este exodul din Siria şi Irak spre Bătrânul Continent Deşi interdependenţa între răpiri şi traficare fusese bine stabilită, faptele acestea n-au ieşit niciodată complet la lumină. Plata răscumpărărilor este secretul cel mai bine păstrat al guvernelor occidentale.

Capitolul 6

Iluzii şi amăgiri în războiul civil din Siria

Răspunsul sângeros al lui Bashar al-Assad faţă de Primăvara Arabă din Siria în 2011 a deschis cutia Pandorei violenţei politice. Crimele şi sponsorii războaielor prin intermediari au alimentat înmulţirea grupărilor armate şi criminale deghizate în insurgenţi. În scurt timp jihadismul criminal a devenit agresiv în acest colţ al lumii şi răpirile au fost de la bun început una dintre principalele sale activităţi ilicite.

Răscumpărările s-au dovedit o sursă majoră de finanţare a regimului Assad, mai ales în nordul ţării, în zone unde rebelii şi jihadiştii duceau lupte grele pentru fiecare palmă de pământ împotriva forţelor loiale Damascului. Ţinta principală era populaţia siriană.

„Am avut o fabrică de îngheţată în nordul Siriei, lângă Alep”, explică Mohammed, care n-a vrut să-şi spună numele complet. L-am cunoscut în Milano, lângă gara principală, într-o zi însorită de toamnă a anului 2015. Părea diferit de ceilalţi refugiaţi, degajând o aură de

eleganţă în ciuda hainelor ieftine pe care le purta. Mişcările lui trădau că fusese un om foarte bogat. Tatăl lui, care încă trăia în Damasc, are 20 de apartamente în capitală, proprietăţi care acum nu mai valorează nimic, îmi spune Mohammed. Când l-am cunoscut, era sărac lipit pământului, deoarece îşi cheltuise averea mai întâi pentru a-şi trimite familia în Turcia, apoi pentru a supravieţui el însuşi doi ani în Siria şi pentru a ajunge în Europa ca refugiat. Mohammed îmi povesteşte:

Într-o dimineaţă mergeam cu maşina la fabrică şi am fost oprit de poliţie, care m-a anunţat că zona fabricii era acum controlată de rebeli. Nu mi s-a spus cine erau aceştia – Armata Siriană Liberă sau vreun grup jihadist. Poliţia mi-a spus doar că nu puteam trece mai departe. Era începutul anului 2012. După un an, am aranjat să-mi trimit soţia şi fiica la Istanbul, unde ele locuiesc şi acum. Eu am aşteptat până la sfârşitul anului 2013, când forţele guvernamentale au recucerit în sfârşit zona şi mi s-a permis să mă duc la fabrică. Nu mai rămăsese nimic. Totul fusese jefuit. Am decis să mă duc la secţia de poliţie şi să întreb ce ar trebui să fac, dacă exista o modalitate prin care să fiu compensat. M-au aruncat în închisoare, acuzându-mă că sunt susţinător al rebelilor.

În aceeaşi celulă erau mulţi ca mine, oameni de afaceri care pierduseră totul din cauza războiului civil şi pe care regimul îi acuza acum că făceau parte din insurgenţă. Gardienii ne băteau cu regularitate, adesea pur şi simplu pentru că se plictiseau. A fost un coşmar. Familia mea a reuşit apoi să-mi plătească eliberarea. Răscumpărarea mea a fost de 10.000 de dolari. Imediat cum am ieşit din închisoare, am plecat spre Europa.101

Chiar de la începutul războiului civil, răpirea de sirieni bogaţi s-a dovedit o metodă rapidă de finanţare a conflictului. Ofiţerii de poliţie şi armată ai lui Assad s-au transformat în răpitori şi temniceri ai ostaticilor. Ei au folosit închisorile regimului pentru a întemniţa ostatici sirieni în condiţii groaznice, i-au torturat, pretextând că

erau rebeli sau simpatizanţi ai acestora, şi au aranjat ca familiile să plătească răscumpărări pentru eliberarea lor. Mohammad Jamil Hassan, un refugiat sirian care solicită azil în Danemarca, îşi aminteşte:

Eu şi fratele meu deţineam o fabrică de îmbrăcăminte în Alep. Aveam 85 de angajaţi şi afacerea mergea foarte bine. Într-o zi din luna iunie 2013, Armata Siriană Liberă a venit şi ne-a confiscat fabrica – au spus că trebuiau s-o utilizeze ca spital militar. Clădirea avea numai parter şi era foarte mare, cu ferestre înalte de jur-împrejur. Au venit înarmaţi până în dinţi şi ne-au dat pur şi simplu afară. Fratele meu nu era acolo în ziua aceea. Am încercat să protestez, dar m-au îmbrâncit afară, ameninţându-mă cu armele. Aşa că am plecat la capătul străzii am fost oprit de poliţie, care m-a întrebat ce se întâmpla. Le-am spus că Armata Siriană Liberă îmi ocupase fabrica sub ameninţarea cu arma. Poliţiştii au spus că minţeam, m-au încătuşat şi m-au dus la închisoare, acuzându-mă că făceam parte dintre rebeli şi că pusesem de bunăvoie fabrica la dispoziţia Armatei Siriene Libere. Am rămas o lună în închisoare. În celulă erau închişi foarte mulţi oameni şi condiţiile erau groaznice: apa de băut era murdară, mâneam resturi, nu ni s-a îngăduit să ne spălăm niciodată, deţinuţii se îmbolnăveau şi unii au murit. Am fost bătut cu regularitate, până ce unchiul meu a reuşit să plătească poliţiei locale răscumpărarea de 12.000 de dolari.102

Uneori atât regimul, cât şi insurgenţii câştigau bani de pe urma răpirii sirienilor bogaţi. Hassan continuă:

Un poliţist a venit şi m-a dus în curtea interioară a închisorii. A descuiat uşa principală, după care s-a dus să fumeze o ţigară pe latura opusă. Am mers încet până la intrare şi m-am strecurat afară. Unchiul meu mă aştepta acolo, în maşină. M-am urcat repede şi el a pornit spre nord, spre graniţa cu Turcia. Nici măcar nu mi-am luat rămas-bun de la soţie. La câţiva kilometri de graniţă, unchiul m-a predat la doi tâlhari din Alep. Îi cunoşteam;

erau delincvenţi mărunţi, însă recent se alăturaseră unei grupări armate jihadiste. Aveau o camionetă mare – din cele pe care le vezi la televizor în paradele Statului Islamic. Era nou-nouţă şi avea plăcuţe de înmatriculare saudite. Ei m-au trecut graniţa în Turcia. Unchiul le plătise 2000 de dolari. Înainte de a pleca, el mi-a înmânat o gentuţă cu bani, „pentru călătoria în Europa”, mi-a spus. Nu l-am mai revăzut niciodată.103

Pe măsură ce conflictul civil din Siria a progresat, a devenit clar că forţele oponente tindeau să vizeze persoane diferite pentru răpiri. În timp ce regimul lui Assad se concentra către sirienii bogaţi şi din clasa de mijloc, jihadişti şi rebelii erau interesaţi de străini, care erau evaluaţi la milioane de dolari. Ambele prăzi erau uşor de prins. Regimul era interesat de numărul răpirilor, insurgenţii de valoarea răscumpărărilor. Uneori însă reporteri occidentali au sfârşit în mâinile lui Assad, iar sirieni au fost răpiţi de insurgenţi. Joakim Medin, reporterul suedez de investigaţii îşi aminteşte:

Petrecusem două săptămâni în Qamishli, în nord-estul Siriei, înainte de a fi răpit de serviciul secret al regimului Assad pe 15 februarie 2015. La momentul acela, Qamishli era un oraş divizat: o parte era controlată de regimul lui Assad, iar alta de rebelii kurzi. Eu rămăsesem în partea rebelilor. În dimineaţa aceea, Sabri Omar, translatorul meu, mă ducea la un interviu cu poliţia rutieră kurdă şi mergeam pe o stradă partajată de ambele tabere. O patrulă a regimului ne-a oprit, ne-a silit să suim într-o maşină, au pus o glugă pe capul lui Sabri şi ne-au dus în partea controlată de ei. Pe mine m-au închis într-o celulă, în beznă totală, iar pe translatorul meu într-o celulă cu 25 de simpatizanţi ai Statului Islamic. Printr-o crăpătură, puteam vedea într-o cameră unde torturau oameni. Am văzut un puşti de 14 ani, care a fost torturat în timpul interogatoriului. Zăcea pe podea şi ei continuau să-l bată.

După trei zile şi jumătate, Joakim Medin şi translatorul lui au fost duşi la Damasc. Au călătorit cu o

cursă de linie, cu civili la bord. Pasagerii i-au privit, încătuşaţi, murdari şi bătuţi, dar nimeni n-a intervenit. În Damasc au fost închişi în Unitatea 300, închisoarea pentru spioni. Medin continuă:

Nimeni nu ştia de ce fusesem răpit. Nu mi-a fost contactată familia şi nici guvernul suedez. Mi-aş fi putut petrece restul vieţii transferat dintr-o închisoare în alta şi interogat de diversele servicii secrete. Aş fi putut dispărea în diabolicul sistem de închisori al regimului [Assad]… Din fericire însă, kurzii ştiau că eram în mâinile regimului, aşa că au desfăşurat negocieri secrete pentru a mă elibera. În cele din urmă au făcut schimb între noi şi doi ofiţeri superiori sirieni pe care-i capturaseră.104

Nu toţi au avut norocul lui Joakim Medin.

În pat cu duşmanul în aprilie 2013, reporterul italian Domenico Quirico şi profesorul belgian Pierre Piccinin da Prata au intrat în Siria, venind din Liban. Ei s-au lăsat în grija uneia dintre numeroasele grupări de insurgenţi sirieni, ceea ce s-a dovedit o greşeală. În apropiere de localitatea al-Qusayr, Brigada Abu Omar, o grupare asociată Brigăzii Farouk, i-a răpit şi a cerut o răscumpărare de 10 milioane de dolari.105 înfiinţată în vara anului 2011, Brigada Farouk era o ramură a Armatei Siriene Libere, pe atunci cea mai mare grupare insurgenţă anti-Assad. Răpitorii lui Quirico şi Piccinin aparţineau nebuloasei de grupări insurgente „moderate” pe care Occidentul le susţinuse încă de la izbucnirea războiului civil din Siria.

Cei doi nu erau nici pe departe primii reporteri sau cadre universitare occidentale care fuseseră trădaţi şi luaţi ostatici de o grupare insurgenţă în interiorul teritoriului pe care-l controla. Cu numai câteva luni în urmă, o răpire similară se petrecuse în nordul Siriei.

La un deceniu după apariţia în Sahel a jihadismului criminal al grupării AQMI şi la câţiva ani după naşterea versiunii sale maritime din largul coastelor Somaliei, jihadismul criminal a erupt în Siria. Numai că de data

aceasta, ingredientul suplimentar la combinaţia dintre crime şi jihad a fost prezenţa de grupări armate seculare ce aparţineau insurgenţei anti-Assad, parte a ceea ce devenise cunoscut în mod greşit ca forţele siriene „moderate”, pe care Occidentul le considera „tipii cei buni”.

Absurditatea acestor etichetări a fost demascată chiar înainte de răpirea lui Quirico şi Piccinin, în decembrie 2012, când bărbaţi înarmaţi îl răpiseră pe corespondentul de război american Richard Engel, împreună cu alţi cinci membri ai unei echipe de la NBC News, care călătoreau sub escorta comandantului Abdelrazaq din Armata Siriană Liberă. După ce au înaintat câţiva kilometri în Siria, trecând prin faimosul punct de frontieră Bab al-Hawa, ei au ajuns la un punct de control operat de ceea ce au crezut a fi *shabiha*, „oamenii din umbră”, o miliţie şiită instruită de iranieni, care se ocupase în trecut de aducerea de droguri şi femei pentru elita regimului sirian. După izbucnirea războiului *shabiha* devenise un soi de grup de torţionari/ucigaşi pentru Assad. Legaţi la mâini şi la ochi, ostaticii au petrecut cinci zile într-un loc numit „ferma” 106.

De la bun început răpitorii lui Engel n-au fost profesionişti, în timp ce scotoceau prin lucrurile ostaticilor, ei au declanşat fără să-şi dea seama GPS-ul de urgenţă, care a trimis imediat un semnal SOS. NBC a putut afla unde era „ferma” şi în două zile vestea respectivă a ajuns la răpitori. Aceştia au intrat în panică şi s-au gândit să-i omoare pe ostatici, dar au fost opriţi de comandantul de teren al zonei, Abu Ayman. Ulterior Engel a aflat motivul: Abu Ayman negocia cu americani pentru arme şi nu dorea ca în „curtea” lui să fie ucişi reporteri americani.107

În prezenţa ostaticilor, răpitorii s-au străduit ca Engel şi colegii lui să creadă că ei aparţineau regimului Assad: au vorbit cu accent alawiti, au băut alcool şi au fumat în a cincea zi, ostaticii au fost suiţi într-o dubă şi li s-a spus că vor fi duşi la Foua, o fortăreaţă a Hezbollahului. Pe drum

au fost opriţi la un punct de control şi, după un schimb de focuri, ostaticii au fost salvaţi de o grupare care susţinea că făcea parte din Armata Siriană Liberă. Engel a publicat în revista *Vanity Fair* un articol lung şi emoţionant despre răpirea şi eliberarea lui, descriind brutalitatea şiiţilor care-l capturaseră. Abia în 2015, după o investigaţie îndelungată, Engel şi echipa lui au descoperit că răpirea şi eliberarea fuseseră regizate.108

În realitate, răpitorii erau sunniţi şi aparţineau unei bande criminale cu loialităţi schimbătoare, aşa cum erau şi cei care au pretins că l-au eliberat pe Engel şi echipa lui. Abu Ayman cunoştea planul şi a cooperat public cu liderul grupării care controla ferma unde fusese dus Engel, Ezzo Qussab, un sunnit cu reputaţie de tâlhar. Mai multe surse locale afirmă că deşi se autointitula lider al rebelilor, „Qussab era mai degrabă un şef de criminali" 109.

Departe de a fi armata idealizată a luptătorilor pentru libertate născută din Primăvara Arabă siriană, insurgenţa siriană era infestată de jihadişti, tâlhari, conducători de grupări paramilitare, criminali şi terorişti aflaţi în permanentă căutare de bani şi arme.

Ţinând seama de lipsa de resurse şi cunoştinţe a bandei, probabil că Qussab intenţionase să-i vândă pe ostatici unei grupări mai mari, aşa cum procedase cu cei doi ostatici japonezi răpiţi în 2014 şi vânduţi Statului Islamic. Este bine ştiut faptul că doar organizaţii ca al-Nusra sau Statul Islamic deţin resursele şi facilităţile necesare pentru a cumpăra şi ţine prizonieri timp de luni, uneori chiar şi ani, în timp ce negociază răscumpărarea.

La patru luni după răpirea lui Engel, Piccinin şi Quirico au fost răpiţi de indivizi care puteau fi descrişi în acelaşi fel. Quirico scrie:

Conducătorul grupării se autointitula „emir" şi-i plăcea să i te adresezi cu porecla Abu Omar. El îşi formase brigada din localnici, majoritatea bandiţi, nu islamişti sau revoluţionari. Abu Omar învăluia activităţile criminale ale bandei sale cu o poleială islamică şi avea legături cu al-

Farouk, gruparea care ne-a preluat ulterior. Al-Farouk este o brigadă binecunoscută în revoluţia siriană, parte din Consiliul Naţional Sirian, ai cărui reprezentanţi au avut întâlniri cu guverne europene". 110

Aşa cum Quirico a înţeles prea târziu, răpitorii săi, deşi se bucurau de încrederea Occidentului, erau un grup de „bandiţi în stil somalez care utilizează o poleială islamică şi contextul revoluţiei pentru a controla zone din teritoriu, a estorca bani de la populaţie, a răpi oameni şi în general pentru a-şi umple cuierele".111

Cele întâmplate cu Quirico şi Piccinin, şi anterior cu Engel şi echipa lui, începuseră de cel puţin un an. Încă din 2012, câteva segmente ale insurgenţei siriene îi consideraseră pe reporteri şi activiştii umanitari prăzi uşoare pentru un câştig rapid. Puţini străini conştientizau totuşi pericolul respectiv, deoarece „eticheta comun acceptată era foarte simplistă: regimul Assad este rău şi toţi cei care luptă împotriva lui trebuie să fie buni", a explicat Joanie de Rijke, reporterul olandez de investigaţii. Prin iluziile şi amăgirile războiului civil sirian, mass-media occidentală a fost convinsă că doar forţele loiale regimului Assad răpeau reporteri occidentali. Aceasta a fost o convingere naivă, care a fost întărită de răpirea înscenată a lui Richard Engel şi care rămâne greu de eradicat. La sfârşitul anului 2013, când era întemniţat în Alep de Statul Islamic, Federico Motka l-a auzit pe James Foley, pe care-l cunoştea, recitând Coranul dintr-o celulă apropiată. El i-a spus lui Marc Marginedas şi celorlalţi ostatici occidentali că James Foley se afla în aceeaşi închisoare. Marginedas a fost şocat, deoarece credea, ca toată lumea, că Foley fusese răpit de regimul Assad, nu de rebeli.112

De aceea, reporterii şi-au încredinţat vieţile, prosteşte, în mâinile unor grupări „insurgente", chiar după ce colegi fuseseră răpiţi când se aflau sub protecţia acestora. „Spre deosebire de Irak, unde reportajele făcute de mass-media despre evenimentele respective ne-au făcut să înţelegem imediat că răpirile însemnau un risc uriaş, în

Siria opţiunea aceasta continua să pară neclară în vara anului 2013. Nu părea un pericol real", scrie Javier Espinosa în El *Mundo.113* în septembrie 2013, Espinosa a fost răpit în provincia Raqqa de Statul Islamic împreună cu fotograful Ricardo García Vilanova, când reveneau în Turcia. La momentul acela, ei călătoreau sub protecţia Armatei Siriene Libere. Ca o ironie a sorţii, înainte de plecare, interpretul îi avertizase că jihadiştii plăteau chiar şi 100.000 de dolari pentru ziarişti străini.

„În Siria, mass-media a luat *de facto* partea unei tabere. Au încălcat regula de bază a meseriei noastre şi de aceea n-au existat reportaje despre sirienii care susţineau regimul Assad", scrie de Rijke. Cei care au încercat s-o facă au fost evitaţi. De exemplu, în Italia, jurnalista Monica Maggioni, actualul director al postului naţional de televiziune RAI, a fost foarte criticată pentru că l-a intervievat pe Assad în 2013 şi 2015.114

Într-adevăr, deoarece s-a declarat de partea uneia dintre tabere, mass-media n-a vorbit despre Statul Islamic şi rolul său în insurgenţă între 2012 şi 2014. Prezentarea era întotdeauna aceeaşi: Armata Siriană Liberă, o forţă seculară, doreşte să elibereze Siria de regimul dictatorial al lui Assad. Ascultând poveştile ziariştilor şi fotografilor care au fost răpiţi de grupări asociate cu escortele, intermediarii sau şoferii lor, ai impresia că toţi au căzut victime unui sindrom de tip Hemingway: corespondenţi de război care-i susţin pe insurgenţi au încredere în rebeli şi-şi pun vieţile în mâinile lor, deoarece cooperează cu ei. Bineînţeles, aşa ceva era o pură fantezie. Războiul Civil sirian are puţine în comun cu Războiul Civil din Spania. Insurgenţa nu este decât o variantă a jihadismului criminal, un fenomen modern care are o singură credinţă: *banii*.

La un an după eliberarea sa, Piccinin a reuşit să dea de urma unuia dintre răpitorii lui şi să-l intervieveze în Liban. Când a fost întrebat de ce ceruse bani pentru a-l elibera pe el şi pe Quirico, despre care ştia că erau

„prieteni ai revoluţiei”, fostul răpitor a replicat că ziariştii solidari erau inutili. Insurgenţa avea nevoie de „bani pentru a cumpăra alimente şi arme” 115 şi răscumpărările de multe milioane de dolari plăteau necesităţile respective.

Insurgenţa n-a dovedit pic de simpatie pentru jurnaliştii occidentali, care erau adesea consideraţi ignoranţi şi nepregătiţi să abordeze complexităţile războiului civil. Răpitorul lui Piccinin l-a descris pe Quirico drept o persoană care „nu ştie nimic despre Siria. A refuzat să înveţe arabă, ca să vorbească cu noi… şi nu ştia nimic despre cultura noastră, despre grupările şi ţelurile noastre”. 116 Spre deosebire de Ernest Hemingway în timpul Războiului Civil din Spania, jurnaliştii care transmiteau reportaje din Siria nu erau respectaţi. Ei nu erau decât simple mărfuri ce urmau să fie schimbate cu răscumpărări generoase.

Finanţarea crimelor şi terorismului prin răscumpărări în contrast evident cu descrierea maniheistă şi simplistă făcută de mass-media războiului civil sirian, arborele genealogic al aşa-numitelor organizaţii armate „moderate” din Siria – cele care, începând cu lima august 2014, au fost susţinute deschis de marea coaliţie a preşedintelui Obama prin campanii de bombardament, instruiri militare, livrări de arme şi chiar mijloace financiare – este foarte complicat. Mai mult decât un arbore, el pare o reţea incestuoasă de alianţe, relaţii personale, minciuni, parteneriate criminale ad-hoc şi joint-venture ale grupărilor armate mici şi mijlocii, care operează toate într-un vid politic. Pentru bandele acestea, războiul purtat prin intermediari în Siria a devenit un paravan pentru câştiguri în bani, fie prin finanţarea de la sponsori, fie prin activităţi criminale precum răpirile, toate pe seama populaţiei locale sau a străinilor precum Quirico, Piccinin şi Engel. Alianţe au fost încheiate şi s-au destrămat pe baza acestor obiective, lăsând mass-mediei şi guvernelor occidentale prea puţin timp la dispoziţie pentru a le ajunge din urmă.

Fostul pilot de vânătoare spaniol Luis Munar şi-a închis firma de pază şi securitate şi s-a alăturat rebelilor „pentru că era clar că nu ştiau să lupte”. El îşi aminteşte:

În 2012 am decis să merg în Siria şi să-i ajut pe rebeli împotriva regimului lui Assad117. Printre alţii, am instruit Brigada Farouk, care făcea parte din Armata Siriană Liberă, care în anul 2012 cuprindea peste 12.000 de luptători. Insurgenţa era alcătuită din multe grupări, care în 2011 şi 2012 erau finanţate de statele Golfului. Am văzut indivizi din Arabia

Saudită şi Qatar distribuind sume mari de cash, fie dolari, fie lire turceşti, la diverse grupări, printre care şi Brigada Farouk. Banii erau înmânaţi căpitanului, care îi distribuia după aceea luptătorilor. Era venitul lor.

Uneori sponsorii veneau cu reporteri şi echipe TV din ţările lor, pentru a demonstra progresul implicării lor în războiul civil sirian. „I-am văzut pe luptători înscenând lupte pentru Qatari TV, pentru a putea fi filmate fără riscuri. Am asistat la una dintre luptele acelea false desfăşurate în timpul nopţii. A fost pusă în scena de Brigada Farouk, chiar în perioada când i-am instruit. Ei trăgeau în beznă, dar de partea cealaltă nu existau inamici”, îşi reaminteşte Munar.

Sponsorii alimentau o maşină de propagandă care funcţiona pe plan intern şi internaţional, derutându-i pe toţi, inclusiv Occidentul. Privind lupte regizate şi victorii simulate, telespectatorii credeau că insurgenţa învingea, dar în realitate se afunda în nisipurile mişcătoare ale jihadismului criminal. Occidentul şi mass-media erau practic escrocate de aliaţii lor din Golf şi de insurgenţă.

Deşi iniţial erau foarte mulţi, banii nu ajungeau niciodată pentru grupările de insurgenţi. Pe măsură ce Statul Islamic a devenit mai puternic, „sponsorii au decis să investească în el şi au încetat finanţarea celorlalte grupări, inclusiv a Brigăzii Farouk. În anul 2014, din primăvară şi până în iarnă banii au dispărut”, şi-a amintit Munar. În acel moment a devenit o necesitate să intrăm în

afacerea răpirilor.

Atunci Brigada Farouk şi-a extins activităţile în răpirea de jurnalişti străini. Aşa cum a confirmat răpitorul lui Piccinin, când a fost întrebat ulterior ce făcuse cu banii din răscumpărare: „Este foarte simplu – noi nu aveam sprijin dinafara Siriei… vreau să spun din partea altor ţări. Nici chiar din Golf;

până şi statele de acolo încetaseră să ne mai ajute. Aşa că aveam nevoie de banii ăştia ca să cumpărăm arme, alimente, medicamente şi aşa mai departe. Nu aveam de ales, dacă doream să supravieţuim şi să continuăm lupta”. 118

Răpirea lui Quirico şi Piccinin a fost o mişcare bună pentru Brigada Farouk şi complicii ei. Potrivit lui Motaz Shaklab, membru al Consiliului Naţional Sirian aflat în opoziţie, care a acţionat ca negociator din partea guvernului italian, autorităţile italiene au plătit 4 milioane de dolari pentru cei doi ostaticii. Guvernul belgian a refuzat să se implice, aşa că italienii au negociat şi au plătit pentru ambii ostatici.119 A fost o afacere bună pentru *la Farnesina*, Ministerul de Externe italian, ţinând seama de faptul că iniţial se ceruse o răscumpărare de 10 milioane de dolari.

Pentru insurgenţa seculară alăturarea la jihadişti a fost, de asemenea, altă modalitate pentru a-şi finanţa operaţiunile, chiar dacă asta însemna că devenea religioasă. Munar continuă:

Ca s-o scoată la capăt, luptătorii din Brigada Farouk au format Gruparea Islamică Farouk care a devenit parte din Frontul Islamic, care continua să primească bani de la diverşi sponsori. Bineînţeles, Brigada Farouk n-a fost niciodată o grupare religioasă. A fost seculară, chiar dacă din ea făceau parte indivizi religioşi. Luptătorii treceau însă liber de la o grupare la alta, motivaţi de salarii. Până la urmă, toţi membrii Brigăzii Farouk s-au integrat în alte grupări islamice. Unii au mers la al-Nusra, iar alţii s-au alăturat Statului Islamic. Acestea erau organizaţiile cu

bani.

Negustorii de oameni din Siria în ciuda circumstanţelor speciale prezentate de insurgenţă, negustorii de oameni din Siria au multe trăsături comune cu omologii lor din Africa de Vest şi de Nord. Chiar dacă în Siria, potenţialii ostatici occidentali erau jurnalişti şi activişti umanitari, nu turişti ca în Sahel, în Siria, ca şi în Sahel, a apărut în scurtă vreme o reţea de grupări criminale specializate în răpirea de străini şi compusă din foşti rebeli şi jihadişti. Ei răpeau persoane, pentru a le revinde aproape imediat.

Un negociator sirian pe care l-am întâlnit la Paris a explicat: „Reţeaua se întindea în Turcia, poarta mass-mediei spre Siria" Foşti rebeli sau simpli delincvenţi sirieni „pretindeau că erau refugiaţi şi se instalau în localităţile în care jurnaliştii căutau intermediari şi şoferi care să-i ducă în Siria". Aşa cum a spus negociatorul, rebelii aceia deghizaţi le ofereau ajutor ţintelor lor. „Uneori le promiteau poveşti inedite despre războiul civil". Lui Engel, de exemplu, i s-a spus că putea filma patru luptători iranieni şi doi luptători hbanezi pe care Armata Siriană Liberă îi capturase, ca dovezi că guvernul iranian şi grupările armate libaneze îl susţineau direct pe preşedintele Bashar al-Assad şi echipele terorii. În faţa unor piste irezistibile, jurnaliştii cădeau în capcanele răpitorilor.

Cele mai bune ţinte erau însă cele mai puţin experimentate: reporterii freelancer, în general tineri care călătoreau singuri cu un aparat de fotografiat şi un reportofon. Totuşi nici ziariştii profesionişti, ca Quirico, Piccinin, echipa NBC a lui Engel şi mulţi alţii printre care veteranul corespondent de război francez Didier François în vârstă de 53 de ani, reporter pentru postul francez de radio Europe 1, n-au scăpat de răpitori. François a sfârşit în închisorile Statului Islamic alături de alţi ostatici străini, printre care James Foley şi alţi doi jurnalişti francezi, Nicolas Hénin şi Pierre Torres, răpiţi lângă Raqqa în iunie

2013.

Potrivit ziaristului sirian Omar al Muqdad, care lucra pentru BBC, şoferul care i-a dus în Siria în iunie 2013 pe Didier François şi pe fotograful de 23 de ani Édouard Elias era acelaşi care avea să-i ducă în Siria după un an pe ambii ostatici japonezi, care au fost răpiţi în două incidente separate.120 Aceasta nu poate fi în niciun caz o coincidenţă.

Cei doi jurnalişti francezi au fost răpiţi la un punct de control din nordul oraşului Alep, la scurt timp după ce trecuseră graniţa. Bărbaţi înarmaţi până în dinţi au oprit automobilul, i-au încătuşat şi le-au spus în engleză să nu-şi facă griji – trebuiau să le verifice identitatea. Şoferul afirmă că i s-a spus să plece, ceea ce a şi făcut, şi n-a mai privit înapoi.121

PARTEA A DOUA

Capitolul 7

Negociatorul 122

„Sunt nu negociator privat pentru răpiri. Nu mă sfiesc să afirm că lucrez pentru bani şi că serviciile mele nu sunt ieftine. Nu fac muncă de caritate. Sunt un profesionist.

Dacă îmi pasă de ostatici? Dacă îi înţeleg? La naiba, sigur că da! însă nu las niciodată sentimentele să-mi întunece judecata.

Analizez fiecare caz cu detaşare calculată. Altfel nu mi-aş putea face meseria. Dacă îngădui sentimentelor personale să se amestece în activitatea ta, pui în pericol atât viaţa ta, cât şi a ostaticilor. Deşi în toate cazurile există vieţi în pericol, nu există două cazuri similare. În jobul acesta nu există reguli de aur şi nici soluţii simple. Dacă vrei să fii cu un pas înaintea răpitorilor, trebuie să fii pregătit să gândeşti în mod neconvenţional, să-ţi reinventezi strategia la fiecare pas.

Fără doar şi poate este o activitate riscantă. Nu eşti niciodată în siguranţă, nu ştii dacă vei reuşi şi eşti mereu încordat, aşteptând următoarea mişcare a oponentului. Eu

abia dacă dorm. Este un lux pe care nu-l cunosc.

Unii îmi defăimează meseria. Alţii mă consideră un mercenar pe care-l plăteşti ca să elibereze persoanele dragi lor, care sunt ţinute ostatici. Când guvernul împiedică familiile să negocieze cu teroriştii, aşa cum a fost cazul cu James Foley şi mulţi alţi ostatici, serviciile mele au fost considerate chiar ilegale.

Nu-mi pasă; nu mă interesează politica externă. Cred că încercarea de a salva viaţa persoanei iubite este un drept al oamenilor. Este împotriva naturii noastre să nu procedăm aşa.

Acesta este un job care nu se termină niciodată. Bănuiesc că atunci când stai într-un avion, la 10.000 de metri altitudine, cu un pahar în mână şi cel de lângă tine este fostul ostatic, atunci, da, poţi spune că jobul s-a terminat. Dar în acelaşi timp ştii că după aterizare vor fi alte solicitări urgente şi că va trebui să iei totul de la capăt. Pentru fiecare persoană pe care o readuci în siguranţă acasă există multe altele, prea multe, care rămân captive.

Am fost negociator timp de 30 de ani. Am lucrat cu guverne, cu companii private de securitate, cu companii de asigurări, cu familii şi chiar cu organizaţii neguvernamentale internaţionale, dar n-am mai văzut niciodată o asemenea creştere a numărului de răpiri ca în ultimul deceniu. Ne confruntăm cu o criză a răpirilor de proporţii globale. Aţi putea crede că ăsta-i un lucru bun pentru cei ca mine, dar v-aţi înşela. Această creştere exponenţială face ca jobul meu să fie mai dificil; sporeşte riscurile şi reduce rata succesului. Afacerea răpirilor este ca un cancer care a ajuns în etapa metastazei: ostatici occidentali sunt vânduţi şi răpiţi constant, fiindcă sunt foarte valoroşi. Profitori, escroci, intermediari şi politicieni corupţi, mediatori locali, orice fel de indivizi dubioşi care doresc să se îmbogăţească rapid de pe urma unei răpiri alimentează o industrie auxiliară globală, tulburând apele pentru cei ca mine. Devine tot mai greu să ştii în cine să ai

încredere sau care este calea corectă pe care s-o urmezi când negociezi cu răpitorii.

Sfârşitul Războiului Rece şi globalizarea poartă răspunderea pentru criza asta. Răpirile înfloresc în două regiuni principale ale lumii: acolo unde statul se dezintegrează şi acolo unde există creştere economică excepţională, de exemplu în China.

Poţi spune că industria răpirilor este alimentată atât de anarhia politică, cât şi de prosperitatea economică şi, desigur, de lăcomie, principalele caracteristici ale noii dezordini mondiale.

Când statul eşuează, iar legea şi ordinea se prăbuşesc, răpirile devin o metodă de supravieţuire. Aşa s-a întâmplat în Afghanistan, Somalia, Mali şi multe alte ţări. Iniţial sunt răpiţi localnici pentru a finanţa grupări insurgente, aşa cum s-a întâmplat în Siria imediat după Primăvara Arabă. Profesionişti, oameni de afaceri, industriaşi, chiar şi proprietari de mici prăvălii au fost răpiţi şi eliberaţi după ce familiile au plătit răscumpărarea. Dar pe măsură ce ţara s-a afundat într-un război civil, bogaţii au plecat în străinătate, aşa încât străinii au devenit sursa primară de venituri pentru toţi cei care aveau o brumă de putere: şefi de grupări armate, jihadişti, grupări criminale şi afacerişti locali.

Prada cea mai uşoară o reprezintă întotdeauna tinerii occidentali care călătoresc în zone de război, state eşuate sau orice alte regiuni periculoase din lume, puşti tineri şi neexperimentaţi care doresc să vadă lumea, să-i demaşte atrocităţile şi să le îndrepte, visând să devină jurnalişti freelancer sau activişti umanitari. Uneori ei se comportă de parcă merg în drumeţii sau excursii. Nu au habar de riscul la care se expun. Sunt naivi şi reprezintă un pericol atât pentru ei înşişi, cât şi pentru cei cu care interacţionează. De asemenea, simt în mod frecvent induşi în eroare; cum poţi să devii expert într-o meserie dificilă, aşa cum este cea de corespondent de război sau de activist umanitar, făcându-ţi pur şi simplu apariţia în mijlocul unei

zone aflate în conflict?

Bineînţeles, ei sunt uşor de răpit, uşor de speriat, uşor de vândut pe „piaţa secundară a răpirilor”, uşor de schimbat pentru o răscumpărare. În 90% din cazuri, familiile sau guvernul plăteşte. Desigur, nu vorbim despre milioane de dolari. Pentru a ajunge la sumele acelea trebuie să răpeşti pe cineva cu adevărat valoros – directorul executiv al unei multinaţionale de petrol, sau ruda unui politician –, dar astfel de persoane sunt greu de prins, deoarece sunt profesioniste şi simt protejate de profesionişti.

În general jurnaliştii valorează foarte puţin, câteva sute de mii de dolari. Nimănui nu-i pasă cu adevărat de ei, decât dacă au paşaport italian, francez, german sau al altui stat european care plăteşte răscumpărări şi dacă ajung în mâinile unor grupări teroriste profesioniste, ca al-Qaida din Maghrebul Islamic, al-Nusra sau ISIS. în general reporterii aceştia sunt prăzi bune, deoarece guvernele lor se tem de opinia publică, aşa că plătesc, uneori chiar sume uriaşe – bani suficienţi ca să conteze pentru economia locală. După plata câtorva milioane de euro pentru un grup de activişti umanitari italieni şi spanioli, euro a devenit moneda cea mai uzuală de schimb în economia locală din Mali, partea de nord.

Nimeni nu are o imagine completă şi clară despre fenomenul răpirilor, nici chiar guvernele occidentale sau negociatorii, fiindcă nimeni nu deţine toate informaţiile, toate piesele puzzle-ului. Noi nu ştim ce se întâmplă când ostaticii sunt în captivitate, tot aşa cum nu ştim ce intenţii au răpitorii, intermediarii, delincvenţii locali mărunţi care sunt implicaţi în afacere, politicienii corupţi şi aşa mai departe. Nu cunoaştem niciodată adevărul. Desigur, putem să intuim, însă nu putem fi siguri. Certitudinea este un cuvânt pe care nu-l utilizăm, deoarece în general te ucide.

Ca atare, puteţi privi fenomenul acesta din multe unghiuri. Unghiul uman este cel practicat în general de foştii ostatici – ei se întorc acasă, îşi scriu memoriile, dau

declaraţii pentru mass-media şi-şi dezvăluie lupta pentru supravieţuire în condiţii frecvent inumane. Totuşi, acesta nu-i decât un aspect minor al afacerii cu răpiri. Există apoi persoane ca mine, care negociază libertatea ostaticilor. Noi lucrăm din umbră, departe de mass-media şi dezvăluim foarte rar ceea ce ştim.

La rândul lor, răpitorii au o imagine distorsionată a fenomenului de ansamblu. În multe regiuni ale lumii, de exemplu, răpirile simt percepute drept un mecanism care redistribuie bogăţiile Vestului spre zonele cele mai sărace ale planetei. Regulile jocului sunt foarte similare celor aplicate pe Wall Street. Ostaticii devin instrumentul financiar care lansează forţat o schemă complexă de investiţie, o operaţiune profitabilă la care rentabilitatea capitalului este mult mai mare decât cea a muncii. În Somalia, investitorii locali care susţin financiar bande de piraţi încasează cea mai mare parte a răscumpărării, lăsându-le răpitorilor o cotă mică. Până şi modul în care decurg negocierile nu diferă prea mult de frenezia bursei, fiindcă ostaticii sunt bunul a cărui valoare se schimbă în funcţie de diverşi factori, precum naţionalitatea lor, meseria şi momentul temporal. La fel cum operatorii pieţei evaluează stocurile de acţiuni pe care le au în portofoliu, răpitorii îşi fac temele înainte de a stabili valoarea răscumpărării. Răscumpărarea pentru *Sirius Star*, petrolierul care valora 150 de milioane de dolari şi transporta marfa în valoare de 100 de milioane de dolari de petrol saudit, a fost de 3 milioane de dolari. Privit aşadar proporţional, a fost rezonabil şi negocierile s-au încheiat în două luni. Afacerea aceasta a fost de asemenea foarte bună şi pentru investitorii somalezi, deoarece, ca în orice afacere, timpul înseamnă bani, iar îngrijirea ostaticilor este scumpă.

Negocierile pot dura luni sau chiar ani, dacă guvernul nu este dispus să plătească sau nu există bani pentru asigurare, astfel încât familiile şi prietenii trebuie să satisfacă cerinţele răpitorilor, aşa cum s-a întâmplat cu

familia lui Daniel Rye Ottosen. Acestea sunt cazurile cele mai complicate. Investitorii devin nervoşi, răpitorii devin agitaţi, ostaticii încep să fie abuzaţi şi cineva încearcă mereu să fure afacerea, fie prin răpirea ostaticilor, fie prin intervenirea în negocieri.

Adesea costul desfăşurării negocierilor depăşeşte răscumpărarea. Persoane ca mine trebuie să călătorească în zone de mare risc şi necesită protecţie şi bani pentru a cumpăra informaţii şi a stabili contacte. Ca o ironie a sorţii, fondurile acelea sunt cheltuite în economia locală, în zonele unde sunt ţinuţi ostaticii, alimentând industria auxiliară generată de răpiri, de la şoferi şi intermediari, până la vânzătorii de cartele telefonice. Este o injecţie de numerar în economiile respective, care-i determină pe localnici să privească răpirile ca pe o afacere bună.

Vreţi să auziţi o variantă suprareală a afirmaţiilor mele anterioare? Dacă există câţiva ostatici din ţări care plătesc, atunci răscumpărarea creşte din cauza competiţiei care apare între oficialităţile din ţările respective de a-şi elibera cetăţenii înaintea celorlalţi. Răpitorii ştiu asta şi-i asmut pe negociatori între ei.

Acesta este un joc pentru supravieţuire – să nu credeţi nici măcar o clipă că există cooperare. Şi este o industrie dominată de bărbaţi, clocotind de ţestosteroni. Toţi concurează să-şi elibereze ostaticii şi toţi acţionează în direcţia respectivă, fără a ţine seama de consecinţe. Aşa că noi ne facem concurenţă pentru şoferi, intermediari, securitate, informatori şi… desigur, guvernele au buzunarele mai adânci decât familiile, aşa că plătesc mai mult pentru a obţine ceea ce doresc. Asta s-a întâmplat cu negocierile pentru cei 25 de ostatici ţinuţi de Statul Islamic de la sfârşitul anului 2012 până în vara anului 2014. Primii eliberaţi au aparţinut ţărilor care au plătit răscumpărările cele mai mari.

Vedeţi aşadar că este o afacere cu iluzii şi amăgiri. Statele Unite ale Americii şi Marea Britanie afirmă că plata răscumpărărilor alimentează afacerea răpirilor grupărilor

teroriste. În cazul Statului Islamic, afirmă ele, răscumpărările reprezintă o sursă importantă de venituri pentru Califat. Din cei 25 de ostatici ţinuţi de Statul Islamic, 67% au fost eliberaţi cu răscumpărări care au totalizat între 60 şi 80 de milioane de euro. Sigur că nu înseamnă foarte mulţi bani pentru o grupare care s-a transformat într-un stat şi care colectează zilnic taxe de la o populaţie de opt milioane de oameni, însă banii strânşi de industria auxiliară de la persoane ca mine, care acţionează în numele familiilor, şi de la guverne care plătesc în timp ce desfăşoară negocieri, reprezintă un stimulent puternic pentru localnici de a susţine industria răpirilor. Iar afacerea devine cu atât mai profitabilă, cu cât concurăm mai mult între noi şi cu cât negocierile durează mai mult. De exemplu, pentru a-i folosi pe cei mai buni intermediari, informatori şi şoferi, trebuie să plăteşti mai mult. Legea cererii şi a ofertei rămâne valabilă şi pentru cazul în care mărfurile comercializate simt vieţile oamenilor.

În concluzie, indiferent cum procedezi, nu câştigi niciodată în afacerea aceasta, deoarece atribui un preţ vieţii unui om”.

Capitolul 8 Răscumpărarea în timp ce organizaţiile umanitare mari refuză să atribuie un preţ vieţilor omeneşti, toţi ceilalţi o fac: familiile, companiile, guvernele şi, bineînţeles, răpitorii. Printre ţările despre care se ştie că plătesc răscumpărări şi insistă să se ocupe direct de negocieri şi plăţi, un grup de state europene, care cuprinde Italia, Germania, Franţa şi Spania, au rezolvat multe cazuri de răpiri din 2003, când a început criza reală a răpirilor. Italia plăteşte de departe răscumpărările cele mai mari, ceea ce poate explica motivul pentru care atâţia italieni au fost răpiţi în ultimii 15 ani. Toate guvernele europene au înfiinţat unităţi speciale, „celule de criză”, care să se ocupe de răpiri. În general, acestea intră sub jurisdicţia Ministerului de Externe, dar sunt formate din membri ai serviciilor secrete care intră în legătură cu

Ministerul de Interne.

„Celula italiană de criză exista deja în 2003, când am mers în Irak”, explică ambasadorul Maiolini. „Misiunea ei era de a rezolva orice situaţii de urgenţă, inclusiv calamităţile naturale, nu doar răpirile”. Adesea celulele de criză sunt de tip multitasking, însă au întotdeauna o secţiune care se ocupă exclusiv de răpiri. Toate celulele de criză îi clasifică pe ostatici în funcţie de criterii precise, inclusiv impactul răpirii lor asupra opiniei publice. La negocierea răscumpărării, clasificarea facilitează stabilirea unui preţ pentru fiecare ostatic. Aşa cum am discutat în capitolul 2, răpitorii încearcă să intuiască dinainte clasificarea pe care guvernele o vor atribui cetăţeanului lor ostatic şi să negocieze în consecinţă. În anul 2011, MUJAO ştia că guvernul italian va evalua libertatea activistului umanitar Rossella Urru mai mult decât libertatea turistei Maria Sandra Mariani. Exact acesta este motivul pentru care organizaţii umanitare precum Danish Refugee Council doresc să evite atribuirea de preţuri vieţilor omeneşti, preţuirea unei vieţi mai mult decât a altei.

În timp ce DRE se află în minoritate cu abordarea sa, guvernele şi cei care ataşează cu uşurinţă ostaticilor etichete cu preţuri trec sub tăcere existenţa sistemului de clasificare. Secretomania învăluie negocierile guvernelor. Familiile şi foştii ostatici sunt instruiţi să nu vorbească despre calvarul îndurat. „Pe ansamblu, guvernele nu doresc ca familiile şi prietenii să vorbească despre răpiri. Regula generală este să nu se discute nimic cu mass-media, cu prietenii şi nici chiar cu rudele, niciodată!” explică un negociator. Exact aşa s-a întâmplat şi cu familia Mariei Sandra Mariani în timpul răpirii ei.

Tăcerea impusă de guverne familiilor ostaticilor, fără a le implica în negocieri, ilustrează modul greşit în care abordează ele răpirile. Chiar în cazul în care secretul este păstrat, informaţiile circulă printre răpitori. Excluderea familiei de la negocieri provoacă resentimente şi frecvent, sub o formă sau alta, acestea devin publice, mai ales după

ce ostaticul a fost eliberat sau moare. De exemplu, Robert Fowler în memoriile sale *A Season în Hell* critică aspru felul în care i-a fost negociată eliberarea de către guvernul canadian.

„Din răpirea Buchanan şi Thisted am învăţat că rolul familiei în managementul crizei răpirii este fundamental”, spune Liban Holm de la Danish Refugee Council. După răpirea lui Buchanan şi Thisted, DRE a înfiinţat un program de instruire a ofiţerilor de legătură cu familia, pentru a se asigura că şi aceştia aveau pregătirea necesară şi înţelegeau situaţia. „Noi ştiam că ofiţerul de legătură nu trebuia să facă parte din celula de management al crizei”, explică Holm. Celula de management al crizei este cercul interior, care vede şi ştie tot, chiar şi zvonurile şi bârfele. Pe de altă parte, ofiţerul de legătură cu familia vede doar o parte din operaţiune – faptele cunoscute. Separarea aceasta rezultă din faptul că legăturile cu familiile sunt epuizante din punct de vedere emoţional şi psihologic. Dorinţa de a oferi speranţe familiei face parte din natura umană, iar zvonuri pot fi comunicate din greşeală familiei de către ofiţerul de legătură. Pentru a sprijini cât mai bine familia, sunt necesare tărie morală, antrenament şi optimism.

Celulele de management al crizei nu sunt structurate potrivit acestei scheme şi nici nu au aceeaşi sensibilitate faţă de traumele familiilor. În general, familiile sunt informate sporadic, nu atunci când se întâmplă ceva important, ci când celula de criză decide că este sigur să le anunţe sau când nu există alternativă, aşa cum a fost cazul negocierilor pentru eliberarea lui Robert Fowler.

În timp ce soţul ei era ţinut ostatic de AQMI, soţia lui Fowler a prânzit la Londra cu James Wright, înaltul Comisar al Canadei în Marea Britanie, care era prieten al acestuia. În timpul prânzului, Wright i-a spus: „Cred că ai fost încântată să auzi de noul mesaj video şi să afli că Bob este încă în viaţă” 123. Văzând şocul pe care cuvintele acelea le-a avut asupra doamnei Fowler, Wright şi-a cerut

scuze, a ieşit din încăpere şi a revenit după câteva minute. La scurt timp, soţia lui Fowler a primit un telefon din partea Poliţiei Canadiene Regale Călare (PRCC) 124 care a anunţat-o de primirea celui de-al doilea mesaj video. Însă din „motive de securitate" doamnei Fowler nu i s-a permis să primească mesajul pe cale electronică în Marea Britanie, deoarece putea contamina dovezile. Pentru a vedea dovada că soţul său era în viaţă, ea trebuia să revină în Canada.

Adesea oficialităţile guvernamentale spun familiilor minciuni sau absurdităţi, pentru a le ţine în necunoştinţă de cauză în privinţa negocierilor. Aşa ceva n-ar trebui să fie surprinzător, fiindcă indivizii răspunzători sunt în general membri ai serviciilor secrete sau ai Ministerului de Externe, ori funcţionari pentru care ostaticii sunt mărfuri politice.

Guvernul italian nu a stabilit o relaţie de încredere cu familia lui Mariani şi mass-media n-a fost interesată de calvarul ei, deoarece nu era decât o turistă. Nu acelaşi lucru se poate spune despre Rossella Urru, Ainhoa Fernández de Rincón şi Enric Gonyalons, răpite din tabăra de refugiaţi sahrawi. Mass-media a aflat povestea şi i-a acordat atenţie, spre dezamăgirea răpitorilor.

Din capul locului, răpirea celor trei femei a fost puternic mediatizată. În noiembrie 2011, secretarul-general ONU Ban Ki-moon a cerut public eliberarea lor.125 în iunie 2012, în timpul unei conferinţe privind drepturile omului ţinută la Florenţa, preşedintele Republicii Arabe Democrate Sahrawi, Mohamed Abdelaziz, a declarat că ostaticele erau în viaţă şi negocierile pentru eliberarea lor erau în plină desfăşurare.126 Răpirea lui Rossella Urru a mobilizat şi celebrităţi prin intermediul reţelelor de socializare. Fiorello127, unul dintre cei mai populari artişti din divertismentul italian, le-a cerut celor care-l urmăreau pe Twitter ca timp de o săptămână să pună în locul fotografiilor lor poza Rossellei Urru. În timpul festivalului muzical Sanremo, urmărit în Italia de milioane de

telespectatori, Geppi Cucciari, un comediant din Sardinia, regiunea în care s-a născut Urru, a cerut public eliberarea ei.128

Deşi acest tip de implicare are ca scop eliberarea ostaticilor, „publicitatea şi atenţia acordată de mass-media garantează întotdeauna că răpitorii se aleg cu o afacere mai bună, fie ca valoare a răscumpărării, fie ca număr de prizonieri ce vor fi schimbaţi pentru vieţile ostaticilor”, a spus un negociator. Exact aşa s-a întâmplat cu răpirea celor doi marinari danezi de pe nava *Leopard* şi, posibil, a celor trei femei răpite din tabăra refugiaţilor sahrawi. Răscumpărarea lor a fost de 5 milioane de euro pentru o ostatică, deşi pe atunci media răscumpărărilor în Sahel era de 3 milioane de euro.

Păstrarea secretului răpirii menţine preţul răscumpărării mai scăzut, dar trebuie procedat corect, implicând şi familiile ostaticilor. Ţinerea lor la distanţă nu asigură decât protejarea guvernelor împotriva acuzaţiilor că-i tratează pe ostatici ca pe nişte mărfuri umane, că face comerţ cu ei din motive politice şi că le atribuie preţuri ca atare, morţi sau vii.

Preţul unui cadavru

La începutul anului 2015, autorităţile americane au primit o cerere de răscumpărare pentru corpurile a doi ostatici, Warren Weinstein, contractor american în vârstă de 73 de ani, şi Giovanni Lo Porto, activist umanitar italian în vârstă de 39 de ani. În ianuarie 2015, o dronă CIA deschisese focul asupra unui complex al-Qaida din apropierea graniţei dintre Pakistan şi Afghanistan. Când cei doi bărbaţi au fost omorâţi de drona americană, CIA a susţinut că nu avusese informaţii prealabile despre prezenţa lor în complex. Cererea de vindere a cadavrelor n-a sosit din partea al-Qaida, ceea ce i-a făcut pe mulţi să creadă că ele fuseseră vândute altei grupări. Imagini filmate de drone militare americane au confirmat că cele două corpuri fuseseră mutate altundeva.129

Warren Weinstein sosise în Pakistan pentru J.E.

Austin Associates, o companie privată de consultanţă care lucra la proiecte de modernizare în dezvoltarea economiilor pe baza unui contract cu Agenţia americană pentru dezvoltare internaţională (USAID). În august 2011, când a fost răpit, el se pregătea să revină acasă din Lahore, după o perioadă petrecută ca director al operaţiunilor internaţionale ale companiei.

Când cererea pentru răscumpărare a fost făcută publică, SUA au refuzat să plătească, deoarece, oficial, nu negociază cu terorişti. Însă potrivit *Wall Street Journal*, „în 2012, FBI a ajutat la înlesnirea plăţii unei răscumpărări de 250.000 de dolari de către familia Weinstein pentru al-Qaida, într-o tentativă eşuată de a-i obţine eliberarea" 130. De asemenea, *Wall Street Journal* a anunţat că după ce familia a strâns banii, a dat răscumpărarea unui intermediar pakistanez care fusese verificat de FBI. în iunie 2012 răscumpărarea a fost predată, dar Weinstein n-a fost eliberat.131

La momentul capturării lui Weinstein, preşedintele Obama încă nu abrogase legea care permitea acuzarea familiilor care plăteau răscumpărări pe motivul că finanţau terorismul. Tocmai din acest motiv, autorităţile americane avertizaseră familia lui James Foley să nu încerce să plătească singură răscumpărarea după capturarea bărbatului. Weinstein era însă cu totul altă poveste. „Există moduri prin care restricţionările acestea pot fi ocolite, mai ales pentru cei care colaborează strâns cu serviciile secrete" a explicat un negociator american cu care am stat de vorbă. Însă ceva s-a întâmplat în timpul eliberării lui Weinstein, deşi activiştii umanitari ocupă un loc important în rândul ostaticilor, după soldaţi şi spioni.

Povestea lui Giovanni Lo Porto, alt ostatic valoros, este încă şi mai sumbră. Pe 19 ianuarie 2012, când lucra pentru un ONG german, Lo Porto şi colegul lui german Bernd Muehlenbeck au fost răpiţi în Multan, la aproximativ 400 de kilometri sud-vest de capitala Pakistanului.

Lo Porto a fost ucis în captivitate, fără ca familia lui

şi guvernul italian să ştie, în urma unui atac al unei drone CIA asupra complexului în care era ţinut ostatic de răpitorii săi. La aproape o lună după moartea lui, noul preşedinte al republicii italiene Sergio Mattarella şi-a exprimat optimismul faţă de eliberarea lui Lo Porto în discursul său inaugural.132 în mod clar, Mattarella nu ştia că activistul umanitar italian fusese omorât de unul dintre aliaţii-cheie ai Italiei, Statele Unite ale Americii. Ştirea despre moartea celor doi ostatici a fost făcută publică abia peste câteva luni. Ca o ironie a sorţii, ea a sosit la scurt timp după vizita oficială la Casa Albă a prim-ministrului italian Matteo Renzi.

Atât Lo Porto, cât şi Muehlenbeck plecaseră în Pakistan pentru un proiect UE de ajutorare a populaţiei locale după două dezastre naturale majore: un cutremur şi o inundaţie. Potrivit Margheritei Romanelli, o prietenă apropiată a lui Lo Porto, după eliberarea sa în octombrie 2014, Muehlenbeck a dezvăluit că fuseseră separaţi după un an de captivitate, un semn că, posibil, unul dintre ei fusese vândut sau predat altei grupări sau organizaţii. „Dacă nu înainte, dar din momentul acela, este probabil ca negocierile cu cele două guverne să fi fost făcute separat”, a spus negociatorul pe care l-am intervievat. La două luni după eliberarea lui Muehlenbeck, Lo Porto a fost omorât

Dezvăluirea lui Muehlenbeck a contrazis în mod direct asigurările anterioare pe care guvernul italian le dăduse familiei lui Lo Porto. „Ministerul de Externe i-a asigurat că lucrau strâns cu germanii”, a explicat Romanelli.133 Spre deosebire de DRE, ONG-ul care-l angajase pe Lo Porto n-a pus la dispoziţie un ofiţer de legătură familiei, care s-a bazat pe celula italiană de criză şi pe colegii lui Lo Porto care au transmis „neoficial” informaţia.

„Regula de bază era tăcerea. Nimeni nu vorbea; nimeni nu spunea nimic. Eram în beznă totală”, confirmă Romanelli. Chiar şi acum sunt greu de pus laolaltă toate piesele din puzzle-ul răpirii lui Lo Porto şi n-a fost difuzat

niciodată vreun material video cu el. Primul şi singurul filmuleţ care a confirmat răpirea celor doi bărbaţi îl arăta doar pe Muehlenbeck. Nimeni nu ştie dacă s-a arătat vreo dovadă că Lo Porto era în viaţă. De asemenea, n-a fost oferită nicio informaţie despre felul în care s-au ocupat italienii de această răpire la nivel local.

„Primul lucru pe care îl fac profesioniştii în aceste circumstanţe este să investigheze cartierul din uşă în uşă şi să stea de vorbă cu populaţia locală”, a explicat negociatorul european pe care l-am intervievat. Aşa a procedat DRE în Somalia la răpirea lui Buchanan şi Thisted. „Când a fost eliberat, Muehlenbeck a dezvăluit că după răpire fuseseră ţinuţi o săptămână într-o casă aflată la doi paşi de cea din care fuseseră răpiţi”, a spus Romanelli. Ar fi fost uşor de găsit, dacă s-ar fi întreprins o căutare în cartier, însă italienii, care nu aveau agenţi de informaţii în regiune, s-au bazat pe forţele pakistaneze pentru a-i găsi pe răpitori.

Contrar multor păreri, guvernele occidentale nu au agenţi de informaţii în majoritatea zonelor unde cetăţenii lor simt prăzi uşoare pentru răpitori, iar autorităţile apelează frecvent la jurnaliştii care lucrează în regiunile respective pentru a le ajuta. „În iulie 2015, când [cei trei ziarişti] Antonio Pampliega, José Manuel López şi Ángel Sastre […] au fost răpiţi în nordul Siriei, lângă oraşul Azaz, mă aflam în Ucraina. Eu îi cunoşteam şi aveam idee despre ceea ce se întâmplase, aşa că am contactat autorităţile spaniole, care m-au rugat să le comunic orice contacte aveam, deoarece nu aveau agenţi de informaţii pe teren”, îşi aminteşte Francesca Borri.134

În mod necaracteristic pentru Italia, cazul lui Lo Porto s-a tărăgănat ani de zile, cauzând critici permanente din partea prietenilor activistului umanitar. „Guvernul italian îl abandonase pe Giancarlo [Lo Porto] din primele zile când a fost răpit”, a spus unul dintre prietenii săi, Filippo Occhipinti. „Vreme de trei ani, Ministerul de Externe şi-a bătut joc de familie, prin impunerea unei

tăceri stricte. Am întrebat care era motivul, dar, din păcate, nu voi primi niciodată un răspuns. Giancarlo a fost omorât în primul rând de statul care l-a abandonat”. 135

Guvernul italian nu l-a adus pe Giancarlo Lo Porto viu acasă, dar i-a repatriat corpul. „Când trupul a sosit în Italia, analiza ADN a fost făcută de guvern, nu de familie”, spune Romanelli. „Corpul a sosit cu vaporul în portul Palermo, dar familia n-a fost acolo, fiindcă nu fusese anunţată de sosirea navei. Familia a fost sfătuită să nu se uite la corp şi să nu deschidă sicriul, care a fost sigilat, etanşat şi ţinut închis pe durata funeraliilor civile”. A doua zi a avut loc incinerarea.

„Deşi niciun politician n-a fost prezent la funeralii, au participat doi agenţi din serviciul secret care au verificat ca totul, inclusiv hainele, să fie ars”.

Oare cadavrul pentru care italienii au plătit răscumpărarea era al lui Lo Porto sau al altcuiva? Răspunsul îl ştie doar guvernul italian. Toate dovezile au fost transformate în cenuşă, însă prin repatrierea corpului guvernul italian a pus capăt, departe de mass-media, unui caz de răpire foarte controversat. Familia a primit un certificat de deces, necesar pentru a revendica asigurarea pe viaţă şi afacerea Lo Porto s-a terminat discret.

Crima tăcută

În timp ce negocierile secrete cu răpitorii sunt prezentate ca o tactică pentru a-i împiedica pe aceştia să ducă răscumpărările spre limita superioară, obiectivul real al guvernelor este de a-şi minimiza responsabilitatea pentru negocieri. De exemplu, când se ajunge la plata răscumpărărilor, toate guvernele neagă că le-ar plăti. Cu toate acestea, răpitorii ştiu foarte bine cine plăteşte şi cine oferă cel mai mult.

„Aceasta este o afacere cu minciuni, spioni şi muşamalizări”, se afirmă în documentarul *The Hostage Business136* realizat de Al Jazeera despre lumea tulbure a răpirilor. Guvernele mint, răpitorii mint, intermediarii mint, iar familiile sunt lăsate să se descurce singure cu

informaţii puţine.

În anul 2011, printre cei 19 ostatici pe care a trebuit să-i răscumpere guvernul italian s-a numărat Bruno Pelizzari, rezident în Africa de Sud cu cetăţenie dublă, sud-africană şi italiană, care a fost răpit de piraţi somalezi pe 26 octombrie 2010, când naviga cu prietena sa Debbie Calitz. „Iniţial s-au cerut 20 de milioane de dolari", a spus Vera Hecht137, sora lui Pelizzari. Când guvernul sud-african a refuzat să plătească, ba chiar să se implice în negocieri, Hecht a apelat la o fundaţie caritabilă din Somalia, „Gifât of the Givers". Negocierile au continuat 18 luni, cu ameninţări constante ale uciderii ostaticilor. Apoi

Hecht a primit via Facebook un mesaj de la un anume Marco, care-i spunea că o putea ajuta. Acesta a instruit-o să obţină din nou dovada că fratele ei se afla în viaţă şi apoi să cadă la înţelegere. Documente secrete obţinute de Al Jazeera au arătat că guvernul italian, frustrat de felul în care sud-africanii abordau răpirea, a decis să intervină şi să plătească o răscumpărare de 525.000 de dolari. Paşaportul italian al lui Pelizzari a salvat atât viaţa sa, cât şi pe a lui Debbie Calitz. Evident, lui Hecht i s-a spus să nu destăinuie niciodată că de fapt italienii plătiseră răscumpărarea.

Marco, un agent al serviciului de informaţii italian, a îndrumat-o pe Hecht în negocieri. Cei doi au utilizat acelaşi cont de Gmail, astfel că de fapt nu şi-au trimis niciodată mesaje, ci au discutat prin intermediul contului respectiv prin e-mailuri neexpediate. După trei luni, răscumpărarea a fost plătită şi ostaticii au fost eliberaţi. În iunie 2012, Hecht, însoţită de agenţi ai serviciului de informaţii italian, şi-a revăzut în sfârşit fratele. Pelizzari şi Calitz, care nu este nici măcar cetăţeană italiană, au fost eliberaţi.

„Probabil că italienii ştiau că-i puteau elibera pe Pelizzari şi Calitz relativ rapid şi pentru o sumă mult mai mică decât în cazul lui Mariani. Pe atunci răscumpărările AQMI erau în jur de 3 milioane de euro şi ei s-au dovedit

negociatori foarte duri. Aşa că probabil italienii au decis să lucreze cu sora lui Pelizzari, pentru a bifa rapid un nume de pe lista ostaticilor italieni. La sfârşitul anului, pentru serviciile secrete contează doar câţi oameni au readus acasă", a declarat unul dintre negociatorii europeni pe care i-am intervievat.

De asemenea, guvernul italian a aranjat difuzarea unei versiuni false a celor întâmplate.138 Când Pelizzari şi Calitz au revenit acasă în Africa de Sud, mass-mediei i s-a comunicat că fuseseră eliberaţi de forţe de securitate somaleze cu susţinere occidentală. Pelizzari şi Calitz au fost supuşi procedurilor de debriefing şi li s-a spus să nu dezvăluie că guvernul italian plătise răscumpărarea.139

Jurnalista freelancer canadiană Amanda Lindhout a fost mai puţin norocoasă. La 23 august 2008, la două zile după ce sosise în Mogadiscio, ea a fost răpită împreună cu Nigel Brennan, un fotoreporter freelancer australian în vârstă de 37 de ani. Guvernele canadian şi australian au refuzat să plătească răscumpărarea, dar au „îndrumat" familiile pe durata negocierilor. Mamei lui Lindhout i s-a spus în mod repetat că fiica ei nu va păţi nimic, deoarece răpitorii erau religioşi şi nu aveau s-o agreseze sexual. Se pare că Lindhout a fost violată de un temnicer, iar după ce a încercat să evadeze a fost violată în grup.

Iniţial răpitorii au cerut 2, 5 milioane de dolari, pentru ca în sfârşit să se mulţumească cu ceva mai puţin de 1 milion. Potrivit memoriilor lui Lindhout, *A House in the Sky*, guvernul canadian nu părea să grăbească lucrurile în timpul negocierilor, ci s-a limitat s-o sfătuiască pe mama ei să negocieze o răscumpărare mai mică. La un moment dat, mamei i s-a spus să nu mai răspundă la apeluri, deoarece guvernul decisese să poarte direct negocierile. Această sugestie sfidează logica, ţinând seama de faptul că familia, nu guvernul, urma să plătească răscumpărarea. Potrivit lui Lindhout, răpitorii refuzaseră în mod repetat să accepte suma de 250.000 de dolari, pe care guvernele canadian şi australian o strânseseră sub

eticheta „cheltuieli” pentru a-şi ascunde implicarea în răscumpărare.

Supusă la presiuni din partea familiei lui Nigel Brennan, mama lui Lindhout a acceptat în cele din urmă să angajeze un negociator privat, pe John Chase din compania britanică AKE.

Acesta a îndrumat-o pe mama lui Lindhout în negocieri, la fel cum procedase Marco cu sora lui Pelizzari. AKE a aranjat ca un parlamentar somalez să primească suma de 600.000 de dolari – aproape cât plătiseră italienii pentru Pelizzari şi Calitz –, care a fost transferată unei bănci din Nairobi şi de acolo unei sucursale a acesteia din Mogadiscio. Parlamentarul a înmânat apoi banii unui grup de bătrâni tribali, care au plătit răscumpărarea răpitorilor doar după ce Lindhout şi Brennan au fost eliberaţi pe 25 noiembrie 2009, la 460 de zile după ce fuseseră răpiţi.140

Capitolul 9

Ora de aur – anatomia unei răpiri

Când sezonul de vânătoare a ostaticilor străini a început în Siria în 2012, niciuna dintre numeroasele grupări criminale şi jihadiste implicate în această afacere nu deţinea structura sau cunoştinţele la nivel expert pentru a derula negocieri adecvate. Mulţi dintre membrii lor nu ştiau nici măcar o limbă străină, aşa că au apelat la sirieni distinşi şi cu legături sus-puse, care să-i ajute. Răpitorii le-au trimis informaţii despre ostatici şi i-au folosit adesea ca negociatori sau translatori, dar şi ca intermediarii lor *de facto* în relaţiile cu familii şi guverne. Ţelul era obţinerea rapidă a răscumpărării, în maximum câteva săptămâni. Dacă răspunsul era suficient de prompt, ostaticii puteau fi eliberaţi în câteva zile pentru numai câteva mii de dolari. Însă dacă nu se întâmpla aşa, ostaticii erau vânduţi sau schimbaţi, sfârşind în mâinile unor grupări mai mari, care îşi puteau permite să ţină ostatici pe termen lung şi să desfăşoare negocieri pentru sume mari.

La sfârşitul verii anului 2014, Samir Alta, membru al

Forumului Democrat Sirian care locuieşte la Paris, a primit un telefon despre o problemă care apăruse în negocierile pentru eliberarea a doua activiste umanitare italiene, Greta Ramelli şi Vanessa Marzullo, răpite în iulie 2014 în Alep. „Se dorea ca eu să negociez cu guvernul italian. Am cerut imediat dovezi că femeile trăiau, dar nu le-am primit, aşa că le-am spus că nu mă puteam implica” 141, a explicat Alta. Potrivit Francescăi Borri, Samir Alta a contactat-o şi a rugat-o să alerteze autorităţile italiene despre ceea ce se întâmpla şi despre informaţiile primite despre cele două femei.142 „Răpitorii erau convinşi că fetele lucrau pentru serviciile secrete şi nu credeau că erau două naive venite în Siria pentru a aduce truse medicale inutile. Povestea lor era atât de absurdă, încât era de necrezut!”, continuă Borri.

Răspunsul celulei italiene de criză a fost lent şi lipsit de entuziasm, astfel încât Ramelli şi Marzullo au rămas în captivitate până în ianuarie 2015. Răpitorii lor, o grupare criminală măruntă, le vânduse la al-Nusra, care s-a ocupat de negocierile cu guvernul italian. „În cele din urmă am plătit 13 milioane de euro pentru eliberarea lor”, a spus un senator italian. „A fost una dintre cele mai mari răscumpărări plătite vreodată”. 143 Contribuabilii italieni nu vor şti niciodată dacă Ramelli şi Marzullo ar fi putut fi eliberate pentru câteva mii de dolari, dacă celula de criză a Ministerului de Externe ar fi acţionat imediat, în aşa-numita „oră de aur”, ştiind că ele călătoriseră în Siria. „Au fost necesare săptămâni pentru a verifica răpirea Gretei şi a Vanessei”, afirmă un senator italian. „Ele nu anunţaseră nici măcar Ministerul de Externe de plecarea lor în Siria”. Când guvernele sunt implicate în negocierile pentru ostatici, lucrurile se mişcă cu viteza melcului.

În toate conferinţele importante despre răpiri – iar industria securităţii organizează numeroase asemenea evenimente în toată lumea – există în mod uzual o secţiune dedicată primelor ore şi zile imediat de după răpiri, când urmele răpitorilor sunt proaspete, când se pot salva vieţi şi

răscumpărările pot avea un preţ mic. Însă nimeni nu va recunoaşte că pentru a acţiona rapid, trebuie să ocoleşti autorităţile, să le ignori sfaturile, ba chiar să le forţezi mâna, pentru că aşa s-a întâmplat în cazul răpirii olandezei Joanie de Rijke, corespondent de război.

De Rijke a fost răpită în Afghanistan la începutul lunii noiembrie 2008 de o unitate mică de comando a talibanilor, când făcea reportaje pentru săptămânalul belgian *P-Magazine*, dispărut între timp. Ea aranjase un interviu în exclusivitate cu comandantul taliban Ghazi, a cărui grupare ambuscase şi omorâse 10 soldaţi francezi cu numai câteva luni în urmă. Din capul locului a fost clar că Ghazi şi oamenii lui acţionau pe cont propriu şi că de Rijke fusese răpită pentru a face rost de bani pentru grupare şi comunitatea sa. Aşa cum s-a întâmplat cu multe *katiba* din AQMI, gruparea talibană a lui Ghazi fusese atrasă de jihadismul criminal.

Deşi făceau parte din comunitatea talibană, „răpitorii lui Joanie erau simpli delincvenţi, indivizi care foloseau banii proveniţi din răscumpărare pentru a-şi hrăni familiile şi tribul, nu pentru a purta Jihadul împotriva Occidentului”, a explicat Michael Lescroart, fost editor al săptămânalului belgian amintit şi cel care, împreună cu un prieten scoţian al lui de Rijke care doreşte să fie cunoscut doar ca „Dave”, a negociat răscumpărarea femeii. „Bineînţeles, asta nu justifică ce i-au făcut, însă arată că răpirile în ţări foarte destabilizate, ca Afghanistanul, s-au transformat într-o industrie pentru un segment mare al populaţiei, care altfel n-ar şti cum să supravieţuiască”. 144

În cartea ei *in the Hands of Taliban*, de Rijke este de acord cu părerea aceasta:

Mergeam cu maşina pe şoseaua oribilă, nu departe de satul lui Ghazi şi l-am auzit oftând: „Noi avem nevoie de bani.

Ca să construim o şosea bună, pentru ca ulterior să ne putem trimite copiii la şcoală în Surobi dacă vor să înveţe. Să scrii şi lucrurile astea. Şi dorim să construim o

şcoală nouă în valea noastră”. Şi pentru fete? nu m-am putut abţine să întreb. Răspunsul a fost la fel de ferm precum cel pe care-l auzisem în Kandahar cu luni în urmă: „Nu! Fetele n-ar trebui să meargă la şcoală. Doar băieţii”. 145

După ce a fost răpită, de Rijke a fost silită să meargă pe jos prin munţii afghani, până a ajuns în tabăra unde avea să petreacă noaptea împreună cu răpitorii ei. În acel moment Ghazi i-a înmânat un telefon mobil şi ea l-a sunat pe Lescroart. Acesta îşi aminteşte:

Am primit apelul seara. Cred că era ora 19, fiindcă urmăream *Familia Simpson* cu fiul meu. Era Joanie, care fusese răpită. I-am cerut să nu spună locul unde se afla, ci să pronunţe pe litere în olandeză şi aşa a făcut. În felul acela am ştiut, mai mult sau mai puţin, unde o duseseră. Imediat după ce a închis, l-am sunat pe ministrul belgian al Apărării. Joanie călătorise cu el în Afghanistan cu câteva zile în urmă, dar ea mai rămăsese pentru interviul cu Ghazi. A fost foarte îndatoritor şi a spus: „Dacă va trebui să plătim, vom plăti”. Exact aşa a spus. După o zi, când şi-a dat seama că era olandeză şi că nu avea paşaport belgian, şi-a schimbat complet atitudinea şi mi-a spus că responsabilitatea revenea guvernului olandez.

În aceeaşi seară Lescroart i-a telefonat şi ministrului belgian de Externe, care l-a sfătuit să aştepte deoarece va dura foarte mult până la clarificarea situaţiei. Când a contactat autorităţile olandeze a doua zi, Lescroart a auzit acelaşi lucru. Cu toate acestea, olandezii i-au spus de la bun început că ei „nu vor negocia cu teroriştii; că nu vor plăti nicio răscumpărare. Dacă însă doream s-o fac eu, n-aveau să mă oprească”. Lescroart a avut impresia că atât autorităţile belgiene, cât şi cele olandeze tărăgănau, ceea ce dusese la pierderea a doua zile preţioase şi că „nu existau protocoale, ci pur şi simplu se improviza de la un moment la altul”.

Când autorităţile olandeze au dorit să preia negocierile pentru Joanie, Lescroart s-a împotrivit. „În unul

dintre apelurile ei telefonice, Joanie îmi spusese să am încredere în Dave, un prieten scoţian cu care ea locuise în Kabul când aştepta să primească aprobarea pentru intervievarea lui Ghazi. Iniţial ezitasem să am încredere în el. Nu-l cunoşteam şi credeam că-i un fel de mercenar. Însă ea avusese dreptate: Dave ştia ce să facă", şi-a amintit Lescroart.

Chiar în seara când a primit vestea răpirii lui de Rijke, Lescroart l-a contactat pe Dave şi i-a spus că răpitorii ceruseră 2 milioane de dolari. Dave i-a contactat imediat pe oamenii de legătură din Afghanistan pentru a-i găsi pe răpitori şi a început să negocieze reducerea sumei. Dave explică:

Cei care au răpit-o pe Joanie făceau parte dintr-o grupare mică de talibani, care credeau că pot scoate bani de pe urma răpirii ei. Nu erau profesionişti, deşi când este vorba despre delicte în Afghanistan toţi sunt simultan amatori şi profesionişti. Noi ştiam însă că ei nu doreau s-o ţină mult timp pe Joanie şi vor fi de acord cu doar o părticică din suma cerută, dacă o plăteam rapid. De unde ştiam asta? Pentru că, doar cu câteva zile în urmă, acelaşi comandant Ghazi acordase un interviu pentru doi ziarişti francezi, însă nu-i răpise. Pentru mine era clar că ar fi fost mult mai dificil, dacă nu imposibil să se ocupe de trei ostatici decât să răpească unul singur, chiar dacă era o femeie. Ei nu deţineau infrastructura necesară pentru a face faţă la trei ostatici. Pe scurt, nu erau răpitori profesionişti.144

De asemenea, probabil că Ghazi nu ştia că guvernul francez ar fi plătit mai mult decât *P-Magazine* pentru cetăţenii săi. Alt motiv pentru care răpitorii lui Joanie doreau o înţelegere rapidă era faptul că ştiau că nu puteau păstra mult timp secretul răpirii unui ziarist occidental. „Eram convins că voiau să cădem repede la înţelegere, pentru a evita ca altcineva să le fure ostatica", a concluzionat Lescroart.

În calitate de negociator al lui de Rijke în

Afghanistan, Dave a fost norocos că femeii i s-a permis să ia legătura regulat cu Lescroart, fiindcă astfel amândoi ştiau că ea era în viaţă. Totuşi zvonurile despre răpirea ei s-au răspândit repede în comunitatea mass-media din Kabul, iar Dave şi Lescroart au fost nevoiţi să se asigure că autorităţile belgiene şi olandeze nu vor alerta autorităţile afghane. Lescroart îşi aminteşte:

La un moment dat, olandezii au vrut să contacteze poliţia afghană ca să manevreze banii de răscumpărare. Din fericire, ambasadorul olandez în Afghanistan le-a explicat că dacă se va auzi că cineva deţinea asemenea sume în Kabul, nici el n-ar mai fi fost în siguranţă. N-ar mai fi putut nici măcar să iasă din camera sa de hotel. Poliţia şi-ar fi însuşit răscumpărarea.

Lescroart şi Dave au lucrat non-stop, ignorând sugestiile guvernelor belgian şi olandez. În timp ce Dave a scăzut preţul libertăţii lui de Rijke până la 130.000 de dolari, Lescroart s-a luptat cu birocraţia politică din Belgia şi Olanda, pentru a expedia cât mai repede posibil răscumpărarea lui Dave. A fost o sarcină foarte dificilă. Lescroart a explicat:

Au fost necesare două zile ca să primim aprobarea pentru transferul banilor. A trebuit să merg la Haga cu o fotografie a lui Joanie şi să le spun că dacă nu vor acţiona rapid, ea va fi în curând un trofeu împăiat. Până la urmă, au fost de acord. Din fericire, revista putea plăti răscumpărarea, aşa că *P-Magazine* a transferat 100.000 de euro din contul său în contul ambasadei olandeze din Belgia, după care, în două ore, ambasada olandeză din Kabul a eliberat banii în dolari cash.

La o săptămână după răpire, de Rijke se afla în drum spre libertate. Vestea răpirii sale ajunsese la conducerea talibanilor, care, în ultimele ei ore de captivitate, a încercat să-i împiedice eliberarea şi plata răscumpărării către gruparea lui Ghazi. Însă răpitorii au onorat înţelegerea şi au reuşit s-o trimită înapoi în Kabul. În timpul călătoriei, de Rijke a schimbat de câteva ori vehiculul, până a ajuns la

periferia Kabulului, unde urma să fie predată negociatorului Dave. Lescroart îşi aminteşte:

Erau două maşini, una a noastră, care trebuia s-o ducă la locuinţa lui Dave din Kabul, şi alta trimisă de ambasada olandeză, cu o femeie occidentală înăuntru. Noi nu ştiam de a doua maşină, însă Joanie s-a urcat în ea. Când ea n-a mai ajuns la Dave, el m-a sunat şi a spus: „Am pierdut-o”. În clipa aceea n-am mai ştiut ce să facem. Am aşteptat pur şi simplu să ne contacteze, sperând că nu fusese răpită din nou.

De Rijke nu ştia că se urcase în maşina greşită. „Am urcat în automobil şi femeia a început să-mi vorbească în engleză. După câteva minute şi-a dat seama că eram olandeză, aşa că a vorbit în olandeză. Nici măcar nu ştia că eu eram olandeză” 147, şi-a amintit de Rijke. Femeia, care lucra pentru un think tank[7] renumit din Afghanistan, fusese aleasă pentru a o aduce în complexul olandezilor, unde a fost supusă procedurilor de debriefing şi i s-a spus că ar fi recomandat să nu povestească nimănui ce se întâmplase. A doua zi, a fost îmbarcată într-un avion de linie obişnuit spre Amsterdam, fără să treacă pe la vamă ori să-şi arate paşaportul.

„Guvernul olandez a ştiut unde va avea loc schimbul final. Poate că mi-au interceptat telefonul, ori pe al lui Dave, sau poate că l-au urmărit pe el, nu ştiu. Ei au trimis însă maşina ca să se asigure că Joanie era în mâini bune şi că poliţia afghană nu va ajunge la ea. Doreau s-o scoată cât mai rapid din ţară”, a spus Lescroart.

Pentru birocraţia olandeză, de Rijke nu diferea cu nimic de o marfă care trebuia expediată spre casă cât mai repede posibil. „Nimeni nu mi-a spus nimic în Kabul. Abia când am ajuns în Amsterdam, Michael mi-a povestit cum

7 Termen care caracterizează o organizaţie de persoane specializate care oferă, de regulă gratuit, informaţii pentru a crea, amplifica, diminua, înlătura, organiza sau optimiza un anume compartiment funcţional al societăţii, aşa cum ar fi optimizarea structurii militare, economice, politice, culturale la nivel local, regional, statal, sau chiar la nivel global (n. red.).

fusesem eliberată", a spus de Rijke. „Autorităţile olandeze ar fi vrut să nu vorbesc deloc despre răpirea mea, ci să merg acasă şi să uit tot ce se întâmplase. Nu numai că n-au făcut mare lucru pentru a mă elibera, ci au vrut să şteargă tot episodul. Au vrut ca drama pe care o suferisem în Afghanistan şi modul necorespunzător în care acţionaseră să fie o crimă trecută sub tăcere". De Rijke a fost eliberată pentru că editorul ei şi un negociator local au acţionat decisiv în timpul „orei de aur", sfidându-i guvernul. Tânăra americancă Kayla Mueller, care oferea ajutor umanitar, răpită în Alep, n-a fost la fel de norocoasă.

O poveste de iubire în vremea Califatului

„Eu aş fi putut s-o salvez pe Kayla Mueller". Negociatorul, care a eliberat recent alţi ostatici occidentali ţinuţi în Siria, m-a privit în ochi şi mi-a urmărit reacţia. Ştiam că spunea adevărul, deoarece fusese implicat în negocieri pentru mai mulţi ostatici luaţi de Statul Islamic. L-am întrebat totuşi dacă era sigur în privinţa afirmaţiei acelea. A încuviinţat din cap. „Când a sosit apelul, la numai câteva zile după răpirea ei, mă aflam în Antakya chiar cu persoana care a primit apelul. Răpitorii trecuseră în revistă convorbirile lui Kayla pe Skype şi-i recunoscuseră numele. El m-a întrebat imediat dacă aş putea ajuta, dar i-am explicat că nu puteam prelua im caz decât cu acordul familiei. Nici măcar n-o cunoşteam pe Mueller – n-o întâlnisem niciodată. I-am spus totuşi să obţină dovada că femeia era în viaţă". 148 Deşi a refuzat să se implice în cazul Mueller, negociatorul a fost sigur că ea putea fi eliberată pentru o răscumpărare mică. „Sunt convins că dacă am fi acţionat imediat, i-aş fi putut obţine libertatea pentru o sumă mică".

Negociatorul a tăcut câteva clipe, şi-a aprins o ţigară, a clătinat din cap şi a continuat:

Privind retrospectiv, da, poate că ar fi trebuit să-i fi contactat familia, însă eu nu sunt un „vânător de ambulanţe[8]". Nu le telefonez familiilor ca să le spun: „Am

8 în engleză ambulance chaser, termen care defineşte o persoană care

auzit că o persoană dragă a fost răpită – vreţi să vă ajut?” în asemenea situaţii, când în joc este o viaţă, îţi place să crezi că există un sistem bine pus la punct şi că nu trebuie să faci nimic altceva decât să apeşi un buton pentru a-l pune în mişcare. Lucrurile nu funcţionează deloc aşa.149

Potrivit negociatorului, cazul Mueller s-a împotmolit în birocraţie, prins între jurisdicţia Departamentului de Stat şi a FBI-ului, şi discuţiile cu CIA şi Casa Albă. „Probabil că s-au ţinut multe întâlniri înainte ca ei să se pună de acord, dar a fost prea târziu”.

Deşi Kayla Mueller a ajuns după un timp în mâinile Statului Islamic, nimeni nu ştie cu certitudine cine a răpit-o iniţial – o mică grupare jihadistă sau criminală, ori cineva din Armata Siriană Liberă sau oricare dintre celelalte grupări rebele care căutau să câştige repede bani. „În anul 2013, piaţa pentru ostatici occidentali în Siria de nord era foarte bine dezvoltată. Străinii erau vânduţi în funcţie de naţionalitate şi meserie”, conchide un negociator.

Cel mai probabil, Kayla Mueller a fost vândută unei grupări inamice sau schimbată pentru arme ori prizonieri, fiindcă aşa s-a întâmplat cu Joakim Medin. Multe dintre tranzacţiile acestea se fac pe piaţa secundară de ostatici din Siria, a explicat negociatorul. Jurnalistul Jean-René Augé-Napoli este convins că Statul Islamic n-a ştiut că Kayla Mueller era o femeie atunci când a cumpărat-o. „În general, ostaticii sunt vânduţi iară specificaţii privind sexul, aşa că este posibil ca grupării ISIS să i se fi oferit un activist umanitar american. Nimeni nu vrea femei, deoarece complică situaţia din multe motive şi reprezintă o sursă de distracţie. Jihadiştii trăiesc într-un mediu masculin foarte segregat şi, în mod logic, era mai uşor şi mai ieftin să se ocupe de ostaticii bărbaţi decât de cei de ambele sexe”.

Negociatorul a adăugat că nu era sigur dacă bărbatul care primise apelul iniţial vorbise vreodată cu familia lui

---

aleargă la locul unui accident pentru a încerca să încheie o afacere (n. red.).

Kayla. „La câteva luni după apelul acela, l-am reîntâlnit şi mi-a spus că fusese foarte frustrat de felul în care autorităţile se ocupaseră de răpire. Este ruşinos, fiindcă dacă s-ar fi acţionat rapid, el putea fi negociatorul perfect care să lucreze cu răpitorii iniţiali”. Tărăgănarea – exact opusul reacţiei optime – este tipică guvernelor când abordează răpirile propriilor cetăţeni.

M-am întâlnit prima dată cu negociatorul acesta într-un bar cu vederea spre Marea Baltică. Era o dimineaţă caldă şi senină de octombrie; lumina era puternică şi apa avea limpezimea cristalului. Deşi consumam băuturi reci la jumătatea lunii octombrie, ne-am fi putut afla într-un bar de pe ţărmurile Mediteranei, din Turcia sau Siria. În timp ce el vorbea despre comunitatea de ziarişti, activişti umanitari, intermediari, şoferi, mercenari, refugiaţi şi jihadişti aspiranţi care trăiau în oraşe turceşti din apropierea graniţei siriene, mi-au revenit în minte fotografii pe care Kayla Mueller şi prietenul ei Omar Alkhani le postaseră pe profilurile lor Facebook când locuiseră printre oamenii aceia. Fotografiile arată doi oameni care se iubeau – un sirian şi o americană, zâmbind şi arătându-şi fericirea sub soarele strălucitor de pe cer. Nu exista niciun semn al războiului din Siria, care se desfăşura practic la câţiva paşi depărtare. Beatitudinea imaginii este aproape absurdă prin comparaţie cu realitatea politică. Într-adevăr, povestea lui Kayla şi Omar este suprarealã, o poveste de iubire în timpul Califatului.

Kayla şi Omar s-au întâlnit în 2010 în Egipt şi au păstrat legătura pentru doi ani. În 2012 s-au reîntâlnit în Beirut şi la scurt timp au decis să se mute împreună în Istanbul. Kayla dorea să devină activist umanitar, iar Omar voia să fie fotoreporter şi documentarist freelancer. Amândoi aveau visuri profesionale măreţe şi credeau că conflictul din Siria le oferea o scurtătură spre realizarea lor. Probabil că acela a fost motivul pentru care au plecat din Istanbul într-un oraş mic de lângă graniţa Turciei cu Siria. Niciunul dintre ei nu avea vreo pregătire în meseria

dorită. Kayla era voluntară şi ajuta pe oricine. Nu avea nici salariu, nici asigurare şi nu avea cui să telefoneze dacă situaţia ar fi căpătat o întorsătură neplăcută, aşa cum s-a întâmplat la începutul lunii august 2013, când a fost răpită în Alep. Omar nu era angajatul vreunui ziar, ci lucra ca freelancer şi-şi câştiga existenţa reparând calculatoare.

Cu toate acestea, în primăvara anului 2013 Kayla şi Omar erau fericiţi. Erau tineri, se iubeau şi simţeau că aveau un rol în scrierea istoriei. Amândoi aveau bloguri despre conflictul din Siria. Se găseau la numai câţiva kilometri de linia frontului şi utilizau reţelele de socializare pentru a informa lumea despre ceea ce vedeau. Ei credeau realmente că aceea era misiunea lor – să observe şi să raporteze atrocităţile războiului – şi li se părea firesc s-o facă împreună. Un activist umanitar european care a dorit să-şi păstreze anonimatul a povestit:

Am întâlnit câteva cupluri ca ei în zone de conflict. Ei vor să ajute, să arate lumii ce se întâmplă în realitate. Sunt dedicaţi acestor acţiuni şi consideră că dacă se află în apropierea unui război în desfăşurare vor deveni mai repede activişti umanitari sau jurnalişti, dar se înşală. Nimeni nu vrea să angajeze persoanele acestea, deoarece nu sunt calificate şi, cu toată sinceritatea, angajarea lor ne poate chiar periclita activităţile. Meseria de activist umanitar este dură. Necesită ani de instruire şi experienţă, cât şi atestate profesionale. Nu este suficient să te trezeşti într-o dimineaţă în Vestul Mijlociu sau în Orientul Mijlociu şi să decizi că vei deveni activist umanitar.150

Cupluri precum Kayla şi Omar sfârşesc prin a petrece mult timp împreună, ajutându-se reciproc în căutarea jobului „ideal” de salvare a lumii, întărindu-şi unul celuilalt credinţa că ceea ce fac este bine, adesea fără să înţeleagă riscurile implicate. La sfârşitul primăverii anului 2013, Omar a luat-o pe Kayla la o întâlnire cu doi reporteri americani – Nicole Tung, fotograf şi prietena lui James Foley şi Janine di Giovanni –, pe care o stabilise în Reyhanti, oraş aşezat la graniţa turcă. Mueller s-a

prezentat drept logodnica lui Omar.151 „Fata avea intenţii bune”, a povestit Tung pentru ziarul *Arizona Republic*, „dar, din păcate, când eşti nou-sosit într-o zonă de conflict, mai ales într-un loc ca Siria, dai peste tot felul de pericole”. 152 Şi într-adevăr aşa s-a întâmplat la începutul lunii august 2013, când lui Omar i s-a cerut să călătorească la Alep pentru a pune la punct calculatoarele organizaţiei „Medici fără frontiere”, iar Kayla l-a implorat s-o ia şi pe ea.

Iniţial bărbatul a refuzat, dar apoi a cedat. Deşi locuiau la numai câţiva kilometri de graniţă, Mueller nu fusese niciodată în Siria şi nu văzuse Alep. Omar a considerat că ea trebuia să vadă cu propriii ochi ce se întâmpla, ca să poată scrie apoi pe blogul ei *Imbued with Hope*, pentru a încerca să obţină mai multe ajutoare pentru refugiaţi. A fost poate o decizie prostească luată de doi oameni lipsiţi de experienţă, care se iubeau şi credeau că pot juca un rol important prin acţiunile lor. Organizaţiile umanitare documentaseră tragedia siriană încă de la începutul războiului civil. Vizita lui Mueller în complexul organizaţiei şi relatarea călătoriei pe blogul ei au contribuit prea puţin la îmbunătăţirea situaţiei a milioane de sirieni care sufereau, dar au costat-o pe tânără viaţa. Francesca Borri îşi aminteşte:

Kayla a fost cea care i-a întrebat pe cei de la organizaţia „Medici fără frontiere” dacă puteau rămâne peste noapte.

Se pare că cei doi nu-şi aranjaseră din timp cazarea. Cei din organizaţie au fost furioşi. Avuseseră probleme cu răpiri de lucrători locali, aşa că ultimul lucru pe care şi-l doreau era ca o americană să înnopteze acolo. În acelaşi timp însă nu-i puteau arunca pe cei doi pe străzi, aşa că le-au îngăduit să rămână.153

În dimineaţa următoare, Omar şi Kayla au luat un taxi de la complexul organizaţiei până la staţia de autobuz. Imediat după plecarea taxiului, Omar şi-a dat seama că erau urmăriţi de o dubă gri care a depăşit taxiul şi l-a silit

să oprească. Şase bărbaţi mascaţi, cu veste antiglonţ şi înarmaţi cu kalaşnikovuri, au sărit afară şi i-au înconjurat. I-au târât pe amândoi în dubă şi au plecat.

Au sfârşit în beciul spitalului pediatric din Alep, care devenise o închisoare improvizată. Kayla a fost închisă cu femeile, iar Omar a fost interogat. El a petrecut două luni în captivitate, unde a fost torturat şi bătut. De fiecare dată când l-au întrebat cine era femeia care-l însoţea, Omar a răspuns „soţia mea". Până la urmă, a fost eliberat, dar singur. Kayla a rămas în Alep. Negociatorul povesteşte:

Am discutat cu Omar de 15, poate chiar de 20 de ori. Uneori detaliile despre răpirea lor se modificau. Este firesc; când eşti foarte stresat memoria îţi joacă feste. Am stat de vorbă cu el, deoarece voiam să ştiu dacă-i văzuse pe unii dintre ostaticii a căror eliberare o negociam cu Statul Islamic. De aceea l-am rugat să-mi relateze tot ce s-a întâmplat cât a fost în captivitate şi am ajuns la concluzia că n-o trădase pe Kayla. Dimpotrivă, regreta enorm că acceptase să-l însoţească în Siria.154

Privind retrospectiv, călătoria lui Kayla şi Omar la Alep arată cât de puţine ştiau cei doi despre pericolele conflictului sirian, iar răpirea lor este chiar rezultatul acestei ignoranţe. Francesca Borri explică: „De fiecare dată când am intrat în Siria, n-am avut asupra mea nici măcar un pix. Am pretextat că sunt refugiată şi nu aveam telefon mobil. După mijlocul anului 2013, am căutat să intru şi să ies din Siria în aceeaşi zi, evitând să petrec noaptea acolo". 155

„După ce a ieşit din Siria, Omar a contactat familia Kaylei. L-am avertizat să nu le spună că el putea rezolva cazul, deoarece era mult peste puterile lui", îşi aminteşte negociatorul. Omar a declarat pentru ziarul *Daily Mail* că părinţii Kaylei primiseră un material video de 30 de secunde cu fiica lor cerşind ajutor. Acesta era însoţit de mesajul: „Dacă o vreţi vie, vă costă 20 de milioane de dolari" 156.

O dată în plus, negociatorul mi-a sugerat că situaţia

putea căpăta altă întorsătură dacă, în primele zile cruciale, el sau altul ca el ar fi fost împuternicit să acţioneze. Negociatorul crede totuşi că familia „a urmat instrucţiunile autorităţilor americane, astfel că n-a putut aprecia obiectiv seriozitatea situaţiei din Siria. Iar Omar a crezut cu adevărat că o putea salva pe tânără; el avea un plan, poate fiindcă o iubea şi se simţea atât de vinovat pentru răpirea ei?” Negociatorul a tăcut câteva clipe, reamintindu-şi poate zilele acelea cruciale, apoi m-a privit şi a clătinat din cap. „Omar s-a întors s-o salveze. A fost închis din nou, de data aceasta în Shaykh Najjar, oraşul industrial din nordul oraşului Alep, unde ISIS îşi construise unul dintre centrele de detenţie. La momentul acela, Kayla se afla în mâinile organizaţiei. Omar aştepta să fie primit de un judecător, căruia să-i explice că ea era soţia lui”.

Omar era sigur că Kayla îi va confirma spusele. Înainte de plecarea spre Alep, ei conveniseră că, dacă ar fi fost opriţi, Kayla să pretindă că era soţia lui, Ayesha. Însă când judecătorul a întrebat-o în faţa lui Omar dacă era soţia lui, tânăra a izbucnit în lacrimi şi a spus că-i era logodnică, nu soţie.

„Cred că ea a spus adevărul pentru a-l salva pe Omar”, spune negociatorul. „A vrut să-l protejeze. Se temea că-l vor ucide, fiindcă minţea. Probabil că i se spusese că dacă va fi sinceră, îl vor lăsa pe Omar să plece şi într-adevăr s-au ţinut de cuvânt”. Omar şi-a riscat viaţa ca s-o salveze pe Kayla, iar fata a renunţat la şansa de a fi liberă pentru a-l salva pe Omar.

În iulie 2014, la aproape un an după răpirea Kaylei, comandouri Delta Force ale armatei americane au lansat o operaţiune în Raqqa pentru a elibera ostaticii străini ţinuţi de Statul Islamic, printre care se număra şi Kayla. Însă când au sosit, ostaticii fuseseră deja mutaţi în alt loc. La 18 luni după răpirea ei, Kayla Mueller a fost ucisă de un atac aerian iordanian împotriva Statului Islamic în Raqqa.

Ca toţi ostaticii, Kayla a devenit un subiect al mass-mediei care a folosit-o pentru a-şi vinde ziarele şi al

propagandei jihadiste care a vrut să scoată în evidenţă acţiunile ticăloase ale inamicilor occidentali. Moartea ei n-a ajutat cu nimic cauza refugiaţilor sirieni. N-a sporit cunoaşterea tragediei lor de către Vest şi nici n-a provocat vreo empatie pentru ei. Dimpotrivă, n-a făcut altceva decât să alimenteze ura între diversele facţiuni şi sponsori implicaţi în conflictul sirian.

Nici chiar sacrificiul suprem, moartea ei, n-a putut transforma în realitate visul lui Kayla Mueller de a face lumea mai bună.

Capitolul 10

Prada – căutarea unei noi identităţi

Negociatorul n-a salvat-o pe Kayla Mueller, însă a adus acasă alt tânăr neexperimentat, pe danezul Daniel Rye Ottosen. Ca şi Kayla Mueller şi prietenul ei Omar Alkhani, Ottosen vedea conflictul din Siria ca pe o scurtătură spre o meserie nouă pe care dorea cu disperare s-o urmeze: fotoreporter. Nici el nu avea habar cât de periculoasă era Siria sau cât de zadarnic îi era visul. Jurnalismul cetăţenesc nu duce aproape niciodată la jurnalism profesionist, dar în acelaşi timp îi poate băga pe oameni în probleme grave.

În 2015, după ce a fost eliberat, Daniel Rye Ottosen a fost angajat de compania daneză de securitate Guardian – SRM („managementul riscurilor de securitate”) să vorbească la unul dintre excelentele sale cursuri pentru supravieţuire. Acestea sunt într-adevăr instrumente esenţiale pentru oricine doreşte sau trebuie să călătorească în zone periculoase, din Afghanistan, până în Nigeria, cursuri pe care nici Ottosen, nici Mueller nu le-au urmat vreodată şi pe care, de altfel, nici nu şi le-ar fi putut permite.

Ottosen este un tânăr înalt şi chipeş, cu înfăţişare de nordic, foarte blond, cu pielea strălucitor de albă. Înainte de a încerca să devină fotoreporter, fusese un gimnast remarcabil.

Ottosen le-a relatat participanţilor la cursul de

supravieţuire povestea şocantă a răpirii lui din nordul Siriei şi cum a supravieţuit el şi ceilalţi ostatici occidentali calvarului captivităţii. A evitat totuşi să pomenească unele detalii importante, de pildă „de ce” şi „cum” a ajuns el în nordul Siriei.

O scurtătură spre meseria de fotoreporter

Negociatorul povesteşte:

L-am cunoscut pe Daniel Rye [Ottosen] înainte de plecarea sa în Siria, în aprilie 2013. El se interesase în rândul comunităţii de jurnalişti danezi, căutând pe cineva care l-ar fi putut sfătui despre călătoria lui. Dorea să transmită materiale despre război, să devină fotoreporter. Din noiembrie 2012, eu lucrasem la cazul lui [James] Foley, aşa că ştiam ce se întâmpla acolo, şi întreprinsesem activităţi preventive pentru ziarişti care călătoreau în zone periculoase, aşa că i s-a sugerat să vorbească cu mine.

I-am spus de la bun început că n-ar trebui să se ducă; zona era prea periculoasă şi el era neexperimentat. Abia trecuse de 20 de ani şi nu fusese niciodată într-o zonă de război. Dar n-a vrut să asculte.

De aceea, negociatorul s-a mulţumit să-i dea unele sfaturi. „I-am spus să lase o pistă de informaţii despre el prin Siria, în eventualitatea că ar fi fost răpit, indicii pe care unul ca mine le putea utiliza. În cazul răpirii lui James Foley, de exemplu, noi nu i-am putut reconstitui acţiunile anterior momentului răpirii... Nu am avut niciun fel de piste”. 157

Daniel Rye Ottosen a plecat totuşi în Siria. A intrat în ţară prin Turcia, de două ori. Prima dată a urmat sfatul negociatorului şi n-a petrecut noaptea în Siria, dar a doua oară a rămas peste noapte şi dimineaţa a fost răpit. „Nu există îndoială că a acţionat nesăbuit”, spune Carsten Jensen, unul dintre cei mai cunoscuţi romancieri scandinavi, care a participat la un curs de supravieţuire organizate de Guardian Group, documentându-se pentru romanul lui cel mai recent. „A văzut o clădire care era folosită de o grupare jihadistă – cred că al-Nusra – şi a vrut

s-o fotografieze. I s-a spus să n-o facă, dar n-a vrut să asculte”. 1S8

Nu este clar dacă a atras atenţia cuiva pentru că făcea poze sau dacă şoferul ori intermediarul lui l-a vândut răpitorilor. După câteva zile, răpitorii lui Ottosen i-au eliberat şoferul, care a dispărut la scurt timp după aceea, aşa încât poate că el l-a trădat. „Occidentalii nu înţeleg cât de periculos este să aterizezi în Turcia şi să începi să cauţi intermediari şi şoferi. Unii dintre indivizii aceia nici măcar nu vor sta pe gânduri, dacă te pot vinde pentru câteva sute de dolari”, spune Omar al-Muqdad, care a realizat pentru BBC documentarul *We Left Them Behind*, despre ostaticii occidentali din Siria.159

Este de asemenea posibil ca, văzându-l pe tânărul înalt, blond şi atletic cu aparat foto, cineva să se fi gândit că meseria de fotoreporter era o acoperire excelentă pentru un spion american şi să fi decis să-l răpească. Nu este clar ce grupare l-a răpit iniţial, posibil al-Nusra, însă aşa cum se întâmplă cu toţi ostaticii, imediat după ce a fost luat, cineva i-a căutat articolele şi fotografiile pe internet. Nu s-a găsit nimic, aşa că s-a crezut cu tărie că era un spion care se dădea drept fotoreporter.

„N-aş elimina posibilitatea ca el să fi fost vândut sau schimbat de câteva ori, ca spion, înainte de a sfârşi în mâinile Statului Islamic”, a spus un negociator sirian. „De fiecare dată când a fost vândut, a fost torturat pentru a fi determinat să mărturisească”. 160 Asta explică de ce iniţial a fost mutat dintr-un loc în altul. Poate că a fost vândut Statului Islamic ca spion. „Daniel a fost torturat mult timp, deoarece se credea că era spion”, spune Marc Marginedas, corespondent de război veteran din Catalonia, care a fost ţinut ostatic de ISIS şi s-a întâlnit cu Ottosen în captivitate. „El nu era jurnalist. Nu i-au găsit niciun fotoreportaj. Şi era atât de atletic şi în formă fizică, încât au crezut probabil că fusese instruit de armată şi de serviciile secrete. Când au înţeles în sfârşit că nu era spion, au încetat să-l mai tortureze”. 161

La momentul acela el era deja alt om. Ottosen le-a arătat participanţilor la cursul de supravieţuire Guardian Group fotografia pe care răpitorii săi o trimiseseră împreună cu cererea de răscumpărare, după două-trei luni de captivitate. „Slăbise 30 de kilograme şi arăta ca un drogat de 45 de ani care trăia pe străzi”, îşi aminteşte Carsten Jensen.

Deşi cererea de răscumpărare a sosit la mult timp după răpirea lui Ottosen, negociatorul spune că el îl căutase pe danez aproape de la bun început. „La ora 2 noaptea am primit un telefon de la tatăl lui Daniel. Era 19 mai. Daniel fusese răpit pe 17 mai. Prietena lui venise la aeroport ca să-l ia cu maşina, însă el nu apăruse. Înainte de plecare, Daniel îi dăduse tatălui un plic pe care să-l deschidă numai dacă el nu revenea. Înăuntru se afla numărul meu de telefon”. 162

Ottosen a comis multe greşeli: plecase în Siria, o ţară pe care n-o cunoştea, ca să transmită materiale despre război şi să-şi vândă fotografiile revistelor daneze după ce se întorcea; plecase singur, fără un jurnalist experimentat şi fără a face parte dintr-o echipă mass-media; plecase ca ffeelancer, fără să fi avut contract pentru vreun articol. Ca în cazul lui Kayla Mueller, erorile acestea au provenit din ideea lui despre meseria de fotoreporter. Ottosen nu şi-ar fi închipuit niciodată că jurnaliştii profesionişti şi activişti umanitari aveau tendinţa de a-i privi cu superioritate pe cei ca el. Probabil că a aflat adevărul acesta dur în timpul captivităţii sale.

„El a declarat că la un moment dat a fost închis într-o celulă mică alături de alţi 12 ostatici occidentali”, îşi aminteşte Carsten Jensen. „Toţi au devenit apropiaţi. Unii ostatici vorbeau despre subiecte în care erau experţi, însă Daniel nu avea asemenea cunoştinţe”. Desigur, statutul lui Ottosen printre oamenii aceia, dintre care unii aveau cariere îndelungate în mass-media în calitate de corespondenţi de război, era inferior. El era foarte tânăr şi neexperimentat şi-i trata cu respect, îi admira. În

prelegerea sa de la Guardian Group, Ottosen a vorbit cu căldură despre „serile de film”, când un ostatic povestea un film în detaliu, ca un fel de teatru radiofonic. El a utilizat cuvântul danez *hyggeligt*, care este descrierea perfectă a intimităţii.

Ca să crească în ochii lor, Ottosen a înţeles că trebuia să le ofere ostaticilor ceva ce nu ştiau. „El fusese un gimnast remarcabil, aşa că a organizat şedinţe de fitness, ceea ce i-a adus simpatie. De asemenea, a devenit destul de priceput în curăţarea toaletelor, pentru care gardienii îi ofereau uneori mici recompense, pe care la rândul lui le dădea ca premii pentru jocurile ostaticilor, ale căror piese cineva le realizase din bucăţi de carton” 163, explică Jensen.

Daniel Rye Ottosen făcuse totuşi câteva lucruri bune: înainte de plecare, el contactase un negociator, al cărui număr de telefon îl lăsase tatălui său, şi îşi făcuse o poliţă de asigurare (în valoare de 650.000 de euro), pentru ca familia să-l poată plăti pe negociator şi să aibă şi ceva bani pentru răscumpărare. Cel mai probabil, precauţiile acelea i-au salvat viaţa. „Când mi-a telefonat tatăl lui, am ştiut imediat cine era Daniel: îl cunoscusem, discutasem cu el şi-i oferisem sfaturi. Ştiam că-l puteam ajuta” 164, spune negociatorul.

Preţul pentru a fi un „nimeni”.

Negociatorul îşi reaminteşte:

Din capul locului, răpirea lui Daniel Rye [Ottosen] a fost unul dintre cazurile cele mai dificile pe care le-am avut vreodată. A fost complex din multe motive. Întrucât era danez, adică dintr-o ţară care nu plăteşte răscumpărări, şi fiind un „nimeni”, nu un jurnalist faimos sau un activist umanitar, Daniel a fost încadrat în aceeaşi categorie cu ostaticii britanici şi americani.

De asemenea, Danemarca este ţara care a realizat caricaturile la adresa lui Mahomed, aşa că omorârea unui danez poate fi mereu un bun instrument de propagandă în lumea jihadistă.

M-am temut că ISIS îl va folosi pentru a determina celelalte guverne europene să plătească răscumpărarea, iar negociatorii lui chiar aşa au procedat, într-o anumită măsură. L-au ţinut până în ultima clipă, în timp ce au negociat succesiv cu guverne europene: mai întâi cu spaniolii, iar la scurt timp cu francezii. Toţi ostaticii aceia au fost eliberaţi înaintea lui Daniel. Da, noi aveam mai puţine resurse decât ţările respective, pentru că suntem o companie privată, în schimb ei au resurse nelimitate. Pentru mine însă felul cum au negociat răpitorii, câte un grup de oameni pe rând, lăsându-l ultimul pe Daniel, n-a avut legătură cu resursele ţărilor amintite, cât mai degrabă cu posibilitatea pe care genul acela de negocieri i-au oferit-o organizaţiei ISIS de a demasca şi profita de inconsecvenţele şi idiosincraziile guvernelor occidentale confruntate cu răpiri.165

ISIS cunoştea foarte bine toate deficienţele guvernelor şi mai ales concurenţa dintre celulele de criză care negociau eliberarea ostaticilor ţinuţi de aceiaşi răpitori. Într-adevăr, cooperarea guvernamentală este o fantezie în problema răpirilor. Mariani îşi aminteşte:

În timpul procedurilor de debriefing de după eliberare le-am spus că în aceeaşi tabără cu mine mai fuseseră doi ostatici francezi, iar cel mai tânăr dintre ei era foarte bolnav. I-am rugat să anunţe guvernul francez, ca să ştie că trebuie să acţioneze imediat, fiindcă este posibil ca omul acela să nu mai reziste. Mi s-a spus că mesajul meu fusese înaintat francezilor, dar nu m-a contactat nimeni din celula de criză franceză sau de la ambasadă. Singurii străini care m-au intervievat au fost americani. În octombrie 2013, când Marc Feret şi Pierre Legrand au fost eliberaţi, am încercat să-i contactez. Am sunat la celula de criză din Paris şi am explicat cine eram. Mi-au făcut legătura cu o femeie, care mi-a spus că ei nu primiseră niciodată vreun mesaj din partea guvernului italian despre cei doi ostatici.

Francesca Borri a relatat o experienţă similară:

În februarie 2015, când Joakim Medin a fost răpit, noi doi trebuia să ne întâlnim pentru cină chiar în seara aceea la Erbil, pe drumul lui de întoarcere din Siria. Joakim n-a apărut, aşa că am verificat ştirile şi am aflat că fusese răpit în Turcia, dar ştiam că era imposibil, deoarece el se afla în Siria; îmi trimisese un SMS din Siria cu numai câteva ore înaintea dispariţiei.

De aceea i-am telefonat consulului italian din Erbil şi l-am rugat să contacteze autorităţile suedeze şi să le anunţe că Joakim fusese răpit în Siria. Consulul a transmis informaţia celulei de criză italiene, la câteva ore după ce Ministerul de Externe mi-a telefonat ca să-mi spună că, din cauza unui protocol specific, ei nu puteau transmite nicio informaţie despre răpiri. De aceea am utilizat reţelele de socializare – am postat pe Twitter un apel către Ministerul de Externe suedez, cerându-i să mă contacteze în legătură cu răpirea lui Joakim.

Mi-au telefonat în mai puţin de o oră.166

Asmuţindu-i pe negociatori între ei, ISIS s-a ales cu răscumpărări uriaşe. Ottosen a fost unul dintre ultimii ostatici eliberaţi şi câteva surse au confirmat că răscumpărarea lui a depăşit cu mult cele 2 milioane de euro anunţate de mass-media. Surse neoficiale au estimat-o la 6 milioane de euro. În alegerea dintre răscumpărare şi propaganda pe care ar fi produs-o execuţia lui, ISIS a optat pentru câteva milioane de euro. Momentul a fost de asemenea optim. După eliberarea lui Ottosen, atitudinea Statului Islamic faţă de eliberarea ostaticilor în schimbul răscumpărărilor s-a modificat. Aşa cum vom detalia în capitolele următoare, unii ostatici sunt mai valoroşi morţi decât vii.

Cum a strâns o asemenea sumă familia Ottosen, care ducea o viaţă modestă? Guardian Group a preluat cazul Ottosen, deşi familia nu dispunea de mijloace de a plăti. I-a instruit cum să strângă banii. Sora lui Ottosen s-a ocupat de solicitarea de donaţii din comunitatea gimnaştilor, inclusiv printr-o campanie pe Facebook. Ea a strâns cam

jumătate din banii pentru răscumpărare. Guardian Group şi-a folosit relaţiile printre persoane şi companii cu venituri mari pentru a completa suma. Tot Guardian Group a aranjat ca familia să se întâlnească cu un avocat specializat în asemenea probleme, care să controleze fondurile ce urmau să sosească. Guvernul danez a rămas în culise. N-a intervenit, dar a fost permanent informat şi în cele din urmă a acordat familiei permisiunea de a folosi fondul pentru răscumpărare.

A fost o dovadă remarcabilă de solidaritate între o companie de securitate, un guvern european şi câteva segmente ale populaţiei daneze, incluzând armatori bogaţi „industriaşi şi chiar bancheri. A fost un efort comun de a salva o viaţă, nu a unei celebrităţi, nu a unui politician sau a unui jurnalist faimos, ci viaţa unui tânăr danez necunoscut. A fost un coşmar cu sfârşit fericit din ţara în care până şi basmele au tendinţa de a se sfârşi nefericit. Nu acelaşi lucru se poate spune despre calvarul altui tânăr european, Jejoen Bontinck.

În vizuina leului

La începutul primăverii anului 2013, jurnalista Joanie de Rijke şi fotograful Narciso Contreras l-au însoţit în Siria pe Dmitri Bontinck, care-şi căuta fiul: Jejoen. Aşa cum îşi reaminteşte de Rijke:

În luna februarie, pretinzând că pleacă la Amsterdam, Jejoen şi-a pus sacul de dormit în rucsac şi a plecat în Turcia. De acolo, a trecut în Siria, pentru a se alătura unora dintre prietenii săi din Sharia4 Belgium, o organizaţie salafistă radicală din Anvers. Tatăl lui, Dmitri, l-a recunoscut într-un filmuleţ de propagandă ISIS. Eu l-am văzut intervievat la ştiri, spunând că dorea să meargă în Siria. Pe atunci noi ne pregăteam să plecăm în Alep, pentru a duce alimente şi alte ajutoare celor „naufragiaţi” acolo – iară legătură cu jurnalismul. De aceea i-am telefonat lui Dmitri şi i-am spus că dacă dorea, ne putea însoţi.167

Trecutul lui Jejoen Bontinck este foarte diferit de al

lui Daniel Rye Ottosen, tot aşa cum şi poveştile lor diferă, dar, cumva, el a sfârşit tot în Siria, încercând să se găsească pe sine. Născut din mamă nigeriană, Rose, şi tată rus, Dmitri, Jejoen a crescut într-o ţară străină pentru ambii părinţi: Belgia. Mama sa credincioasă l-a educat în spiritul catolicismului, după care a urmat o prestigioasă şcoală iezuită. La fel ca mulţi adolescenţi băieţi, la vârsta de 15 ani, a început să aibă probleme la şcoală şi cu fetele, şi, brusc, s-a simţit pierdut. Nu avea pe nimeni la care să apeleze, un văr, un unchi sau o bunică. Familiile părinţilor lui locuiau la mii de kilometri depărtare. Existau însă destui alţi puşti ca el, copii de imigranţi care se simţeau la fel de pierduţi ca Jejoen în societatea eterogenă din nordul Europei.

O prietenă marocană şi un vecin musulman, Azeddine, i-au vorbit despre Islam, apoi despre una dintre cele mai radicale variante ale acestuia: salafismul radical. În noiembrie 2011, la numai trei luni după ce aflase de Islam, Jejoen a sosit la nr. 17 de pe strada Dambruggestraat din Anvers, cartierul general al organizaţiei salafiste radicale Sharia4 Belgium.

„Există mii de tineri ca Jejoen, copii pierduţi într-o lume complexă şi înfricoşătoare, care ajung la pubertate şi încep să vadă cât de diferiţi sunt faţă de alţii. Apoi, brusc, simt că nu se integrează – la şcoală, acasă, chiar şi între prieteni. De aceea, atunci când îi întâlnesc pe alţii la fel de pierduţi şi de speriaţi, stabilesc între ei o legătură foarte puternică” 168, explică un psiholog care lucrează cu foşti jihadişti din Europa.

Sharia4 Belgium pare să-l fi ajutat pe Jejoen şi pe mulţi alţi puşti ca el să-şi umple golul existenţial. Salafismul radical a devenit modalitatea de reinventare a lumii în conformitate cu nevoile lor. Califatul era Nirvāṇa unde erau îndreptăţiţi la o viaţă mai bună, ca indivizi faimoşi. Analizând drumul lui Jejoen spre radicalizare în Belgia, care s-a derulat prin prelegeri despre Islamul radical ţinute de bătrâni, prin exerciţii de arte marţiale şi

prin legăturile stabilite cu alţi tineri ca el, se observă imediat cât de simplu era de fapt procesul. Sharia4 Belgium nu era o organizaţie de recrutare reală, cu sarcina de a trimite luptători în Siria. Nu avea legături oficiale cu ISIS, al-Qaida sau orice altă grupare. Era mai degrabă o grădiniţă improvizată pentru salafişti radicali, inspirată de evenimentele din Siria, care avea obiectivul absurd de a transforma Belgia într-un stat musulman condus în conformitate cu legea Şaria.

De asemenea, Sharia4 Belgium era o arenă în care predicatori precum Fouad Belkacem, un belgian născut dintr-o familie de imigranţi marocani, propovăduiau idei neobişnuite copiilor inadaptabili de imigranţi, prea ignoranţi faţă de adevăratul înţeles al Islamului pentru a le pune sub semnul întrebării. Majoritatea membrilor Sharia4 Belgium, inclusiv Jejoen, au sfârşit totuşi în Siria, luptând fie pentru al-Nusra, fie pentru ISIS. Psihologul foştilor jihadişti explică:

Procesul de radicalizare al acestor copii se petrece aproape prin osmoză. O persoană merge în Siria şi începe să trimită SMS-uri despre cât de extraordinară este viaţa sa de când luptă pentru Califat Fotografii sunt postate pe reţelele de socializare. Este un tip de lăudăroşenie, specific tinerilor. Desigur, niciunul dintre copiii aceştia nu înţelege ce este războiul. De asemenea, ei sunt prea tineri pentru a înţelege că şi ei pot muri. De aceea drumul în Siria devine un fel de călătorie exotică, o aventură pe care s-o împărtăşească şi prietenilor. Când ajung acolo, începe îndoctrinarea. Celor mai mulţi li se „spală creierele”. Este mai ales uşor să-i convingi să-şi schimbe identitatea cu altcineva din grup, deoarece oricum nu au o părere bună despre ei înşişi, altfel de ce s-ar fi alăturat unor grupări ca Sharia4 Belgium? 169

„Legătura din interiorul grupului este foarte puternică şi te pierzi cu uşurinţă ca individ; devii pur şi simplu parte a grupului”, a confirmat Jean-René Augé-Napoli, care, ca jurnalist ataşat unităţilor militare, a

petrecut un timp cu o grupare jihadistă în nordul Siriei.

După ce a ajuns în Siria, Jejoen s-a alăturat unei asemenea grupări. Membrii ei au fost înrolaţi într-un program de instrucţie care se desfăşura într-o vilă din Kafr Hamra, o aşezare de la periferia oraşului Alep. La mai puţin de o lună după sosirea lui Jejoen acolo, în faţa intrării vilei s-a oprit un automobil din care a coborât Dmitri. Aşa cum îşi aminteşte de Rijke:

Am mers până la o vilă împrejmuită de ziduri din Kafr Hamra, una dintre proprietăţile confiscate de la elita siriană bogată. Era un loc uimitor, cu grădini şi livezi. Habar nu aveam la ce să ne aşteptăm… Dmitri a intrat cu doi prieteni de-ai noştri din Alep, iar fotograful, şoferul şi cu mine am rămas în maşină, afară. Am aşteptat mult timp, după care nişte oameni au ieşit din vilă şi ne-au poruncit să coborâm din maşină. I-au lipit pe fotograf şi pe şofer de automobil, în timp ce eu stăteam de partea cealaltă, şi ne-au spus că vom fi executaţi. Mi-am spus că ăsta era sfârşitul, voi muri acolo, în umbra vilei.170

De Rijke a aflat abia ulterior ce se întâmplase înăuntru, în timp ce ea era ameninţată cu moartea. După ce a intrat, Dmitri a fost prezentat comandantului, care i-a oferit ceai şi l-a întrebat de ce venise în Siria. Dmitri a răspuns că-şi căuta fiul, pe Jejoen – auziseră ceva despre el, aveau vreo informaţie? Gazda i-a răspuns negativ. Apoi, când Dmitri a vrut să plece, doi bărbaţi l-au prins din spate şi l-au târât în altă cameră, unde a fost dezbrăcat, bătut şi interogat. Au vrut să ştie cum reuşise să ajungă la vilă şi cine-i dăduse adresa aceea.

„Dmitri contactase organizaţia Avocaţii Sirieni Liberi din Alep, care pe atunci îi ajuta pe oameni să localizeze în Siria persoane dragi lor. Organizaţia avea oarecare legături cu comandantul din Kafr Hamra şi-i dăduse lui Dmitri adresa lui, pentru că ştiau că era un loc de instruire a noilor recruţi”, explică un negociator european pe care l-am intervievat. Ei nu l-au crezut însă pe Dmitri şi au continuat să-l bată.

Apoi „s-au oprit brusc. Pur şi simplu! Comandantul se răzgândise. I-au dat hainele înapoi şi i-au spus să plece. A fost un miracol!” 171, spune Joanie de Rijke.

De Rijke recunoaşte că niciunul dintre ei n-a ştiut cine era comandantul. Abia ulterior au aflat că Dmitri stătuse în faţa comandantului sirian cu rangul cel mai înalt din ISIS, Abu Athir, al cărui nume real era Amr al-Absi172, emirul sirian care conducea Consiliul Shura Mujahedin, o grupare de jihadişti internaţionali al cărei ţel era de a transforma partea de nord a ţării într-un stat islamic. Abu Athir avea legături strânse cu ISIS, deoarece *katiba* lui fusese prima ramură a viitorului Stat Islamic în Siria. Când liderul ISIS Abu Bakr al-Baghdadi sosise în Siria din Irak, Abu Athir fusese printre primii jihadişti care-i juraseră supunere.173 El a fost unul dintre oamenii de încredere ai lui al-Baghdadi în Siria şi deţinea puteri incredibile.

„Fratele lui era Firas al-Absi, primul emir al Consiliului Shura Mujahedin şi conducătorul celor care în 2012 îi răpiseră pe John Cantlie şi pe fotograful olandez Jeroen Oerlemans”, explică negociatorul pe care l-am intervievat. După moartea lui Firas al-Absi, Abu Athir a preluat conducerea grupului, care a crescut de la aproximativ 180 de luptători străini, până la aproape 1.000. În vara anului 2013, el a fost însărcinat oficial cu gestionarea tuturor ostaticilor străini ţinuţi de ISIS. Probabil că tot el a fost creierul din spatele negocierilor pentru răscumpărări, împreună cu elita conducătoare ISIS.

„Dmitri a fost norocos. Toţi am fost norocoşi. Intraserăm în vizuina leului fără să fi ştiut măcar că înăuntru se afla un animal sălbatic” 174, admite de Rijke. Dar potrivit negociatorului european pe care l-am intervievat, fiul lui Dmitri, Jejoen, n-a fost la fel de norocos.

Când Dmitri l-a întâlnit pe Abu Athir, Jejoen se afla la câteva sute de metri depărtare, în aceeaşi vilă, care era folosită într-adevăr ca loc de instruire pentru noii recruţi. Potrivit relatării negociatorului:

Când tatăl său a ajuns la vilă, Jejoen se afla în etapa

intermediară a instruirii. Era îndoctrinat şi în acelaşi timp îi era testată loialitatea. Asta implica unele vicleşuguri; de exemplu, îl duceau pe el şi pe alţii într-o cameră cu un computer şi spuneau „nu-l atinge”, doar pentru a vedea dacă vor asculta sau nu. Dacă treceau de etapa aceasta, recruţii erau promovaţi la nivelul următor: li se atribuiau misiuni logistice mărunte.

De exemplu, să urmărească pe cineva. Treptat, li se acorda tot mai multă încredere. Deoarece Dmitri a sosit la vilă, s-a crezut că Jejoen îl contactase şi-i dăduse adresa, aşa că a fost scos de la instrucţie şi închis sub supraveghere.175

Nu aceasta este versiunea evenimentelor pe care Jejoen i-a relatat-o lui Joanie de Rijke şi revistei *The New Yorker*. În „Journey to Jihad” 176, articolul care spune povestea lui Jejoen şi a eliberării sale, tânărul povesteşte că fusese întemniţat înainte de sosirea tatălui său, deoarece îşi exprimase dorinţa de a reveni acasă. Tot aceasta este şi versiunea pe care Jejoen a spus-o poliţiei belgiene când a fost arestat, după revenirea acasă. În povestea cu iluzii şi amăgiri despre răpiri şi jihadism, există adesea mai multe versiuni ale adevărului.

Versiunea negociatorului continuă:

După ce tatăl lui a intervenit pe lângă Abu Athir, Jejoen a fost dus la închisoarea din Alep, unde erau ţinuţi John Cantlie şi James Foley, pentru a-i testa loialitatea. Închisoarea era condusă de Abu Obeida, un cetăţean olandez în care Abu Athir avea încredere. Abu Obeida a primit sarcina de a-l verifica pe Jejoen pentru a afla cât de devotat era cauzei. Amândoi vorbeau flamanda, aşa că le-a fost uşor să dezvolte o relaţie. Jejoen a fost ţinut o vreme sub supraveghere, după care, treptat, a câştigat mai multă libertate, iar în cele din urmă i s-au atribuit unele misiuni, până când a fost reintrodus în programul de instrucţie. În tot acest timp el a ţinut legătura cu tatăl său, care l-a convins până la urmă să plece.177

Când a ajuns finalmente în Belgia, Jejoen a fost închis

şi pus sub acuzare. A fost condamnat la 40 de luni închisoare cu suspendare. Ajuns din nou în închisoare, de data asta în Belgia, Jejoen şi-a redescoperit sentimentul de inadaptabilitate şi a început să privească experienţa din Siria ca pe o aventură la care ar fi dorit să se întoarcă. După eliberare, a încercat din nou să se îmbarce într-un avion spre Turcia, dar a fost oprit de poliţie.

După Primăvara Arabă, revoluţia arabă a devenit irezistibilă pentru unii occidentali în ciuda tiraniei. Printre ei s-a numărat Kevin Dawes, un americano-asiatic din San Diego, California. În iunie 2011, când avea 29 de ani, el a plecat în Libia, oficial ca asistent medical, însă atras în realitate de insurgenţa revoluţionară anti-Gaddafi. În scurt timp, Dawes a devenit asistent pentru medici rebeli pe aliniamentul Dafniyah-Misrata şi în cele din urmă s-a alăturat rebelilor din Sirte. Într-un interviu pentru postul de radio naţional, Dawes a explicat cum s-a transformat în luptător: „Tot echipajul uneia dintre ambulanţele noastre a fost târât afară din vehicul şi executat. În momentul acela, noi am decis că nu aveam alternativă. Fie asta, fie aveam să murim aici”. 178 Aşa încât Kevin a devenit luptător împotriva lunetiştilor, cercetând ferestrele şi doborându-i pe cei periculoşi pentru *katiba* sa.

Experienţa libiană a lui Kevin Dawes s-a încheiat brusc când a decis să-şi părăsească *katiba*, dar nu şi mediul jihadist.179 în octombrie 2012, el a plecat în Siria şi a fost răpit de susţinători ai regimului Assad. Nu este clar de ce a plecat în Siria; el afirmase că dorea să-l elibereze pe Austin Tice, un jurnalist freelancer american, care dispăruse în Siria în august 2012 şi care fusese anterior puşcaş marin, deşi şi Dawes susţinuse că este fotoreporter şi medic şi că vrea să meargă în Siria pentru a-i ajuta pe oameni. În plus, cei care l-au cunoscut afirmă că ar fi suferit de probleme mintale grave, printre care halucinaţii şi paranoia.

Povestea eliberării lui în aprilie 2016 este atât de învăluită în secrete, încât unii au crezut chiar că Dawes ar

fi putut fi spion american, totuşi aşa ceva pare improbabil. În primăvara anului 2012, el a încercat fără succes să strângă bani printr-o campanie Kickstarter intitulată Aerial Battlefield Photojournalism. Proiectul acela intenţiona să ofere imagini unice ale războiului din Siria prin intermediul unei videocamere ataşată unei drone.180 Scopul proiectului era de a strânge 28.000 de dolari, însă Dawes n-a reuşit decât să obţină o promisiune pentru 30 de dolari. De aceea el a decis să plece în Siria şi să transmită personal reportaje din linia frontului.

În Antakya, a încercat să găsească un mijloc de transport spre Alep prin intermediul unor „prieteni" de pe Facebook, însă nu a reuşit şi a intrat singur în Siria, pentru ca să fie imediat răpit şi ţinut ostatic în Damasc. Unica informaţie făcută public este că John Kerry, Secretarul de Stat al preşedintelui Obama, a negociat cu succes eliberarea lui cu ajutorul Republicii Cehe. Deloc întâmplător, Kerry a fost de asemenea un jucător-cheie în negocierile ce au pus capăt sancţiunilor impuse

Iranului. Este foarte probabil ca Dawes să fi sfârşit prin a fi parte dintr-o astfel de înţelegere. Kerry a afirmat că şi Tice va fi eliberat în scurt timp.181

Ca şi în cazul europenilor Jejoen şi Ottosen, un război îndepărtat din Orientul Mijlociu a fost perceput ca un strigăt pentru libertate şi dreptate, oferind americanilor Tice şi Dawes oportunitatea de a se reinventa, de a dobândi noi identităţi, însă neîmplinindu-şi nici pe departe visurile, toţi au fost prinşi într-un joc politic letal pe care nici măcar nu puteau să-l înţeleagă.

De mulţi ani, tineri sunt răpiţi în Siria, atât cu trupul, cât şi cu mintea. Ei au intrat în vizuina leului fără nicio cunoştinţă asupra pericolelor ce-i aşteaptă, cu ideea absurdă că o asemenea călătorie le-ar putea oferi salvarea de la o viaţă în Occident care nu le plăcea sau pe care n-o doreau. Ei acţionaseră, crezând că demonstrarea propriilor competenţe în colţul cel mai întunecat al satului global nu este doar posibilă, ci chiar necesară pentru a se reinventa.

Fotoreporteri, activişti umanitari, luptători jihadişti – toţi au fost ademeniţi într-o capcană fenomenală care le-a răpit libertatea, propriile identităţi, ba chiar şi vieţile. Ei au fost manipulaţi de adulţi, fie în Occident, fie în lumea musulmană: de editorii ziarelor care doreau să le cumpere fotografiile şi articolele pentru câţiva dolari, de predicatori care utilizau Califatul în căutarea faâmei şi de politicieni care minimalizau eşecul politic al globalizării pentru a ascunde erorile politicii occidentale. Ei au fost făcuţi să creadă că acţiunile lor nesăbuite vor fi apreciate, transformându-i în oameni mai buni şi transformând lumea însăşi într-un loc mai bun. Într-un fel sau altul, toţi copiii aceştia care şi-au sfidat părinţii, prietenii şi ţările sunt puşti pe care i-am pierdut, pentru că n-am izbutit să-i învăţăm cât de infinit mai periculos este satul global, comparativ cu lumea în timpul Războiului Rece.

Chiar şi cei pe care am reuşit să-i aducem acasă, ca Jejoen, rămân inadaptabili, încă nesiguri asupra locului căruia îi aparţin cu adevărat. Corpurile lor sunt în afara închisorilor, dar minţile lor rămân în mare parte în spatele gratiilor rasiale şi ideologice.

Capitolul 11

Mituri despre ostatici occidentali

Guvernele occidentale îi prezintă pe toţi ostaticii ca pe nişte eroi, mai ales dacă poartă uniformă. Militarii au rangul cel mai înalt. Ei simt cei mai bravi: răpiţi în timp ce-şi făceau datoria de a-şi apăra patria. Aceasta este descrierea care justifică decizia de a-i salva cu orice preţ, inclusiv negocierea cu teroriştii. Niciun guvern nu poate ignora angajamentul acesta, nici chiar SUA.

Poate că explicaţia cea mai bună a motivului pentru care, în circumstanţe corecte, toate ţările negociază cu răpitorii este cea oferită de preşedintele Obama: „Statele Unite ale Americii nu-şi abandonează niciodată oamenii în uniformă” 182. Afirmaţia aceasta fost făcută la 31 mai 2014, în Rose Garden, unde Barack Obama a anunţat eliberarea sergentului Bowe Bergdahl. Pe atunci în vârstă

de 28 de ani, militarul fusese răpit de talibani în Afghanistan, cu aproape cinci ani în urmă, pe 30 iunie 2009. În discursul său preşedintele a dezvăluit că pentru a-l elibera pe ostatic, SUA fuseseră de acord să transfere cinci deţinuţi din lagărul de detenţie de la Guantánamo în Qatar, ţara care ajutase la încheierea înţelegerii.183

Ceremonia ţinută în Rose Garden ar fi trebuit să fie prima dintr-o serie de evenimente care să sărbătorească revenirea acasă a sergentului Bergdahl. În realitate însă, lucrurile au mers prost aproape imediat cum el a călcat pe pământ american.

Câţiva membri ai plutonului său din Afghanistan l-au acuzat că era dezertor, ba chiar cineva a sugerat că ar putea fi trădător. Republicanii l-au acuzat pe preşedintele Obama că-i obţinuse eliberarea fără să fi informat corespunzător Congresul, expunând astfel la riscuri securitatea naţională americană. Unii l-au criticat până şi pe tatăl lui Bergdahl pentru că rostise câteva cuvinte în paştună[9] în timpul ceremoniei din Rose Garden. Pe măsură ce au devenit cunoscute tot mai multe detalii despre răpirea sergentului Bergdahl, polemica legată de eliberarea, răpirea şi răscumpărarea lui s-a înteţit.

Neghiobia Bourne

Bowe Bergdahl a fost răpit în dimineaţa de 30 iunie 2009, când mergea singur prin deşertul afghan, la câţiva kilometri de micul avanpost desemnat PO („punctul de observaţie”) Mest, unde fusese repartizat. Mest se găseşte în provincia Paktika, în estul Afghanistanului, imediat lângă graniţa cu Pakistanul. Cu câteva ore în urmă, Bergdahl îşi părăsise postul fără aprobare. Teoretic, el era un dezertor.

Imediat după răsăritul soarelui, un grup de talibani pe motociclete l-au zărit şi s-au apropiat de el, aşa cum se obişnuieşte în deşert. Deoarece nu purta uniformă

9 Cunoscută şi sub numele de limba afgană, este o limbă indo-europeană. Conform Constituţiei, este limba oficială şi naţională in Afghanistan (n. red.).

militară, ci haine afghane, talibanii şi-au dat seama că nu era paştun abia când s-au apropiat de el.

Relatarea lui Bergdahl ridică unele întrebări: Ce făcea un soldat de 23 de ani singur în mijlocul deşertului afghan? Cum ajunsese el acolo? Şi de ce era neînarmat într-o regiune plină de talibani?

După eliberare, Bergdahl n-a stat de vorbă cu mass-media, iar autorităţile americane n-au făcut publice niciun fel de informaţii. Foarte puţine s-au ştiut despre orele importante dinaintea răpirii sale. În privat însă Bergdahl i-a povestit evenimentele ce au dus la captivitatea sa lui Mark Boal, scenaristul filmelor *Misiuni periculoase* şi *Misiunea 00*: *30 A.M.* Boal îl abordase pe Bergdahl, deoarece dorea să facă un film pe baza experienţelor lui. Unele dintre conversaţiile înregistrate dintre ei, care au totalizat 25 de ore, au fost utilizate de popularul podcast *Serial* în al doilea său sezon.184 Podcastul dezvăluie câteva aspecte interesante şi tulburătoare ale răpirii lui Bergdahl. De exemplu, răpirea pare să fi fost cauzată direct de un soldat de 23 de ani care credea că putea dovedi lumii şi sie însuşi că era un Jason Bourne din viaţa reală, eroul fictiv al trilogiei de filme bazate pe romanele lui Robert Ludlum.185

De la început, Bowe Bergdahl i-a recunoscut lui Mark Boal că el însuşi îşi regizase dispariţia. Planul lui fusese de a merge de la baza din Mest până la avanpostul militar american, mai mare, de la Sharana, aflat la 30 de kilometri spre sud-vest. Bergdahl crezuse că putea ajunge acolo în 24 de ore. Drumul este lung şi dificil prin deşert, mai ales în arşiţa verii, şi de asemenea destul de riscant. Zona se află sub controlul talibanilor şi este intens circulată în ambele direcţii. Era imposibil ca Bergdahl să nu fie văzut de cineva care să-şi dea seama că nu era paştun, ci american. Totuşi sergentul nu s-a gândit la aceste posibilităţi; pentru el, era suficient să fie apt fizic pentru călătorie şi era încrezător că hainele civile îi vor asigura deghizarea perfectă.

Întrebarea-cheie pe care i-a pus-o Mark Boal a fost: „De ce ai vrut să dispari pentru 24 de ore?” Bergdahl a răspuns că dorise să declanşeze DUSTWUN, abrevierea militară pentru *duty status – whereabouts unknown*[10], versiunea armatei terestre pentru „om la apă”, adică o urgenţă militară majoră. Într-adevăr, exact aşa s-a şi întâmplat când plutonul şi-a dat seama de dispariţia lui, a fost alertată toată lumea, de la CIA, la Marină, Forţe Aeriene, puşcaşi marini şi toate contingentele militare americane prezente în Afghanistan. Vestea dispariţiei sale a ajuns până la Washington, Pentagon, Departamentul de Stat şi Casa Albă.

S-ar părea că tânărul soldat declanşase o criză militară majoră pentru a atrage atenţia asupra altei crize, mai mari, pe care el o considera atât de serioasă, încât necesita un eveniment excepţional.186 Mai precis, Bergdahl ştia că DUSTWUN va atrage o atenţie uriaşă spre el şi că atunci când va reapărea în Sharana, va fi supus procedurilor de debriefing de către superiorii lui. El aprecia că aceea era unica sa şansă de a sta faţă în faţă cu ofiţeri superiori, poate chiar generali, şi de a fi ascultat Considera că-şi va putea exprima în sfârşit îngrijorările serioase despre conducerea plutonului său şi a armatei americane în Afghanistan în general De altfel i-a şi scris tatălui său despre temerile sale, cerându-i sfatul. Totuşi planul lui s-a bazat pe megalomanie.

În seara de 29 iunie 2009, Bergdahl s-a furişat afară din tabără şi a pornit spre Sharana. La fel ca Jason Bourne, Bowe Bergdahl a acţionat de unul singur. Zilele trecute, el îşi trimisese acasă majoritatea bunurilor pentru a evita verificarea lor şi retrăsese 300 de dolari cash din cont, bani despre care credea că ar putea avea nevoie în timpul călătoriei. Luase cu el o busolă şi un cuţit, dar îşi lăsase ochelarii pentru vedere pe timp de noapte, armele şi transmiţătorul radio.

Când a ajuns în deşert, şi-a dat seama brusc ce

10 Statut militar - poziţie necunoscută (în engl., în orig.) (n. tr.).

făcuse. Dimensiunea şi poate stupiditatea planului său l-au izbit în plin. Spre deosebire de Jason Bourne, Bergdahl a intrat în panică.

Deşi ar fi dorit să se întoarcă, a apreciat că ar fi prea riscant s-o facă în timpul nopţii, deoarece santinelele ar fi tras în el, neştiind cine era. Mai presus de orice, era însă îngrijorat ce se va întâmpla când superiorii vor afla că-şi părăsise plutonul fără permisiune. În ochii armatei, el era deja un dezertor.

Sub cerul afghan, Bergdahl a gândit alt plan de acţiune, încă şi mai absurd. El a ajuns la concluzia că dacă s-ar fi întors cu informaţii importante pe care să le arate, superiorii vor fi mai îngăduitori. Şi-a amintit că auzise că pe drumul dintre Mest şi Sharana, talibanii amplasau uneori dispozitive explozive artizanale, aşa că a decis să-i caute pe cei care le aşezau. El avea să acţioneze ca un fel de membru al Forţelor Speciale şi fie să-i prindă, fie să-i urmărească până la ascunzătoarea lor, ale cărei coordonate avea apoi să le raporteze superiorilor. A început să se uite după lumini de lanterne şi să asculte pârâiturile radiourilor. Bergdahl i-a povestit lui Boal:

Dacă aş fi zărit în beznă pe cineva care părea că acţiona suspicios, l-aş fi urmărit silenţios şi discret prin noapte. Atunci aş fi obţinut informaţiile respective… Când mă întorceam [la Mest], înţelegi, ei puteau spune, păi, ţi-ai părăsit postul. Dar eu puteam spune, păi, da, dar uitaţi ce informaţii am obţinut, aşa că, ce-o să faceţi? Am informaţia asta despre persoana care a făcut chestia asta în noaptea asta şi care locuieşte aici. Şi atunci ar fi fost justificabil, de genul: Da, el şi-a părăsit postul… dar a cules informaţii care ne-au ajutat să oprim, înţelegi, pe cineva care amplasa mine pe drum. Înţelegi, acela ar fi fost bonusul care m-ar fi ajutat să fac faţă valului de oroare – sau nu de oroare, ci de furie – care avea să mă izbească după ce mă întorceam [la Mest].187

Ascultându-l pe Bowe Bergdahl, este imposibil să nu te gândeşti cât de naiv îi era planul şi cum se autoamăgea

în privinţa „misiunii” sale. Sergentul i-a spus lui Boal că dorea să-şi dovedească sieşi şi lumii întregi că era un super soldat ca Jason Bourne, un personaj imaginar care, de unul singur, putea demasca o deficienţă majoră a sistemului militar, în schimb, el s-a comportat prosteşte şi a fost răpit şi ţinut ostatic aproape cinci ani. DUSTWUN a declanşat căutări intense, care i-au costat milioane de dolari pe contribuabilii americani.

Articole din mass-media publicate la scurt timp după eliberarea lui Bergdahl au susţinut că operaţiunile de căutare pot să fi costat chiar vieţile a şase camarazi, deşi s-a dovedit că afirmaţia aceasta a fost probabil inventată de camarazi din batalionul lui. Niciun deces al vreunui soldat american n-a fost asociat direct cu DUSTWUN. La momentul respectiv însă, faptul că Bergdahl a fost considerat responsabil pentru decesele a şase soldaţi americani a sporit nemulţumirea publică faţă de înţelegerea încheiată de autorităţile americane pentru a-l aduce acasă.188

După ce mass-media a răspândit povestea, răpirea şi eliberarea lui Bowe Bergdahl au căpătat accente tot mai politice. Casa Albă acceptase să ofere în schimbul să-i cinci talibani de vază, ca parte dintr-un proces de reconciliere între SUA şi talibani, care fusese pus la cale de Obama şi Hillary Clinton în 2009. Procesul acela de reconciliere a eşuat până la urmă şi sergentul Bergdahl a ajuns să fie privit ca o dovadă în plus a insuccesului respectiv.

Comportament nesăbuit

Majoritatea occidentalilor sunt răpiţi nu pentru că ar fi eroi, ci pentru că nu înţeleg riscul pe care şi-l asumă. Bowe Bergdahl se încadrează în această categorie. La fel se întâmplă cu mulţi alţi foşti ostatici, inclusiv dintre cei decapitaţi de Statul Islamic. „Jim

Foley pe care-l cunoscusem eu era un tip de treabă, dar s-a comportat exact aşa cum cursurile pentru prevenirea răpirilor te învaţă *să nu procedezi*”, a spus Francesca Borri. Portretul acesta al lui Foley corespunde

parţial cu descrierea făcută de negociatorul european care a încercat să-l aducă acasă. Borri continuă:

Ultima dată l-am văzut pe Jimmy în Alep. Noi părăseam spitalul Al Shifa, care era supus constant atacurilor. Ne-am oprit să ne împărţim proviziile celor care rămâneau şi să-i luăm pe cei care porneau spre Turcia: eu, Jim Foley, Narciso Contreras, Antonio Pampliega, Manu Brabo, băieţii care ulterior au primit premiul Pulitzer. Toţi îşi scoseseră vestele antiglonţ şi se relaxau după o zi lungă de muncă. Brusc, spitalul a fost supus unui atac cu mortiere. Am sărit în prima dubă de servicii pe care am găsit-o şi am fugit de acolo. Era o situaţie destul de gravă: bombele şi gloanţele zburau peste tot în jurul nostru. Şoferul era aşa de speriat, că ne-am rătăcit de două ori. Însă Jimmy râdea în hohote!

Eu eram încremenită de spaimă, dar Jimmy râdea. Ţin minte că Narciso Contreras, care stătea în faţă, se uita întruna la mine.

El înţelesese cât de speriată eram. Eram stresată mai ales fiindcă lăsasem în urmă o persoană la care ţineam şi care nu izbutise să sară în dubă când se declanşase infernul. Jimmy continua să râdă şi-mi spunea că situaţiile astea nu erau pentru femei.

Toţi se ascundeau după uşile dubei, temându-se să nu fie loviţi de vreun glonţ rătăcit, însă Jimmy a coborât geamul şi a scos braţul, fluturându-l şi zbierând „Allahu Akbar, Allahu Akbar!” Un gest care, printre altele, nu arăta pic de respect faţă de şofer, care încerca disperat să ne salveze vieţile.

Aceasta este ultima oară când l-am văzut pe Jim Foley! Poate că acel comportament nesăbuit a fost cauzat de starea de şoc. Se ştie că frica extremă poate declanşa sentimentul nemuririi.

„Este uşor să te simţi invincibil, chiar şi când moartea te înconjoară”, a scris Steven Sotloff, care a fost de asemenea răpit şi ulterior decapitat de Statul Islamic, către reporterul pentru Orientul Mijlociu al revistei

Newsweek. „E ca şi cum ai zice: «Ăsta-i filmul meu, fraiere – n-o să mor!»” 189 Sentimentul acesta de invincibilitate este însă exact comportamentul care face să fii răpit şi ucis.

Omar al-Muqdad, jurnalistul sirian care a realizat pentru BBC documentarul *We Left Them Behind* povesteşte:

Steven Sotloff a fost prietenul meu. Cu două săptămâni înainte să plece spre Siria, a venit la mine şi mi-a spus că avea nevoie de ajutorul meu, deoarece dorea să intre în Siria. I-am spus să nu se ducă. Pentru mine era riscant, însă pentru el era extrem de periculos, dar nu m-a ascultat. A menţionat câteva nume, numai lepădături, indivizi care l-ar fi vândut pentru câteva sute de dolari. I-am spus exact asta, însă nu m-a ascultat. Mi-a telefonat înainte de a intra în Siria şi l-am sfătuit iarăşi să nu aibă încredere în intermediarul lui. Sunt convins că acesta l-a vândut. A fost răpit la numai 15 minute după ce a trecut graniţa din Turcia. După ce a intrat în Siria, am încercat să-l sun pe telefonul mobil, însă n-a răspuns.190

Atât jurnalistul aspirant Steven Sotloff, cât şi fotograful aspirant Daniel Rye Ottosen, au fost avertizaţi să nu intre în Siria de către oameni care ştiau cât de riscante le erau planurile. Ei nu i-au ascultat. Au fost răpiţi şi au sfârşit în mâinile Statului Islamic.

În trailerul pentru documentarul HBO despre James Foley, *Jim: The James Foley Story 191*, indivizi ca Sotloff, Ottosen şi Foley sunt prezentaţi ca ziarişti-martiri, iar mesajul este că fără ei nu am cunoaşte ororile războiului civil din Siria. Însă nu este întru totul aşa. Noi îi omagiem nu fiindcă ne-au arătat tragedia siriană, ci fiindcă au fost răpiţi şi, în cazul lui Sotloff şi Foley, au fost decapitaţi de Statul Islamic. Dovada este că publicul nu ştia cine erau ei înainte de a fi fost răpiţi, deoarece articolele lor nu apăruseră pe primele pagini ale unor ziare binecunoscute. În mod similar, nici acum publicul nu cunoaşte numele acelor freelanceri care relatează despre conflictul sirian,

nici măcar majoritatea numelor ziariştilor răpiţi care sunt în captivitate!

Ştirile tulburătoare care ne-au făcut conştienţi de existenţa unora ca Sotloff, Ottosen şi Foley n-au fost cele pe care le-au relatat ei, ci cele ale răpirii şi morţii lor. Jurnaliştii profesionişti înţeleg asta. Marc Marginedas, de asemenea ţinut ostatic de ISIS, a spus că nu dorea să discute despre răpirea sa, pentru că nu el este subiectul ştirilor, ci situaţia din Siria. Nicolas Henin, alt reporter şi ostatic ţinut captiv de Statul Islamic, i-a avertizat pe cititorii cărţii sale *Jihad Academy* că n-a scris despre perioada captivităţii sale, despre interacţiunea lui cu „The Beatles" – temnicerii născuţi în Marea Britanie ai ostaticilor străini ţinuţi de Statul Islamic – şi despre camarazii săi ostatici, ci despre ceea ce se întâmplă în Siria şi Orientul Mijlociu, pentru că el n-a încetat să fie jurnalist nici când a fost ostatic.

Miturile clădite de Occident în jurul ostaticilor ascund realitatea şocantă că articolele despre Siria sau Orientul Mijlociu scrise de unii ca Sotloff şi Foley n-au apărut niciodată pe prima pagină din *New York Times* sau din alte publicaţii cu un număr mare de cititori şi de aceea n-au stârnit niciodată vreo reacţie printre cetăţenii din Europa, sau America, sau Japonia, sau în alte părţi ale Occidentului. Care este motivul? Publicului nu-i pasă îndeajuns că Siria lunecă spre anarhie totală, iar autorii articolelor erau freelanceri necunoscuţi. Americanii erau mult mai interesaţi de tulburările din Ferguson, statul Missouri, decât de suferinţele poporului sirian. Până la naşterea Califatului, freelancerii occidentali din Siria realizau ştiri marginale, care apăreau în publicaţii on-line sau ziare mici.

Freelancerii erau motivaţi de visul de a prezenta o exclusivitate. În memoriile ei *A House in the Sky*, Amanda Lindhout descrie un asemenea vis, folosind ca exemplu povestea lui Dan Rather. În anii 1960, când Rather era un reporter tânăr şi neexperimentat care lucra pentru un post

TV mic din Houston, statul Texas, un uragan uriaş a ajuns în Golful Mexic, îndreptându-se către insula Galveston. Toată lumea s-a refugiat în adăposturi, însă Dan Rather s-a dus pe pod şi a aşteptat ca uraganul să ajungă la Galveston. Iar atunci şi-a transmis reportajul din mijlocul uraganului. Lindhout concluzionează că în ziua aceea Dan Rather ar fi putut muri, însă el a supravieţuit furtunii şi a transmis imaginile care l-au făcut celebru.192

Freelancerii aşteaptă oportunitatea aceea unică, însă chiar dacă ea s-ar materializa, n-ar avea aceleaşi rezultate. În primul rând, în prezent o hoardă de reporteri şi cameramani s-ar năpusti spre uragan. Vestea respectivă n-ar fi decât un moment efemer în ciclul de 24 de ore al ştirilor. Şi în sfârşit, deoarece războaiele sunt o realitate aproape constantă pe tot globul şi telespectatorii occidentali devin tot mai cinici faţă de posibilitatea opririi lor, exclusivitatea ţine mai mult de domeniul trecutului. Reporterii aspiranţi îşi pot pune inutil viaţa în pericol. Mulţi se obişnuiesc în asemenea măsură cu adrenalina războiului, încât se întorc din nou şi din nou, asumându-şi riscuri tot mai mari pentru a-şi lua „doza”.

Ocazii pentru fapte reale de eroism există totuşi chiar şi în lumea paralelă în care trăiesc ei. Descrierea lui James Foley făcută de colegii ostatici este într-adevăr cea a unui erou. El a fost un stâlp de putere pentru camarazii de captivitate, iar asta ar trebui într-adevăr să fie o ştire. Individul care cu câteva secunde înainte de a fi decapitat în faţa camerei TV recită un text în care-şi condamnă propriul frate şi ţara poate părea un alt laş. Dar oare el a acceptat să recite frazele acelea pentru a-şi proteja colegii ostatici de represaliile ISIS? Este foarte probabil.

Mass-media nici măcar n-a încercat să pună asemenea întrebări ori să sugereze posibile perspective. Războaiele din Siria, Afghanistan şi Irak nu au fost acţiuni onorabile, umanitare, ci conflicte murdare, războaie stânjenitoare pentru politicieni, armată şi Occident. Ca şi în cazul Războiului din Vietnam, mass-media occidentală a

ales să evite adevărul acestor conflicte pentru a încuraja imaginea de „eroi supranaturali” a victimelor occidentale, preferând să le ţină la distanţă sigură de presupusa lor inocenţă.

Aplicând ostaticilor şabloane stereotipe şi ridicându-i la statutul de eroi, aşa cum procedează guvernele, se ascunde complexitatea umană a personalităţilor lor individuale, cât şi cea a situaţiei în care se găsesc ei ca ostatici. Poate că Bowe Bergdahl a fost un militar incompetent, dar a fost cel puţin un prizonier de război remarcabil, care a supravieţuit cinci ani de captivitate în condiţii îngrozitoare.

După Vietnam, armata americană nu a mai avut ocazia de a studia şi învăţa de pe urma acestui tip de supravieţuire. Bergdahl a oferit numeroase informaţii despre felul în care un individ a făcut faţă condiţiilor dure din captivitate şi motivele pentru care a putut îndura asemenea stres. Contribuţia sa cea mai importantă putea să fi fost tocmai experienţa supravieţuirii lui, însă în schimb el a fost folosit în aceleaşi scopuri de melodramă politică.

Relatările ostaticilor care au supravieţuit violenţelor extreme şi privării de libertate tind să fie exploatate pentru emoţiile şi şocul pe care le produc, pentru cultul eroilor, nu pentru înţelesurile mai profunde ale cauzelor sau efectelor dramelor lor. Reducerea vieţii lor la o singură ştire ascunde aproape întotdeauna adevărul. Durerile fizice şi traumele emoţionale declanşează răspunsuri emoţionale şi psihologice complexe oricui a fost vreodată ostatic. Iar mass-media, cu veşnica ei dorinţă ca fiecare subiect al ştirilor să fie şi mai şocant decât cel anterior, combinată cu practica actuală de a face treaba de mântuială, trebuie să poarte de asemenea o parte din responsabilitatea pentru răpirile şi morţile acestea. Oare situaţia actuală ar fi aşa cum este, dacă ziarele importante din întreaga lume ar mai avea sedii în Orientul Mijlociu, aşa cum aveau cândva?

Imprudenţa, păcatul tinereţii

Ascunderea adevărului face de asemenea jocul răpitorilor, împiedicând formularea de noi strategii prin perpetuarea unei practici (plătirea răscumpărării), care face răpirea o afacere profitabilă şi schimbă modul în care occidentalii percep riscurile. Lucrul acesta este mai cu seamă valabil în privinţa italienilor, care ştiu că guvernul lor va plăti întotdeauna răscumpărarea. Mai mulţi ziarişti italieni mi-au mărturisit că ei îşi asumă riscuri mai mari graţie certitudinii că Italia îi va elibera.

Politica guvernului italian a fost de a plăti răscumpărare pentru oricine are paşaport italian, indiferent de meserie: jurnalişti, activişti umanitari, ba şi turişti cu rezidenţa în străinătate, aşa cum a fost Bruno Pelizzari, al cărui caz l-am discutat în capitolul 8. Guvernul italian a plătit chiar şi răscumpărarea pentru Debbie Calitz, deşi nu avea paşaport italian, dar naviga împreună cu Pelizzari în momentul răpirii. Guvernul italian a plătit de asemenea răscumpărarea pentru belgianul Piccinin, răpit împreună cu Quirico, aşa cum a fost prezentat în documentarul *The Hostage Business* realizat de Al Jazeera.193

Evident, publicului italian i se spune că n-a fost plătită nicio răscumpărare, iar în cazul lui Pelizzari, adevărul a fost ascuns în spatele unor minciuni complicate. Secretomania din jurul răpirii, negocierii şi plătirii răscumpărării este fundamentală pentru construirea oricărei relatări fictive despre ostatici. Ea devine o cutie goală pe care mass-media o umple cu poveşti despre ostatici, aşa cum a fost cazul „celor două Simone”.

Această plasă de minciuni şi înşelătorii se află în centrul industriei răpirilor. Povestea uzuală – eroi capturaţi şi salvaţi prin plata unei răscumpărări care nu este niciodată recunoscută – are efectul de a creşte valoarea unor ostatici şi de a slăbi puterea de târguire a celor care le negociază eliberarea, deoarece răpitorii ştiu că până la urmă răscumpărarea se va plăti. Şi în cele din urmă, aşa cum am văzut, profiturile din industria răpirilor devin

fonduri iniţiale pentru traficul cu migranţii care se îndreaptă spre Europa. Ca o ironie a sorţii, una dintre cele mai populare porţi de intrare pe Bătrânul Continent este sudul Italiei.

Deşi publicul occidental nu ştie, polemici similare celor care au apărut în jurul răpirii şi răscumpărării plătite pentru eliberarea sergentului Bowe Bergdahl apar peste tot, inclusiv în Italia. Cea mai recentă controversă se referă la plata unei răscumpărări de multe milioane de dolari pentru Greta Ramelli şi Vanessa Marzullo, răpite pe 31 iulie 2014 în Alep, la numai câteva zile după sosirea lor în Turcia, şi eliberate pe 16 ianuarie 2015.

Ca şi în cazul sergentului Bergdahl, există câteva variante despre răpirea lui Ramelli şi Marzullo. Unii afirmă că ele au fost răpite odată cu ziaristul italian Daniele Raineri, cu care trecuseră graniţa în Siria. Raineri a negat însă afirmaţia respectivă şi a prezentat o versiune diferită a evenimentelor. În noaptea răpirii, el se afla în casa unui conducător rebel, fost membru al Forţelor Speciale ale lui Assad. După cum a declarat ziarului italian II *Foglio*:

La ora cinci dimineaţă, s-au auzit bătăi în uşă. Doi sirieni au intrat şi au spus: „Le-au răpit pe cele două italience [Greta şi Vanessa]. Te caută şi pe tine”. Când Raineri a întrebat dacă era căutat de forţele de gherilă sau pur şi simplu de o bandă de oameni înarmaţi, nu i-au putut răspunde. „Mi-au zis că aproape toţi purtau cagule şi au arătat spre faţa mea, ca să se convingă că-i înţelegeam”. 194

Potrivit spuselor sale, Raineri a plecat imediat spre graniţa cu Turcia cu o escortă care-i fusese asigurată de prietenii rebeli. După ce a intrat în Turcia, a alertat celula de criză italiană.

După eliberare, Ramelli şi Marzullo au explicat magistraţilor italieni firul evenimentelor. Ele au fost răpite la câteva ore după ce au ajuns la destinaţie, casa şefului „Consiliului Revoluţionar”, un sirian pe care-l cunoscuseră pe Facebook şi pe care nu l-au mai întâlnit niciodată.

Ambele femei fuseseră în Siria de două ori între lunile aprilie şi mai ale aceluiaşi an. După ce au strâns donaţii în valoare de 2 400 de euro în Italia, ele au adus medicamente şi alimente, pe care le-au distribuit în regiunile Idlib din nordul Siriei şi în Homs, în sud. Potrivit câtorva surse, în iulie 2014 Ramelli şi Marzullo aduceau truse medicale, pe care le-au arătat pe pagina de Facebook pentru

Horryaty, organizaţia nonprofit pe care o înfiinţaseră în aprilie 2014 pentru a ajuta cauza de independenţă a Siriei.

Din reconstituirea răpirii, se pare că aceasta fusese aranjată dinaintea sosirii lor. „Au apărut două automobile cu bărbaţi înarmaţi, care ne-au luat. Ne-au silit să ţinem capetele plecate. Am încercat să nu-i privim în ochi. Aveau feţele acoperite. Răpitorii au vorbit foarte puţin şi doar unul a rostit câteva cuvinte în engleză… După ce am fost capturate, am întrebat «De ce faceţi asta?» Ei au răspuns: «O facem pentru bani»” 195

În timpul captivităţii, ostaticele au fost mutate de cinci ori. Probabil că au fost vândute de mai multe ori. Este posibil să fi fost răpite de gruparea care-l contactase pe Samir Alta, un membru al Forumului Democrat Sirian care trăieşte la Paris, în cele din urmă au fost cumpărate de al-Nusra, care a purtat negocierile direct cu guvernul italian.196 Răscumpărarea de 11 milioane de euro a fost filmată şi prezentată de Al Jazeera în documentarul *The Hostage Business*. Însă potrivit unei noi investigaţii, italienii nu au plătit 11 milioane de euro, ci 13 milioane, dintre care 1 sau 2 milioane n-au ajuns niciodată la răpitori. Autorităţile italiene suspectează că banii aceia au fost încasaţi de un intermediar italian, care a condus negocierile finale fie în Siria, fie de cealaltă parte a graniţei, în Turcia.197 O parte din răscumpărare, în jur de 5 milioane de euro, au fost încasaţi de alt intermediar, Hussam Atrash, şeful grupării armate Ansar al-Islam.

Controversa din jurul răpirii lui Ramelli şi Marzullo

depăşeşte cu mult nivelul valorii răscumpărării şi atinge natura ONLUS-urilor (*Organizzazione non lucrativa di utilită sociale* – „Organizaţie non-profit de utilitate socială”] italiene, cu cerinţe mai puţin stringente decât asociaţiile non-profit tradiţionale. împreună cu un al treilea membru, Ramelli şi Marzullo au înfiinţat ONLUS-ul Horryaty cu câteva mii de dolari. Ele erau singurul personal al organizaţiei şi operau de pe o pagină de Facebook, prin intermediul căreia strângeau şi donaţii. Faptul că cele două femei se aflau în Siria aparent într-o misiune caritabilă a jucat un rol important în discuţiile din jurul eliberării lor, deşi ONLUS-ul era la limita legalităţii.

Din anul 1997, când acest tip de asociaţie a fost introdus de legislaţia italiană, ONLUS-urile au proliferat; în prezent sunt în jur de 40.000, ceea ce înseamnă peste 10% din numărul total al organizaţiilor non-profit italiene. În conformitate cu Istat, Biroul naţional de statistică al Italiei, la sfârşitul anului 2013 în Italia existau 301 191 instituţii non-profit active, adică cu 28% mai multe decât în 2001. Numărul italienilor care lucrau pentru organizaţiile respective, fie în schimbul unui salariu, fie prestând pur şi simplu muncă voluntară, era ameţitor: 4, 7 de milioane.

Popularitatea ONLUS-urilor rezultă din avantajele fiscale ale statutului lor non-profit şi uşurinţei şi costurilor mici necesare înfiinţării – în jur de 2000 de euro. După ce este înregistrat, un ONLUS poate începe să strângă bani pentru cauza în vederea căruia a fost înfiinţat: de la evenimente culturale, sportive şi asistenţă umanitară, cum a fost cazul cu Horryaty. ONLUS-urile intră sub jurisdicţia autorităţilor fiscale italiene.

Situaţia a fost diferită înainte de anul 1997, când ONG-urile umanitare intrau sub jurisdicţia Ministerului de Externe.198 Deoarece până acum 15 – 20 de ani majoritatea fondurilor utilizate de ONG-uri erau bani publici, Ministerul de Externe le reglementa alocarea. În ultimii 20 de ani însă organizaţiile umanitare au strâns cu succes fonduri de la donatori privaţi, un fenomen care

explică nevoia unui tratament fiscal preferenţial asigurat de statutul ONLUS-urilor. „Din aproximativ 40.000 de ONLUS-uri, în prezent doar 250 dintre organizaţiile recunoscute anterior de Ministerul de Externe ca ONG-uri s-au calificat potrivit legislaţiei din 1987, care reglementa cooperarea internaţională”, spune Marco de Ponte, secretar-general al Action Aici din Italia. Aceasta explică de ce Horryaty nu apare pe lista de ONG-uri a Ministerului de Externe, dar nu explică de ce nici Greta Ramelli, nici Vanessa Marzullo n-au informat Ministerul de Externe că plecau în Siria.

Ca şi în cazul „celor două Simone”, guvernul italian a negat plata răscumpărării şi a adoptat o atitudine tolerantă faţă de comportamentul nesăbuit al Gretei şi Vanessei. Într-un interviu TV, ministrul italian de Externe a spus că, deşi recunoştea că acţionaseră necugetat, cele două femei meritau să fie protejate, întrucât ajutaseră oameni aflaţi în situaţii dificile. O dată în plus, povestea ţesută în jurul ostaticilor îi zugrăveşte ca pe fiinţe umane excepţionale, deşi Ramelli şi Marzullo erau nişte femei naive aflate la început de drum. În decursul interviului nu se menţionează ce anume intenţionau ele să facă în Siria. Reconstituirea răpirii este vagă şi evită grijuliu detalii importante. Cum au ajuns ele în casa din care au fost răpite? De câte ori au fost mutate? Ce s-a întâmplat cu trusele medicale pe care le aduseseră? Răspunsurile la aceste întrebări ar fi spulberat mitul conform căruia cele două femei ar fi întrupări moderne ale lui Florence Nightingale.

În acelaşi interviu TV, jurnalistul italian Beppe Severgnini a lăudat guvernul fiindcă adusese acasă alţi doi ostatici, dar a recunoscut imprudenţa, adăugând că este un păcat al tinereţii. Evident, el n-a menţionat că respectivul comportament „tineresc” îi costase 13 milioane de euro pe contribuabilii italieni.199

Negocierile cu teroriştii

Indiferent ce versiune falsă ar folosi, toţi negociază în

cele din urmă cu răpitorii şi teroriştii. Unele ţări, ca Italia, plătesc răscumpărări excepţional de mari, pe când altele, ca SUA, schimbă ostaticii cu luptători inamici capturaţi. Pentru guverne, ostaticii sunt mărfuri politice. Ei pot reprezenta procente în sondajele de opinie sau instrumente în implementarea unor strategii de politică externă. Acest din urmă rol pare de altfel să fi fost jucat de Bowe Bergdahl.

Din remarcabila reconstituire a calvarului său făcută de podcastul *SeriaP00*, s-a dovedit că sergentul Bergdahl îşi datorează libertatea unei suite de evenimente excepţionale. Imediat după dispariţia sa, Kim Harrison, menţionată ca persoană de contact dacă lui Bowe i s-ar fi întâmplat ceva, a început să se intereseze de procedurile pentru căutarea sa. Deoarece a găsit puţine răspunsuri, dar multe formalităţi birocratice, ea a decis să ia legătura cu FBI-ului şi să anunţe dispariţia unei persoane. În noiembrie 2009, a fost contactată de talibani, sau cel puţin aşa a crezut ea. FBI-ul a tradus mesajul paştu pe care Kim Harrison îl primise din partea cuiva care susţinea că ştia unde era ţinut Bergdahl. În schimbul informaţiei respective, expeditorul mesajului dorea să se mute în SUA cu opt membri ai familiei sale.

Nicio agenţie guvernamentală n-a vrut să se ocupe de acest caz şi SUA nu aveau surse de încredere în regiune pentru a verifica informaţia. La momentul acela, Bowe era dorit atât de CIA, cât şi de armată, mai ales din cauza întrebărilor legate de părăsirea postului. Însă două femei din Unitatea de recuperare a personalului armatei SUA, care se ocupă de ostatici, au început să susţină printre ofiţerii superiori o campanie discretă pentru eliberarea lui. În acelaşi timp, un analist militar care lucrase direct la caz a contactat familia şi i-a oferit ajutor. Toţi considerau că, indiferent de motivele pentru care fusese capturat, sergentul Bergdahl era totuşi un american într-o ţară ostilă, şi în plus era ostatic. Misiunea lor fundamentală era de a-l readuce acasă, după care autorităţile se puteau

ocupa de motivele lui.

În podcastul *Serial*, analistul militar este cunoscut sub numele fictiv „Nathan”. Nathan a ajutat familia Bergdahl în încercarea lor de a-l găsi pe Bowe, sperând să ajungă la o persoană importantă din guvernul american care să poată autoriza negocierile pentru întoarcerea lui în condiţii sigure. Obiectivul lor era de a se apropia de preşedintele Obama şi de a-l determina să susţină o strategie pentru aducerea lui Bowe acasă. Nathan ştia că, în ciuda aparentei intransigenţe, SUA negociază într-adevăr cu teroriştii şi răpitorii pentru a elibera ostatici. Aşa cum el a precizat în *Serial*, dacă CIA îl scosese pe contractorul Raymond Davis din Pakistan201, deşi fusese arestat pentru uciderea a doua persoane, de ce n-ar fi negociat atunci pentru eliberarea sergentului Bergdahl?

Îndrumările oferite de Nathan părinţilor lui Bowe au început să aducă rezultate: doi generali au fost înduioşaţi de caz şi, la rândul lor, au susţinut eliberarea lui Bowe printre oficialităţi guvernamentale. Eliberarea lui Bowe Bergdahl a devenit însă o prioritate abia când el a fost integrat într-un proiect major de politică externă: reconcilierea cu talibanii. Ca parte dintr-un „schimb”, în locul lui urmau să fie eliberaţi cinci talibani închişi în Guantânamo. Schimbul acestor prizonieri reprezenta doar o mică parte a înţelegerii; Casa Albă dorea şi să pună capăt războiului din Afghanistan şi să aducă trupele acasă. Pentru atingerea acestui obiectiv mai complex, era imperativ să recurgă la unele gesturi de împăciuire şi să sfârşească războiul cu talibanii.

Desigur, nimeni nu ştia de planul acesta, cu excepţia celor foarte apropiaţi de preşedinte şi de Secretarul de Stat. Proiectul de reconciliere n-a fost niciodată dus până la capăt, totuşi schimbul a avut loc aşa cum fusese planificat. În cazul în care Casa Albă ar fi păstrat discreţia şi ar fi evitat să folosească eliberarea sergentului Bergdahl pentru scopuri publicitare pe plan intern, probabil că n-ar fi existat nici protestele publice şi reacţiile negative ale

mass-mediei faţă de dezertarea lui Bergdahl şi schimbul de prizonieri cu talibanii. Prezentarea lui Bowe drept un erou i-a scandalizat pe unii dintre camarazii lui de arme din Afghanistan, care i-au denunţat public acţiunile şi au ponegrit relatarea oficială a răpirii sale, iar mass-media şi politicieni ca John Mc-Cain s-au alăturat rapid atacurilor agresive.

Ostaticii pot deveni uşor mărfuri politice, pentru oficialităţi, reporteri, afaceri… şi chiar pentru public.

Corespondentul ziarului spaniol *El Mundo*, Javier Espinosa, este întâmpinat de fiul său în aeroportul militar Torrejon de Ardoz, lângă Madrid, 30 martie 2014. Ziaristul fusese răpit în Siria de combatanții ISIS.
A fost eliberat după șase luni de captivitate.

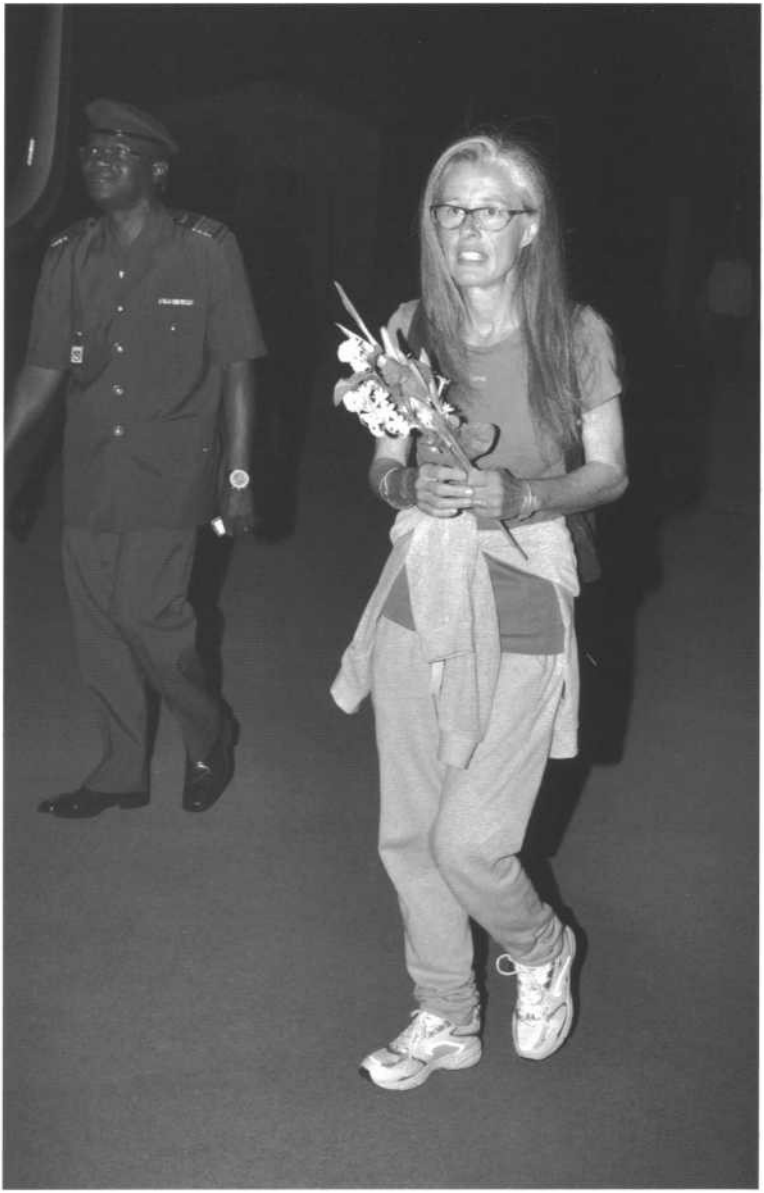

© Getty Images

Maria Sandra Mariani, o turistă italiană în vârstă de 53 de ani, a fost ținută în captivitate timp de 14 luni (2011–2012), după ce a fost răpită în deșertul Sahara de organizația teroristă al-Qaida din Maghrebul Islamic. În schimbul ei, presa italiană a vehiculat că s-ar fi plătit suma de 3 milioane de euro.

Membri ai organizației al-Qaida din Maghrebul Islamic, filmați în deșertul algerian. Potrivit *New York Times*, în perioada 2003–2011, gruparea a strâns 165 milioane de dolari din răpirea și vânzarea cetățenilor străini.

Mokhtar Belmokhtar (n. 1972), poreclit „Mr. Marlboro", comandant militar al grupării al-Qaida din Maghrebul Islamic, contrabandist și traficant de arme, activ în zonele deșertice ale statelor Algeria și Mali. Din 2003, el s-a „specializat" în răpirea străinilor.

Mokhtar Belmokhtar s-a folosit de situația instabilă din Africa de vest pentru a scoate bani din traficul cu migranți. În imagine, copii din Nigeria, țară afectată de atacurile organizației teroriste Boko Haram.
(United Nations High Commissioner for Refugees)

© Getty Images

Spaniolii Enric Gonyalons, Ainhoa Fernández Rincón și italianca Rossella Urru, la sosirea pe aeroportul din Ouagadougou (Burkina Faso), 19 iulie 2012. Cei trei fuseseră răpiți din tabăra de refugiați din Tindouf, Algeria.

© Getty Images

Diplomatul canadian Robert Fowler, trimis special al ONU în Niger, a fost răpit în deșertul Sahara împreună cu asistentul său și doi turiști europeni.

Getty Images

Simona Torretta (dreapta) și Simona Pari, voluntare italiene ale unei organizații umanitare, la sosirea pe aeroportul militar Ciampino, Roma, 28 septembrie 2004. Cele două fuseseră ținute în captivitate timp de trei săptămâni în Irak.

© Getty Images

Judith Tebbutt a fost răpită în 2011, din Kenya, și ținută ostatică timp de șase luni în Somalia. Soțul ei a fost ucis în timpul răpirii. Pentru răscumpărarea sa guvernul britanic a plătit 1,1 milioane de dolari.

Operațiune a trupelor americane de capturare a unor pirați somalezi în Golful Aden, 1 mai 2009.

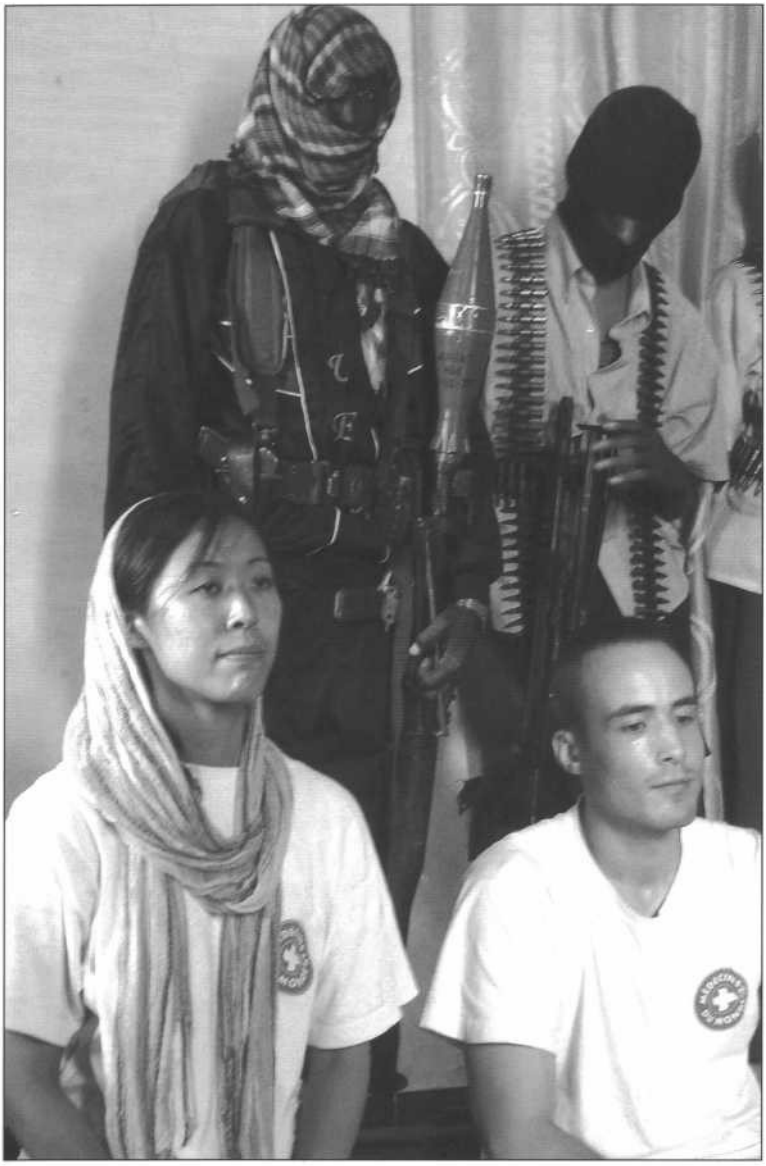

Un medic japonez și o asistentă medicală olandeză sunt prezentați jurnaliștilor de către răpitorii lor, Mogadiscio (Somalia), 10 octombrie 2008. Cei doi, angajați de organizația „Médecins du Monde", fuseseră răpiți dintr-un sat etiopian. În schimbul lor, s-a cerut eliberarea unor somalezi arestați pentru piraterie.

Trupe aparținând NATO în timpul operațiunii de interceptare a unei ambarcațiuni cu presupuși pirați somalezi.

Refugiați sirieni reținuți în gara budapestană Keleti, 2015.

PARTEA A TREIA
Capitolul 12

Suprimarea adevărului în Siria, Statul Islamic a dus răpirile la un nivel nou, transformându-le într-un instrument de propagandă foarte puternic şi, în cele din urmă, într-unul de politică externă. Conducerea sa definitivase probabil strategia aceasta cu ani în urmă, când Abu Bakr al-Baghdadi era închis în lagărul Bucea şi plănuia ridicarea la putere a Califatului împreună cu foşti membri ai serviciilor de informaţii militare ale lui Saddam Hussein. Bărbaţii aceştia, care aveau să devină elita conducătoare a noului stat, se alăturaseră jihadiştilor lui Zarqawi în 2003, la scurt timp după ce Paul Bremer lansase programul de de-baasificare.202 Printre sarcinile strategice pe care urma să şi le asume ISIS avea să se numere reducerea la tăcere a mass-mediei din Siria. În timpul regimului lui Saddam Hussein, baasiştii acumulaseră într-adevăr o experienţă vastă la acest capitol.

Deşi în anii 1960 mass-media irakiană se numărase printre cele mai liberale din lumea arabă, Saddam Hussein a distrus-o, introducând un sistem instituţionalizat de represiuni şi cenzură. În Siria, ISIS a reprodus modelul acela violent, utilizând răpirile, detenţiile prelungite, torturile şi chiar execuţiile jurnaliştilor. Reporterul sirian Milad al-Shihabi din Agenţia de presă Shahba a fost martor la astfel de brutalităţi.

„Trei bărbaţi mascaţi şi înarmaţi până în dinţi au venit la biroul meu” şi-a reamintit el. „Am crezut că era o glumă, însă realitatea era alta. M-au dus în beciul spitalului de pediatrie. Când i-am întrebat capul de acuzare împotriva mea, au răspuns: «Tu urăşti ISIS. Asta-i acuzaţia împotriva ta.»” 203 Timp de 13 zile, al-Shihabi a fost ţinut legat la ochi într-o celulă îngustă. Nu-i era îngăduit să se spele, nici chiar înaintea rugăciunilor. „Era foarte frig şi trebuia să dorm pe podea cu o pătură mică. Mâncarea era insuficientă şi când am cerut mai multă, m-au atârnat de tavan şi m-au lăsat acolo timp de patru ore”. Ca toţi ceilalţi prizonieri, ziaristul sirian a fost torturat şi

bătut până la pierderea cunoştinţei. Când s-a aflat în captivitate, a asistat la execuţia a patru colegi de la canalul TV Shaza al-Horya. La 17 zile după răpire, a fost eliberat de un grup de luptători din Armata Siriană Liberă care a atacat spitalul. La scurt timp, el a fugit în Turcia ca refugiat, fără documente sau hârtii.204

Încă de la sfârşitul anului 2011, ISIS i-a urmărit îndeaproape pe jurnaliştii arabi care veneau în sudul Turciei în căutare de subiecte de reportaje despre conflictul sirian. Luând drept model eficientul birou de cenzură al lui Saddam, Statul Islamic a înfiinţat în Turcia o echipă de securitate şi informaţii, a cărei misiune era de a strânge informaţii despre orice sau oricine putea aduce prejudicii Statului Islamic. Iniţial au fost urmăriţi reporteri şi activişti arabi, pentru că aveau puterea de a influenţa opinia publică musulmană. Ulterior, spre sfârşitul anului 2012, spionii ISIS au început să vizeze şi mass-media străină.

„Mass-media este considerată *takfir*. Reporterii sunt inamicii noştri", i-a explicat lui Omar al-Muqdad un informator ISIS, care a cerut să fie numit Abu Hurayrah, în 2015 în timpul filmării documentarului *We Left Them Behind*. Abu Hurayrah se alăturase grupării ISIS din al-Nusra şi acţiona ca spion în Antakya. Misiunea sa era de a-i identifica pe jurnaliştii, activiştii umanitari care reprezentau o ameninţare pentru ISIS şi să transmită rapoarte despre ei. După aceea, altcineva lua decizia dacă respectivii trebuiau răpiţi sau eliminaţi.205 El a recunoscut că l-a identificat pe Omar al-Muqdad în 2014, când vizitase Antakya, intenţionând să treacă în Siria, şi a transmis informaţia către ISIS. în ultimul moment însă al-Muqdad s-a hotărât să nu intre în Siria.

În timp ce ISIS acţiona pentru reducerea la tăcere a mass-mediei arabe, insurgenţa i-a vizat pe jurnaliştii străini pentru a-i răpi în schimbul unor răscumpărări. Câteva reţele de spioni şi informatori au pozat ca intermediari, şoferi sau membri ai Armatei Siriene Libere

în oraşe turceşti de lângă frontiera siriană, de unde puteau ademeni reporteri străini în Siria, oferindu-le exclusivităţi false despre războiul civil şi insurgenţă. Aşa s-a întâmplat cu echipa lui Richard Engel, care a fost răpită în Siria, în decembrie 2012, imediat după ce trecuse graniţa. Deşi jurnalişti profesionişti ca Engel au căzut în capcana aceasta, majoritatea victimelor răpirilor au fost ffeelanceri ca reporterul american Theo Padnos, răpit în toamna anului 2012.

La fel ca Daniel Rye Ottosen, Padnos nu era jurnalist profesionist şi nu avea niciun fel de experienţă cu reportaje din zone de război. Era un bărbat de vârstă mijlocie, care petrecuse câţiva ani învăţând limba arabă în Yemen şi locuise în Damasc pentru o scurtă perioadă până în vara anului 2012. A revenit în SUA şi a încercat să vândă articole şi eseuri despre Islam pentru reviste şi ziare, dar nicio publicaţie n-a părut interesată, în octombrie 2012, el a decis să se mute în Antakya, sperând să găsească subiecte în conflictul sirian pe care să le vândă mass-mediei americane. Ca şi Ottosen, Padnos nu avea contacte nici în Siria, nici în Turcia şi a încercat să le stabilească după sosirea în Antakya, aşa cum fac toţi freelanceri, stând de vorbă cu populaţia locală şi cu alţi freelanceri. Când trei tineri care susţineau că asigură provizii Armatei Siriene Libere s-au oferit să-l strecoare clandestin în Siria, el n-a editat să li se alăture. În ziua următoare, ei l-au răpit.

În povestea capturării sale publicată în *New York Times206*, Padnos recunoaşte că a căzut în capcană fiindcă era foarte naiv în privinţa jihadiştilor, insurgenţei şi a conflictului sirian. Citind articolul, rămâi cu impresia că, deşi cunoştea istoria şi cultura Islamului şi vorbea fluent arabă, el nu înţelegea complexitatea politicii din regiune şi nici alianţele şi loialităţile în permanentă schimbare ale războiului prin intermediari din Siria.

Spre deosebire de mulţi alţi jurnalişti răpiţi, Theo Padnos a fost norocos. Răpitorii lui erau din al-Nusra, nu

din Statul Islamic şi doreau bani, nu să-i ia capul. A fost de asemenea norocos pentru că Dave Bradley din Washington, proprietarul companiei mass-media care publică revista *The Atlantic*, s-a implicat personal în eliberarea ostaticilor americani ţinuţi în Siria. Din nefericire, Padnos a fost singurul ostatic pe care Bradley a reuşit să-l aducă acasă în siguranţă.

Dave Bradley a luat legătura cu fostul agent FBI Ah Soufan, care cunoştea foarte bine lumea jihadistă. Acesta a sugerat contactarea qatarienilor, care aranjaseră din partea guvernului american schimbul de prizonieri talibani pentru Bowe Bergdahl, militarul american răpit în Afghanistan. Qatarienii au fost de acord să se implice în negocierile pentru eliberarea lui Padnos.207

În august 2014, cu numai câteva zile înainte de decapitarea barbară a lui James Foley, Padnos a fost eliberat. „Qatarienii au plătit răscumpărarea. Ei finanţaseră al-Nusra în Siria încă de la declanşarea războiului civil, aşa că aveau relaţii cu liderul acesteia. A durat însă mult pentru a-l convinge pe Abu Mariya al-Qahtani, cunoscut ca «învăţatul», comandantul grupării care-l ţinea ostatic pe Padnos să-l elibereze”, spune un negociator arab.

Ca o ironie a sorţii, „învăţatul” a fost de acord cu răscumpărarea tocmai pentru că Statul Islamic ataca de o vreme al-Nusra, izgonind-o din zone-cheie. „El avea nevoie de bani, arme şi protecţie pentru a răspunde atacurilor. Padnos era cetăţean american şi nu m-ar mira dacă răscumpărarea a inclus arme şi instruire”, a concluzionat negociatorul arab.

Bonificaţia umană

Sfârşitul anului 2012 a însemnat începutul sezonului de „fuziuni jihadiste” în Siria, pe măsură ce tot mai multe grupări au decis să se alăture Statului Islamic. Unii comandanţi din al-Nusra au adus ostatici străini în negocieri, ca pe un fel de bonificaţii umane. Printre ei s-au numărat John Cantlie şi James Foley. La momentul acela

ISIS era pregătit să acţioneze pentru reducerea la tăcere a mass-mediei străine şi la utilizarea ostaticilor ca instrument al politicii sale externe. În numai câteva luni, Echipa de securitate şi informaţii a vizat câţiva ziarişti şi activişti umanitari. Alţii au fost cumpăraţi din Siria de pe piaţa secundară de ostatici, de la grupări mici specializate în răpiri.

Până în prezent, John Cantlie este singurul ostatic din acel grup iniţial de străini capturaţi între sfârşitul anului 2012 şi începutul anului 2014, care continuă să fie prizonierul Statului Islamic. În mod interesant el n-a fost decapitat, ci transformat într-un reporter din interiorul Califatului, transmiţând orice doreşte ISIS să credem noi.

Cantlie este un fotoreporter britanic cu un profil destul de neobişnuit. A fost pasionat de motociclism, iar după ce a fost editorul unei reviste pentru motociclişti, a devenit unul dintre miile de reporteri freelancer de război din Orientul Mijlociu – meserie de care s-a apucat când ajunsese, ca Padnos, la vârsta mijlocie.

Când a sosit în Siria în anul 2102, Cantlie nu avea niciun fel de experienţă ca reporter în zone de război, cu excepţia unei scurte perioade petrecute în Libia. De aceea şi evaluarea sa privind riscurile noii sale meserii a fost necorespunzătoare. „John n-a crezut în instruirea ad-hoc sau în cursurile de supravieţuire înainte de a intra în zonele de război. Era un fel de cowboy”, îşi aminteşte un coleg american care în 2012 a participat alături de el la un eveniment despre siguranţa mass-mediei la Frontline Club din Londra.

La fel ca James Foley, Theo Padnos şi Daniel Rye Ottosen, John Cantlie aparţine unei noi generaţii de reporteri de război: freelancerii care au apărut prima dată în războiul din Kosovo şi s-au înmulţit în timpul Primăverii Arabe. În Siria, ei au devenit bonificaţii umane ideale pentru răpitori.

Creşterea numărului freelancerilor este consecinţa directă a schimbărilor radicale care s-au petrecut în mass-

media în ultimii 20 de ani. De la sfârşitul anilor 1990, progresele tehnologice au sporit concurenţa între agenţiile de ştiri. Reţelele de socializare cuplate cu reportajele on-line au redus profiturile. De la blogurile on-line la presa mainstream[11], agenţiile mass-media n-au mai putut să plătească corespondenţi şi jurnalişti profesionişti care să prezinte conflictele de la faţa locului. Asigurările în caz de război, asociate costurilor de securitate, au devenit prohibitive prin compararea cu reducerea vânzărilor şi profiturilor, astfel că mass-media s-a bazat tot mai mult pe freelanceri, care adesea sunt dispuşi să-şi asume riscuri de neconceput pentru jurnaliştii profesionişti. James Foley a explicat în revista *Newsweek* în octombrie 2012, cu numai o lună înainte de a fi răpit în Siria:

Ideea era să ajungi unde ceilalţi nu s-au dus. Să obţii materiale mai bune, fiindcă n-a mai fost nimeni pe acolo. Este dilema freelancerului, de a-şi asuma riscuri mai mari pentru a fi mai buni decât jurnaliştii de meserie. Eu cred că sunt valabile pur şi simplu legile de bază ale concurenţei; trebuie să ai ceva ce n-au profesioniştii, dar într-o zonă de conflict asta înseamnă că trebuie să-ţi asumi riscuri mai mari: să vii mai devreme acolo, să stai mai mult, să te apropii mai mult.208

Urmând logica aceasta, în martie 2012, John Cantlie a devenit primul ziarist occidental care a asistat la o incursiune a trupelor terestre guvernamentale în nord-vestul Siriei. S-a întâmplat în Saraqeb, unde au intrat tancuri cu armament greu, care au început să tragă aleatoriu.209 „Tancurile au deschis focul. Schije cât pumnul au vâjâit prin aer şi au decapitat instantaneu un rebel. Puşca lui a zăngănit pe sol, când prietenii i-au târât corpul fără cap din linia focului”, a scris Cantlie în *Sunday Telegraph*.21° Pentru a ilustra cu ce se confruntau rebelii sirieni, el a făcut o fotografie privind prin ţeava unui tanc ce avansa.

11 Mainstream este cultura populară pentru public larg, cea care place tuturor (n. red.).

Risc ridicat, bani puţini şi niciun beneficiu: acestea sunt caracteristicile principale ale reportajelor de război făcute de freelanceri în Orientul Mijlociu. În 2007, în Afghanistan, fotoreporterul britanic Jason Howe a sintetizat principiile de bază ale liber-profesionismului pentru canadiana ffeelancer Amanda Lindhout care avea să fie răpită în Somalia. „Planifici pentru tine, plăteşti pentru tine şi-ţi asumi propriile riscuri. Treci peste obstacole, pleci fără asigurare şi niciun fel de planuri pe termen lung şi începi să te obişnuieşti să fii falit. Îţi creezi singur misiunile, ducându-te în locurile cele mai potrivite”. 211

Dacă regulile acestea pot suna ca un ghid pentru drumeţii cu buget restrâns, jurnalismul freelancer este infinit mai riscant.

Freelancerii în mass-media

Când Amanda Lindhout şi freelancerul australian Nigel Brennan au sosit în Mogadiscio, intermediarul cu care discutaseră, Ajoos Sanura, le-a spus că altcineva va avea grijă de ei. El era ocupat cu doi jurnalişti de la *National Geographic*, care stăteau în acelaşi hotel; în mod clar, erau mai importanţi decât cei doi freelanceri, deoarece *National Geographic* are mai multe resurse. Lindhout şi Brennan nu aveau alternativă, deoarece îşi investiseră toţi banii în reportajele din Somalia şi nu puteau reveni ulterior.

În dimineaţa în care au fost răpiţi Lindhout şi Brennan, Ajoos plecase mai devreme din acelaşi hotel cu cei doi reporteri şi două SUV-uri închiriate, protejaţi de un echipaj de pază. Ei mergeau în aceeaşi direcţie ca Lindhout şi Brennan, spre vest pe Afgoye Road. Cei doi freelanceri însă călătoreau fără echipaj de pază şi au fost răpiţi în afara oraşului Mogadiscio.

După răpire, ei au aflat că intenţiile răpitorilor fuseseră de a-i captura pe cei doi jurnalişti de la *National Geographic* despre care erau informaţi că vor călători în dimineaţa aceea pe Afgoye Road, dar, cumva, sfârşiseră

prin a-i răpi pe alţii. Lui Lindhout şi Brennan nu li s-a spus însă că atacarea unui convoi de trei SUV-uri înarmate nu era la fel de simplă ca oprirea unei maşini cu un şofer, un intermediar şi doi freelanceri. Ei erau o ţintă uşoară.

Riscul pe care şi-l asumă freelancerii pare disproporţionat de mare prin comparaţie cu câştigul bănesc. Până şi marile publicaţii nu plătesc mai mult de 200 de dolari pentru un articol, ceea ce adesea înseamnă mai puţin decât costurile unui intermediar şi ale unui şofer, aşa cum a explicat pentru revista *Newsweek* Nicole Tung, care a lucrat cu James Foley în Libia şi Siria:

Noi nu ne permitem să plătim 200 – 300 de dolari pe zi pentru un intermediar sau un şofer, aşa că din punct de vedere logistic este realmente greu să lucrezi când eşti pe cont propriu, deoarece depinzi de bunăvoinţa altora sau de moduri mai ieftine de a te descurca… care nu sunt întotdeauna cele mai sigure, însă chiar n-ai alternativă, pentru că nu îţi poţi permite.212

Aşa cum a explicat Francesca Borri: „James Foley a fost răpit în noiembrie 2012 în timp ce împărţea un intermediar şi un şofer cu John Cantlie într-o zonă în care cu numai câteva luni în urmă Cantlie fusese răpit şi ulterior eliberat. Toţi ştiau că jihadiştii din nordul Siriei juraseră să pună mâna pe Cantlie, dacă va mai călca vreodată pe acolo”. Cantlie era căutat deoarece atunci când revenise în Marea Britanie după prima sa răpire, mărturia lui fusese decisivă pentru identificarea unui membru al grupării care îl răpise, doctorul Shajul Islam din East London. „Nimeni întreg la minte n-ar fi călătorit în acelaşi taxi cu el”, spune Francesca Borri.213

Aprecierea greşită a riscurilor este o greşeală comună chiar şi pentru jurnaliştii veterani. În iulie 2012, jurnalistul ffeelancer japonez Junpei Yasuda, care anterior fusese răpit şi eliberat în Irak în 2004, a intrat în Siria prin Gaziantep, punctul de graniţă dintre localitatea turcă Kilis şi aşezarea siriană Azaz. În partea siriană, zona este plină de bande criminale, dar Yasuda călătorea sub protecţia

grupului Ahrar al-Sham, coaliţia câtorva grupări islamiste şi salafiste despre care se credea că erau apropiate de al-Nusra.214 „Lângă Azaz, au fost atacaţi de o bandă de criminali, iar jihadiştii nici măcar n-au luptat” 215, spune Francesca Borri, care a stat de vorbă cu negociatorul sirian al ostaticilor. Acesta este un fotograf care lucrează pentru mass-media occidentală şi care, din 2015, a devenit negociatorul principal *de facto* pentru ostaticii străini ţinuţi de al-Nusra şi ISIS.

Junpei Yasuda a fost închis cu trei jurnalişti spanioli, Antonio Pampliega, José Manuel López şi Ángel Sastre, care au fost răpiţi lângă Azaz în vara anului 2015, când călătoreau spre Alep. Jurnaliştii spanioli au fost eliberaţi la începutul lunii mai 2016, graţie medierii Qatarului şi Turciei. Ei au fost ţinuţi de o mică grupare criminală, deşi negocierile pentru eliberarea lor au fost purtate de al-Nusra.

Potrivit lui Borri:

Toţi plecaseră din Alep spre punctul de graniţă din Gaziantep. Drumul este o linie aproape perfect dreaptă. Toţi intră în Siria pe aici, deşi ştiu că şoseaua este plină de puncte de control operate de bande criminale. Oamenii cred că le pot mitui, că pot plăti câteva mii de dolari şi merge mai departe, dar se înşală amarnic. Persoane ca noi, italieni, spanioli sau japonezi valorează câte 10 milioane de dolari fiecare. Guvernele noastre pot plăti asemenea sume.

Borri are dreptate, câteva mii de dolari nu înseamnă nimic prin comparaţie cu ce va aduce un ostatic occidental dintr-o ţară precum cele amintite. Chiar dacă va fi vândut marilor grupări, ca al-Nusra sau ISIS, nu direct guvernelor străine, profitul obţinut de pe urma ostaticilor este uriaş.

„Eu am intrat mereu prin Bab al-Hawa, punctul de frontieră dintre Reyhanh din Turcia şi Atmeh din Siria”, continuă Borri. „Pentru a ajunge la Alep, am traversat apoi regiunea Idlib, aflată sub controlul Statului Islamic. N-am avut niciodată probleme la punctele de control de pe şosea, deoarece şoferul meu are legături bune în ISIS”.

Cuvintele lui Borri confirmă că majoritatea freelancerilor care doresc fie să transmită reportaje despre războiul din Siria, fie să presteze orice activităţi umanitare, chiar recent, în 2015, comit greşeli şi simt răpiţi, fiindcă nu cunosc foarte bine situaţia de pe teren şi nu ştiu cât de rapid se schimbă aceasta. Potrivit negociatorului sirian, cei trei jurnalişti spanioli răpiţi în 2015 au folosit un intermediar, un profesor de engleză, care nu mai era de încredere, nu pentru că a decis să-i vândă, ci pentru că nu avea relaţiile potrivite:

Ahrar al-Sham nu poate garanta nicio protecţie, întrucât al-Nusra, care controlează teritoriul din jurul oraşului Azaz, are propriul departament media şi doreşte ca oamenii să-i solicite acestuia permisiunea de a pătrunde în regiune. Asemenea permisiuni sunt foarte greu de obţinut, aşa încât oamenii recurg la alte grupări islamiste pentru a intra acolo, însă nu-i o modalitate sigură. Unicul mod de a intra în Siria prin punctul acela de graniţă este cu permisiunea al-Nusra. În caz contrar, mai bine nu pleci din Turcia.

Negociatorul sirian i-a confirmat lui Borri că ostaticii au comis o greşeală, încrezându-se în Ahrar al-Sham. Se părea că cei trei jurnalişti spanioli fuseseră răpiţi în timp ce cinau cu cei care fuseseră plătiţi să-i protejeze, însă care nu schiţaseră niciun gest de împotrivire.

Poate că cea mai gravă consecinţă a încrederii în reportajele transmise de freelanceri de pe linia frontului, atât pentru cititori, cât şi pentru jurnalişti, este manipularea materialelor în scopuri de propagandă. În 2008, Amanda Lindhout a fost angajată de postul TV iranian, Press TV, să lucreze în Afghanistan pentru un salariu lunar de 4.000 de dolari. Fiind un freelancer neexperimentat, ea a crezut că dăduse lovitura, dar în scurt timp şi-a dat seama că devenise parte dintr-o maşină de propagandă care prezenta politica americană şi pe soldaţii americani în modurile cele mai rele cu putinţă.216 în acelaşi timp însă nu era uşor să renunţi la un asemenea

salariu generos!

Altă consecinţă negativă a faptului că nu sunt folosiţi jurnalişti profesionişti care să transmită reportaje despre conflicte este calitatea slabă a analizei ştirii. Aceasta explică de ce până la sfârşitul lunii mai 2014, cu numai o lună înainte de apariţia Califatului, niciunul dintre freelancerii care prezentau conflictul sirian nu scrisese despre ISIS. Puţini denunţaseră dezorganizarea din rândurile Armatei Siriene Libere, aşa cum făcuseră jurnalişti profesionişti ca Robert Fisk. De asemenea, nimeni nu denunţase rolul pe care statele Golfului îl jucau în finanţarea unui sângeros război sectant.

Parţial, această lacună în informaţii se datora faptului că în general freelancerii nu interacţionează cu editori sau mentori experimentaţi. Ei nu învaţă meseria în interiorul unei agenţii de ştiri bine puse la punct şi de aceea nu au în general o perspectivă istorică a evenimentelor. Majoritatea reportajelor lor au forma vinietelor, sunt instantanee de evenimente tragice care şochează publicul fără să educe. Drept urmare, stilul lor poate produce senzaţie. Aceeaşi superficialitate şi lipsă de perspectivă istorică le întunecă propria estimare a riscurilor pe care şi le asumă, ceea ce le cauzează probleme.

Vendeta personală

Pe 19 iulie 2012, Cantlie a intrat în Siria împreună cu fotograful olandez Jeroen Oerlemans pe lângă punctul de frontieră Bab al-Hawa. În aceeaşi dimineaţă, Consiliul Shura Mujahedin, gruparea condusă de Firas al-Absi, fratele lui Abu Athir, preluase controlul punctului de frontieră şi ridicase steagul negru al-Qaida.217 Acela nu fusese un eveniment irelevant în conflictul sirian, ci demonstrase că jihadiştii câştigau teren în nordul Siriei.

Consiliul Shura al Statului Islamic a fost o grupare mică de jihadişti străini, în jur de 180 de oameni, pe care Firas al-Absi o formase cu banii finanţatorilor săi saudiţi. Firas avea aceleaşi relaţii bune ca şi fratele lui în reţeaua

jihadistă şi afirma că l-ar fi întâlnit pe al-Zarqawi în Afghanistan, când iordanianul conducea o tabără în Herat. De altfel a afirmat frecvent că fusese instruit acolo înainte de a pleca cu al-Zarqawi în Kurdistanul Irakian şi apoi în Irak.

Spre deosebire de fratele său, Firas al-Absi îmbrăţişase jihadul în Siria singur, fără a jura loialitate unei grupări anume. El încercase să-şi folosească legătura cu al-Zarqawi ca pe un fel de carte de vizită, ceea ce nu era totuşi suficient pentru a-i convinge pe sponsorii din Golf să continue să-i finanţeze *katiba* de luptători străini. Ca atare, în 2012 el plănuise să facă rost de bani prin răpirea străinilor care intrau în Siria prin Bab al-Hawa. La fel ca Belmokhtar în Mali, al-Absi era în esenţă un criminal jihadist cu alianţe schimbătoare. Cel mai probabil, intenţiona să-i vândă pe Cantlie şi Oerlemans grupării al-Nusra pentru câteva mii de dolari.

Al-Absi se juca însă cu focul. Nu numai că planul lui implica răpirea de reporteri într-o regiune controlată de Armata Siriană Liberă, ci blocada de la Bab al-Hawa iritase Brigada Farouk, întrucât la ea nu mai ajunseseră provizii şi arme turceşti. Cantlie şi Oerlemans, care intraseră în Siria în apropiere de Bab al-Hawa, nu ştiau nimic despre lupta pentru putere care avea loc de cealaltă parte a graniţei. De asemenea, ei nu conştientizau riscul pe care şi-l asumau, pătrunzând în Siria în zona respectivă.

La numai câţiva kilometri de Bab al-Hawa, *katiba* lui Firas al-Absi i-a răpit pe Cantlie şi Oerlemans. Se pare că cineva i-ar fi vândut. Într-un interviu acordat postului Channel 4 News, Cantlie spune chiar „noi [el şi Oerlemans] am fost predaţi răpitorilor”, ceea ce sugerează că cineva îi alertase pe răpitori de sosirea freelancerilor. Este improbabil ca Oerlemans sau Cantlie să fi ştiut cine erau fraţii al-Absi înainte de a fi răpiţi de unul dintre ei, iar un filmuleţ al ocupării punctului de frontieră Bab al-Hawa fusese postat pe YouTube în ziua răpirii lor.218 Cantlie nu l-ar fi putut recunoaşte pe Firas al-Absi şi de altfel nu avea

habar cât de puternică era mişcarea jihadistă în nordul Siriei. La fel ca majoritatea ffeelancerilor, avea contacte doar cu Armata Sirianã Liberă şi scrisese doar despre ea.

Nu vom şti niciodată dacă John Cantlie ar mai fi intrat în Siria pe lângă Bab al-Hawa, dacă ar fi ştiut de legăturile strânse dintre jihadiştii irakieni şi sirieni din regiunea aceea. În acelaşi timp însă putem afirma cu destulă certitudine că el nu ştia că acestea datau din timpul invaziei Irakului din 2003, când comunitatea jihadistă din nordul Siriei facilitase trecerea luptătorilor străini spre Irak pentru Jama'at al-Tawhid wal Jihad a lui al-Zarqawi, aceeaşi organizaţie din care făceau parte al-Baghdadi şi foşti membri ai serviciilor secrete şi armatei lui Saddam Hussein. În 2003 Cantlie era fascinat de motociclete.

Cantlie şi Oerlemans au fost prinşi în una din primele dispute teritoriale dintre forţe seculare şi jihadişti din cadrul insurgenţei siriene. Din fericire, la fel ca Richard Engel, ei au fost eliberaţi. Când al-Absi a refuzat să se supună cererilor conducătorilor grupărilor armate care controlau regiunea de a-i elibera pe ostatici, aceştia au fost eliberaţi de o unitate de comando din Armata Sirianã Liberă. Ulterior Firas al-Absi a fost ucis de membri ai Armatei Siriene Libere, probabil Brigada Farouk, pentru a-l pedepsi deoarece le invadase teritoriul. Fratele lui, Abu Athir, i-a preluat *katiba* şi a promis că-i va răzbuna moartea. În martie 2013, când Dmitri Bontinck l-a întâlnit într-o vilă din Kafr Hamra, Abu Athir era liderul *de facto* al nordului Siriei pentru Statul Islamic.

Răpirea lui Cantlie şi Oerlemans confirmă că în 2012 Armata Sirianã Liberă se chinuia deja să păstreze controlul nordului Siriei în faţa valului de grupări jihadiste armate care avansau. Ca toţi ceilalţi jurnalişti luaţi ostatici, Cantlie a devenit un subiect de ştiri şi a decis să se întoarcă pentru a transmite reportaje despre propria răpire. Era freelancer, aşa că niciun editor nu l-ar fi putut opri. Dimpotrivă, era convins că-şi va putea vinde povestea

răpirii mass-mediei britanice.

„Răpirea lui Cantlie a atras moartea lui Firas al-Absi”, a explicat un negociator implicat în eliberarea ostaticilor europeni. „După moartea lui al-Absi, fratele lui, Abu Athir, a pus o recompensă pe capul lui Cantlie, întrucât considera că dacă el n-ar fi fost răpit şi apoi eliberat, Firas ar mai fi fost în viaţă. John n-ar fi trebuit să revină niciodată în Siria şi, judecând după modul necugetat în care s-a comportat înainte de a fi răpit a doua oară, el nu înţelegea pericolul în care se găsea”. Semnalele de avertizare erau totuşi clare.

Cu câteva zile înainte de a doua sa răpire, Cantlie abordase un grup de jihadişti europeni din Alep, ca să flecărească. Intermediarul lui, Mustafa, i-a spus că nu este o idee bună, însă Cantlie i-a ignorat sfatul. „La un moment dat, ei l-au întrebat despre britanicul care fusese răpit şi-l acuzase pe doctorul lor când revenise în Marea Britanie”, a spus Mustafa.219 Ei cunoşteau povestea lui Cantlie, dar nu ştiau cum arată.

În ziua de 22 noiembrie 2012, chiar de Ziua Recunoştinţei şi la câteva zile după episodul respectiv, John Cantlie şi James Foley se întorceau în Turcia din Binnish, la nici 65 de kilometri de graniţă. Intermediarul lor a constatat că-şi uitase telefonul mobil într-un internet café, aşa că s-au oprit să-l recupereze. Când au ajuns în localul acela, Cantlie şi Foley au decis să-şi posteze articolele, să vorbească on-line cu familiile lor şi să-şi citească e-mailurile. Când un jihadist străin, care părea să fi fost din Golf, a intrat în local purtând o beretă, Cantlie i-a strigat: „Salut, Che Guevara!” Bărbatul nu i-a replicat, dar l-a privit cu ostilitate vădită şi a plecat după câteva minute.

„Acesta este exact genul de comportament care duce la răpirea sau la uciderea ta”, spune acelaşi negociator. „Este complet prostesc, este juvenil”. Deşi nu vom şti niciodată dacă jihadistul cu bereta în stil Che Guevara l-a recunoscut pe Cantlie şi i-a alertat pe răpitorii săi, probabil

că aşa s-a întâmplat. După mai puţin de o oră, pe drumul spre Alep, un automobil Hyundai mare a depăşit taxiul în care se aflau Cantlie şi Foley. În câteva minute, bărbaţi mascaţi şi înarmaţi i-au scos pe cei doi străini din taxi, lăsându-i pe şofer şi pe intermediar amuţiţi pe drum.

„Nu am nicio îndoială că Foley şi Cantlie au fost duşi la Abu Athir", a spus negociatorul. În toamna anului 2012 şi iarna anului 2013, *katiba* lui Abu Athir avea legături foarte strânse cu luptătorii din al-Nusra. Se desfăşurau negocieri serioase cu privire la o fuziune între organizaţia aceasta şi Statul Islamic al Irakului şi Siriei. De aceea, Cantlie şi Foley puteau reprezenta bonificaţii umane preţioase folositoare pentru vendeta lui Abu Athir. În martie 2013, Jejoen Bontinck i-a văzut în închisoarea din Alep condusă de *katiba* lui Abu Athir. „Foley s-a aflat în locul nepotrivit la momentul nepotrivit. A fost foarte ghinionist. Pe de altă parte, Cantlie ar fi trebuit să fi ştiut mai bine", a concluzionat negociatorul.

Reducerea la tăcere a mass-mediei

Vendetele personale, nu banii sau motivele politice, i-au transformat pe Cantlie şi Foley în primii ostatici occidentali ai Statului Islamic. Însă odată ce ei au ajuns în mâinile lui Abu Athir, planul ISIS a fost pus în aplicare. „Ei au înfiinţat în Siria un grup special, care avea sarcina de a se ocupa de ostaticii străini. Până la sfârşitul anului 2013, i-au mutat dintr-un loc în altul, ca să evite misiunile de salvare. După aceea i-au adus în locuinţe conspirative din nordul Siriei", spune Jean-René

Augé-Napoli. Din momentul acela, negocierile cu diverse guverne europene au devenit serioase.

Între 2012 şi sfârşitul anului 2013, ostaticii au reprezentat un fel de investiţie politică, iar conducerea ISIS a analizat argumentele pro şi contra ale asasinării lor sau ale schimbului pentru prizonieri. „În cele din urmă, i-au împărţit în două grupuri: cei pe care aveau să-i execute şi cei pe care aveau să-i schimbe", spune Jean-René Augé-Napoli.

Tacticile utilizate pentru intimidarea străinilor au fost identice cu cele aplicate jurnaliştilor arabi. Violenţa nu era numai permisă, ci şi încurajată. Aceea fusese metoda lui Saddam Hussein pentru a-şi îngrozi inamicii. De aceea, imaginea răpitorilor sirieni care s-a conturat din poveştile supravieţuitorilor este cea a unor indivizi psihopaţi cărora le făcea plăcere să-şi tortureze prizonierii. Profilul acesta psihologic corespunde de altfel temnicerilor „The Beatles”, printre care se număra Jihadi John, călăul grupării ISIS.

Povestea creată de ISIS în jurul temnicerilor ostaticilor corespunde cu relatările ostaticilor eliberaţi, care i-au descris pe aceştia ca inumani şi psihopaţi. Foştii ostatici îi caracterizează pe răpitori drept întruparea pură a răului, aşa cum arată şi filmuleţele decapitărilor. Nu există nicio justificare raţională pentru acest comportament, nici politică, nici religioasă. La începutul lunii septembrie 2013, când Marc Marginedas s-a întâlnit cu comandantul regional ISIS, omul de care depindea soarta lui, un jihadist rus, i-a spus: „Ai venit aici de două ori, fără nicio problemă. Acum te vom ucide”. 220 Jurnalişti, activişti umanitari şi străini au fost terorizaţi pentru a fi reduşi la tăcere, o metodă care funcţionase perfect în Irakul lui Saddam Hussein.

Teama ascundea un plan bine gândit. Până în septembrie 2013, elita Statului Islamic decisese că valoarea politică a unor ostatici era mult mai mare dacă erau executaţi, iar pentru alţii era mai mare dacă erau eliberaţi în schimbul unei răscumpărări. Marginedas aparţinea celui de-al doilea grup şi într-adevăr a fost primul ostatic pus în libertate. Departe de a fi condusă de un grup de psihopaţi, ISIS este o organizaţie care a pus problema ostaticilor în mâinile unor politicieni şi negociatori foarte iscusiţi. Pe de altă parte, temnicerii ostaticilor erau membri de rang inferior din ISIS, indivizi necalificaţi. Pentru că, indiferent cât de cruzi ar fi fost „The Beatles”, ei n-au hotărât niciodată soarta ostaticilor; nu ei decideau cine va fi eliberat şi cine va fi decapitat.

Jihadi John nu era decât un purtător de cuvânt care recita în faţa camerei un text pe care nu-l scrisese el.

„The Beatles" au fost un exemplu al banalităţii răului, care a fost atât de bine descrisă de Hannah Arendt. Ei executau ordinele primite şi sarcina lor era de a-i speria pe ostatici, pentru a se asigura că aceştia vor spune lumii mesajul terifiant al grupării ISIS. Orbiţi de cruzimea unui asemenea rău, ostaticii n-au putut vedea în spatele lui, n-au putut întrezări puternica maşină politică a grupării ISIS. Cât timp au fost captivi, niciunul dintre ei n-a conştientizat raţiunea din spatele destinelor lor. Până şi azi, citindu-le memoriile sau interviurile, nu găsim descrierea rolului lor de cărămizi politice în proiectul de construcţie al Califatului sau al felului cum calvarul lor a dus la reducerea la tăcere a mass-mediei internaţionale şi ascunderea adevăratei naturi a Califatului.

Decapitările ostaticilor au încheiat sezonul jurnalismului freelancer în Siria, lăsând reportajele de război în seama propagandei forţelor implicate în conflict. Până şi corespondenţilor veterani de război li s-a interzis de către editorii lor să intre în Siria. Califatul reuşise să golească regiunea de mass-media, lăsând reportajele pe mâinile propagandiştilor săi. Pe scurt, îşi atinsese ţelul: suprimarea adevărului.

Capitolul 13

Partida de şah cu vieţile ostaticilor

La 23 decembrie 2013, ostaticii străini ai grupării ISIS au fost luaţi din diverse locuri şi duşi la o ascunzătoare improvizată, din munţii de lângă frontiera dintre Siria şi Turcia. Aceea avea să fie Guantánamo a lor – au purtat până şi salopete portocalii –, iar „The Beatles" aveau să le fie temniceri.

Pentru a reproduce condiţiile deţinuţilor din Guantánamo, „The Beatles" le-au cerut ostaticilor să poarte salopetele portocalii şi să-şi memoreze numerele de identificare în arabă, care erau scrise pe uniformele tuturor. Numerele le-au înlocuit numele. Torturile

psihologice au inclus cereri extravagante, cum ar fi interpretarea la comandă a unei versiuni jihadiste a melodiei „Hotel California" a formaţiei The Eagles, când „The Beatles" intrau în celula lor: „Bine *aţi venit la Hotelul Osama*, / *Un loc atât de frumos*, / *Un loc atât de frumos*. *Bine aţi venit la Hotelul Osama*, / *Dar nu puteţi să plecaţi*/ *Şi dacă încercaţi*/ *O să decedaţi…*"

Torturile fizice erau la fel de brutale şi semănau cu felul cumâşi trata ostaticii *katiba* lui Abdelhamid Abou Zeid din AQMI. „19 bărbaţi din nouă ţări şi culturi diferite erau închişi luni de zile în spaţii care nu depăşeau 20 de metri pătraţi. Nu puteau nici măcar să iasă şi să respire aer cinat, erau mereu flămânzi şi supuşi unor presiuni psihologice şi fizice constante, incluzând posibilitatea de a-şi pierde viaţa. Este un test dur al capacităţilor de supravieţuire pentru orice individ", a scris fostul ostatic Marc Marginedas despre perioada în care a stat în captivitate.221

Însă departe de a fi un Guantânamo, o închisoare pentru presupuşi combatanţi ilegali, ascunzătoarea din munţii dintre Siria şi Turcia era antrepozitul în care conducătorii Statului Islamic îşi ţineau mărfurile umane. Totul se desfăşura conform unui plan detaliat. Ostaticii erau clasificaţi în funcţie de naţionalitate şi de rolul pe care urmau să-l joace în politica externă şi finanţele grupării ISIS, vii sau morţi. Destinul lor – de a fi eliberaţi în schimbul banilor sau de a fi decapitaţi –, nu era decis de nevoile financiare ale organizaţiei ISIS şi nici de ideologia sa, ci de politica noului stat, Califatul.

În primul rând liderii ISIS stabileau pe cine vor elibera. În timp ce ostaticii erau brutalizaţi, negociatorii ISIS încercau să obţină răscumpărări maxime de la guvernele europene, tratând cu câte o ţară pe rând. Primul guvern cu care au negociat pentru eliberarea de ostatici a fost cel al Spaniei. Pentru a intimida guvernul spaniol şi pe toate celelalte, ISIS a executat marfa umană cel mai puţin valoroasă, pe inginerul rus de origine tătară Serghei

Gorbunov, care fusese răpit de Brigada Mujahideen. Aceasta era o grupare înfiinţată în vara anului 2012, condusă de etnicul cecen Abu Omar al-Shishani, luptător islamist din Georgia, care participase la primele două războaie cecene împotriva Rusiei. În 2012 şi 2013, Brigada Mujahideen ajutase al-Nusra în diverse incursiuni militare.

Într-un videoclip postat în octombrie 2013, Gorbunov le-a cerut autorităţilor siriene să-l elibereze pe cetăţeanul saudit Khalid Mohammed Suleiman, care era închis în localitatea Hama, în schimbul propriei sale eliberări. Nu se menţiona nicio răscumpărare.

Negociatorii ISIS ştiau foarte bine că nici guvernul rus şi nici vreun alt guvern nu va plăti pentru eliberarea lui Gorbunov. Se pare că el refuzase să ofere o adresă de e-mail personală pentru a-i contacta familia, iar în momentul în care au încetat să-l mai tortureze şi-a pierdut minţile. De asemenea ISIS ştia că regimul Assad nu va agrea niciodată un schimb de prizonieri, însă negociatorii erau siguri că executarea lui Gorbunov va impulsiona guvernele europene să grăbească negocierile şi plata răscumpărării pentru ostaticii lor. Tactica respectivă fusese utilizată anterior de alte grupări, inclusiv AQMI, care în iunie 2009 îl executase pe ostaticul britanic Edwin Dyer.

În martie 2014, la scurt timp după eliberarea lui Marc Marginedas, Gorbunov a fost scos din celulă şi omorât. Ostaticilor le-a fost arătată fotografia cadavrului său. Fusese împuşcat cu un glonţ exploziv, astfel încât fragmente din creier îi intraseră în barbă. „The Beatles” l-au silit pe Javier Espinosa să descrie fotografia în detaliu şi i-au spus că probabil aşa va muri şi el. Unul dintre negociatorii pentru ostaticii europeni a declarat:

Toate guvernele şi serviciile secrete ale ţărilor de origine ale ostaticilor străini au primit fotografii şi chiar materiale video ale execuţiei lui Gorbunov. Li s-a spus că dacă nu vor plăti, următoarele fotografii şi filmuleţe vor fi ale cetăţenilor lor. Era o tactică de intimidare. Ei au arătat fotografia şi ostaticilor, ca s-o confirme când urmau să fie

supuşi procedurilor de debriefing. Negociatorii ISIS au vrut să se asigure că ameninţările lor erau luate în serios.

„The Beatles" i-au terorizat pe ostatici şi din alt motiv: pentru a-i reduce la tăcere după eliberare. Ostaticilor li s-a spus că dacă vor dezvălui orice informaţie despre ascunzători, vor urma represalii asupra celor rămaşi în captivitate. Planul a funcţionat foarte bine. Până în iunie 2014, lumea nu ştia ce se întâmpla în Siria şi cât de puternică devenise gruparea ISIS.

Marc Marginedas a fost eliberat la începutul lunii martie 2014. În presă s-a menţionat că fusese ţinut de ISIS, o grupare care avea legături cu al-Qaida222, informaţie care era doar parţial corectă, deoarece al-Qaida (adică, al-Nusra) şi ISIS nu cooperau. Dimpotrivă, erau rivale. La sfârşitul lunii martie au fost eliberaţi Javier Espinosa şi Ricardo García Vilanova. O dată în plus, mass-media n-a reuşit să prezinte o imagine corectă a celor care-i ţinuseră captivi. La scurt timp după eliberarea lor, ziarul *The Guardian* nota: „Până recent n-au existat discuţii cu răpitorii sau cu intermediarii lor, iar cererile lor au fost neclare. Chiar şi după eforturi intense depuse de guverne europene pentru a lua legătura cu ei, n-a apărut niciun personaj-cheie din ISIS. Soarta captivilor pare să fie condiţionată de capriciile şefilor grupărilor armate locale". 223

După nicio lună, la 20 aprilie 2014, Édouard Elias, Didier François, Nicolas Hénin şi Pierre Torres, cei patru ostatici francezi au aterizat în Franţa. ISIS a fost menţionată din nou doar ca gruparea care-i ţinuse, una dintre numeroasele organizaţii jihadiste care activau în Siria. Între lunile aprilie şi mai, ISIS a eliberat cinci lucrători din „Medici fără frontiere". Pe 24 mai, ONG-ul francez ACTED a postat pe site-ul său următoarele: „ACTED anunţă eliberarea angajatului său Federico Motka, care a fost luat ostatic în Siria în timp ce oferea ajutor umanitar în numele ACTED pentru populaţia siriană afectată de conflict. […] Nicio altă declaraţie nu va fi

făcută de ACTED cu privire la acest subiect". 224 Guvernul italian a plătit răscumpărarea, deşi Motka era italian-elveţian. În mass-media din Italia şi Elveţia gruparea ISIS nu a fost menţionată. În cele din urmă, în luna iunie, ISIS i-a eliberat pe ostaticul german Toni Neukirch şi pe danezul Daniel Rye Ottosen.

În general, Statul Islamic a obţinut cele mai mari răscumpărări primite vreodată în urma eliberării acestor ostatici, între 60 şi 100 de milioane de euro, fără ca cineva să acorde prea mare atenţie. Până şi faptul că în numai trei luni aceeaşi organizaţie din Siria eliberase 12 ostatici trecuse complet neobservat, nu numai de mass-media, ci şi de parlamentele ţărilor care plătiseră răscumpărările, cât şi de contribuabilii care asiguraseră fondurile. Un negociator care a eliberat doi ostatici a spus:

A fost un plan extrem de inteligent. Negociatorii ISIS au obţinut sume mari în secret absolut. ISIS i-a redus la tăcere pe ostatici şi mass-media, astfel că negociatorii săi au putut spori concurenţa între guvernele străine pentru a-şi elibera cetăţenii.

Ce ar fi spus opinia publică franceză, dacă ostaticii spanioli şi italieni reveniseră acasă, însă cei francezi urmau să fie executaţi? Aceasta a fost ideea întipărită în minţile negociatorilor europeni. ISIS a ştiut cum să manipuleze guvernele occidentale şi cum să impună termeni foarte duri.

Până în luna iunie, gruparea ISIS îngăduise eliberarea mărfurilor umane pe care le vânduse pentru răscumpărări şi era pregătită să invadeze nord-vestul Irakului. Ostaticii rămaşi aveau să fie folosiţi în jocul politic pe care Califatul se pregătea să-l joace cu Vestul.

Diplomaţia ISIS

Ostaticii americani şi britanici au fost ţinuţi în culise, în aşteptarea momentului potrivit pentru a fi folosiţi. Deşi răpirile lui Cantlie şi Foley fuseseră motivate de vendeta personală a lui Abu Athir pentru răzbunarea asasinării fratelui său, alegerea de a-i executa pe ostaticii americani

şi britanici nu era personală. De asemenea, ea n-a fost dictată de refuzul guvernelor lor de a plăti răscumpărarea. Aşa cum am discutat deja, până şi guvernele SUA şi Marii Britanii vor negocia cu răpitorii în funcţie de circumstanţe, de exemplu dacă ostaticul este militar.

Dimpotrivă, decizia de a decapita ostaticii americani şi britanici a fost atât politică, cât şi simbolică. Bush şi Blair fabricaseră dovezi pentru a justifica invadarea Irakului, iar Statul Islamic este alcătuit în mare parte din rămăşiţe ale celor mai puternici oponenţi ai lor: salafiştii radicali ai lui al-Zarqawi şi foştii membri ai sistemului de informaţii şi militar al lui Saddam Hussein. Cele două laturi ale Statului Islamic, religioasă şi seculară, au luat naştere din insurgenţa anti-coaliţie din Irak. Ele au în comun dorinţa de a construi un stat nou, implementarea utopiei politice musulmane. Naţionalismul a devenit numitorul comun care a unit aceste două forţe insurgente. Aşa încât ideea de a folosi ostatici americani şi britanici pentru a ajuta la clădirea temeliilor noii naţiuni – una care avea să devină rampa de lansare pentru o luptă încă şi mai mare – este foarte atrăgătoare din punct de vedere simbolic.

În iunie 2014, când a fost declarat Califatul, nimeni n-a înţeles strategia aceasta, nici negociatorii europeni care petrecuseră luni de zile tratând cu ISIS eliberarea ostaticilor şi nici cei care încercau în continuare eliberarea ostaticilor americani şi britanici. Statul Islamic era privit ca altă bandă de jihadişti zdrenţăroşi, fanatici religioşi şi psihopaţi. Nimeni n-a înţeles că, spre deosebire de grupările anterioare jihadiste, inclusiv al-Qaida şi talibanii, Califatul nu era ţelul final al jihadului. Pentru Statul Islamic, Califatul este un instrument de război, o unealtă pentru obţinerea victoriei. Iar decapitarea ostaticilor era o tactică strategică pentru a-şi momi inamicul pe teritoriul său.

În august 2014, după ce a desfiinţat frontiera dintre Siria şi Irak, declarând naşterea Califatului şi invadând

nord-vestul Irakului, ISIS şi-a întins capcana: l-a decapitat pe James Foley şi în câteva ore filmuleţul morţii sale a devenit viral pe internet. A fost un eveniment care a şocat literalmente opinia publică internaţională şi a silit puterile mondiale să întreprindă acţiuni în Siria.

Nicolas Henin, unul dintre ostaticii francezi, i-a spus lui Amy Goodman în programul radio – TV *Democracy Now*!:

James a fost primul ucis şi asta a fost o traumă, atât pentru mine personal, cât şi pentru întreaga lume. Acesta este motivul pentru care cartea mea începe cu povestea lui, fiindcă prin uciderea sa, Statul Islamic a intenţionat să ne întindă o mare capcană. Ei au vrut să ne impună planurile lor, să ne scandalizeze – să fim atât de şocaţi, încât să nu mai acţionăm raţional…

O acţiune teroristă are o componentă specifică. Succesul unui atac terorist nu depinde de cei care-l întreprind, ci de victimele sale.225

Henin avea dreptate. Spre sfârşitul lunii august 2014, în urma presiunilor sporite ale electoratului, preşedintele Obama a renunţat la poziţia de neintervenţie faţă de regimul din Damasc şi a lansat o iniţiativă pentru formarea unei coaliţii impresionante. Misiunea acesteia era de a lansa o campanie asiduă de bombardamente atât împotriva grupării ISIS, cât şi împotriva forţelor lui Assad. Planul includea finanţarea, instruirea şi înarmarea insurgenţei siriene, aşa-numitele forţe „moderate”. În felul acesta, Califatul, aflat încă în formă incipientă, a reuşit să târască Washingtonul şi pe aliaţii săi în altă mlaştină din Orientul Mijlociu.

Bombardamentele au însemnat un succes pentru ISIS din mai multe motive. I-au silit pe sirienii moderaţi să fugă din ţară şi în acelaşi timp a întărit convingerea conservatorilor inflexibili că inamicul era reprezentat de forţele coaliţiei, iar ISIS lupta pentru a-i proteja pe ei. Chiar şi în prezent, campania de bombardamente face jocul propagandei ISIS.

Aşa cum a spus Henin:

Aceasta este o luptă pentru propagandă şi de aceea tabăra care va câştiga războiul nu va fi cea care va lupta cu mai multă îndârjire sau va avea armele mai costisitoare ori mai performante, sau luptătorii mai curajoşi. Va fi tabăra care va izbuti să aibă poporul de partea sa. Iar problema este că toate bombardamentele acestea – pentru că actualmente toată lumea bombardează Siria – au un efect secundar teribil. Şi practic noi, occidentalii – însă nu numai, ci şi ruşii, şi regimul – împingem poporul sirian în mâinile ISIS. Noi lucrăm pentru ISIS. Noi recrutăm pentru ISIS. Asta nu înseamnă că mă opun cu fermitate oricăror atacuri aeriene, însă ele trebuie reduse la minimum, pentru că nu trebuie uitat nicio clipă consecinţele şi efectele secundare.226

În anul 2014 şi o parte din 2015, ostaticii au devenit arme puternice în mâinile Statului Islamic, ajungând să influenţeze şi politica externă a ţărilor din NATO, aşa cum a ilustrat răpirea a 49 de angajaţi ai consulatului Turciei din Moşul, când Statul Islamic a cucerit oraşul respectiv. Ostaticii au fost eliberaţi după 101 de zile, după decapitările lui James Foley, Steven Sotloff şi Dave Haines. Cu două luni în urmă, Statul Islamic eliberase de asemenea 32 de şoferi turci de camion, care fuseseră capturaţi în Moşul în iunie.

Serviciile secrete din Turcia (MIT) s-au ocupat de negocieri împreună cu cabinetul prim-ministrului, fără nicio implicare străină. Intermediarii au fost liderii triburilor sunnite din Moşul, care aveau relaţii bune şi de durată cu Turcia. Surse turceşti confirmă că refuzul lui Erdogan de a accepta cererea SUA pentru susţinere activă a coaliţiei a jucat un rol decisiv în eliberarea ostaticilor.

Exemplul cel mai bun al felului în care diplomaţia ISIS a reuşit să influenţeze decizii majore peste hotare a apărut însă în timpul crizei ostaticilor japonezi din ianuarie 2015. Până la discursul prim-ministrului Shinzo Abe din ianuarie 2015 la o conferinţă pentru afaceri şi investiţii

ţinută la Cairo, când a promis ajutoare non-militare în valoare de 200 de milioane de dolari pentru ţările care luptă împotriva ISIS, Haruna Yukawa, care fusese răpit în vara anului 2014, şi Kenji Goto, capturat în toamna anului 2014, aparţineau categoriei mărfurilor umane ce urmau să fie schimbate pentru bani.

Prim-ministrul Abe a recunoscut că guvernul ştia de răpirea lui Goto din noiembrie 2014. Potrivit afirmaţiilor soţiei lui Goto, ea începuse să primească din noiembrie e-mailuri, aparent din partea grupării ISIS, despre răpirea soţului ei. La sfârşitul lunii decembrie, răpitorii au început să vorbească despre răscumpărare, sobcitând aproximativ 2 miliarde de yeni (adică 17 milioane de dolari) pentru a-l elibera, o cerere similară cu cele iniţiale de răscumpărare pe care Statul Islamic le înaintase altor guverne occidentale. Negocierile s-au desfăşurat în secret, fără ştiinţa mass-mediei. Totul s-a schimbat însă după vizita mult mediatizată a prim-ministrului Abe în Orientul Mijlociu.

Discursul lui a oferit Statului Islamic o neaşteptată oportunitate de a provoca coaliţia anti-ISIS şi de a pedepsi Japonia pentru că-i făgăduise ajutor economic. Japonia îşi câştigase de mult timp simpatia în Orientul Mijlociu prin acţiunile discrete din culise, nu prin grandomanie politică. Începând însă cu iulie 2014, prim-ministrul iniţiase o campanie în vederea schimbării poziţiei pacifiste a Japoniei, pentru a permite „exercitarea dreptului la autoapărare colectivă” peste hotare. Reinterpretarea controversată a Articolului 9 al Constituţiei declanşase o opoziţie puternică în Japonia. Abe a decis să-şi folosească vizita în Orientul Mijlociu pentru a schimba opinia publică în privinţa acestui subiect.

De unde ştia Statul Islamic atât de multe despre politica Japoniei? Aceasta este o întrebare interesantă, deoarece, spre deosebire de piraţii somalezi, Califatul nu se poate baza pe propria diasporă. Noii cetăţeni ai Statului Islamic sunt însă realmente cosmopoliţi, deoarece sosesc

de pe tot globul. Conducerea stă cu ochii pe inamicii săi, cerându-le cetăţenilor să menţină legături cu ţările lor native şi să acţioneze ca interpreţi pentru a descifra politica naţiunilor lor de origine. De aceea nu este surprinzător că elita politică a Califatului ştia ce se întâmpla în Japonia şi avea cunoştinţă despre controversa legată de reinterpretarea Articolului 9.

Pe acest fundal special, Statul Islamic a întrezărit o oportunitate unică de a-i folosi pe cei doi ostatici japonezi pentru a împiedica Japonia să intre în coaliţia lui Obama şi în acelaşi timp de a-şi consolida autoproclamarea ca stat.

Negocierile pentru eliberarea lui Yukawa şi Goto au devenit brusc publice, producând isterie pe reţelele de socializare. Pentru a sublinia slăbiciunea inamicului, condiţiile au devenit imposibil de satisfăcut în mod realist: 200 de milioane de dolari în 72 de ore pentru eliberarea ambilor ostatici; sau eliberarea lui Goto în 48 de ore în schimbul prizonierei iordaniene Sajida al-Rishawi, care nu izbutise să-şi detoneze centura sinucigaşă în 2005 într-un atac asupra hotelului Radisson SAS din Amman. Nu numai că timpul prevăzut pentru negocieri era în mod deliberat prea scurt, ci şi suma cerută pentru răscumpărare era prea mare pentru a fi acceptată şi predată la timp.

Din ostatici, Yukawa şi Goto au devenit pioni politici în noua diplomaţie jihadistă a grupării ISIS, o schimbare pe care o declanşase disponibilitatea neaşteptată a prim-ministrului Abe de a se alătura coaliţiei lui Obama. În felul acesta cei doi ostatici japonezi s-au alăturat celor ca James Foley, iar Jihadi John a folosit imaginile capetelor lor retezate pentru a transmite lumii mesajul ISIS.

Manipularea crizei ostaticilor japonezi a însemnat un succes important pentru ISIS, înclinând opinia publică japoneză spre păstrarea discreţiei în lupta împotriva terorismului islamist.

Într-adevăr, filmuleţele cu ostaticii şi cererile pentru eliberarea lor au avut exclusiv scopul de a spori frustrarea şi de a inspira frica în cetăţenii japonezi, pentru a-i

convinge să nu susţină schimbarea Constituţiei. Prin propria sa propagandă, ISIS a creat aşadar un dialog direct cu poporul japonez, aşa cum făcuse cu poporul american prin decapitarea lui Foley, implicând şi manipulând guvernul prin intermediul electoratului său.

Târârea Iordaniei în negocieri n-a făcut decât să consolideze neputinţa guvernului japonez în ochii lumii. Cererea de a-l elibera pe Goto, şi nu pe Moaz al-Kasasbeh, pilotul iordanian capturat, în schimbul lui Sajida al-Rishawi, a fost o provocare deschisă a Iordaniei. ISIS ştia că regele Abdullah al II-lea nu va accepta niciodată asemenea condiţii. Schimbul dintre al-Rishawi şi Goto, care-l lăsa pe al-Kasasbeh în mâinile Statului Islamic, ar fi înfuriat poporul iordanian. În felul acesta, prin manipularea cu abilitate a crizei ostaticilor japonezi, ISIS a subminat în acelaşi timp guvernul iordanian.

În ciuda acestei politici complicate, mulţi analişti au trecut cu vederea diplomaţia sofisticată a Califatului şi au rămas concentraţi asupra mesajelor de violenţă barbară şi macabră. În mod similar, în anul 2015, analiştii n-au izbutit să sesizeze altă victorie „diplomatică” a grupării ISIS: demascarea vulnerabilităţii Europei prin intermediul exodului de migranţi din Orientul Mijlociu.

Capitolul 14

O poveste de iubire între refugiaţi înainte de a se număra printre cei peste un milion de refugiaţi sirieni care căutau azil în Europa, Mohammad Jamil Hassan şi soţia lui Teakosheen Joulak făceau parte din pătura superioară a clasei mijlocii din Alep. În primăvara anului 2013, lumea în care locuia acest cuplu de sirieni kurzi a început să se năruiască. Povestea despre confiscarea fabricii de îmbrăcăminte a lui Hassan de către Armata Siriană Liberă şi ulterioara lui arestare şi întemniţare de către regimul Assad până când unchiul său a plătit o răscumpărare de 12.000 de dolari a fost detaliată în capitolul 6. Vrând să scape de războiul civil din Siria, cei doi soţi au pornit pe căi separate pentru a-şi creşte şansele de supravieţuire şi

au devenit parte din marfa umană tranzacţionată de negustorii de oameni. Povestea lor şocantă dezvăluie existenţa unei noi reţele internaţionale de criminalitate, atât în Orientul Mijlociu, cât şi în Europa, o afacere de multe miliarde de dolari, clădită de organizaţii armate şi bande criminale care au avut ca fonduri iniţiale răscumpărările provenite din răpirea de străini şi strânse de-a lungul unui deceniu (şi plătite de ţări ca Italia).

Iată povestea lui Mohammad Jamil Hassan, aşa cum mi-a relatat-o în toamna anului 2015 în Danemarca:

Am trecut din Siria în Turcia şi am ajuns la Gaziantep, prima localitate kurdă de lângă graniţă. Era sfârşitul lunii iunie 2013. Aveam o geantă plină cu bani pe care unchiul meu mi-o dăduse pentru călătoria către Europa. Totul se petrecuse atât de repede, încât nu avusesem timp să-mi iau rămas-bun de la soţie, însă eram optimist în privinţa viitorului. Aveam să ajung în Suedia, să cer azil şi apoi s-o aduc şi pe ea acolo.

De la Gaziantep, am luat un autobuz spre Istanbul. Şoferul mi-a cerut 100 de dolari ca să nu dezvăluie că eram sirian. L-am plătit şi am urcat în autobuz. Când am ajuns în Istanbul, m-am dus în Sirkeci, cartierul dintre Sultanahmet şi Eminonu, lângă podul Galata şi Cornul de Aur. Mi s-a spus să merg la hotelul Scerim, deoarece este frecventat de contrabandişti: indivizi care îi duceau pe cei ca mine în Grecia. Când am ajuns acolo, erau o mulţime de sirieni şi alţi migranţi din Asia şi din Golf. Toţi căutau modalităţi de a ajunge în Europa.

Am rămas la hotel două săptămâni. M-am împrietenit cu un grup format din kurzi, arabi şi sirieni. Într-o zi ei m-au abordat şi mi-au spus că găsiseră pe cineva care ne putea duce în Grecia pe uscat pentru 1.500 de dolari. Am fost de acord să mă alătur lor. Contrabandiştii au suit 12 dintre noi într-o maşină; când ne-am apropiat de graniţă, ne-au spus să coborâm şi să-i urmăm. În total eram în jur de 30 de oameni, 20 din Afghanistan şi 9 sau 10 din Siria. După o oră, am ajuns la un râu. Ei au umflat câteva bărci

pneumatice mici şi am urcat câte cinci oameni întruna. Am traversat râul, iar pe malul opus, cel grecesc, ne aşteptau doi bărbaţi cu cagule, înarmaţi. Toţi ne-am speriat când i-am văzut. Ei ne-au silit să pornim în şir indian în lungul unei căi ferate. Am mers trei ore, sub ameninţarea armelor lor. În cele din urmă ne-au spus să ne oprim, să ne aşezăm şi să ne odihnim. De asemenea, ne-au dat apă să bem. Am mai stat o vreme, după care ne-au spus să mergem de la linia ferată spre autostradă. Deja se făcuse noapte.

Un camion-cisternă uriaş pentru petrol tocmai oprise pe acostamentul şoselei. Bărbaţii au deschis o uşă din spatele camionului şi ne-au spus să intrăm. Era un spaţiu foarte îngust şi toţi 30 ne-am înghesuit acolo. Trebuia să stăm în picioare, fiindcă nu aveam loc să stăm jos. În tavan existau găuri pentru aerisire, dar noi eram atât de mulţi şi înăuntru era atât de cald, încât abia puteam respira. Camionul accelera şi frâna întruna, aşa că ne izbeam mereu unii de alţii. Am petrecut cinci-şase ore în camion, până am ajuns la Atena.

Ne-am oprit în interiorul unui garaj din Atena. Cineva a deschis uşa şi am coborât. Doi greci ne-au dus într-un apartament la parterul unei clădiri şi ne-au încuiat acolo. Ca să ieşim, trebuia să plătim 1.500 de dolari. Acela fusese preţul pe care-l convenisem pentru călătoria de la Istanbul la Atena. Plăteşti când ajungi la destinaţie, nu în avans. Unul dintre cei cu care călătoream, un sirian, avea un prieten în zonă, aşa că am plătit şi ne-am dus la apartamentul lui. Prietenul acela ne-a spus unde să mergem să găsim contrabandişti care să ne ducă în Italia. Toţi obişnuiau să piardă timpul într-o cafenea locală. Am mers acolo şi ei ne-au spus că pentru a merge cu avionul în Belgia ne costa 3.500 de euro. Am decis să iau avionul. După o săptămână mi-au înmânat un act de identitate şi un bilet, dar la aeroport am fost oprit de poliţie. Actul de identitate era fals. La aeroport, poliţiştii m-au dus într-o încăpere şi m-au interogat. Când şi-au dat seama că sunt sirian, mi-au spus că înţelegeau prin ce treceam şi mi-au

dat drumul.

Am revenit în aceeaşi cafenea şi am găsit pe cineva care mă putea duce în Italia, pe mare pentru 2.500 de euro. Mi-a garantat că nu vom fi prinşi. Contrabandistul a spus că trebuia să merg în Creta şi de acolo să mă îmbarc pe un feribot cu turişti. Ca să ajung în Creta, am luat tot un feribot, împreună cu alţi refugiaţi. Când am ajuns în port, ne aştepta un bărbat cu un jeep Cherokee. Avea barbă lungă, era sirian alawit şi se numea Abu Isham. Ne-a dus la casa lui, cea mai frumoasă de pe stradă, care era o fundătură. Am putut citi numele străzii, pentru că lucrasem 10 ani în Grecia ca să evit serviciul militar în Siria şi cunosc limba. Locuinţa avea două niveluri şi la fiecare se afla un apartament separat. Noi am stat la parter, iar deasupra locuia o familie.

În acelaşi apartament erau două femei, care mergeau ambele în Germania… Am rămas 13 zile în casa lui Abu Isham. Oamenii au început să fie foarte agitaţi. Doreau să plece. Doi bărbaţi înarmaţi care lucrau pentru Abu Isham ne-au ameninţat. A trebuit să tăcem şi să aşteptăm. În cele din urmă a venit un microbuz să ne ia. Înăuntru erau o femeie şi un bărbat din Albania. Păreau să aibă peste 50 de ani. Ei ne-au spus să ne întindem pe jos în vehicul şi am mers aproape trei ore până am ajuns la un sat de lângă mare. Microbuzul a oprit la liziera pădurii de pini şi ne-au dus în pădure. Cei doi albanezi erau înarmaţi. La un moment dat ne-au spus să ne aşezăm şi să aşteptăm până se va întuneca.

Seara au venit patru bărbaţi. Unul era din Raqqa, unul din Alep şi unul din Kurdistanul Irakian. Al patrulea era şeful lor. Purta haine afghane şi era din Afghanistan. Ei ne-au condus prin pădure, în beznă. Între ei vorbeau în greceşte. Nu ştiau că eu puteam înţelege ce spuneau. Am înţeles, de exemplu, că afghanul locuia în satul din apropiere. Ne-au dus într-o peşteră. Ne-au percheziţionat şi ne-au luat telefoanele. Am avut impresia că fusesem răpit din nou!

A doua zi, când m-am trezit, am văzut că în peştera aceea eram peste 100 de oameni şi că fuseserăm încuiaţi. Peştera avea o uşiţă în faţa căreia păzeau trei santinele înarmate. Existau, de asemenea, două cuptoare unde ne pregăteau hrana. În peşteră erau sirieni, libanezi, afghani şi persoane din Bangladesh. Unii dintre ei erau profesori, ingineri… Cineva a spus: „În fabrica mea aveam 100 de angajaţi şi uitaţi-vă la mine acum – închis în peştera asta!” Unii se aflau acolo de câteva luni, aşteptând să-şi continue călătoria spre Europa. Aveau bărbi foarte lungi.

La un moment dat, nişte sirieni au strigat că nu mai doreau să continue, ci voiau să se întoarcă în Siria. Cei trei gardieni sirieni au venit şi le-au spus că-i vor omorî şi îngropa chiar acolo dacă mai scoteau vreun cuvânt După aceea ne-au spus tuturor că „poate” dacă vom ajunge în Italia, „poate” ne vor lăsa să plecăm. Eu am avut noroc, fiindcă am stat în peşteră numai 10 zile. Nu aveam toaletă, aşa că gardienii ne scoteau în grupuri câte 10 afară, dimineaţa şi seara. În peşteră m-am îmbolnăvit şi am început să sângerez din cauza hemoroizilor. A fost îngrozitor de dureros.

Într-o seară, pe la ora 22, au apărut trei afghani înarmaţi până în dinţi. Şeful lor era Abu Ali, un sirian din Afrin, un sat din nord-vestul oraşului Alep. Ei ne-au spus să ne pregătim. Înainte de-a pleca, au bătut trei tineri afghani şi i-au lăsat în peşteră, cred pentru că exista o vendetă între familiile lor şi cea a şefului afghan a celor trei gardieni sirieni, cel care ne condusese prin pădure spre peşteră.

Când am ajuns la coastă, am văzut că era stâncoasă iar marea era agitată. Afghanii ne-au spus să ne împrăştiem de-a lungul coastei. Eram mai bine de 100 de oameni cu faţa spre mare, care aşteptam feribotul. La un moment dat au venit familiile. Nu ştiu unde le ţinuseră, poate în altă ascunzătoare. Peştera fusese doar pentru bărbaţi. În total, eram peste 150. După o oră a sosit o ambarcaţiune de 20 de metri. Era prea mică pentru a ne

lua pe toţi. Unii au protestat, dar contrabandiştii afghani au îndreptat armele spre noi şi au început să ne împingă spre barcă. Toţi eram speriaţi.

Am pornit spre larg. Valurile erau mari. Oamenilor a început să li se facă rău. Unii ţipau, alţii se rugau, copiii plângeau. Barca era condusă de doi egipteni, care ne ignorau ţipetele. Pe la ora 5 dimineaţa, am ajuns la un petrolier, lung de 50 de metri. Era foarte vechi şi urât mirositor, iar înăuntru se aflau deja mulţi oameni. Ne-au aruncat frânghii şi am fost traşi sus ca nişte saci cu cartofi.

Echipajul era format din şapte membri, toţi egipteni Vaporul era din Egipt După ce ne-am îmbarcat şi noi, vasul a devenit ticsit cu oameni, majoritatea bolnavi. Mulţi erau deshidrataţi, la fel ca mine. Am petrecut trei zile pe nava aceea. Nu am primit decât o bucată de falafel şi nişte apă. Mă simţeam atât de rău şi mi-era atât de frig, încât am cerut ceai. A trebuit să plătesc 500 de euro pentru el! Eram atât de bolnav, încât la un moment dat am leşinat Eram disperat şi mi-a trecut prin minte chiar să mă sinucid – aruncându-mă în mare – ca să-mi sfârşesc agonia.

Petrolierul egiptean ne-a dus peste apele internaţionale. Când am ajuns în apele teritoriale italiene, ne-au transferat într-o ambarcaţiune mai mică. Căpitanul ei ne-a spus: „Acum mergem în Italia”.

Am petrecut o zi întreagă pe ambarcaţiunea aceea. După-amiază, oamenii au început să leşine. Era insuportabil de cald. Spre seară, au început să se ia la bătaie între ei pentru apă. În cele din urmă, la ora 22, am zărit nişte lumini de pe coastă; era Sicilia. Căpitanul a tras cu pistolul o fumigenă navală, pentru ca nava de salvare italiană să ne poată vedea şi recupera. Căpitanul a pretins că era un refugiat. Nimeni n-a spus poliţiei cine era el de fapt.

Poliţia italiană ne-a lăsat pe doc mai bine de o oră, fără să ne dea apă sau pături. A sosit un medic, care ne-a controlat puţin la inimă. I-am spus că nu mă simţeam bine, dar m-a ignorat. Mi-a zis să aştept, însă n-a venit nimeni să

se intereseze de soarta mea. În cele din urmă poliţiştii au revenit şi ne-au dus pe toţi în curtea interioară a unei clădiri, unde ne-au lăsat până dimineaţă. A doua zi ne-au spus că dacă voiam să ieşim, trebuiau să ne ia amprentele. Eu n-am fost de acord; mă îndreptam spre Suedia şi ştiam că dacă le îngăduiam să-mi ia amprentele, trebuia să rămân în Italia, potrivit Convenţiei de la Dublin.227 Mă simţeam totuşi atât de rău, încât aveam nevoie de un medic şi am decis să îi las să-mi ia amprentele.

Apoi ne-au dus la o şcoală. Nu existau paturi, ci doar saltele pe podea. Am rămas acolo trei zile, aşteptând un medic, însă n-a venit nimeni. A sosit apoi poliţia care ne-a spus să plecăm. „Nu vrem să vă mai vedem în Italia. Plecaţi acolo unde mergeaţi şi nu vă mai întoarceţi”.

Şase dintre noi am urcat într-un taxi până la autogară, de unde am cumpărat bilete spre Milano. Aveam acte de identitate false, pe care traficanţii ni le dăduseră în peşteră, aşa că le-am folosit pe acelea. Eu însă mi-am dat seama că-mi uitasem geanta cu actul respectiv într-o cafenea mică unde mâncasem ceva. Poliţiştii au găsit geanta şi au venit în autogară, căutându-ne. Ne-au dus la secţia de poliţie, au ţipat la noi şi ne-au mai luat o dată amprentele, dar până la urmă ne-au dat drumul.

Când am ajuns la Milano, eu am stat în gară. Exista un loc unde primeam zilnic mâncare. Bătrâna pe care o cunoscusem în apartamentul din Creta şi-a sunat fiul din Germania, care a venit s-o ia cu maşina şi s-a oferit să mă ducă şi pe mine. Aşa am ajuns la München, unde cineva ne-a găzduit câteva zile. Mi s-a spus să mă duc la un restaurant turcesc, frecventat de traficanţi. Acolo am cunoscut un algerian de 23 de ani, care mi-a aranjat să ajung cu maşina în Suedia pentru 1 200 de dolari.

Au venit să mă ia un irakian gras şi o daneză înaltă şi blondă, care nu vorbea arabă. Bărbatul a şofat prin Germania, dar înainte de a trece graniţele daneză şi suedeză, a lăsat-o pe femeie la volan. Eu m-am ascuns în maşină. Am ajuns în Suedia în august 2013, cu câteva

săptămâni înainte de sosirea soţiei mele Teakosheen şi a surorii ei.

Soţia lui Mohammad, Teakosheen Joulak, mi-a povestit şi ea aventurile sale. Era profesoară de engleză şi lucra ca voluntară alături de Crucea Roşie şi Semiluna Roşie pentru a-i ajuta pe sărmanii din Alep. Câţiva membri ai familiei erau doctori, aşa că a devenit intermediarul dintre ei şi organizaţiile acelea, ajutând la găsirea de medicamente şi bani. Din cauza acestui devotament pentru cauze umanitare, a avut probleme:

În 2013, Alep era împărţit în două zone: una continua să se găsească sub controlul regimului, iar cealaltă era controlată de insurgenţi, care se autointitulaseră Armata Siriană Liberă. Mulţi bătrâni rămăseseră în una sau alta dintre acele zone şi nu se mai puteau deplasa, aşa că noi le aduceam medicamente şi ajutoare. Eu locuiam în partea controlată de regim, care considera acţiunile mele infracţiuni.

La sfârşitul lunii iulie, după ce soţul meu părăsise ţara, şeful grupului nostru de susţinere, format din prieteni fără nicio loialitate politică, a fost ucis de un lunetist. Doi dintre prietenii noştri au fost aruncaţi în închisoare, aşa că am fugit cu sora mea în Affin, oraşul părinţilor noştri din Kurdistanul Sirian. După ce am ajuns acolo, PKK, care controla regiunea, ne-a luat la întrebări, deoarece o adusesem pe soţia celui ucis de lunetist, care era profesoară în şcoala mea. Toţi o priveau cu suspiciune, mai ales pentru că ea şi soţul ei fuseseră activişti împotriva regimului. Ştiam că PKK avea relaţii cu regimul Assad, aşa că ne-am speriat. Unele persoane dorite de regim fuseseră luate de PKK şi dispăruseră, de aceea ne temeam că va proceda la fel şi cu noi. Într-o zi din iulie cineva din PKK a venit la locuinţa mamei şi a spus că seara trebuia să ne prezentăm la sediul lor pentru a răspunde la nişte întrebări. Mama ne-a zis: „N-o să vă duceţi acolo. Trebuie să plecaţi în Europa”.

În casa noastră locuiau doar femei: mama, cele două

surori ale mele, prietena mea şi cu mine. Nu era nimeni care să ne protejeze. Mama a spus: „Avem banii necesari, aşa că-i vom folosi ca să ajungem în Europa”. A vândut apoi tot aurul nostru, ca să ne facă rost de suficienţi bani să plecăm. Ne pregăteam deja s-o trimitem în Turcia pe prietena mea văduvă, aşa că mama a decis ca eu şi sora mea să plecăm de asemenea, urmând ca ea şi cealaltă soră să ni se alăture ulterior.

Mama i-a telefonat soţului surorii ei şi l-a rugat să ne ajute, în seara aceea ne-am dus să dormim în casa lor, unde am rămas doar o zi. Unchiul meu ne-a făcut rost de un kurd, care ne-a trecut peste graniţă – trei femei şi doi bărbaţi –, pe la Bab al-Salam, care pe atunci era controlat de kurzii din Armata Siriană Liberă. Era 10 august. Noi purtam *hijab*[12] şi stăteam cu capetele plecate; nu-i puteam privi pe poliţişti în ochi, aşa că nimeni nu şi-a dat seama că aveam paşapoartele altor persoane. Trecerea frontierei ne-a costat 150 de euro.

Am stat două luni într-un sat la numai 15 kilometri de punctul de graniţă, în casa unui văr. Acolo, am primit mesaj că o fată, Roşa, care fusese convocată împreună cu noi la sediul PKK pentru întrebări, se dusese acolo şi dispăruse. Mama avusese dreptate!

Vărul meu a aranjat cu un contrabandist să ne ducă la Istanbul cu autobuzul, apoi cu avionul în Suedia, pentru câte 8.000 de euro de persoană, aşa că mama a trebuit să plătească 16.000 de euro. Un bărbat a călătorit tot drumul cu noi, dar s-a prefăcut că nu ne cunoaşte. La aeroport ne-a înmânat două acte de identitate. Cred că erau turceşti şi nu erau false. Noi purtam văl pe cap şi ţineam capetele plecate, aşa cum fac femeile musulmane, şi nimeni nu ne-a băgat în seamă. Ne-am îmbarcat în avionul pentru Stockholm.

Când am ajuns la Stockholm, bărbatul ne-a dat un telefon şi ne-am sunat familia ca să anunţăm că sosisem cu bine şi-l puteau plăti pe partenerul lui din Turcia. După ce

12 Vălul islamic (n. red.).

schimbul s-a încheiat, bărbatul ne-a înmânat două paşapoarte europene. Fuseserăm instruite ce să facem. Dacă avea să ne oprească poliţia de frontieră, trebuia să cerem imediat azil. Dacă însă puteam trece de poliţie, trebuia să predăm paşapoartele altui bărbat care aştepta afară şi să cerem azil după o zi. Am trecut fără probleme şi am înmânat paşapoartele unui bărbat care ne aştepta în zona „Sosiri”. El s-a apropiat de noi şi ne-a cerut: „Daţi-mi paşapoartele”.

Nu am cerut azil la aeroport şi asta a fost greşeala mea majoră, dar nu cunoşteam regulile. Nu ştiam că, deoarece soţului meu i se luaseră amprentele în Italia, trebuia să plec în Italia. Dacă aş fi solicitat azil în aeroport, n-aş fi avut problema asta.

Era 8 octombrie şi soţul meu se afla deja în Suedia, cu una dintre rudele noastre care trăia în Helsingborg, lângă Malmö.

În ziua următoare am mers la biroul de imigrări cu el şi cu sora mea pentru a solicita azil, unde ne-au luat amprentele. Am aşteptat şase luni să fim chemaţi la interviu, dar până la urmă i-au acordat azil doar surorii mele. Noi am fost respinşi, fiindcă lui Mohammad i se luaseră amprentele în Italia. Le-am spus că era soţul meu. Le-am spus adevărul şi mi s-a răspuns că în conformitate cu Regulamentul Dublin, soţia trebuia să meargă după soţ.

M-au intervievat singură. M-au întrebat: „Dacă îl trimitem pe soţul tău în Italia, îl vei însoţi?” Am răspuns că nu pot să fac asta. Noi nu cunoaştem pe nimeni acolo. Unde vom locui? în Suedia sunt sora mea şi alte rude. Mi s-a spus însă că trebuia să-mi urmez soţul, deoarece era mai vârstnic şi răspundea de mine, aşa că a trebuit să plec în Italia.

Era luna martie 2014. Ne-au acordat o săptămână ca să plecăm spre Italia. În gară, am izbucnit în lacrimi. Eram în pragul isteriei. Nu mă mai puteam opri din plâns. Mohammad mi-a spus: „Du-te în Danemarca, unde ai doi unchi, şi cere azil acolo. Eu mă voi întoarce în Siria şi voi

aştepta până vei primi dreptul de rezidenţă, apoi mă poţi chema”. Nu voia să se întoarcă în Italia. A spus că ar prefera să moară, decât să se întoarcă acolo, deoarece văzuse multă sărăcie printre refugiaţi şi migranţi şi înţelesese că existau foarte puţine oportunităţi pentru cei ca el.

A plecat în Turcia, iar eu am mers în Danemarca, unde Danish Refugee Council m-a ajutat să primesc azil. Când Biroul de Imigrări danez a luat legătura cu Biroul de Imigrări suedez, aceştia au spus că minţeam, că nu-mi respinseseră cererea şi nu spuseseră că trebuia să-mi urmez soţul. Le-am arătat danezilor hârtiile de respingere, aşa că m-au crezut Biroul de Imigrări danez i-a contactat pe italieni şi a explicat ce se întâmplase. Până la urmă, ambele ţări m-au respins: Italia pentru că eram fără soţul meu, iar Suedia pentru că aveam un soţ.

La un moment dat devenisem atât de disperată, încât am cerut să fiu trimisă înapoi în Siria. Eram fericită acolo. Aveam propriul apartament. Aveam o maşină şi lucram la universitate. Era o viaţă bună. Asta spuneam, dar este adevărat: noi am dus o viaţă foarte bună. Atunci s-a implicat Crucea Roşie. Am petrecut două zile cu o asistentă psihiatru, care a cerut până la urmă să fiu ajutată de un avocat. Crucea Roşie m-a pus apoi în legătură cu avocatul lor, care a acceptat să preia cazul. Avocatul a spus că eram unul dintre refugiaţii blocaţi în sistem. El m-a ajutat. Într-o săptămână am primit dreptul de rezidenţă.

Mohammad a rămas în Turcia un an şi jumătate. N-a putut reveni în Siria. Toată familia lui plecase în Germania, aşa că a lucrat în Turcia, aşteptând-o pe Teakosheen să primească rezidenţă daneză. După ce a căpătat-o, el a plătit 7.000 de dolari unui traficant să-l ducă în Danemarca. Era 9 iunie 2015. A plecat cu avionul din Istanbul în Germania, posibil la Hamburg. La fel ca şi în cazul soţiei sale, cu câteva minute înainte de a trece prin vamă i-a fost înmânat un paşaport european. A restituit paşaportul unui bărbat care-l aştepta la „Sosiri”, care l-a

dus la doi traficanţi irakieni, care la rândul lor l-au adus clandestin în Danemarca, cu maşina. În şase ore a ajuns la apartamentul unde îl aştepta soţia lui.

Când a solicitat azil, Biroul de Imigrări danez l-a dus într-o tabără pentru refugiaţi. Nu l-au lăsat să stea cu soţia lui. Abia după ce ea s-a îmbolnăvit de cancer, i s-a îngăduit să aibă grijă de ea după operaţie.

La momentul scrierii acestor rânduri, Mohammad şi Teakosheen continuă să aştepte aprobarea rezidenţei bărbatului. Ei nu pot lucra. Simt într-o situaţie incertă, dar tot visează să aibă o familie într-o bună zi.

Capitolul 15

Bumerangul politic în anul 2015, 1, 8 milioane de persoane au intrat în Uniunea Europeană, iar numărul lor va creşte în viitorul apropiat, în vara respectivă, legătura dintre răpirea de străini şi traficul de migranţi a devenit clară. Aşa cum a recunoscut directorul Europol: „90% din migranţii care sosesc în Europa au călătorit prin intermediul unei organizaţii criminale” 228. De aceea în primăvara anului 2016 s-a luat decizia înfiinţării Centrului european de combatere a traficului de migranţi (EMSC) pentru a distruge reţelele acestea ilegale.229

Europenii sunt pur şi simplu copleşiţi de cel mai mare exod de după al Doilea Război Mondial, o afacere care generează peste 1 miliard de euro pe an, bani care se îndreaptă spre o nebuloasă de bande criminale locale. În afara graniţelor Uniunii Europene, mici grupări criminale şi criminal-jihadiste le furnizează zilnic traficanţilor europeni marfa umană. Bandele acelea se aleg cu sume similare cu ale omologilor europeni. Aşa cum am văzut, în ultimul deceniu multe dintre organizaţiile acestea au fost finanţate iniţial cu fonduri provenite din răscumpărările ostaticilor străini, adică cu banii contribuabililor europeni. Pe fundalul creşterii destabilizării politice la periferia Europei, investirea banilor din răscumpărări a transformat în numai un deceniu traficul de migranţi într-o industrie internaţională de multe miliarde de dolari, care, din

punctul de vedere al profitului, rivalizează în prezent contrabanda de droguri. Acesta este un bumerang politic care se îndreaptă rapid spre Europa!

La fel ca răpirea de străini, traficarea migranţilor a fost profitabilă pentru grupări jihadiste mari, ca Statul Islamic, care controlează puncte de frontieră esenţiale de pe ruta migranţilor spre Europa. În 2015 şi 2016, au existat trei fluxuri majore de migrare. Dintre acestea, ruta est-mediteraneeană trece din Siria via Turcia prin Grecia şi intră în Balcani. Este de departe ruta cea mai animată spre UE. în 2015 au folosit-o aproape 1, 5 milioane de oameni, în majoritate sirieni, dar şi persoane din Afghanistan, Bangladesh şi Africa de Est.

Traficanţii celor care vin din Siria folosesc în primul rând graniţa controlată de Statul Islamic, pe care o traversează pentru a intra în Turcia. Un fost refugiat sirian care a dorit să-şi păstreze anonimatul spune: „Este mai sigur să călătoreşti în interiorul Califatului. Nu există puncte de control rutier care să fie operate de grupări armate diferite. Călătoria se desfăşoară fără probleme, chiar dacă există bombardamente, deoarece traficanţii călătoresc departe de sate, oraşe şi staţii petroliere. În plus, când intri în Turcia, nu rişti să fii împuşcat de patrule de grăniceri turci, aşa cum se întâmplă la Bab al-Salam sau la graniţa din apropiere de Afrin, în provincia Idlib”. Ruta aceasta este de asemenea mai ieftină pentru migranţi, întrucât traficanţii plătesc o singură taxă la graniţă, nu mai multe, aşa cum se întâmplă când traversează teritorii controlate de diverse grupări armate, bande criminale sau chiar trupe din armata lui Assad. În vara anului 2015, taxa pe mărfurile umane care treceau graniţa în Turcia a generat aproximativ jumătate de milion de dolari pe zi pentru Statul Islamic, mai mult decât taxa pentru contrabanda cu petrol.

Rutele mai puţin aglomerate traversează centrul Mediteranei, via Libia spre Italia, şi vestul Mediteranei, din Maroc spre Spania.

Potrivit Frontex, în 2015 aproape 300.000 de migranţi au ajuns în Europa pe rutele acestea. Statul Islamic profită de pe urma afacerii de traficare, nu numai în Siria, ci şi în Libia. ISIS a stabilit reguli, specificând, de exemplu, că ambarcaţiunile care pleacă de pe ţărmurile de vest ale ţării aflate sub controlul său pot transporta maximum 120 de persoane. Înainte de a le permite plecarea, membri ai Statului Islamic verifică toate ambarcaţiunile, asigurându-se că numărul de migranţi nu depăşeşte capacitatea impusă. Traficanţii plătesc 50% din profitul lor către ISIS, în schimbul dreptului de a naviga, aşa încât în urma numărării migranţilor se stabileşte şi taxa pe care trebuie s-o plătească fiecare ambarcaţiune. În anul 2015 taxa aceasta a generat aproximativ 20 de milioane de dolari pentru fiecare 10.000 de migranţi.230

În mod similar, înainte de a acorda permisiunea de a-i folosi ţărmurile, Statul Islamic verifică identitatea tuturor traficanţilor şi dacă au respectat preţul fixat pentru traversare. Altfel spus, acestora nu li se permite să ceară migranţilor taxe mai mari decât cele stabilite de ISIS. De aceea, navigarea sub supervizarea Statului Islamic a devenit un fel de „Declaraţie de conformitate” pentru migranţi. La preţul mediu de 1 600 de dolari pentru o persoană, traversarea prin teritoriul controlat de ISIS este mai scumpă decât traversarea de pe ţărmurile estice ale Libiei, însă este mai sigură. ISIS nu numai că cere preţuri mai mari pentru utilizarea rutelor sale, ci le cere migranţilor să participe la un curs de o săptămână de Şaria pentru a fi îndreptăţiţi să treacă în siguranţă. Prin urmare, ISIS foloseşte fluxurile de migranţi pentru a face prozeliţi la credinţa sa.231

Migrarea: „Plăteşti după ce treci”.

Pe măsură ce a crescut numărul de migranţi care fug din state eşuate şi din teritorii controlate de islamism, traficarea lor a devenit o afacere amplă şi ilegală. Dacă acum 15 ani, doar 100.000 de persoane ajungeau anual în Europa, în prezent numărul respectiv este de aproape

două milioane. Dacă anterior migranţii erau în general indivizi săraci şi needucaţi, care căutau oportunităţi de natură economică, în ziua de azi, când instabilitatea politică îi determină să plece, ei provin din toate clasele sociale şi au profesii diferite. Conştienţi de această realitate, traficanţii au adaptat preţurile şi serviciile în funcţie de capacitatea migranţilor de a plăti. De exemplu, costul unei călătorii în Europa cu avionul din Turcia variază între 8.000 şi 10.000 de euro, pe când rute mai riscante pe uscat ori pe mare costă mult mai puţin.

Indiferent cât de bogat sau de sărac este un migrant, traficanţii simt esenţiali pentru călătoria sa. Chiar şi atunci când Uniunea Europeană şi-a deschis temporar graniţele în vara anului 2015, era nevoie de traficanţi pentru a ajunge la o ţară din UE. Odată intraţi în Uniunea Europeană, migranţii continuă pe jos, iar traficanţii europeni sunt prompţi în a oferi vehicule celor care îşi permit. De exemplu, pentru 1.000 de dolari de persoană, migranţii sunt încărcaţi în camioane şi maşini pentru a fi duşi în Germania din Bulgaria sau Ungaria. Călătoriile acestea în interiorul Uniunii Europene nu diferă mult de cele prin deşertul libian.

În august 2015, 71 de migranţi au murit asfixiaţi în timp ce traversau Austria într-o dubă închisă, care plecase din Bulgaria. În aceeaşi zi poliţia austriacă a descoperit alt camion care transporta 81 de migranţi aflaţi în pragul sufocării. În aceeaşi seară, poliţa germană a oprit în apropierea frontierei cu Austria un al treilea camion în care se aflau 86 de migranţi. Potrivit raportului poliţiei, traficanţii căptuşiseră camioanele cu lemn, ca izolaţie fonică pentru a împiedica descoperirea mărfii umane. Migranţii sunt uneori încuiaţi mai mult de 24 de ore în aceste camioane, fără nicio oprire pentru apă sau toaletă.232

În vara anului 2015, avântul luat de afacerea cu migranţi a convins bandele criminale care operau de-a lungul rutei est-europene să se implice în traficare.

Afacerea era atât de profitabilă, încât ele şi-au abandonat celelalte activităţi ilicite. De exemplu, poliţia austriacă a raportat o scădere accentuată a furtului de sârmă de cupru, o infracţiune cândva foarte răspândită în apropierea graniţei cu Ungaria. În schimb, bande locale şi infractori mărunţi închiriau dube şi maşini pentru a-i transporta pe migranţi peste frontieră. Poliţia austriacă a oprit multe asemenea vehicule în interiorul Austriei. În septembrie, când guvernul maghiar a decis să-i transporte gratuit pe migranţi cu autobuze, poliţia austriacă n-a mai prins contrabandişti, dar traficarea a reînceput imediat ce autobuzele au încetat să mai circule.

La fel ca în Sahel şi Africa de Nord, mici grupări criminale independente, cu rază de operare locală, trec ilegal migranţi peste graniţe europene. În interiorul Europei, grupările sunt formate din infractori mărunţi sau traficanţi care provin din aceeaşi diasporă ca migranţii. Grupările acestea nu au un monopol. În ţară după ţară, graniţă după graniţă, migranţii spre Europa se interesează pentru a-i găsi pe traficanţii potriviţi şi-i plătesc doar după ce ajung la destinaţia stabilită.

Acest model de tip „plăteşti după ce treci” este produsul secundar al afacerii de traficare. În mod interesant, în timp ce globalizarea a pulverizat frontierele economice şi financiare ale multor state, transformând lumea într-un sat global, răpitorii şi traficanţii s-au concentrat asupra unor modele de afaceri locale, acţionând în interiorul graniţelor naţionale şi chiar regionale. Pirateria şi jihadismul criminal au prosperat în zone omogene din punct de vedere cultural şi istoric, cândva parte din naţiuni coloniale şi post-coloniale. În interiorul acestor regiuni, autoritatea politică centrală s-a prăbuşit, iar vidul respectiv a fost umplut de valori tribale şi de conducere de tip tribal. Răpirea de străini în Sahel, Africa de Nord şi Siria s-a petrecut pe acest fundal, adesea cu conducători tribali şi politicieni locali mediatori între răpitori şi familiile sau guvernele ostaticilor.

Acest nou tip de criminalitate este complet diferit de vechiul model occidental, foarte integrat, al crimei organizate de tipul Mafiei, deoarece răpirea de străini şi traficarea de migranţi sunt activităţi ilegale care s-au dezvoltat şi au evoluat departe de statele naţionale occidentale. Ele apar oriunde există anarhie politică şi exploatează resursa cea mai valoroasă a acestor zone: oamenii. Aşa ceva nu s-a petrecut niciodată cu crima organizată, care are nevoie de im guvern politic centralizat care s-o instaureze ca sistem alternativ.

Traficanţii non-europeni au exportat cu succes în Uniunea Europeană modelul de tip „plăteşti după ce treci”, pe de o parte fiindcă este cel mai funcţional şi mai eficient pentru migranţi, aşa cum o dovedeşte teribila călătorie a lui Mohammad Jamil Hassan. De asemenea, ei au exploatat lipsa unei politici unificate a Uniunii Europene în privinţa graniţelor naţionale şi a imigraţiei. De aceea în interiorul graniţelor UE există un vid politic produs de lipsa unei politici externe europene comune, în care pot pătrunde cu uşurinţă infractori mărunţi şi comunităţi de migranţi.

Traficul cu migranţi nu este primul exemplu de interacţiune între criminalitatea non-europeană şi cea europeană.

Afacerea ilegală a prostituţiei femeilor africane s-a bazat pe un parteneriat similar. Ida Pierotti de la organizaţia umanitară Aquíloni cu sediul în Verona, Italia, povesteşte:

Vara trecută, poliţia ne-a cerut să cazăm două femei din

Gambia, care sosiseră cu un grup de refugiaţi din Libia. Ni s-a spus că aveau nevoie de ajutor, deoarece fuseseră abuzate şi violate în timpul călătoriei. Am închiriat o cameră cu o chicinetă şi le-am adus un profesor de italiană. Femeile erau tinere şi foarte frumoase. Una semăna cu Naomi Campbell. Am observat că erau îmbrăcate foarte provocator şi se fardau intens, şi am încercat să le prevenim că n-ar trebui să procedeze aşa, că

era periculos, dar ele ne-au ignorat. După o lună, a venit să le viziteze o prietenă din Senegal, care locuia în Brescia, care a stat însă foarte puţin şi a plecat. În aceeaşi zi cele două femei au dispărut. Au lăsat în urmă multe chitanţe pentru rochii şi pantofi pe care le cumpăraseră. Unele achiziţii depăşeau 500 de euro. Am găsit şi recipise de la Western Union ale unor transferuri bancare pentru Spania şi Brescia de câte 200 sau 300 de euro fiecare. După o săptămână, un activist umanitar a văzut-o pe una dintre ele prostituându-se pe străzile Veronei.

S-a apropiat de ea, a întrebat-o ce face şi s-a oferit s-o ajute. Femeia i-a râs în faţă şi a plecat. Nu pot dovedi nimic, dar sunt convinsă că aceste două femei făceau parte dintr-o reţea internaţională de prostituţie care le trimisese în Europa ca refugiate, pentru a lucra ca prostituate.

Câţiva activişti umanitari sunt de acord cu Pierotti. Criminali africani şi europeni utilizează ruta migranţilor pentru droguri şi prostituţie.

Ar fi totuşi greşit să credem că majoritatea femeilor migrante doresc să devină prostituate, aşa cum vor să ne convingă susţinătorii europeni ai anti-migrării. Trebuie să ne reamintim că migrarea este o problemă complexă şi că oamenii îşi părăsesc ţările natale în căutarea unei vieţi mai bune în Europa, în SUA sau în orice altă ţară bogată deoarece nu pot trăi mai bine la ei în ţară.

După căderea regimului Gaddafi, numeroase femei din Africa de Est şi de Vest au fost introduse ilegal în Europa via

Libia, pentru a aproviziona o piaţă aflată în creştere din Spania, Elveţia şi nordul Italiei. Pierotti explică:

Între 2010 şi 2013, migranţii au fost predominant bărbaţi africani tineri, de maximum 30, 32 de ani. În 2014 am început să primim şi bărbaţi din Bangladesh şi Pakistan. La scurt timp după sosirea minorilor, s-a răspândit vestea că era mai uşor pentru ei să primească azil şi băieţii au început să migreze. După aceea au venit femeile africane, tinere, singure, foarte frumoase, în

majoritate din Nigeria, Gambia, Zambia. În 2015 şi 2016, migranţii sunt predominant familii cu copii şi femei gravide. Multe rămân însărcinate în Libia şi ajung în Italia în primele luni de sarcină, fiindcă li se spune că le va fi mai uşor să primească azil.

În timp ce le sunt analizate cererile de azil, migranţii sunt îngrijiţi de organizaţii ca Aquíloni a lui Pierotti, care le asigură totul, de la masă şi casă, la haine şi asistenţă medicală de bază, ca şi ajutor în privinţa unor nevoi mai banale, cum ar fi obţinerea unui smartphone sau a unor ochelari de soare de firmă. Acestea nu sunt dorinţe neobişnuite. Nadia Albini, care lucrează tot pentru Aquíloni explică:

Majoritatea migranţilor cu care avem de-a face consideră că Occidentul nu-i altceva decât un gigantic mall comercial. Ei vor bunurile pe care le-au văzut la televizor în ţările lor pentru a le arăta prietenilor de acasă. Profilurile lor Facebook sunt pline de fotografii care arată asemenea produse. Ei doresc ca oamenii de acasă să-i vadă, pentru a consolida acest concept absurd al Occidentului. Da, oamenii aceştia sunt migranţi economici, însă mulţi dintre ei vin în Europa din considerente greşite, pentru a deveni parte dintr-o societate de consum superficială.

Contribuabilii europeni le plătesc chitanţele din clipa în care ajung pe ţărmurile Europei şi până când obţin rezidenţa şi primesc dreptul să muncească. Procesul acesta poate dura câţiva ani. De aceea satisfacerea nevoilor migranţilor este altă industrie uriaşă, care îmbogăţeşte o nouă specie de întreprinzători europeni.

Îmbogăţire prin exploatarea migranţilor

Cel mai mare exod global de după al Doilea Război Mondial nu este o mină de aur doar pentru delincvenţii europeni mărunţi. De la organizaţiile umanitare, la afacerişti independenţi, oportunităţile sunt uriaşe, deoarece refugiaţii şi migranţii trebuie cazaţi, îmbrăcaţi, hrăniţi şi deplasaţi. Aceasta este într-adevăr o industrie

„legală” importantă, finanţată tot cu banii contribuabililor.

În anul 2015, Norvegia, o ţară cu 5 milioane de oameni, a primit 31.500 de refugiaţi, adică mai mult decât dublul numărului pe care-l primise anul anterior. Migranţii soseau mai ales din Siria, Afghanistan, Irak şi Eritreea. Directoratul norvegian pentru imigrări (UDI) n-a putut face faţă unui asemenea aflux şi a apelat pentru ajutor la întreprinzătorii privaţi.

Aproximativ 90% din refugiaţii sosiţi în Norvegia sunt îngrijiţi de companii non-profit private. Pentru proprietarii acestora, criza refugiaţilor este echivalentul Goanei după Aur. Pentru a caza şi hrăni un refugiat, guvernul norvegian plăteşte între 31 şi 75 de dolari pe noapte. Este uşor de văzut cum pot fi scoase profituri din asemenea taxe. „Chiar lângă Oslo, un întreprinzător isteţ pe nume Ola Moe […] a închiriat un spital gol pentru 10.000 de dolari pe lună, a făcut câteva modernizări minime şi a început să ceară guvernului 460.000 de dolari pe lună pentru a caza şi hrăni 200 de refugiaţi”. 233

Printre beneficiarii acestei goane după aur se numără Hero Norway, o companie deţinută de fraţii norvegieni Adolfsen.

Aceasta oferă o varietate de produse: dormitoare pentru şedere scurtă pentru cei care aşteaptă să fie identificaţi de poliţie, locuri pentru perioade mai lungi, de două-trei săptămâni, pentru cei care aşteaptă să fie intervievaţi de alte autorităţi de imigrare, ca şi tabere pe termen lung în care oamenii trăiesc în case, în timp ce aşteaptă, uneori ani, ca să fie primiţi în Norvegia.

Hero Norway nu este singura companie pentru profit de această mărime care operează pe Bătrânul Continent. Compania elveţiană ORS Service AG a generat în anul 2014 venituri de nu mai puţin de 99 de milioane de dolari, pentru îngrijirea de refugiaţi în Elveţia, Austria şi Germania. Pentru multe din aceste companii este imposibil de obţinut veniturile pe 2015, întrucât companiile pentru profit care se ocupă de refugiaţi au devenit extrem de

secretoase.

Migranţii şi refugiaţii sunt cazaţi în clădiri care fie că au fost abandonate, fie că nu mai sunt folosite de foarte mult timp: cămine vechi, centre de reabilitare, spitale şi hoteluri montane care şi-au încetat activitatea. Persoane ca fraţii Adolfsen le cumpără ieftin şi le transformă în tabere pentru refugiaţi.

Modelul acesta poate fi întâlnit în toată Europa. În vara anului 2015, aproximativ 500 de migranţi şi refugiaţi au fost cazaţi în complexul mare Centro di Costagrande din Veneto. „Proprietarul este Pietro Delaini, un antreprenor bogat din Verona, care a cumpărat complexul exact în acest scop”, spune Ida Pierotti. Guvernul italian plăteşte 35 de euro/zi pe persoană: 27, 50 euro pentru masă şi cazare, 2, 50 euro pentru bani de buzunar şi 5 euro pentru organizaţie ca să-şi ofere serviciile – de la cursuri de limbă, până la consultaţii medicale. Organizaţii umanitare, de exemplu Caritas sau Aquíloni, unde lucrează Pierotti, primesc doar 30 de euro, deoarece oferă gratuit acest ultim serviciu, însă alte companii, de exemplu cooperativa

Spazio Aperto, care îngrijeşte refugiaţii din Costagrande, primesc în plus câte 5 euro/zi pentru un migrant. „Nu sunt bani puţini”, spune Ida Pierotti. „Pentru 500 de persoane înseamnă aproape 2.500 de euro/zi adică 75.000 de euro/lună. Fondurile acestea ar trebui utilizate pentru plata asistenţilor sociali, câte unul la fiecare zece refugiaţi. Acesta este standardul pentru oferirea de ajutor zilnic. Majoritatea companiilor implicate în această afacere nu angajează însă personal cu normă întreagă, ci recurg la voluntari”.

Uneori până şi ONLUS-urile, care simt non-profit prin definiţie, nu plătesc corespunzător asistenţii sociali care-i ajută pe migranţi. Oamenii mi se plâng frecvent de felul în care sunt plătiţi. De exemplu, o refugiată care tradusese pentru o companie non-profit italiană, un jucător important în afacerea refugiaţilor în Milano, mi-a spus că pentru

munca de translator pe care o presta era plătită cu bonuri de masă. Ca mulţi dintre cei angajaţi în industria refugiaţilor, ea doreşte să-şi păstreze anonimatul, deoarece se teme de reacţia ONLUS-urilor mari care au bani şi avocaţi gata să acţioneze în judecată. Ca în toate goanele după aur, cea produsă de criza refugiaţilor abundă în profitori care exploatează situaţia.

Mai şocant este faptul că autorităţile nu controlează bugetele companiilor responsabile pentru afacerea aceasta, companii plătite cu banii contribuabililor ca să ofere ospitalitate migranţilor. ONLUS-uri mari, de pildă amintita companie non-profit din Milano, primesc sume importante de la municipalităţi pentru a avea grijă de migranţii care obişnuiau să campeze în gările centrale. Banii aceştia pot fi folosiţi după cum doresc ele, inclusiv prin angajarea de personal PR. în octombrie 2015, când un voluntar m-a dus să vizitez centrul pentru refugiaţi de lângă gara Milano, o zonă donată de asociaţia lucrătorilor feroviari şi condusă de compania non-profit milaneză, am fost abordată de un grup de membri din personalul ei, în timp ce fotografiam în restaurantul cu autoservire. Un individ destul de grosolan mi-a spus că nu aveam permisiunea de a face fotografii şi că îmi trebuia autorizaţie pentru a discuta cu cei dinăuntru. Când i-am cerut să se identifice, mi-a spus că era ofiţerul de presă al companiei. Lângă el se afla un bărbat cu un aparat foto scump în mână, care era fotograful oficial al companiei! Când am explicat că mă documentam pentru o carte despre răpiri şi refugiaţi, m-au condus afară din centru.

În interiorul acestei afaceri gestionate de non-profit se aflau alte ONLUS-uri şi organizaţii umanitare, inclusiv Crucea Roşie, care ofereau servicii refugiaţilor. Înainte de a fi scoasă afară din complex, am izbutit să stau de vorbă cu un medic sirian. În timp ce discutam, a sosit un bărbat din Eritreea, care purta sandale din plastic uzate şi haine foarte vechi, şi era el însuşi foarte murdar. Părea epuizat şi bolnav. Nimeni nu i-a oferit ajutor, hrană, haine sau

posibilitatea de a face duş. Medicul i-a spus să aştepte până termina de vorbit cu mine. Bărbatul s-a aşezat pe un scaun lângă uşă, ţinându-şi capul în palme. Habar nu avea că valora 35 de euro pe zi.

În timp ce mă documentam în domeniul acesta, am avut impresia că refugiaţii sunt mărfuri pentru toţi, că sunt o sursă de venituri şi profit. Industria construită în jurul tragediei lor oferă locuri de muncă pentru sute de mii de oameni din toată Europa. Uneori acestea sunt joburi cu normă redusă, totuşi sunt locuri de muncă într-o economie afectată de cifre ale şomajului de peste 10%.

Reglementarea ofertei de cazare a migranţilor este la fel de dificilă ca reglementarea Goanei după Aur californiene din 1849. Cel aflat pe locul întâi în această afacere se găseşte mereu cu un pas înaintea celorlalţi. „Până şi companiile non-profit pot să profite. Nu trebuie să facă nimic altceva decât să factureze unor companii «prietenoase», ori să plătească salarii unor oameni pe care-i cunosc”, a spus translatoarea din Milano. Angajarea unui ofiţer de presă şi a unui fotograf? Chiar şi mai uşor este să profiţi de pe urma mutării refugiaţilor ca pe mărfuri. Când a devenit clar că prezenţa a 500 de persoane în Costagrande, femei şi bărbaţi laolaltă, nu era o idee bună, mai puţin de jumătate au fost mutaţi în alt loc. Unii au sfârşit în Prada, un sat de munte de lângă San Zeno di Montagna, într-un hotel izolat şi abandonat care fusese cumpărat de proprietarul complexului Costagrande.

Sânge proaspăt pentru Bătrânul Continent

Traficanţii sunt preocupaţi să câştige bani de pe urma celor care fug din calea campaniei de bombardamente a coaliţiei lui Obama şi a forţelor aeriene ale lui Putin. Companiile non-profit şi pentru profit asigură cazare acestor persoane, iar ambele tipuri de activităţi sunt plătite de contribuabili. Pentru a justifica scenariul acesta suprareal, economiştii şi politicienii susţin că afluxul brusc al unei noi forţe de muncă este bun pentru Europa. Cu alte cuvinte, Uniunea Europeană poate profita

de pe urma acestei tragedii umane.

În ianuarie 2016, banca elveţiană internaţională UBS a redactat un raport intitulat „Viitorul Europei” 234, care afirma: „Pentru a egala rata de creştere a forţei de muncă din SUA, UE are nevoie anual de 1, 8 milioane de imigranţi în plus (apţi de muncă) pentru următorii 10 ani”. Cu alte cuvinte, criza migranţilor – deşi este un coşmar pentru civilizaţia occidentală, pentru oraşele şi aşezările din toată Europa, şi pentru securitatea europeană – este perfectă pentru cei care doresc mai multă forţă de muncă ieftină pe continent. Evident, argumentul acesta ar fi corect dacă majoritatea migranţilor ar fi bărbaţi de vârstă activă, dar lucrurile nu stau aşa. Majoritatea migranţilor sirieni sunt familii. Chiar şi dacă refugiaţii sunt bărbaţi, după ce primesc permisul de rezident, ei folosesc procedurile de reunificare pentru a-şi aduce familiile. Aşa cum a subliniat *Financial* Times235, în anii următori Europa va avea de-a face cu milioane de dependenţi [persoane aflate în întreţinere] „chemaţi de acasă” de către foştii migranţi. De aceea devine brusc discutabilă ideea creării unei forţe de muncă mai mari din această criză a migranţilor, mai ales ţinând seama de cei aflaţi în întreţinere, cheltuielile necesare procesării, supravegherii şi cazării lor, şi, desigur, obligaţiile legate de pensii ce vor apărea drept urmare.

Alte studii, furnizate de Fondul monetar internaţional şi Organizaţia pentru cooperare şi dezvoltare economică (OECD) afirmă că pe termen lung migraţia va fi benefică pentru Europa, un continent care îmbătrâneşte rapid şi care în viitorul apropiat poate sfârşi ca Japonia, cu un număr copleşitor de pensionari şi o forţă de muncă foarte redusă care să contribuie la pensiile lor. Germania se numără printre ţările cu îmbătrânirea cea mai rapidă din Europa. Până la sfârşitul anului 2060, la 100 de persoane de vârstă activă vor fi 59 de potenţial pensionari peste vârsta de 65 de ani. Dacă nimic nu se va schimba până în 2060, pentru fiecare pensionar german vor fi mai puţin de

două persoane care să muncească şi să plătească taxe pentru a-i asigura pensia. În plus, costul asigurărilor medicale şi al pensiilor va înghiţi pe plan naţional încă 5% din PIB.

Demografia pare să recomande migrarea. Potrivit OECD, pentru a evita stagnarea, Uniunea Europeană va trebui să primească 50 de milioane de migranţi înainte de 2060, ceea ce înseamnă mai mult de un milion anual. Fără injecţia aceasta de sânge proaspăt, populaţia germană va descreşte de la 81, 3 milioane în 2013 la 70, 8 milioane în 2060. La data respectivă, ţara cea mai populată din Europa va fi Marea Britanie, a cărei populaţie se estimează că va creşte în aceeaşi perioadă de la 64, 1 milioane la 80, 1 milioane. Cifrele acestea sunt asociate direct cu fluxurile mari de migranţi ce sosesc în Marea Britanie, şi care, în mod interesant, au provenit în anii recenţi din state membre UE.

În prezent însă afluxul de refugiaţi şi de migranţi este într-adevăr o problemă pentru europeni. „Pe termen scurt, cheltuielile publice suplimentare vor creşte cererea internă şi PIB-ul”, a concluzionat FMI în unul dintre rapoartele sale despre migrare. „Personalul FMI estimează că efectul acesta va fi neînsemnat pentru UE (crescând nivelul PIB-ului cu 0,1% în 2017), dar mai pronunţat în ţările care reprezintă destinaţiile principale ale solicitanţilor de azil”. 236 PIB-ul pe cap de locuitor va fi mai mic, reflectând performanţele scăzute pe piaţa muncii a refugiaţilor şi restricţiile privind accesul pe piaţa muncii a solicitanţilor de azil în unele ţări. „Pe termen lung, impactul economic va depinde de viteza de integrare a refugiaţilor pe piaţa muncii”. Deoarece politicienilor obtuzi le pasă prea puţin de efectele pe termen lung, criza migranţilor devine rapid o criză politică foarte serioasă.

Departe de a fx privit ca o tragedie umană, cel mai mare exod de după al Doilea Război Mondial este pentru liderii europeni im bumerang politic care se apropie rapid. Cei aflaţi pe traiectoria sa vor fi doborâţi. La orizont nu

apare nicio soluţie simplă. Încheierea bombardamentelor din Siria nu va face decât să ofere Rusiei mai multă putere pentru a consolida regimul lui Assad, fără a-i opri pe oameni să fugă din casele lor. Deschiderea graniţelor s-a dovedit dezastruoasă din cauza numărului uriaş de refugiaţi şi migranţi care sosesc. Potrivit Uniunii Europene, unica soluţie posibilă este de a proceda ca Berlusconi şi Prodi: să-i oprească pe migranţi la porţile Europei cu ajutorul unui stat prieten, Turcia.

Va face Erdogan pentru Uniunea Europeană ceea ce Gaddafi a făcut pentru Italia şi UE până acum câţiva ani? Turcia solicită bani şi o relaţie privilegiată, inclusiv desfiinţarea vizelor pentru intrarea în Uniunea Europeană, ca preludiu la o posibilă calitate de membru UE.

Migranţii vor fi blocaţi în interiorul Turciei şi închişi în tabere pentru refugiaţi, de unde se va naşte următoarea generaţie de răpitori, jihadişti şi criminali. În rândurile lor, Califatul va găsi destui luptători.

Epilog

Brexit

A fost noaptea cea mai lungă. La câteva minute după închiderea secţiilor de votare pentru referendumul britanic privind Uniunea Europeană, un exit-poll YouGov arăta o marjă de victorie pentru tabăra proeuropeană şi în câteva minute rata schimbului liră-dolar a sărit la 1, 50, un semn sigur al încrederii în previziuni.

Verificam întruna pagina Bloomberg[13], ai căror indicatori erau verzi – totul creştea! Piaţa financiară şi lumea erau convinse că lucrurile erau clare, şi de ce nu? Săptămâni întregi, politicieni, economişti, instituţii internaţionale, oameni de ştiinţă, până şi staruri de la Hollywood îi sfătuiseră pe britanici să păstreze statu-quo-ul, chiar dacă nu era „ideal”.

Mai cu seamă pieţele erau optimiste şi fericite,

13 Agenţie de ştiri americană fondată în anul 1981 de către Michael R. Bloomberg. Compania are sediul la New York şi este prezentă în 126 de ţări (n. red.).

deoarece UE fusese unul dintre susţinătorii cei mai puternici ai neo-liberalismului şi una din forţele care au impulsionat globalizarea: după căderea Zidului Berlinului, ea predase *defecto* fostul bloc sovietic pieţelor financiare. De asemenea, Uniunea Europeană venise în mod repetat în salvarea pieţelor financiare. În 2010, la declanşarea crizei datoriilor suverane şi apoi în 2011, când sistemul bancar italian şi cel spaniol păruseră în pragul imploziei, Banca Centrală Europeană a jucat un rol esenţial în prevenirea unui dezastru financiar global, prin salvarea băncilor şi a instituţiilor financiare. Da, pieţele se număraseră printre beneficiarii principali ai „noii" şi „extinsei" Uniuni Europene, o instituţie cu 28 de membri, care continua să primească alţii noi. Ca atare, a fost firesc ca în noaptea numărării voturilor pentru părăsirea sau rămânerea în acest club, lumea finanţelor să stea trează şi să ovaţioneze pentru tabăra „Rămânere".

Timp de aproape o oră, brokeri din toată lumea au fost ocupaţi cu tranzacţii, mizând pe termen lung pe lira sterlină şi cumpărând acţiuni, împingând indicatorii în sus. Speculatorii anticipau o noapte fantastică; Brexit, mult-temuta ieşire a celei de-a doua economii ca mărime din UE, părea un coşmar de domeniul trecutului, iar a câştiga pariind pe creşterea valorii lirei sterline părea ceva la fel de simplu ca a tipări bani. Ca de obicei, pariurile în favoarea lirei se făceau prin împrumut, un truc comun pe pieţele actuale. Plăteşti un procentaj din suma pariată şi împrumuţi restul de la altcineva. Când încasezi profitul, plăteşti împrumutul şi dobânda şi bagi restul în buzunar. Nu are loc nicio operaţie cu bani reali, iar pariurile sunt pe termen foarte scurt, durând adesea doar câteva ore. Însă dacă pariul este necâştigător, atunci pierderile sunt uriaşe!

Imediat după anunţarea primelor rezultate, tabăra „Ieşire" a raportat cifre superioare celor aşteptate şi totul s-a schimbat.

În 20 de minute, rata schimbului liră-dolar a căzut de la 1, 50 la 1, 43, trăgând o linie descendentă pe ecrane. A

continuat să coboare toată noaptea, oprindu-se la 1, 32, valoarea cea mai mică din ultimii 30 de ani. Ceea ce ar fi trebuit să fie o noapte de sărbătoare pentru finanţele internaţionale a devenit o noapte de confuzie şi consternare. Brokerii au intrat în panică, politicienii au intrat în panică, lumea a intrat în panică. Statu-quo-ul se năruia.

Odată cu numărarea voturilor, a devenit clar nu numai că Marea Britanie se îndrepta spre Brexit, ci şi că era o ţară profund divizată. Anglia şi Wales au votat copleşitor pentru ieşire, motivaţia lor fiind de natură economică şi socială: stoparea stagnării, pe care mulţi o atribuiau excesului de reguli şi reglementări al unei instituţii europene exagerat de birocrate (UE), şi stoparea migrărilor masive din statele UE în Marea Britanie – un val permanent şi în creştere de persoane care căutau joburi şi un viitor într-o ţară, care începând cu 2010, crease mai multe locuri de muncă decât oricare dintre cele 27 de membre ale Uniunii Europene.

Până în zori, harta acestei ţări divizate a apărut pe ecranele TV. Programele de ştiri n-au oferit însă şi imaginea unui continent divizat în privinţa aceloraşi probleme şi mai cu seamă în privinţa migraţiei. Într-adevăr, ceea ce a înclinat balanţa voturilor spre Brexit n-a fost modul haotic în care Bruxelles abordase o serie de crize economice din ultimii ani sau obsesia sa faţă de reguli şi reglementări, ci gestionarea defectuoasă a exodului refugiaţilor din Africa, Orientul Mijlociu şi Asia Centrală. A fost regretabil pentru tabăra „Rămânere” că criza refugiaţilor a avut loc în vara 2015, deoarece ea a devenit în scurt timp ţinta criticilor adresate Bruxelles-ului. Liderii campaniei Brexit au criticat vehement deschiderea bruscă a graniţelor fără o strategie corespunzătoare de primire a migranţilor şi s-au opus cu şi mai multă energie acordului cu Turcia, despre care au afirmat că va acorda populaţiei turce dreptul de a intra în Marea Britanie fără viză.

Cu un an înainte de Brexit, fortăreaţa Europei începuse să se năruie din interior sub presiunea a milioane de persoane strămutate, victime ale politicii externe prosteşti pe care

Europa o urmase încă de la începutul mileniului. O politică pusă la cale pe celălalt ţărm al Atlanticului, în Washington, nu în Bruxelles! Criza refugiaţilor, cel mai mare exod de după al Doilea Război Mondial, este consecinţa directă a destabilizării politice a unei mari părţi a lumii, un fenomen ireversibil declanşat iniţial de globalizare şi apoi de jihadismul criminal. Oare europenii sau americanii înţeleg asta? Liderii lor au proiectat un scenariu diferit, descriind o încleştare între bine şi rău. Mass-media evitase să prezinte lucrurile în asemenea măsură încât să ofere o interpretare mai realistă a acestei tragedii umane epopeice. Răspunsul este NU, liderii europeni şi americani nu par să fie în stare să înţeleagă că motivul fundamental este reacţia lor faţă de 11 septembrie: războiul împotriva terorii. Însă incompetenţa unei clase politice care n-a izbutit să controleze cursul navei prin apele agitate ale globalizării n-a scăpat judecăţii publicului.

Brexit este doar vârful aisbergului. Popularitatea în creştere a grupărilor de extremă dreaptă, revenirea xenofobiei şi a rasismului, reconstruirea graniţelor, apelurile la protecţionism sunt, toate, simptomele unei boli care se răspândeşte în lumea occidentală. Este posibil ca în anii următori să asistăm la apariţia unei noi clase politice care să preia conducerea vieţilor noastre, o clasă care să răspundă dorinţei generale de încheiere a unei perioade tulbure. Vor exista mai multe impasuri electorale precum cel din Spania, unde, pentru a doua oară, niciun partid nu are majoritatea pentru a guverna. Atâta timp cât acest scenariu rămâne valabil, negustorii de oameni vor continua să câştige bani, traficând oameni disperaţi spre porţile fortăreţei Occidentului, o afacere care va continua să finanţeze jihadismul în interiorul şi exteriorul zidurilor

noastre nou construite.

Glosar

Abu Bakr al-*Baghdadi*: Liderul ISIS şi calif autoproclamat al Statului Islamic.

Abu Musab al-*Zarqawi*: Militant islamic din Iordania, care a condus o tabără de instruire a teroriştilor în Afghanistan în anul 2000. A ajuns faimos după ce a plecat în Irak şi a fost responsabil pentru mai multe atentate cu bombe în timpul Războiului Irakian. A fost ucis în anul 2006 de soldaţii americani.

Agenţia pentru cooperare şi dezvoltare tehnică (*ACTED*): Organizaţie umanitară franceză înfiinţată în 1993, o asociaţie non-guvernamentală, apolitică şi non-profit, dedicată ajutării populaţiilor vulnerabile din toată lumea.

Alawiţi: Sectă religioasă din Siria care practică o formă mistică a Islamului şiit. Nu se cunosc multe despre membrii săi, deoarece de-a lungul istoriei şi-au păstrat secrete credinţele; în Siria formează o minoritate însemnată, reprezentând aproximativ 12% din populaţie.

Al-Nusra: Aripă al-Qaida care operează în Siria şi Liban. A fost creată în 2012, a avut câteva ciocniri cu ISIS şi a pierdut clar în confruntarea militară cu Statul Islamic.

Al-Qaida: însemnând literalmente „baza”, al-Qaida a fost înfiinţată în jurul anului 1988 de Osama bin Laden şi Abu Ubaydah al-Banshiri, cel mai important comandant militar al lui bin Laden, ca reţea care să-i conecteze pe arabii care se oferiseră voluntari să lupte în jihadul antisovietic. De asemenea, al-Qaida a ajutat la finanţarea, recrutarea şi instruirea extremiştilor sunniţi islamişti pentru rezistenţa afghană. În scurt timp a devenit o organizaţie multietnică, insurgenţă, sunnită islamistă, ce a rămas activă mult timp după sfârşitul războiului afghan. Ţelul ei principal este înfiinţarea unui Califat panislamic în lumea musulmană şi de aceea caută colaborarea cu alte organizaţii islamiste armate, care să răstoarne regimuri existente considerate „non-islamice” şi să-i alunge pe

occidentali şi non-musulmani din ţările musulmane. În anul 1998, a fuzionat cu Jihadul Islamic Egiptean („al-Jihad"). Numărul de membri este estimat ca fiind cuprins între câteva sute şi câteva mii.

Al-Qaida din Maghrebul Islamic (AQMI): Organizaţie islamistă armată activă în Africa de Vest şi Sahel, care intenţionează să creeze un stat islamic. Gruparea şi-a declarat intenţia de a ataca obiective europene (inclusiv spaniole şi franceze) şi americane. Membrii provin în majoritate din comunităţile algeriene şi sahariene locale (cum sunt clanurile tribale tuaregi şi berabiche din Mali), dar simt şi marocani din suburbiile oraşelor ţărilor din nordul Africii. Liderii grupării sunt în majoritate algerieni.

Al-Shabaab: Grupare armată jihadistă cu sediul în Africa de Est. În 2012, a declarat credinţă organizaţiei al-Qaida, iar în 2015 grupării ISIS. în 2014, forţele al-Shabaab erau estimate la 7.000 – 9.000 de militanţi. Din 2015, gruparea s-a retras din oraşele importante, controlând câteva zone rurale. Al-Shabaab este o ramificaţie a Uniunii Tribunalelor Islamice, care s-a scindat în câteva facţiuni după înfrângerea sa din 2006 în faţa

Parlamentului Federal de Tranziţie (PĂ) şi a aliaţilor săi militari etiopieni. Gruparea se autodescrie ca practicând jihadul împotriva „inamicilor Islamului".

Al-Tawhid al-*Jihad*: Grupare islamistă militantă înfiinţată în Fallujah în 2003 şi condusă de Abu Musab al-Zarqawi. Gruparea a falsificat documente pentru mai bine de 100 de luptători al-Qaida care au scăpat din Afghanistan în timpul războiului din 2001, le-a asigurat bani şi un refugiu sigur (lângă Teheran), apoi le-a facilitat plecarea din Iran spre alte zone din Orientul Mijlociu şi Occident. În 2004 gruparea i-a declarat loialitate lui Osama bin Laden şi şi-a schimbat numele în al-Qaida din Irak Numele ei înseamnă „Monoteism şi jihad".

Ansar al-*Islam*: Grupare sunnită armată, activă în timpul războiului din Irak A fost înfiinţată în Irak în 2001,

ca mişcare salafistă care impunea aplicarea strictă a legii Şaria. Gruparea a continuat să lupte împotriva guvernului irakian după retragerea trupelor americane şi a trimis membri în Siria ca să lupte în războiul civil sirian.

Armata Republicană Irlandeză (*IRA*): Una dintre cele câteva mişcări irlandeze armate active în secolele XX şi XXI dedicate republicanismului irlandez, care caută înfiinţarea unei republici independente exclusiv irlandeze. Convingerea IRA este că pentru atingerea acestui ţel politic era necesară violenţa.

Avocaţii Sirieni Liberi: Organizaţie care a început să protesteze la începutul revoluţiei siriene în Qase al-Adly, principalul tribunal din Alep. A continuat apoi protestele pe străzi, când regimul a început să întemniţeze alţi activişti. Pe lângă proteste şi asistenţă umanitară, Avocaţii Sirieni Liberi acţionează în vederea construirii unui sistem justiţiar mai bun, care să integreze tradiţia siriană şi să fie recunoscut de popor.

Brigada Abu Omar. Grupare jihadistă de luptători străini, cunoscută ca Katibat al-Muhajireen („Brigada Migranţilor") sau Brigada Muhajireen, condusă de Abu Omar al-Shishani, fost conducător al Jaish al-Muhajireen wal-Ansar în Siria înainte de a se alătura Statului Islamic. Shishani este un fost soldat georgian repudiat, care a fost lăsat la vatră după ce s-a îmbolnăvit de tuberculoză.

Brigăzile Farouk: Organizaţie armată formată din unităţi ale Armatei Siriene Libere în Homs. Gruparea s-a extins rapid ca dimensiune şi importanţă în 2012, înainte de a suferi sciziuni interne şi probleme pe câmpurile de bătălie în 2013, care i-au redus masiv influenţa. Până în 2014, gruparea dispăruse aproape complet, iar facţiunile membre se alăturaseră altor grupări rebele.

Brigăzile Roşii (*BR*): Organizaţie înfiinţată în 1969, în Italia, din mişcările studenţeşti şi muncitoreşti. Ideologia ei susţinea violenţa în slujba luptei de clasă şi a revoluţiei. Gruparea a avut sediul în Italia, unde a operat, vizând în principal simboluri ale establishmentului, ca industriaşi,

politicieni şi oameni de afaceri.

Calif. Titlul conducătorului musulman civil şi religios care protejează integritatea statului şi credinţei. Califii sunt consideraţi succesorii lui Mahomed. Termenul provine din cuvântul arab *khalifa*, care înseamnă „succesor”. A fost, de asemenea, titlul onorific adoptat de sultanii otomani în secolul al XVI-lea, după ce sultanul Mehmet al II-lea a cucerit Siria şi Palestina, a transformat Egiptul într-un satelit al Imperiului Otoman şi a fost recunoscut ca apărătorul oraşelor sfinte Meca şi Medina.

Califat: Teritoriul condus de calif.

Centrul de combatere a traficului de migranţi (*EMSC*): înfiinţat în februarie 2016 de Europol în scopul susţinerii active a statelor membre UE pentru neutralizarea reţelelor criminale implicate în traficul de migranţi. Centrul se va concentra asupra punctelor geografice „fierbinţi” şi va îmbunătăţi capacitatea de luptă a Uniunii Europene împotriva reţelelor de traficare a persoanelor.

Convenţia de la Dublin sau *Regulamentul Dublin*: Lege a Uniunii Europene şi piatră de temelie a Sistemului Dublin, format din Regulamentul Dublin şi Regulamentul EURODAC, care stabilesc o bază de date europeană a amprentelor pentru persoanele intrate ilegal în UE. Regulamentul Dublin vizează „stabilirea rapidă a statului-membru responsabil [pentru o solicitare de azil] „şi asigură transferul solicitantului de azil la respectivul stat-membru. De obicei statul-membru responsabil va fi cel prin care solicitantul de azil a intrat prima dată în UE.

Coran: Scriptura sfântă a Islamului.

Euskadi Ta Askatasuna (*ETA*): În limba bască „pământul basc şi libertate”; grupare armată care luptă pentru independenţa Ţării Bascilor de Spania. Iniţial ETA a fost EKIN, o grupare naţionalistă care şi-a schimbat numele în Euskadi Ta Askatasuna în 1958. Activităţile grupării au implicat amplasarea de explozivi în oraşe basce ca Bilbao. În 1968, ETA a întreprins prima operaţiune

militară, iar în anii următori şi-a intensificat actele de violenţă, vizând forţe de securitate şi politicieni. Gruparea continuă să fie activă în Spania şi are legături cu grupări armate din toată lumea. Se crede că numărul membrilor ei este destul de mic, poate nu mai mult de 20 de activişti radicali şi câteva sute de susţinători, iar sediul ei se consideră că s-ar afla în provincii basce din Spania şi Franţa.

Forţele Unite/Grupul de Autoapărare din Columbia (AUC): Fostă grupare paramilitară şi de traficanţi de droguri care a activat în Columbia între anii 1997 şi 2006. Îşi are rădăcinile în anii 1980, când miliţii au fost înfiinţate de baronii drogurilor pentru a combate răpirile şi extorcările rebelilor. AUC avea în jur de 20.000 de membri şi era finanţată prin comerţul cu droguri şi susţinerea latifundiarilor locali, a proprietarilor de ferme de vite, a companiilor miniere şi petroliere şi a politicienilor.

Frontul Islamic al Salvării: Fost partid politic din Algeria, care a primit în 1990 mai mult de jumătate din voturile valide exprimate de algerieni în alegerile guvernamentale locale. Când s-a părut că FIS va câştiga alegerile generale din ianuarie 1992, o lovitură de stat militară a desfiinţat partidul şi a aruncat în închisoare mii din membrii săi. După alte două luni a fost scos oficial în afara legii.

Grupul Islamic Armat (GIA): Una dintre cele două principale grupări islamiste care au luptat împotriva guvernului şi armatei algeriene în timpul Războiului Civil Algerian. A fost alcătuită din grupări armate mai mici după lovitura de stat militară din 1992, arestarea şi întemniţarea a mii de oficiali ai partidului FIS (Frontul Islamic al Salvării), după ce acesta câştigase prima rundă de alegeri parlamentare în decembrie 1991.

Hezbollah: în arabă „Partidul lui Dumnezeu”; grupare şiită radicală libaneză înfiinţată în 1982 ca răspuns faţă de invazia israeliană a Libanului. Hezbollah susţine instaurarea conducerii islamice în Liban, aşa cum s-a

întâmplat în Iran, eliberarea tuturor teritoriilor arabe ocupate şi expulzarea non-musulmanilor din ţări musulmane. Gruparea este sprijinită de Iran şi operează mai ales în valea Bekaa, la sud de Beirut. Se estimează că are 40.000 de membri în Liban şi câteva mii de susţinători. Deţine artilerie grea, printre care rachete BM-21. Despre unii dintre membrii săi se ştie, sau se suspectează, că au fost implicaţi în numeroase atacuri armate împotriva SUA. Hezbollah este numit şi „Jihadul Islamic", dar aripa sa militară oficială este „Rezistenţa Islamică", creată în 1983, care conduce operaţiunile militare din sudul Libanului. Are 400 de luptători bine antrenaţi şi 5.000 de susţinători. Pe lângă atacuri sporadice (în principal, atentate cu bombe şi asasinate), desfăşoară operaţiuni militare împotriva trupelor israeliene şi libaneze. Gruparea a încercat în mod special să capete legitimitate populară în sudul Libanului, prin activităţi de asistenţă socială, ca Jihad al-Hoed („Efortul sfânt pentru reconstrucţie"), care finanţează reconstruirea de clădiri distruse de armata israeliană. De asemenea, Hezbollah donează 25.000 de dolari familiilor „martirilor" care mor în operaţiuni sinucigaşe.

Human Rights Watch (*HRW*): ONG internaţional care desfăşoară activităţi de cercetare şi apărare a drepturile omului.

ISIS: *Statul Islamic din Irak şi Siria*. Cunoscut şi ca Statul Islamic al Irakului şi Levantului (ISIL) şi Statul Islamic (ŞI), această organizaţie teroristă a fost creată oficial în 2013, deşi istoria ei începe de la începutul anilor 2000, provenind din al-Qaida. Gruparea controlează suprafeţe întinse din Irak şi Siria, iar forţele sale au atacat oraşul irakian Moşul la sfârşitul lunii septembrie 2014.

Islamism: Ideologie politică bazată pe credinţa că principiile religioase musulmane trebuie să domine toate aspectele vieţii publice şi private.

Jihad: Cuvântul a fost tradus frecvent greşit ca „Războiul Sfânt", un concept inventat în cruciadele europene. *Jihad* este termenul în arabă pentru

„luptă/străduanie”, iar o traducere mai apropiată de înţelesul său ca doctrină religioasă ar fi „lupta pentru cauza Domnului”. Există două aspecte ale jihadului: marele jihad, străduania de a depăşi dorinţele trupeşti şi înclinaţiile spre rău, şi micul jihad, apărarea armată a Islamului împotriva agresorilor. Termenul a fost utilizat de diverse grupări armate în confruntările lor violente cu Occidentul; după cum se ştie.

Osama bin Laden a chemat la jihad împotriva americanilor în *fatwa* sa, cerând un „război drept” împotriva opresorului.

Legea PATRIOT Act, cunoscută şi ca *The USA PATRIOT Act*: Lege a Congresului SUA care a fost promulgată de preşedintele George W. Bush pe 26 octombrie 2001. Acronimul ei de zece litere (USA PATRIOT) provine de la „Uniting and Strengthening America by Providing Appropriate Tools Required to Intercept and Obstruct Terrorism Act of 2001” („Unirea şi întărirea Americii prin asigurarea de instrumente corespunzătoare necesare interceptării şi împiedicării actului terorist din 2001”). Legea are scopul de a ajuta agenţiile guvernamentale să detecteze şi să prevină posibile acte de terorism sau de finanţare a grupărilor teroriste.

Mişcarea pentru Unicitate şi *Jihad în Africa de Vest* (*MUJAO*): Organizaţie armată activă, care s-a desprins din al-Qaida din Maghrebul Islamic. La 12 decembrie 2011, şi-a anunţat prima acţiune armată printr-un filmuleţ cu scopul de a duce jihadul pe un teritoriu vast din Africa de Vest, deşi operaţiunile au fost limitate la sudul Algeriei şi nordul lui Mali.

Mujahedin: Cuvânt ce desemnează o persoană „care practică jihadul”. Termenul a fost aplicat musulmanilor care luptau împotriva ocupaţiei sovietice din Afghanistan (1979 – 1989) şi a fost tradus ca „luptători sfinţi”.

Naţionalism: Doctrină politică bazată pe apărarea (uneori exagerată) a drepturilor şi aspiraţiilor naţionale. Îşi

are originea în teoria că un stat trebuie fundat pe o naţiune şi că o naţiune trebuie constituită ca un stat. Naţionalismul presupune conştiinţa identităţii naţionale, care poate include integritate teritorială, limbă comună, obiceiuri împărtăşite şi alte elemente de cultură.

Operaţiunea Restore Hope: Forţă multinaţională sancţionată de ONU şi condusă de SUA, care a operat în Somalia între 5 decembrie 1992 şi 4 mai 1993, având sarcina de a crea un mediu protejat pentru desfăşurarea de operaţiuni umanitare în jumătatea sudică a ţării.

Organizaţia Internaţională pentru Migraţie (*OIM*): înfiinţată în 1951 sub titulatura Comitetul Interguvernamental Provizoriu pentru Relocarea Migranţilor din Europa (ICEM), pentru a ajuta la relocarea persoanelor strămutate în urma celui de-al Doilea Război Mondial. În aprilie 2015, IOM avea 162 de state membre şi 9 state cu statut de observator. Este principala organizaţie interguvernamentală din domeniul migrării. IOM se dedică promovării migrării reglementate şi umanitare în beneficiul general. În acest scop, asigură servicii şi consiliere guvernelor şi migranţilor.

Organizaţia pentru Eliberarea Palestinei (*OEP*): Mişcare naţionalistă palestiniană şi model pentru toate grupările palestiniene, OEP a fost înfiinţată în 1964 de Ahmed Shukeiry, sub patronajul Egiptului. Obiectivul său, aşa cum a fost declarat în carta de fondare în mai 1964, este crearea unui stat palestinian independent pe teritoriul pe care se află în prezent Israelul său, cel puţin, în Teritoriile Ocupate (Gaza şi Malul de Vest). Liderul său a fost Yasser Arafat din 1969, până la decesul său în 2004, când a fost succedat de Mahmud Abbas, care continuă să deţină funcţia.

Partidul Muncitorilor din Kurdistan (Partiya Karkeren Kurdistane, prescurtat PKK): Organizaţie militantă de extrema stângă, cu sediul în Turcia şi Kurdistanul Irakian. Din 1984, PKK a purtat lupte armate împotriva statului turc pentru independenţa teritorială a kurzilor din Turcia.

Gruparea a fost înfiinţată în 1978 de un grup de studenţi kurzi condus de Abdullah Ocalan. Ideologia PKK a fost iniţial o fuziune între socialism revoluţionar şi naţionalism kurd, căutând întemeierea statului marxist-leninist independent

Kurdistan. În august 2015, PKK a anunţat că va accepta încetarea focului cu Turcia sub garanţiile SUA. Într-o declaraţie comună cu alte nouă organizaţii în martie 2016, PKK a cerut răsturnarea revoluţionară a guvernului turc şi a capitalismului.

Poliţia Regală Canadiană Călare (*PRCC*): Forţa poliţienească federală şi naţională din Canada.

Război prin intermediari: Sintagma denotă terţi care luptă în locul unor puteri mondiale. Un exemplu esenţial este conflictul din Vietnam de la sfârşitul anilor 1960 şi începutul anilor 1970, în care Nordul şi Sudul ţării au fost asmuţite unul împotriva celuilalt de puteri străine, mai ales de Statele Unite ale Americii.

Salafism: Aripă a Islamului care propovăduieşte respectarea strictă a dogmelor Islamului. Avându-şi originea în secolul al XIX-lea ca răspuns la influenţa europeană din regiune, salafismul este uneori considerat puritan şi adesea asociat cu jihadul. Consideraţi „minoritatea dominantă" în Orientul Mijlociu, salafiştii trăiesc în special în Arabia Saudită, Qatar şi Emiratele Arabe Unite.

Sunnism: Cel mai mare curent al Islamului. După moartea lui Mahomed, discipolii care au susţinut metoda tradiţională de alegere a succesorului bazată pe acordul comunităţii au devenit cunoscuţi ca sunniţi; lor li s-au opus şiiţii, care favorizau transmiterea ereditară a conducerii.

Şaria: Literalmente „lege", termen care se referă la codul moral şi legal care-i uneşte pe musulmanii religioşi.

Şiiţi: Descendenţii susţinătorilor lui Ali, ginerele profetului Mahomed, care a refuzat să se supună califului Muawiyah în Marea Fitna, creând astfel cea mai mare schismă din Islam.

Takfir. Acuzaţie de apostazie.

Note

1. Interviul autoarei cu Maria Sandra Mariani, august 2015, via Skype şi octombrie 2015 în Florenţa. Toate citatele Mariani din capitol provin din aceste interviuri.

2. Munţii Acacus sau Tadrart Acacus (*Tadrart* este forma feminină pentru „munte” în limbile berbere) sunt un lanţ muntos din deşerturile vestice ale Libiei şi fac parte din Sahara. Sunt situaţi la est de localitatea libiană Ghat şi se întind spre nord aproape 100 de kilometri de la graniţa cu Algeria. Oferă o mare varietate de peisaje, de la dune de nisip divers colorate, la portaluri, defileuri, stânci izolate şi ravene adânci (*wadis*). Deşi zona este una dintre cele mai aride din Sahara, există vegetaţie, iar în munţi se găsesc izvoare. În 1985 UNESCO a inclus-o pe lista Patrimoniului Mondial datorită importanţei artei sale parietale, care datează dintre anii 12.000 î.Hr. – 100 d.Hr. *Wikipedia*, *The Free Encyclopedia*, s.v. „Tadrart Acacus”, https://en.wikipedia.org/wiki/Tadrartăcacus.

3. Cf. Loretta Napoleoni, *Terror incorporated*, Seven Stories Press, New York, 2005, capitolul 18.

4. Interviul autoarei cu un agent Europol, în 2003, în Torino.

5. Noua monedă europeană comună a redus şi costul spălării de bani. „Pe timpuri, *Ndrangheta* folosea case de schimb valutar pentru turişti pentru a spăla profituri murdare în diverse monede. Era o operaţiune costisitoare, 50 de lire italiene pentru un dolar, şi dura foarte mult”, explică un ofiţer superior din Garda Financiară italiană, cf. Loretta Napoleoni, *Rogue Economics*, Seven Stories Press, New York, 2008, capitolul 3.

6. Gioia Tauro, de exemplu, este al treilea port ca mărime din Europa şi al optsprezecelea din lume. Anual, prin el trec aproximativ 3.000 de nave şi 3 milioane de containere. Portul este specializat în transbordări: transferul de marfa din nave mari (50.000 de tone) în nave mai mici.

7. Timothy Kustusch, „AQIM's Funding Sources – Kidnapping, Ransom, and Drug Running by Gangster Jihadists", *361 Security*, 28 noiembrie 2012, http://www.36 lsecurity.com/analysis/aqims-funding-sources-kidnapping-ransom-and-drug-running-by-gangster-jihadists.

8. Cf. Richard Luscombe, „Ally of Hugo Chavez Jailed for Links to Colombian Drugs Cartels", *The Guardian*, 6 noiembrie 2014,http://www.theguardian.com/world/2014/nov/06/hug-chavezcolombian-drugs-cartels-jude-jail-venezuela.

9. Cf. Daniel Ruiz, „Drugs, Destabilisation and UN policy în Guinea-Bissau", podcasturi ale Universităţii Oxford, http://podcasts. ox.ac.uk/drugs-destabilisation-and-un-policy-guinea-bissau-role-investigative-journalism-oxpeace.

10. Kustusch, „AQIM's Funding Sources".

11. Cf. Dario Cristiani, „Al-Qaida in the Islamic Maghreb and the Africa-to-Europe Narco-Trafficking Connection", *Terrorism Monitor* 8, nr. 43, 24 noiembrie 2010, http://www.Jamestown.org/single/? nocache = i8 rtxttnews%5 Bttnews%5D = 37207. e. Vyiu7 yguill.

12. Cf. Colin Freeman, „Revealed: How Saharan Caravans of Cocaine Help to Fund al-Qaida în Terrorists' North African Domain", *The Telegraph*, 26 ianuarie 2013, http://www.telegraph. co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/Mali/9829099/ Revealed-how-Saharan-caravans-of-cocaine-help-to-fund-al-Qaida-in-terrorists-North-African-domain.html.

13. *Ibidem*, în care se declară: „În economia socialistă finanţată de petrol a Algeriei, bunurile fuseseră mult mai ieftine decât în îndepărtatul şi săracul Mali, creând o piaţă neagră prosperă în toate mărfurile, de la petrol la grişul de grâu. «Tot ce se mănâncă în Mali, partea de nord, soseşte ilegal din Algeria», afirmă Andy Morgan, expert britanic rezident în Sahara".

14. GSPC a fost înfiinţat în 1998 de o facţiune desprinsă din GLA care se opunea vizării civililor. A

devenit una dintre numeroasele mişcări islamice fundamentaliste dedicate respectării şi restaurării textelor originale ale Islamului în Africa de Nord. De aceea, obiectivul său strategic logic a fost răsturnarea guvernelor naţionale şi înfiinţarea unui stat islamic.

15. Grupul Salafist pentru Rugăciune şi Luptă (GSPC), care a devenit ulterior AQMI, a răpit 32 de turişti europeni în sudul Algeriei, lângă graniţa cu Mali. Turiştii au fost eliberaţi după plata unei răscumpărări de 5, 5 milioane de euro.

16. Kustusch, „AQIMS Funding Sources".

17. R. Filippelli, „Cradle of Resistance: Algerias Kabylia Región", *Paralel Narratives*, http://paralelnarratives.com/cradle-of-resistance-algerias-kabylia-region/.

18. Cf. Jean-Pierre Filiu, „Could Al-Qaida Turn African in the Sahel?" *Carnegie Papers*, *Middle East Program 112 y* iunie 2010, http://carnegieendowment.org/files/alqaidasahel.pdf.

19. Cf. Amado Philip de Andrés, „Organised Crime, Drug Trafficking, Terrorism: The New Achilles Heel of West Africa", *Fride Comment,* mai 2008, http://fride.org/descarga/COM Achillesheelengmay08.pdf.

20. Cf. Rukmini Callimachi, „Paying Ransoms, Europe Bankrolls Qaida Terror", *New York Times*, 29 iulie 2014,http://www.nytimes.com/2014/07/30/world/Africa/ransoming-citizens-europe-becomes-al-qaidas-patron.html.

21. Deşi nicio agenţie de informaţii locală sau occidentală n-a asociat deocamdată AQMI cu organizarea comerţului de droguri transatlantic, au existat numeroase dovezi că jihadiştii profită de pe urma taxării contrabandiştilor pentru liberă trecere prin teritoriile pe care le controlează, mai ales în Mali, partea de nord. Recent, un grup de traficanţi din Mauritania, reţinut de forţele de securitate algeriene, a dezvăluit că trecerea prin teritoriul controlat de AQMI a unui convoi de haşiş – alt drog transportat prin regiune – poate costa până la 50.000

de dolari. Deşi sunt profituri mult mai mici decât cele realizate de pe urma răpirilor pentru răscumpărări, asemenea taxe reprezintă o sursă mai consistentă de venituri, pe măsură ce comerţul cu droguri se intensifică în regiune. Cf. Kustusch, „AQIM's Funding Sources".

22. Kustusch, „AQIM's Funding Sources".

23. „Saharawi Culture", Organization for Statehood & Freedom, 2010, http://statehoodandffeedom.org/en/western-sahara/saharawiculture.

24. Cf. Henry Samuel, „French Hostages Return Home from Niger after Al-Qaida Release", *The Telegraphy* 30 octombrie 2013,http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/Europe/francez10414038/ French-hostages-return-home-from-Niger-after-Al-Qaida-release.html.

25. Cf. „2015 UNHCR country operations profile – Algeria", UNHCR, http://www.unher.org/pages/49 e48 sc. 16.html.

26. Interviurile autoarei cu un negociator european, vara 2015, via Skype şi octombrie 2015 în Danemarca.

27. Interviul autoarei cu Liban Holm de la Danish Refugee Council, octombrie 2015 în Copenhaga.

28. Jessica Buchanan, Erik Landemalm şi Anthony Flacco, *Impossible Odds*: *The Kidnapping of Jessica Buchanan and Her Dramatic Rescue by SEAL Te-am Sixy* Simon Se schuster, New York, 2013/2014, capitolul 1.

29. Amanda Lindhout şi Sara Corbett, *A House in the Skyy* Simon Se schuster, New York, 2013/2014, 366.

30. Pagina principală a site-ului INTERSOS Humanitarian Organization, http://www.intersos.org/en.

31. Atentatul cu bombe din Nasiriyah în 2003 a fost un atac sinucigaş asupra sediului poliţiei militare italiene din Nasiriyah, Irak, la sud de Bagdad, la 12 noiembrie 2003.

32. *Time*. Accesabil la http://content. time.com/time/magazine/Europe/0,9263, 90104101

l,00.html.

33. Joe Lopez, „Japanese Government Shaken by Iraq Hostage Crisis”, site-ul World Socialist, 16 aprilie 2004, https://www.wsws.org/en/articles/2004/04/japal6.html.

34. Bruce Hoffman şi Fernando Reinares, ed., *The Evolution of the Global Terrorist Threat*: *From 9/11 to Osama bin Ladens Death* Columbia University Press, New York/Chichester, West Sussex, 2014.

35. Robert R. Fowler, *A Season în Hell*: *My 130 Days* in the *Sahara with Al-Qaida*, HarperCollins, New York, 2011, p. 264.

36. Paul Gilbert, Terrorism, Security and Nationality: An Introductory Study în Applied Political Philosophy, Routledge, London/ New York, 1994).

37. La începutul anului 2000, PIB-ul anual pe cap de locuitor era 1 042 de dolari în Mauritania, 657 de dolari în Mali şi 390 de dolari în Nigeria. Unele regiuni, de exemplu Mali, partea de nord, erau deja state eşuate.

38. Vincent Cochetei, „Am fost ţinut ostatic timp de 317 de zile. Iată ce am gândit despre asta…” TED talk, martie 2015, https://www.ted.com/talks/vincenteocheteliwasheld hostagefor317 daysshereswhatithoughtabout/ transcript? language = en.

39. Adrian Edwards, „Vous devez trouver en vous les ressources nécessaires pour survivre”, UNHCR, 19 august 2010, http://www.unher.fr/4 cbez410.html (în franceză).

40. Jean-Pierre Filiu, „Could Al-Qaida Turn African in the Sahel?”

41. Robert R. Fowler, *op. cit.,* p. 294.

42. *Ibid*. *y* p.296.

43. „France «Paul $17 Million» Ransom formali Hostages”, *France 24 y* 8 februarie 2013, http://www.france24.com/en/20130208 – ffance-ransom-mall-hostages-huddleston.

44. Robert R. Fowler, *op. cit.,* p. 302.

45. „People Trafficking Is Biggest Crime Business

after Drugs", *Irin*, 17 septembrie 2004, http://www.irinnews. Org/report/51407/westafrica-people-trafficking-is-biggest-crime-business-after-drugs.

46. Ibidem.

47. Rachel Donadio, „Race Riots Grip Italian Town, and Mafia Is Suspected", *New York Times*, 10 ianuarie 2010,http://www.nytimes.com/2010/01/11 /world/Europe/11 italy.html.

48. Interviul autoarei cu M. în 2009 la centrul social Ex Snia, Roma.

49. Rukmini Callimachi, „Râse of al-Qaida Sahara Terrorist", Associated Press, 28 mai 2013, http://www.ap.org/Content/AP-In-The-News/2013/AP-Exclusive-Rise-of-al-Qaida-Sahara-terrorist.

50. Rukmini Callimachi, „Algeria Terror Leader Preferred Money to Death", *USA Today*, 20 ianuarie 2013, http://www.usatoday.com/ story/news/world/2013/01/20/algeria-terror-leader/1849045/.

51. Kustusch, „AQIM's Funding Sources".

52. Andrea Segre, „Andrea Segre Come un uomo sulla Terra", videoclip YouTube, 27 aprilie 2013, https://www.youtube.com/ watch?v=icv7 wzHwhNQ (în italiană).

53. Ibidem.

54. Ibidem.

55. Ibidem.

56. Nu numai că Libia nu făcea parte din Convenţia Naţiunilor Unite pentru Refugiaţi, ci nici nu avea implementat un sistem pentru solicitanţii de azil.

57. „Italy/Libya: Gaddafi Visit Celebrates Dirty Deal", Human Rghts Watch, 9 iunie 2009, https://www.hrw.org/news/2009/ 06/09 italy/libya-gaddafi-visit-celebrates-dirty-deal.

58. Segre, „Andrea Segre Come un uomo sulla Terra".

59. Ibidem.

60. Ibidem.

61. Interviul lui Judith Tebbutt cu Dan Damon, „Hostage în Somalia for 6 Months", BBC World Service Radio, 29 iulie 2013, https://soundcloud.com/bbc-world-service/hostage-in-somalia-for-6.

62. Judith Tebbutt şi Richard T. Kelly, *A Long Walk Home*: *One Womans Story of Kidnap*, *Hostage*, *Loss – and Survival* Faber and Faber, Londra, 2013, p. 328.

63. *Pirate Trails*: *Tracking the Illicit Financial Flows from Pirate Activities off the Horn of Africa*, The World Bank, Washington, 2013,http://siteresources. worldbank.org/EXTFINANCIALSECTOR/ Resources/Pirate Trails Worldbank UNODCI –nterpolreportpdf.

64. *Khat* sunt frunzele unei plante ce conţin un stimulent similar amfetaminei, clasificat de Organizaţia Mondială a Sănătăţii ca drog cauzator de dependenţă. Mestecarea frunzelor creează o uşoară excitaţie, situată ca efect între cafeină şi cocaină. Frunzele mestecate sunt ţinute în gură, unde se descompun în salivă şi intră în fluxul sangvin.

65. Incidentul este menţionat în cartea lui Karsten Hermansen şi Soren Lynghjorn, *Sorens Somalia*: *Soren Lynghjorn beretningom 839 dage som gidsel i Somalia*, Marstal Sofartsmuseum, Marstal, Danemarca, 2014, pp. 126 – 127.

66. Mark Bowden, *Black Hawk Down*: *A Story of Modern War*, Grove Press, New York, 1999/2010.

67. Brian Stewart, „Tales of a Nation of Poets", *CBC Prime Time News*, august 1992, https://www.youtube.com/watch?v=aR2 eiveqHZ.

68. Joana Ama Osei-Tutu, „The Root Causes of the Somali Piracy", Kofi Annan International Peacekeeping Training Center (KAIPTE) Occasional Paper No. 31 (martie 2011), http://www.kaipte.org/Publications/Occasional-Papers/Documents/Occasional-Paper-31 – Joana. aspx.

69. Decretul legislativ nr. 8 din 15 ianuarie 1991, transformat în Legea nr. 82, din 15 martie 1991,

autorizează îngheţarea activelor teroriştilor arestaţi sau ale familiilor lor.

70. Interviul autoarei cu Giacomo Madia, octombrie 2015 în Milano.

71. *Pirate Trails* (Banca Mondială).

72. Ibidem.

73. Judith Tebbutt şi Richard T. Kelly, op. cit., p. 329.

74. *Pirate Trails* (Banca Mondială).

75. Cochetei, „I was held hostage for 317 days".

76. Ibidem.

77. Scott Pelley, „The Rescue of Jessica Buchanan", CBS News, 12 mai 2013, http://www.cbsnews.com/news/the-rescue-of-jessica-buchanan/.

78. Judith Tebbutt şi Richard T. Kelly, op. cit., 302.

79. „More Sophisticated than You Thought", *The Economist*, 2 noiembrie 2013, http://www.economist.com/news/middle-east-a nd-africa/21588942-new-study-reveals-how-somall-piracy-financed-more-sophisticated-you.

80. Al-Shabab, care înseamnă „tinereţe" în arabă, a apărut ca aripa tânără radicală a organizaţiei Union of Islamic Courts din Somalia, acum defunctă, care a controlat Mogadiscio în 2006, înainte de a fi alungată de trupe etiopiene.

81. Robert Young Pelton şi „MJ", „Mystery of Missing MV Leopard Crew Member", *Somalia Report*, 7 august 2011, http://www. somaliareport.com/index.php/post/1315/Mystery of Missing MVI – copardirew Member.

82. Accesabil la http://www.manw. nato.int/pdf/Press %20 Releases%202011 /Press%20 releases%20 Jan-June %2020 ii/SNMG2/ NATO Warship GAZIANTEPA – ssists %20M VLeopard 12 Jan 11 %20 (2). pdf.

83. Karsten Hermansen şi Soren Lynghjorn, op. cit.

84. Interviul autoarei cu Karsten Hermansen, octombrie 2015, via Skype.

85. *Pirate Trails* (Banca Mondială).
86. Ibidem.
87. În plus, Lopez a început acţionarea în judecată a mass-mediei, pentru exploatarea condiţiei sale de ostatic.
88. Interviul autoarei cu Karsten Hermansen, octombrie 2015, via Skype.
89. Mohamed Ahmed, „Somali Sea Gangs Lure Investors at Pirate Lair", Reuters, 1 decembrie 2009, http://www.reuters.com/ article/us-somalia-piracy-investors-idUSTRE5BOIZ92009 i20 i.
90. Interviul autoarei cu Karsten Hermansen, octombrie 2015, via Skype.
91. *Pirate Trails* (Banca Mondială).
92. Ibidem.
93. Ibidem.
94. *Desperate Choices*: *Conditions*, *Risks & Protection Failures Affecting Etiopian Migrants în Yemen*, Danish Refugee Council şi Regional Mixed Migration Secretariat, Nairobi, Kenya, octombrie 2012, p. 23, http://www.refworld.org/pdfid/5240 laba4.pdf.
95. Ibidem.
96. Ibidem.
97. Ibidem.
98. Ibidem.
99. Marianne Riddervold, „Who Needs NATO to Fight Pirates? Why Europe Launched EU Counter-Piracy Mission Atalanta", *Piracy Studies*, 13 octombrie 2014, http://piracy-studies.org/who-needs-nato-to-fight-pirates-why-europe-launched-eu-counter-piracy-mission-atalanta/.
100. Colin Freeman, „Why Fighting Piracy Won't Work as a Model for Fighting People Traffickers", *The Telegraph*, 23 aprilie 2015, http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/africaandindianocean/libya/11557301/Why-fighting-piracy-wont-work-as-a-model-for-fighting-people-traffickers.html.
101. Interviul autoarei cu Mohammed, octombrie 2015, în Milano.

102. Interviul autoarei cu un negociator, noiembrie 2015, în Danemarca.

103. Interviul autoarei cu un negociator, noiembrie 2015, în Suedia.

104. Interviul autoarei cu Joakim Medin, septembrie 2015 în Göteborg şi noiembrie 2015, via Skype.

105. În 2014 Piccinin l-a intervievat pe unul dintre răpitorii lui şi jihadistul a descris astfel relaţiile dintre *katiba* sa şi Brigada Farouk: *Piccinin*: în primul rând, aş vrea să stabilim clar un lucru: când am fost prizonierul vostru, tu şi prietenii tăi n-aţi ascuns că lucraţi pentru brigăzile al-Farouk.

Jihadist: Da! Da! Aşa este…

Piccinin: Ţi-am pus întrebarea asta pentru că, după ce m-am întors în Belgia, i-am acuzat pe cei din al-Farouk, dar ei au negat, spunând că nu te cunoşteau şi că n-au ştiut niciodată nimic despre *katiba* [lui] Abou Omar.

Jihadist: Nu ştiu de ce ţi-au spus asta, fiindcă gruparea noastră făcea parte din brigăzile al-Farouk. *Katiba* noastră a lucrat pentru brigăzile al-Farouk în al-Qusayr şi conducătorul nostru, Abou Omar, primea ordinele de la al-Farouk.

Pierre Piccinin da Prata, „Interview with the Jihadist Who Held Me Hostage for Five Months…" *Maghreb and Orient Courier*, iunie 2014, http://lecourrierdumaghrebetdelorient.info/exclusive/syria-interview-with-the-jihadist-who-held-me-hostagefor-five-months/.

106. Richard Engel, „The Hostage", *Vanity Pair*, 20 martie 2013,http://www.vanityfair.com/news/politics/2013/04/Richard-engelkidnapping-syria.

107. Richard Engel, „New Details on 2012 Kidnapping of NBC News Te-am în Syria", NBC News, 15 aprilie 2015, http://www.nbenews.com/news/world/new-details-2012-kidnappingnbc-news-team-syria-n342356.

108. Ibidem.

109. Ibidem.

110. Domenico Quirico, „My 150-Day Ordeal as a Hostage of Syrias Rebels”, *Guardian*, 14 septembrie 2013, http://www.theguardian.com/world/2013/sep/15/domenico-quiricomy-hostage-ordeal.

111. Ibidem.

112. Interviul autoarei cu Marc Marginedas, decembrie 2015, via Skype.

113. Javier Espinosa, „La libertad, al otro lado de la valla”, *EI Murtdo*, 18 martie 2015, http://www.elmundo.es/internacional/2015/03 /18/550869522260 ld5 f078 b4570.html (în spaniolă).

114. Davide Giacalone, „Monica Maggioni da Assad: non transformiamo îl leader siriano în un gentleman”, *Libero Quotidiano*, 20 noiembrie 2015, http://www.liberoquotidiano.it/news/sfoglio/11850858/ Monica-Maggioni-da-Assad-non.html (în italiană).

115. Piccinin da Prata, „Interview with the Jihadist”.

116. Ibidem.

117. Interviul autoarei cu Luis Munar, august 2015, via Skype.

118. Piccinin da Prata, „Interview with the Jihadist”.

119. Harald Doombos şi Jenan Moussa, „The Italian Job”, *Foreign Policy*, 15 ianuarie 2014, http://foreignpolicy.com/2014/01/15/ the-italian-job/.

120. Omar al Muqdad, „Inside the Islamic State Kidnap Machine”, BBC News, 22 septembrie 2025, http://www.bbe.co.uk/news/magazine-34312450.

121. Ibidem.

122. În acest capitol sunt citate numeroase fragmente din mai multe interviuri realizate de Loretta Napoleoni în ultimii 10 ani cu diverşi negociatori.

123. Robert R. Fowler, op. cit., p. 303.

124. Pagina principală a site-ului Poliţiei Canadiene Regale Călare, http://www.remp-gre. ge.ca/en/home.

125. „Algeria: Ban ki-Moon chiede liberazione cooperante italiana e suoi colleghi”, *Adnkronos*, 3

noiembrie 2011, http://wwwi. adnkronos.com/IGN/News/Esteri/Algeria-Ban-ki-Moonchiede-liberazione-cooperante-italiana-e-suoi-colleghi 312608742782.html (în italiană).

126. „Fonti arabe: «Rossella Urru e viva»", *Mediaset Tglom24*, 16 iunie 2012, http://www.tgcom24. mediaset.it/mondo/articoli/1049574/ fonti-arabe-rossella-urru-e-viva. shtml. (în italiană)

127. Pagina principală a site-ului *Rosario Fiorello*, http://www.rosariofiorello.it (în italiană).

128. Deborah Dirani, „Rossella Urru, un sequestro che ha commosso gli italiani", II *Sole 24 ore*, 3 martie 2012, http://www.ilsole24 ore.com/art/notizie/2CI2-C2-C2/stampa-senegalese-rossella-urru-123227. shtml. (în italiană)

129. Adam Entous şi Grada Zampano, „U.S. Says Militants Demanded Ransom for Hostage Bodies în Pakistan", *Wall Street Journal* 20 august 2015, http://www.wsi.com/articles/u-s-says-militantsdemanded-ransom-for-hostage-bodies-in-pakistan-144011245.

130. Ibidem.

131. Entous şi Zampano, „U.S. Says Militants Demanded Ransom".

132. „Giuramento e discorso di insediamento del Presidente Mattarella, I parte", videoclip YouTube, 3 februarie 2015, https://www.youtube.com/watch? v = 4EXFjpOfMuA.

„Desidero rivolgere un pensiero – aveva detto îl neo capo dello Stato – ai civili impegnati, în zone spesso rischiose, nella preziosa opera di cooperazione e di aiuto alio sviluppo. Di tre' italiani, padre Paolo dall'Oglio, Giovanni Lo Porto e Ignazio Scaravilli non şi hanno notizie în terre dificili e martoriate. A loro e ai loro familiari va la solidarieta e la vicinanza di tutto il popolo italiano, insieme allaugurio di fare presto ritorno nelle loro case". („Gândurile mele se îndreaptă către acei civili care lucrează adesea în zone de risc şi care prestează munca

importantă de cooperare şi asistenţă. Nu avem noutăţi despre cei trei italieni, părintele Paolo dall'Oglio, Giovanni Lo Porto, şi Ignazio Scaravilli, care sunt ţinuţi în condiţii dificile. Solidaritatea poporului italian se îndreaptă către ei şi către familiile lor cu dorinţa de a reveni cât mai curând posibil acasă", a spus noul şef al statului. Traducerea autoarei din italiană)

133. Interviurile autoarei cu Margherita Romanelli, august 2015, via Skype şi octombrie 2015, în Bologna.

134. Interviul autoarei cu Francesca Borri, aprilie 2016, via Skype.

135. „E arrivata în Italia la salma di Lo Porto. Molti Punţi oscuri da chiarire", *Libero.it*, august 2015, http://247. libero.it/lfocus/23816243/1/e-arrivata-in-italia-la-salma-di-lo-porto-molti – punti-oscuri-da-chiarire/ (în italiană).

136. Al Jazeera Investigative Unit, *The Hostage Business*, octombrie 2015, http://www.aljazeera.com/investigations/hostagebusiness.htmL

137. Ibidem.

138. Ewen MacAskill, Seumas Milne şi Clayton Swisher, „Italian Intelligence Lied about Hostage Rescue to Hide Ransom Payment", *Guardian*, 8 octombrie 2015, http://www.theguardian.com/world/2015/oct/08/italian-intelligence-lied-hostage-rescue-bruno-pelizzari-debbie-calitz.

139. A1 Jazeera Investigative Unit, *The Hostage Business*.

140. Amanda Lindhout şi Sara Corbett, *op. cit.,* p. 354.

141. Interviul autoarei cu Samir Alta, iulie 2015, via Skype.

142. Interviul autoarei cu Francesca Borri, iulie 2015, via Skype.

143. Interviul autoarei cu un membru al Senatului italian, iunie 2015, via Whatsapp.

144. Interviul autoarei cu Michael Lescroart, august 2015, via Skype.

145. Joanie de Rijke*, in the Hands of Talibany* Menta Publishing House, Pune, Maharashtra, India, 2011, p. 29.

146. Interviul autoarei cu Michael Lescroart, august 2015, via Skype.

147. Interviul autoarei cu Joanie de Rijke, august 2015, via Skype.

148. Interviul autoarei cu un negociator european, octombrie 2015, via Skype.

149. Interviul autoarei cu un negociator, octombrie 2015, via Skype.

150. Interviul autoarei cu un activist umanitar european, noiembrie 2015, via Skype.

151. Rebekah L. Sanders şi Richard Ruelas, „Final Months of Freedom: Muellers Time before Her Capture Detailed", *AZ Central* 14 februarie 2015, http://www.azcentral.com/story/news/Arizona/2015/02/14/muellers-final-months-detailed/23402231/.

152. Ibidem.

153. Interviul autoarei cu Francesca Borri, august 2015, via Skype.

154. Interviul autoarei cu un negociator de ostatici, octombrie 2015, via Skype.

155. Interviul autoarei cu Francesca Borri, august 2015, via Skype.

156. Abul Taher, „Heartbroken Lover of ISIS Hostage Kayla Mueller Breaks Silence to Reveal His Desperate Bid to Save Her by Pretending They Were Married..." *Daily Mail* 14 februarie 2015,http://www.dailymail.co.uk/news/article-2953880/Kayla-Mueller-s-lover-reveals-went-Syria-save-her.html.

157. Interviul autoarei cu un negociator de ostatici, decembrie 2015, via Skype.

158. Interviul autoarei cu Carsten Jensen, august 2015, via Skype.

159. Interviul autoarei cu Omar al-Muqdad, ianuarie 2015, via Skype.

160. Interviul autoarei cu un negociator sirian, februarie 2015, via Skype.

161. Interviul autoarei cu un fost ostatic european al grupării ISIS, decembrie 2015, via Skype.

162. Interviul autoarei cu un negociator de ostatici, decembrie 2015, via Skype.

163. Interviul autoarei cu Carsten Jensen, august 2015, via Skype.

164. Interviul autoarei cu un negociator de ostatici, noiembrie 2015, via Skype.

165. Interviul autoarei cu un negociator de ostatici, iunie 2015, via Skype.

166. Interviul autoarei cu Francesca Borri, aprilie 2016, via Skype.

167. Interviul autoarei cu Joanie de Rijke, august 2015, via Skype.

168. Interviul autoarei cu un psiholog european, ianuarie 2016, în Bruxelles.

169. Interviul autoarei cu un psiholog european, ianuarie 2016, în Bruxelles.

170. Interviul autoarei cu Joanie de Rijke, august 2015, via Skype.

171. Interviul autoarei cu Joanie de Rijke, august 2015, via Skype.

172. „Familia lui Absi este din Alep, dar el s-a născut în Arabia Saudită, probabil în 1979. Fratele lui mai mare, Firas, era stomatolog şi s-a pregătit în rândurile al-Qaida în Afghanistan. Se crede că Amr şi Firas s-au alăturat al-Qaida în Irak, care a devenit Statul Islamic al Irakului şi Siriei; obiectivul grupării era de a înfiinţa un califat islamic care să se întindă în Orientul Mijlociu şi mai departe. În 2007, Amr al-Absi a fost arestat în Siria şi ţinut în aripa al-Qaida a închisorii Sednaya, cu sute de alţi extremişti. După patru ani, în iunie 2011, Assad i-a eliberat. A fost un moment de cotitură în războiul Siriei. Assad declarase că

opoziţia abunda în terorişti, o afirmaţie pe care a confirmat-o ulterior misterioasa amnistie. Părea o mişcare calculată pentru a otrăvi revoluţia siriană aflată în formare.

Absi a preluat conducerea unei brigăzi jihadiste lângă oraşul sirian Homs. Fratele său Firas înfiinţase recent gruparea Consiliul Shura al Statului Islamic, care a câştigat notorietate după ce a ridicat stindardul al-Qaida la porţile graniţei de lângă Bab al-Hawa, un punct important de trecere între Turcia şi Siria, în iulie 2012. A fost prima menţionare a unui stat islamic în Războiul Civil Sirian". Ben Taub, „Journey to Jihad", *New Yorker*, 1 iunie 2015, www.newyorker.com/magazine/2015/06/01/journey-to-jihad.

173. Radwan Mortada, „Al-Qaida Leaks II Baghdadi Loses His Shadow", *Al-Akhbary* 14 ianuarie 2014, http://english. al-akhbar.com/node/18219.

174. Interviul autoarei cu Joanie de Rijke, august 2015, via Skype.

175. Interviul autoarei cu un negociator de ostatici, august 2015, via Skype.

176. Ben Taub, „Journey to Jihad", *New Yorker*, 1 iunie 2015,http://www.newyorker.com/magazine/2015/06/01/journey-to-jihad.

177. Interviul autoarei cu un negociator european, august 2015, via Skype.

178. Marine Olivesi, „American Took Up Arms with Libya's Rebels", NPR, 24 octombrie 2011, http://www.npr.org/2011/10/24/1416 46227/u-s-aid-worker-took-up-arms-with-libyas-rebels.

179. Eliot Higgins, „Interview with Kevin Dawes on His Time în Libya", *Bellingcat*, 8 aprilie 2016, https://wwwbellingcat.com/news/mena/2016/04/08/interview-with-kevin-dawes-on-his-ţi me-in-libya/.

180. Kevin Patrick Dawes, „Aerial Batdefield

Photojournalism", campania Kickstarter, 30 martie 2012 – 14 mai 2012, https://www.kickstarter.com/projects/177238975/aerial-battlefield-photojournalism.

181. Bobby Pollier, „Kevin Patrick Dawes: 5 Fast Facts You Need to Know", *Heavy*, 8 aprilie 2016, http://heavy.com/news/2016/04/ kevin-patrick-dawes-american-prisoner-released-from-syria-freelance-photographer-twitter-bashar-al-assad-regime-age/.

182. „President Obama Speaks on the Recovery of Sgt. Bowe Bergdahl", Casa Albă, 31 mai 2014, https://www.whitehouse.gov/ photos-and-video/video/2014/05/31/president-obama-speaksrecovery-sgt-bowe-bergdahitranscript.

183. Deţinuţii talibani – cunoscuţi ca „Taliban Five" – care au fost transferaţi din Guantánamo, Cuba, în Doña, Qatar, sunt Mohammad Fazi, Khairullah Khairkhwa, Abdul Haq Wasiq, Norullah Noori şi Mohammad Nabi Ornări. Ei au fost şeful de stat-major al armatei talibane, un ministru adjunct al serviciului de informaţii taliban, un fost ministru de Interne taliban şi alţi doi talibani seniori.

184. Sarah Koenig, et al., „DUSTWUN", *Serial* sezonul 2, episodul 1, decembrie 2015, https://serialpodcast. Org/season-two/l/ dustwun.

185. Ibidem.

186. *Ibidem*.

187. Ibidem.

188. Ibidem.

189. Lawrence Wright, „Five Hostages", *New Yorker*, 6 şi 13 iulie 2015, http://www.newyorker.com/magazine/2015/07/06/five-hostages.

190. Interviul autoarei cu Omar al-Muqdad, ianuarie 2015, via Skype.

191. Brian Oakes, regizor, *Jim*: *The James Foley Story* videoclip promoţional, *HBOy* ianuarie 2016, http://www.hbo.com/documentaries/jim-the-james-foley-

story/index.html.

192. Amanda Lindhout şi Sara Corbett, *op. cit.,* p. 100.

193. A1 Jazeera Investigative Unit, *The Hostage Business*.

194. Daniele Raineri, „Greta e Vanessa raccontate da vicino", II *Foglio*, 17 ianuarie 2015, http://www.ilfoglio.it/articoli/2015/01/17/ greta-e-vanessa-raccontate-da-vicinol-v-124688-rubriche c392.htm (în italiană).

195. Fiorenza Sarzanini, „Greta e Vanessa, îl racconto ai pm «Ci hanno detto: rapite per soldi»", *Corriere della Sera*, 17 ianuarie 2025,http://www.corriere.it/esteri/15 gennaioi7/greta-vanessa-racconto-pm-ci-hanno-detto-rapite-soldi-4 e39 ioba-9 ei5 – Ile4-a48 d-993 a7 dOfjd Oe. shtml (în italiană).

196. Al Jazeera Investigative Unit, „Italy Paying Ransoms în Syria and Somalia", A1 Jazeera, 9 octombrie 2015,http://www.aljazeera.com/news/2015/20/exclusive-italy-paying-ransoms-syria-somalia-15100709323924.html.

197. „Ai Servizi segreti e sparito un milioane", II *Tempo*, 5 februarie 2016, http://www.iltempo.it/esteri/20 i6/02/05/ai-servizi-segreti-e-sparito-un-milione-l.1505798 (în italiană).

198. Potrivit legii 49/87, toate organizaţiile se află sub jurisdicţia Ministerului de Externe. *De factoy* multe organizaţii non-guvernamentale n-au fost recunoscute potrivit legii 49/87, chiar dacă aveau activităţi foarte similare. De fapt, tot mai puţine organizaţii erau interesate să obţină fonduri de la Ministerul de Externe italian, aşa că n-au cerut recunoaştere (*idoneită*) potrivit legii 49/87.

Action Aici, de exemplu, a fost o ONG în sensul generic mai larg, dar a fost recunoscută ca atare conform legii 49/87 abia în 2003. La fel s-a întâmplat cu multe altele, inclusiv unele organizaţii importante precum „Salvaţi Copiii", AMREF etc. în 1997 a fost creată altă de categorie legală. Legea 460/97, care are o natură fiscală, a

fost promulgată pentru a stabili categoria ONLUS (Organizzazioni Non Lucrative di Utilita Sociale), aşa că pentru o perioadă o organizaţie putea să fie ONLUS (perspectiva fiscală) sau putea avea statut de „ONG" potrivit legii 49/87. Toate ONG-urile recunoscute de 49/87 erau acreditate automat ca ONLUS după 2003 şi până la sfârşitul anului 2014, când a fost promulgată o nouă legislaţie în privinţa cooperaţiei (legea 125/2014). Aceasta recunoştea doar cele peste 200 de „ONG-uri" drept „categorie reziduală", care continuă să fie discutată în termenii beneficiilor de care se pot bucura asemenea organizaţii şi al modurilor în care pot opera, inclusiv fiscal şi comercial.

199. „Greta e Vanessa, îl prezzo della liberta", episod din *Otto e Mezz Oy* 16 ianuarie 2015, https://www.youtube.com/watch?v=IL9 EiămX₃B4 (în italiană).

200. Sarah Koenig, et al., „Listening Guide", *Serial* sezonul 2, aprilie 2016, https://serialpodcast.org/season-two/listening-guide.

201. Mark Mazzetti, „How a Single Spy Helped Turn Pakistan Against the United States", *New York Times*, 9 aprilie 2013,http://www.nytimes.com/2013/04/14/magazine/raymond-davis-pakistan.html.

202. „În primele luni ale ocupaţiei conduse de SUA, autorităţile au interzis partidul Baas şi i-au înlăturat pe toţi baasiştii seniori din funcţiile din guvern sau din securitate. În aprilie 2004 oficialităţile americane au început să-şi schimbe însă strategia şi, în încercarea de a întări corpurile ofiţereşti, au permis unor ex-baasişti seniori să revină în forţele de securitate. Prim-ministrul interim Ayad Allawi a continuat această politică". Sharon Otterman, „IRAQ:

Debaathification", Council on Foreign Relations, 7 aprilie 2005,http://www.CFR.org/iraq/iraq-debaathification/p7853.

203. Imagini filmate nedifuzate din documentarul lui Omar al-Muqdad, *We Left Them Behind*.

204. Ibidem.

205. Interviul autoarei cu Omar al-Muqdad, ianuarie 2016, via Skype.

206. Theo Padnos, „My Captivity”, *New York Times*, 29 octombrie 2014, http://www.nytimes.com/2014/10/28/magazine/theo-padnosamerican-journalist-on-being-kidnapped-tortured-and-released-in-syria.html.

207. Wright, „Five Hostages”.

208. Sarah A. Topol, „Rookie Freelancers Risking Their Lives to Cover the Arab Spring”, *Newsweek*, 8 octombrie 2012, http://Europe. newsweek.com/rookie-freelancers-risking-their-lives-coverarab-spring-65383.

209. Colin Freeman, „The Video that Shows the Real John Cantlie”, *Telegraphy* 26 septembrie 2014, http://web. archive.org/web/ 20140929041743/http://blogs. telegraph.co.uk/news/colinffeman/ 100287672/the-video-that-shows-the-real-john-cantlie.

210. John Cantlie, „Syria Eyewitness Dispatch: «I Watched as Assads Tanks Rolled în to Destroy a Rebel Town»”, *Telegraph*, 31 martie 2012, http://www.telegraph.co.uk/news/worldnews/ middleeast/syria/9177910/Syria-eyewitness-dispatch-I-watched-as-Assads-tanks-rolled-in-to-destroy-a-rebel-town.html.

211. Amanda Lindhout şi Sara Corbett, *op. cit.,* p. 81.

212. Topol, „Rookie Freelancers Risking Their Lives”.

213. Interviul autoarei cu Francesca Borri, septembrie 2015, via Skype.

214. Harakat Ahrar ash Sham al-Islamiyya este o coaliţie de grupări islamiste şi salafiste care luptă împotriva guvernului Basharal- Assad.

215. Interviul autoarei cu Francesca Borri, aprilie 2016, via Skype.

216. Amanda Lindhout şi Sara Corbett, *op. cit.,* p. 93.

217”. (07 – 09 – 12) Bab Al-Hawa, Sarmada Idlib FSA Frees Syria / Turkey Border from Regime Forces”, un videoclip de la *Ugarit News*, 19 iulie 2012, https://www.youtube.com/watch?v=Wiăi Nbjăq8 (în arabă).

218. Ibidem.

219. Imagini filmate nedifuzate din documentarul lui Omar al-Muqdad, *We Left Them Behind*.

220. Interviul autoarei cu Marc Marginedas, decembrie 2015, via Skype.

221. Marc Marginedas, „Los que no pueden contario”, *EI Periódico Internacional* 19 martie 2015, http://www.elperiodico.com/es/ noticias/internacional/homenaje-los-rehenes-que-fueron-ejecutados-por-estado-islamico-4029456 (în spaniolă).

222. „Journalist Marc Marginedas Back în Barcelona after 6 Months of Captivity în Syria”, *Catalan News Agency*, 3 martie 2014,http://www.catalannewsagency.com/society-science/item/ journalist-marc-marginedas-back-in-barcelona-after-6-monthsof-captivity-in-syria.

223. Martin Chulov, „Spanish Journalists Freed în Syria after Six-Month Ordeal”, *Guardian*, 30 martie 2014, http://www.theguardian.com/world/2014/mar/30/spanish-journalists-javier-espinosaricardo-villanova-garcia-freed-syria.

224. „Syria: ACTED Humanitarian Worker Released în Syria”, *ACTED*, 27 mai 2014, http://www.acted.org/en/27-may-20 i4-syria-acted-humanitarian-worker-released-syria.

225. Amy Goodman, *et al*. *y* „Airstrikes Against Syria Are a Trap, Warns Former ISIS Hostage Nicolas Henin”, *Democracy Now*! *y* 7 decembrie 2015, http://www.democracynow. Org/20 i5/i2/7/ airstrikesagainstsyriaareatrap.

226. Ibidem.

227. A se vedea *Glosarul*.

228. „Europol Launches the European Migrant

Smuggling Centre", Europol, 22 februarie 2016, https://www.europol. Europa.eu/ content/EMSC – launch.

229. „Astăzi Europol a lansat noul Centru european de combatere a traficului de migranţi (EMSC). Obiectivul acestuia este susţinerea activă a statelor membre UE pentru neutralizarea reţelelor criminale implicate în traficul organizat de migranţi. Centrul se va concentra asupra punctelor geografice «fierbinţi» criminale şi va îmbunătăţi capacitatea de luptă a Uniunii Europene împotriva reţelelor de traficare a persoanelor… Rob Wainwright, directorul Europol, a spus: «EMSC va asigura platforma necesară prin care statele membre îşi pot îmbunătăţi schimburile de informaţii şi coordonarea operaţională în lupta împotriva traficului organizat de migranţi". *Ibidem*.

230. Adrian Goldberg, „Terror Finance & Emissions", BBC Radio 5 live, 15 mai 2015, http://www.bbe.co.uk/programmes/b05 vckăr.

231. Ibidem.

232. Joe Parkinson, Georgi Kantchev şi Ellen Emmerentze Jervell, „Inside Europe's Migrant-Smuggling Rings", *Wall Street Journal* 28 octombrie 2015, http://www.wsi.com/articles/inside-europesmigrant-smuggling-rings-1446079791.

233. Bill Donahue, „Meet the Two Brothers Making Millions Off the Refugee Crisis în Scandinavia", *Bloomberg Businessweek*, 6 ianuarie 2016, http://www.bloomberg.com/features/2016-norway-refugee-crisis-profiteers/.

234. Ricardo García, redactor-şef, *The Future of Europe* (Basel, Elveţia: banca UBS AG, 13 ianuarie 2016), https://www.fundresearch. de/sites/default/files/partnercenter/UBS/News/news2016/European%20 economyenl217027.pdf.

235. Duncan Robinson, „Women and Children Refugee Numbers Crossing into Europe Surge", *Financial Times*, 20 ianuarie

2016,http://www.fi.com/intl/cms/s/O/dffăbsea-bf99-l le5 – 9 fdb87 b8 dl 5 baec2.html

236. Shekhar Aiyar, et al., *The Refugee Surge în Europe: Economic Challenges* (Fondul Monetar Internaţional, Washington, ianuarie 2016), https://www.imf.org/external/pubs/fi/sdn/2016/sdnl602.pdf.

Mulţumiri

Ideea scrierii acestei cărţi nu mi-a aparţinut. Editorul meu japonez Susumu „Shim” Shimoyama de la Bungei Shunju mi-a sugerat să mă gândesc la o carte despre afacerea răpirilor. Agentei mele Diana Finch i s-a părut o idee foarte bună, iar editorul meu american Dan Simon de la Seven Stories Press a fost de acord să-mi publice cartea. Fără ei nu m-aş fi aventurat niciodată într-o călătorie atât de dificilă.

Mărturisesc că am fost neliniştită în privinţa subiectului; răpirile constituie o problemă delicată şi înconjurată de discreţie. Am apelat la toate contactele mele din domeniul antitero, însă cartea aceasta a fost posibilă doar graţie câtorva realizări majore. Prima dintre ele i-a aparţinut editorului meu danez Claus Clauzen de la Tiderne Skifter, care m-a pus în legătură cu Nagieb Khaja, jurnalist freelancer şi autor care a fost răpit de talibani, şi cu faimosul romancier danez Carsten Jensen. Prin intermediul lor am făcut cunoştinţă cu câteva persoane care lucrează în domeniul răpirilor. Unul dintre ei, un negociator, a fost de acord să discute cu mine în amănunt despre meseria sa. Discuţia aceea a fost fundamentală pentru înţelegerea complexităţii negocierilor cu răpitori după apariţia ISIS.

Alt progres important l-am făcut cu ajutorul ziaristei freelancer Francesca Borri, care a oferit o imagine de ansamblu a afacerii răpirilor în Siria, cât şi informaţii valoroase despre tipurile de răpiri şi derularea negocierilor. De asemenea, Francesca m-a pus în legătură cu foşti ostatici, printre care Joanie de Rijke, jurnalista

olandeză freelancer care a fost răpită de talibani în Afghanistan. Interviurile cu ea mi-au fost de ajutor în înţelegerea importanţei „orei de aur”.

Câţiva ziarişti s-au oferit să mă ajute să contactez foşti ostatici, negociatori sau oficiali guvernamentali care lucrau în „celulele de criză” din ţările lor. Mulţumiri speciale se îndreaptă spre Monica Terribas, care conduce El *Maţi de Cataluñya Rădio* în Barcelona.

Doamnele de la MAG Verona – Loredana Aldegheri, Nadia Albini şi Ida Pierotti – au oferit o viziune asupra crizei refugiaţilor şi m-au ajutat să înţeleg legătura dintre afacerea aceasta şi cea a răpirilor.

Odată cu avansarea cercetărilor, am întâlnit persoane dispuse să-mi împărtăşească experienţa lor cu răpirile: Giacomo Madia, broker italian de asigurări care m-a purtat prin diversele etape ale negocierilor cu piraţi somalezi, Karin Weber, care a lucrat ca activist umanitar pentru ONU şi alte organizaţii, care a dezvăluit contradicţiile unor organizaţii umanitare în zone de război, şi Omar al-Muqdad, jurnalist freelancer, care mi-a dezvăluit investigaţiile lui despre intermediari şi răpitori în Siria.

Mulţumiri speciale se îndreaptă spre Teakosheen Joulak, fostă profesoară de engleză şi refugiată în Danemarca. Ea mi-a împărtăşit călătoria îngrozitoare a ei şi a soţului său spre

Europa. Mulţumiri speciale sunt adresate translatorului meu de daneză ţoachim Wrang, care şi-a depăşit cu mult obligaţiile de translator şi a verificat toate numele, datele şi informaţiile din carte, dar şi lui Lauren Hooker şi Jon Gilbert, care au verificat şi introdus toate modificările.

Trebuie să le mulţumesc tuturor celor pe care i-am intervievat, deoarece mi-au dezvăluit poveştile lor, inclusiv pe aceia pe care nu i-am menţionat în carte. Din motive de securitate am fost de acord să le respect dorinţa de a-şi păstra anonimatul, totuşi vreau să ştie cât de recunoscătoare le sunt pentru că au vorbit cu mine.

A fost o carte greu de documentat şi scris, deoarece secătuieşte emoţional şi oferă destule descoperiri şocante, precum practica guvernelor de a-i clasifica pe ostatici. Am întâlnit şi persoane, chiar victime ale răpirilor, care au refuzat să discute cu mine şi au dovedit ostilitate faţă de cercetările mele. Dezvăluirea adevărului poate fi extrem de dureroasă pentru toţi, inclusiv pentru foştii ostatici. Oamenii aleg să păstreze tăcerea, pentru că nu vor să retrăiască coşmarul prin care au trecut. Dacă dorim să preîntâmpinăm ca alţii să cadă pradă răpitorilor, trebuie totuşi să ridicăm cortina tăcerii.

Ştiu că mulţi mă vor critica fiindcă am dezvăluit altă latură a feţei întunecate a globalizării, fiindcă am pus sub semnul întrebării sărbătorirea ca eroi a ostaticilor şi fiindcă am denunţat manipularea imaginii lor de către propriile guverne. Asta nu înseamnă că aş fi insensibilă faţă de tragedia umană a luării de ostatici şi uciderii lor! Dimpotrivă, ca mamă şi autoare, am încercat să le arăt tinerilor entuziaşti şi familiilor lor care este pericolul „facerii de bine” în unele părţi ale lumii, nu pentru a-i descuraja de la misiunea această onorabilă, ci pentru a-i încuraja s-o facă în mod profesionist şi sigur. Deviza ar trebui să fie: „Fă fapte bune fără să faci rău”. Nu trebuie să uităm niciodată că răscumpărările sunt una dintre sursele principale de finanţare pentru multe grupări armate… bani care le menţin în afaceri.

Index

Abdelaziz, Mohamed, 129 Abdelrazaq, 107 Abe, Shinzo, 220 Abou Zeid, Abdelhamid, 54, 57, 58, 63, 64, 213

Abu Athir, 167, 168, 2018 – 210, 217

Abu Isham, 226, 227 Adolfsen, fraţii, 243, 244 Afghanistan, 19, 42, 121, 130, 141 – 144, 146, 155, 173 – 176, 183, 191, 198, 201, 207, 225, 236, 243

Afrin, 228, 231, 236.

Ahrar al-Sham, 203, 205 Alta, Samir, 139, 140, 187 Ajdabia, 66 AKE, 137, 138

Al Jazeera, 48, 86, 135, 136, 185, 187
al-Absi, Amr, 167 al-Absi, Firas, 167, 206 – 209 al-Assad, Bashar, 102, 115 al-Baghdadi, Abu Bakr, 167, 195 al-Gaddafi, Muammar, 59, 65 – 67, 169, 241, 250 Albini, Nadia, 242 Alep, 102, 104, 110, 116, 139, 146, 149, 151 – 153, 163, 166, 168, 170, 179, 185, 204, 209, 210, 224, 227, 228, 230 Algeria, 19, 23, 24, 31, 33, 34, 39, 54, 58, 62
al-Kasasbeh, Moaz, 223 Alkhani, Omar, 149, 155 al-Muqdad, Omar, 115, 157, 180, 196, 197
al-Nusra, 13, 109, 114, 122, 140, 157, 165, 187, 196, 198, 199, 203 – 207, 210, 214, 216 al-Qahtani, Abu Mariya, 198 al-Qaida, 64, 86, 88, 130, 131, 165, 206, 216, 218 al-Qaida din Maghrebul Islamic (AQMI), 12, 23, 25, 26, 32, 35, 53, 59, 122 al-Qusayr, 106 al-Shabaab, 86 – 88 al-Shishani, Abu Omar, 214, 258
al-Zarqawi, Abu Musab, 46, 195, 207, 208, 218 Amman, 222
Amsterdam, 145, 146, 163 Ansar al-Islam, 187 Ansar al-Zawahiri, 46 Anvers, 163, 164 Arafat, Yasser, 55, 263 Arendt, Hannah, 212 Arlit, 58
Armata Sirianã Liberã, 103, 104, 107, 108, 111, 112, 115, 147, 196, 207, 208, 224, 230, 231 Armor Group, 77 – 79 *Asahi Weekly*; 50 Asia, 11, 61, 91, 225 Associated Press, 64 Atmeh, 204 Atrash, Hussam, 187 Augé-Napoli, Jean-René, 148, 165, 211
Austria, 238, 244 Avocaţii Sirieni Liberi din Alep, 166
Ayman, Abu, 107, 108 Azaz, 134, 203 – 205 Azeddine, 164
Bab al-Hawa, 107, 204, 206 – 208 Bab al-Salam, 231, 236 Bagdad, 45, 50 Bamako, 62, 63 Bangladesh, 227, 236, 242 Basra, 46
Bassam, Mahnaz, 46
BBC, 84, 115, 157, 180 Beatles, the, 181, 211 – 213, 215 Beirut, 149, 260
Belgia, 27, 144, 163 – 165, 169, 226 Belkacem, Fouad, 165 Belmokhtar, Mokhtar, 33, 34, 53, 54, 56 – 61, 63 – 67, 207 Bergdahl, Bowe, 173, 174 – 178, 183, 185,

186, 190 – 192, 198 Berlusconi, Silvio, 37, 38, 65 – 67, 250
Bilal 62
bin Laden, Osama, 88, 213
Binnish, 209
Blair, Tony, 17, 50, 217.
Boal, Mark, 175, 177, 178 Bogotá, 27 Bolivia, 31
Bontinck, Dimitri, 208 Bontinck, Jejoen, 163, 210 Borri, Francesca, 134, 140, 151, 152, 161, 179, 203, 204, 205 Bosaso, 97, 98, 100.
Bourne, Jason, 174 – 178 Brabo, Manu, 179 Bradley, Dave, 198 Brazilia, 31 Bremer, Paul, 195 Brennan, Nigel, 137, 138, Brescia, 241
Brigada Farouk, 106, 109, 112 – 114, 207, 208
Brigăzile Roşii, 55, 76 Buchanan, Jessica, 41, 43, 44, 85, 128, 133
Bulgaria, 61, 238 Bush, George W., 17, 25, 50, 51, 217
Cairo, 220
Calitz, Debbie, 135 – 138, 185 Camatte, Pierre, 59, 60 Campbell, Naomi, 241 Canada, 68, 129 Canalul Suez, 76, 89 Cantlie, John, 167, 168, 199 – 203, 206 – 210, 217
Casa Albă, 132, 147, 176, 178, 191, 192 Cecenia, 56, 84 Chase, John, 137 Chavez, Hugo, 29 China, 76, 120 Ciad, 56, 69.
Clinton, Hillary, 178 Coasta de Fildeş, 61 Cochetei, Vincent, 56, 84 Columbia, 27, 28, 31 Contreras, Narciso, 163, 179 Convenţia de la Dublin, 229, 233 Copenhaga, 13, 41 Creta, 226, 230 Crigler, Frank, 74 Crucea Roşie, 48, 230, 234, 246 Cucciari, Geppi, 130
Daghestan, 84 *Daily Mail*, 152 *Daily Telegraph*, 32, 100 Damasc, 102, 106, 170, 197, 219.
Danemarca, 90 – 94, 103, 160, 224, 233, 234 Darfur, 69
David, Catherine, 18 Davis, Raymond, 191 Dawes, Kevin, 169 – 171 de Ponte, Marco, 189 de Rijke, Joanie, 109, 110, 141 – 146, 163, 166 – 168 Decollo, operaţiunea, 28 Dedieu, Marie, 72 Delaini, Pietro, 244 Delta Force,

comandouri din armata SUA, 153 di Giovanni, Janine, 150 Djibouti, 78, 95, 96, 98 Drukdal, Abdul Malek, 57 Dubai, 95, 96 Dyer, Edwin, 58, 215

Egipt, 149, 228 Elias, Édouard, 115, 216 Elveţia, 216, 242 Eminönü, 225

Engel, Richard, 107 – 110, 112, 115, 197, 208 Erbil, 161

Erdogan, Recep Tayyip, 220, 250 Espinosa, Javier, 110, 215, 216 Etiopia, 74, 99 Europol, 27, 235, 258 Euskadi Ta Askatasuna (ETA), 55

Féret, Marc, 36, 161 Ferguson, 182

Fernández de Rincón, Ainhoa, 37, 39, 44, 129 Filiu, Jean-Pierre, 33 *Financial Times*, 248 Fiorello, Rosario Tindaro, 129 Fisk, Robert, 206 Foley, James, 110, 115, 119, 131, 150, 156, 168, 179, 180 – 182, 198 – 203, 209, 210, 217, 218, 220, 222, 223

Fowler, Robert, 53, 54, 57 – 60, 64, 127 – 129

François, Didier, 115, 216 Franţa, 35, 59, 60, 126, 216, Freeman, Colin, 32, 100, 101 Frelick, Bill, 67 Frontex, 69, 70, 237 Frontline Club, 200 Frontul Islamic, 114

Galveston, 182 Gao, 11, 31 Garowe, 82, 83 Gatti, Fabrizio, 62, 63 Gaziantep, 203, 204, 224, 225 Gelle, Abdi Fitah, 92 Georgia, 214

Germania, 60, 126, 227, 230, 234, 238, 244, 248 Ghazi, 141 – 145 Gilbert, Paul, 55

Gonyalons, Enric, 37, 39, 44, 129 Goodman, Amy, 219 Gorbunov, Serghei, 214, 215 Goto, Kenji, 51, 221 – 223

Grecia, 15, 225, 226, 236 Greiner, Gabriella, 54, 58 Greiner, Werner, 54 Guantánamo, 173, 191, 213, 214 Guay, Louis, 53, 54, 64 Guineea, 62 Guineea-Bissau, 29 – 32

Haga, 144 Haines, Dave, 220 Hama, 214 Hamburg, 54, 234 Haradh, 99, 100 Haradhere, 87 Hargeisa, 41 Harrison, Kim, 190 Hassan, Mohammad Jamil, 103, 104, 224, 240 Hecht, Vera, 135, 136 Helsingborg, 232 Hemingway, Ernest, 111 Henin, Nicolas, 115, 181, 216, 219 Herat, 207

Hermansen, Karsten, 90 – 94 Hezbollah, 108 Hobyo,

90
Holm, Liban, 41 – 44, 47, 128 Homs, 186
„Hotel California”, 213 Howe, Jason, 201 Huddleston, Vicki, 59 Human Rights Watch, 67 Hurayrah, Abu, 196 Hussein, Saddam, 46, 195, 196, 208, 211, 218
Ibrahim, Sahra, 93 Idlib, 186, 204, 236 II *Foglio*, 186 Imai, Noriaki, 49 Interpol, 61 Iordania, 58
Irak, 13, 17 – 20, 34, 46 – 51, 56, 58, 101, 110, 126, 167, 183, 203, 207, 208, 210, 211, 217, 218, 243
Iran, 171
Istanbul, 103, 149, 225, 226, 232, 234
Jama’at al-Tawhid wal Jihad, 46, 208
Japonia, 181, 221, 222, 248 Jensen, Carsten, 157 – 159 Jihadi John, 211, 212, 222 Joulak, Teakosheen, 224, 230, 288
Kabul, 143 – 146 Kabylia, 34, 57 Kafr Hamra, 166, 208 Kandahar, 142 Kerry, John, 170, 171 Khale, Kahale Famau, 86 Kilis, 203
Ki-moon, Ban, 129 Kololo, Ali Babitu, 85 Kōriyama, Soichiro, 50 Kufra, Libia, 66 – 70
Lahore, 131 Lamu, 71, 83, 86
Legrand, Pierre, 36, 161 Lescroart, Michael, 141 – 144 Liban, 106, 111
Libia, 20, 23, 24, 61 – 70, 99, 169, 200, 203, 236 – 242 Lindhout, Amanda, 44, 137, 138, 182, 201, 202, 205 Lo Porto, Giovanni, 130 – 135 Londra, 19, 28, 128, 200 Lopez, Eddy, 89, 92, 94 López, José Manuel, 134, 204 Ludlum, Robert, 175 Lynghjorn, Soren, 73, 90 – 94
Madia, Giacomo, 76 – 79, 98, Madrid, 28
Maggioni, Monica, 110 Maiolini, Mario, 47, 48, 126 Mali, 11, 12, 20, 30 – 33, 35, 40, 53, 54, 56, 58, 59, 61, 62, 64, 73, 84, 121, 122, 207.
Marea Baltică, 148 Marea Britanie, 58, 124, 128, 129, 181, 203, 209, 249, 253 Marginedas, Marc, 110, 158, 181, 211, 212, 214, 215 Mariani, Maria Sandra, 23 – 26, 30 – 32, 34 – 37, 39, 40, 58, 59, 73, 84, 127, 129, 136, 161 Maroc, 11, 31, 39, 236 Marzullo, Vanessa, 13, 139, 140,

185, 189
Mattarella, Sergio, 132 Mauritania, 31, 35, 39, 58 McCain, John, 192
Medin, Joakim, 105, 106, 148, 161 Menaka, 58 Merkel, Angela, 67 Moscova, 74 Moşul, 220.
Motka, Federico, 110, 216 Muehlenbeck, Bernd, 132, 133 Mueller, Kayla, 146 – 151, 153 – 155, 158
Multan, Pakistan, 132 Munar, Luis, 112 – 114 München, 230
Nairobi, 138 Nasiriya, 48 Natale, Nunzio, 77 *Nurangheta*, 27, 28 Neukirch, Toni, 216 Nigeria, 35, 52, 58, 59, 62, 63, 69, 155, 242
Norvegia, 92, 243, 244 Novorosiisk, 76
Obama, Barack, 112, 131, 170, 173, 174, 178, 191, 219, 222, 247 Obeida, Abu, 168, 169 Occhipinti, Filippo, 134 Oerlemans, Jeroen, 167, 206 – 208 Oman 88 Omar, Sabri, 105 Oslo, 243
Ottosen, Daniel Rye, 123, 155 – 160, 162, 163, 171, 180, 181, 197, 200, 216
Padnos, Theo, 197 – 200 Pakistan, 130 – 133, 174, 191, 242 Palermo, 134
Pampliega, Antonio, 134, 179, 204
Pari, Simona, 45
Pelizzari, Bruno, 135 – 138* 184, 185
Perú, 31
Petzold, Marianne, 54, 58 Piccinin da Prata, Pierre, 106, 107, 109, 111 – 115, 185 Pierotti, Ida, 240 – 242, 244, 245, Prodi, Romano, 67, 250 Putin, Vladimir, 247
Qamishli, 105 Qatada, Abu, 58 Qatar, 113, 173, 204.
Quirico, Domenico, 106, 107, 109, 111, 112, 114, 115, 185 Qussab, Ezzo, 108
Raineri, Daniele, 186 Ramelli, 13, 139, 140, 185, 189 Raqqa, 110, 115, 153, 227 Ras Kamboni, Somalia 86 Rather, Dan, 182 Războiul Civil Spaniol, 111 Războiul din Vietnam, 183, Renzi, Matteo, 132 Republica Centrafricană, 61 Reyhanti, 150, 204 Roma, 46, 48, 66, 67 Romanelli, Margherita, 132 – 134

România, 61 Ruiz, Daniel, 29 – 31 Rusia, 214, 249
Sahara, 11, 20, 23, 24, 30 – 32, 39, 53, 54, 57, 69, 70 Sahel, 6, 11, 12, 26, 31 – 35, 55, 56, 59, 63, 73, 79, 87, 96, 97, 107, 115, 130, 239, 240 Samawah, 50 San Casciano, 23 San Diego, 169 San Zeno di Montagna, 247 Santiago, 13 Saraqeb, 201 Saravi, Abu Alid, 36 Sardinia, 130 Sarkozy, Nicolas, 35 Sastre, Ángel, 134, 204 Scelli, Maurizio, 48 Senegal, 61, 63, 69, 241 Severgnini, Beppe, 189 Shaklab, Motaz, 114 Shaykh Najjar, Siria, 153 Siad Barre, Mohamed, 74 Siria, 13, 15, 34, 47, 51, 75, 101 – 116, 121, 139, 140, 146 – 153, 155 – 158, 161, 163 – 167, 170, 171, 180 – 183, 186 – 189, 195 – 218, 220, 224 – 227, 233, 234, 236, 237, 240, 243, 249 Sirkeci, 225 Sirte, 169
Sotloff, Steven, 180, 181, 220 Soufan, Ali, 198
Spania, 27, 38, 45, 94, 111, 126, 214, 236, 241, 242, 254 Statele Unite ale Americii, 73, 124, 132, 172 Stockholm, 232 Sudan, 66, 68, 69 Suedia, 94, 225, 229, 230, 232, 233 Suleiman, Khalid Mohammed, 214
Sultanahmet, 225 *Sunday Telegraphy* 201
Tadrart, deşertul, 24 Takato, Nahoko, 49 Tandja, Mamadou, 59 Tanzania, 88
Tebbutt, David, 71, 72, 87, 88 Tebbutt, Judith, 71 – 73, 82 – 88 *The Atlantky* 198 Thisted, Poul Hagen, 41, 43, 44, 128, 133
Tice, Austin, 170 Timbuktu, 58 Tindouf, 37, 39 Tokio, 13
Torres, Pierre, 115, 216 Torretta, Simona, 45, 46 Toscana, 23 Tung, Nicole, 150, 203 Turcia, 15, 51, 67, 103 – 105, 110, 115, 148, 156, 157, 161, 163, 169, 179, 180, 185 – 187, 196, 197, 204, 205, 209, 213, 214, 220, 224, 231 – 234, 236, 238, 250, 253
Ucraina, 134 Ungaria, 238, 239 Uniunea Europeană, 61, 67, 100, 234, 238, 240, 247, 248, 250, 251
Uniunea Sovietică, 74 Urru, Rossella, 37, 39, 42, 44, 127, 128
Val di Pesa, 23 Vancouver, 96 Veneto, 244 Venezuela, 11, 28 – 31 Verona, 240, 244

Vilanova, Ricardo Garda, 110, 216 Vladikavkaz, 56
Washington, 74, 176, 198, 219, 254 Weber, Karin, 46 – 48 Weinstein, Warren, 130 – 132 Wifight, James, 128
Yasuda, Junpei, 51, 203, 204 Yemen, 97 – 100, 197 Yukawa, Haruna, 221, 222
Zidul Berlinului, 13, 14, 31, 32, 88, 251
Cuprins
Cuvânt-înainte 5
Prefaţă 11
Prolog 17
PARTEA ÎNTÂI 21
Capitolul 1 – *Protocolul* al-Qaida din Maghrebul Islamic 23
Capitolul 2 – *Hrănirea urşilor* 39
Capitolul 3 – Traficul cu migranţi 53
Capitolul 4 – Economia pirateriei 71
Capitolul 5 – Legătura diasporei somaleze cu Golful 89
Capitolul 6 – Iluzii şi amăgiri în războiul civil din Siria 102
PARTEA A DOUA 117
Capitolul 7 – Negociatorul 119
Capitolul 8 – *Răscumpărarea* 126
Capitolul 9 – Ora de aur – anatomia unei răpiri 139
Capitolul 10 – Prada – căutarea unei noi identităţi… 155
Capitolul 11 – Mituri despre ostatici occidentali 173
Capitolul 12 – Suprimarea adevărului 195
PARTEA A TREIA 193
Capitolul 13 – Partida de şah cu vieţile ostaticilor 213
Capitolul 14 – O poveste de iubire între refugiaţi 224
Capitolul 15 – Bumerangul politic 235
Epilog – *Brexit* 251
Glosar 255
Note 265
Mulţumiri 287
Index 291